

26

ISSN 0132

საქართველოს
 ეროვნული
 ბიბლიოთეკა

საქართველო

12

1979

ენათობი

ქველთვიური ლიტერატურულ-მხატვრული
და საზოგადოებრივ-პოლიტიკური ტურნალი

ნომერი 56-ე № 12 დეკემბერი, 1979 წ.

საქართველოს საბჭოთა მწერლების კავშირის ორგანო

შინაარსი

ახალი წლის, ახალი ამოცანების მიჯნაზე	3
მუხამედი ლევაინძე — ლექსები	7
ლადო სულაბერიძე — მარინა, პოემა	16
მზარ კვიციანი — ოთხი ასაძი, ლექსი	23
იუზა შაშიშვილი — ბავშვთაღმზრ. რომანი, დასასრული	29
ენხარ ნინაძე — ლექსები	94
ზურაბ კუნიანიძე — ლექსები	98
გორის ანდრონიკაშვილი — მოთხრობები	101
როდამ ჩანაძიძე — შანი მწერისა, მოთხრობა	113
კალე გომიანიძე — ლექსები	129
ქეთევან ხილაშვილი — მოთხრობები	132
თანამდროვე პოლონური პოეზია — თარგმ. მიხეილ კალიძემ	140
სერგეი ბარუჩოვი — მოთხრობები, თარგმ. ნინო სამუქაშვილმა	149

100 0. ბ. სტალინი 100

ალექსანდრე ბაკოვი — მოგონებანი	157
--	-----

კრიტიკა და კუბლიცისტკა

ნოდარ ბოლოქაძე — აკაკი ბაყაყალი	166
გიორგი ციციშვილი — სული კობახიძე, ზეიანი მამულაშვილის	170
სოფია ზაფხაძე — მიხრობობა ზნაურ და ხიდაურ	178
ვლადიმერ უბიანი — კობახის კრიტიკული წერილები	185
წლიური საკნები	188

მთავარი რედაქტორი გიორგი ნატროშვილი

საკრედიტო კოლეგია:

გ. აბაშიძე, ი. აბაშიძე, კ. აბაშუაძე (პრ. რედ. მთავარი), ზ. ბერუაშვილი, მ. გიგინეიშვილი, ა. გომიზაშვილი, ა. კალაძე, მ. ლეშანაძე, ა. მთაწარი, ა. ნულაშვილი, ბ. ქუთათელი, დ. უმრავლავა, ნ. ვაღანიანი, ვ. ვაშლიანი, მ. ვაშლიანი, მ. ვილაძე, ზ. ხარაძე, რ. ჯანაშია, ვ. ჯიბლაძე.

ტიპოგრაფიული რედაქტორი

რედაქციის მისამართი:
თბილისი, რუსთაველის პროსპექტი № 12.

ტელეფონები: რედაქციის — 98-55-11.
პრ. რედ. მთავრის — 98-55-12, განყოფი-
ლებების — 98-55-15, 98-55-17, 98-55-20.

გადაეცა ასაწყობად 13/XI-79 წ. ხელმოწერი-
ლი უსაბუქოდ 19/XII-79 წ. ასაწყობის ზომა
71/2 X 12. ტილოდის ფორმატი 70 X 108/16,
ფიხიური ნაბეჭდი ფურცელი 12, პირობით
თაბაბი 16,58.

№ 13333. ტირაჟი 19.600. შეჯ. 2826
ნაბეჭდი ფურცელი 13, საადრ.-სავაჭრომცემლო
საქ. კ. ც.ის გამომცემლობის სტამბა,
თბილისი, ლენინის ქ. № 14.

ახალი წლის, ახალი ამოცანების მიზნაჯი

საქართველოს კომპარტიის ცენტრალური კომიტეტის XVIII პლენუმზე ხაზგასმით აღინიშნა:

„დაე, რესპუბლიკის თითოეულ მშრომელს ბოლომდე შეეგნოს თავისი პირადი შრომის საზოგადოებრივი მნიშვნელობა და ღირსეული ადგილი დაეკავებინოს სახალხო-სამეურნეო გეგმების შესრულებისათვის გაჩაღებულ საყოველთაო-სახალხო ბრძოლაში. მომავალი წელი ხომ, როგორც ლეონიდ ილიაძე ბრძენებმა თქვა, ეს იქნება არა მარტო მიმდინარე ხუთწლედის დამამთავრებელი წელი, არამედ ბაზაც, რომელსაც მომდევნო ხუთწლელი დაეფუძნება“.

ამ სიტყვებში ნათლად არის გადმოცემული თუ რაოდენ დიდაა, რაოდენ საპასუხისმგებლო და საპატიოა მთელი ჩვენი ხალხის — საქართველოს მუშათა კლასის, სოფლის მშრომელებისა და სახალხო ინტელიგენციის მთავარი ამოცანა მათე ხუთწლედის დამამთავრებელ წელს: რესპუბლიკის ყოველმა მშრომელმა ბოლომდე უნდა შეეგნოს თუ რაოდენ დიდი მნიშვნელობა ენიჭება თითოეული კაცის პირად შრომას, პირად თაოსნობას, მის პატრიოტულ თავდადებას: ყოველი მუშის, კოლმეჩრანის, ინტელიგენტის, ყოველი საბკოთა პატრიოტის გული და გონება უნდა განიმსჭვალოს იმ რწმენით, რომ მისი პირადი შრომა ერთვის დიდ სახალხო მოძრაობას კომუნისტების ასაშენებლად, რომ მისი შრომა აუცილებელია ჩვენი სამშობლოს კეთილდღეობისათვის.

სკკ ცენტრალური კომიტეტის ნომბრის პლენუმმა კიდევ ერთხელ დაადასტურა და ხაზგასმით აღნიშნა, რომ მათე ხუთწლედის გეგმის შესასრულებლად საჭიროა გავაძლიეროთ მასების შრომითი აქტივობა, კიდევ უფრო ფართოდ გავშალოთ სოციალისტური შეჯიბრება, მიზნად დავესახოთ მას ხარისხობრივი მაჩვენებლების გაუმჯობესება, ყოველმხრივ დაუჭიროთ მხარი და გავაერთოთ მოწინავე გამოცდილება, რომელიც ფართო ვასაქანს აძლევს და ხელს უწყობს შრომის ნაყოფიერების ამაღლებას; ამას გარდა, სათუთად უნდა გავუფრთხილდეთ სახალხო დოვლათს, რაციონალურად განვივიყენოთ რესურსები, განვამტკიცოთ ორგანიზებულობა და დისციპლინა; სწორედ ეს არის ახლა ორგანიზაციული, მასობრივი-პოლიტიკური და იდეოლოგიური მუშაობის ძირითადი მიმართულება.

ახლა უპირველესი ამოცანა, ის არის, რომ სკკ ცენტრალური კომიტეტის ნომბრის პლენუმისა და სსრ კავშირის უმაღლესი საბჭოს მეორე სესიის გადაწყვეტილებანი გავაცნოთ თითოეულ საბჭოთა ადამიანს, ზუსტად განვსაზღვროთ, თუ კონკრეტულად რა და რა ვადებში უნდა გააკეთონ მათ ამ გადაწყვეტილებათა განხორციელებისათვის, უნარიანად და ორგანიზებულად უნდა მოეაწყოთ მუშაობა და ამით უნდა უზრუნველყოთ, რომ ყველა კოლექტივმა მთლიანად და გადაჭარბებულად შესასრულოს სახელმწიფო გეგმები და სოციალისტური ვალდებულებანი. ამ დიდ

საქმეში განუზომელია მასობრივი ინფორმაციისა და პროპაგანდის საშუალებების როლი; მათ მკაფიოდ და გასაგებად უნდა გააშუქონ ხალხის შრომისა და ბრძოლის სიდიადე, აქტიურად დაუჭირონ მხარი ყოველ შემოქმედებით წამოწყებას, რომელსაც წინ მიჰყავს კომუნისმის მშენებლობის საქმე.

რა როლი უნდა შეასრულონ, რა ადგილი უნდა დაიჭირონ შემოქმედებითმა კავშირებმა და, პირველ რიგში, ქართული მწერლობის სახელოვანმა კოლექტივმა ამ დიდი სამეურნეო ამოცანების განხორციელების დროს? ძალიან დიდი და საპატიო. მათ ხელი უნდა შეუწყონ ფსიქოლოგიური ატმოსფეროს გაფანსალებას, რომელსაც არაერთგზის მოუხდენია სასწაულები ჩვენს ისტორიაშიც და აწმყოშიც, მათ უნდა მოახდინონ მთელი ხალხის დაუცხრომელი შემოქმედებითი შრომის იდეოლოგიური უზრუნველყოფა. რას ნიშნავს ეს? უიდეოლოგიოდ, უმიზნოდ და უახზოდ ქვეყნად არაფერი დიადი არ გაკეთებულა არც მატერიალური, არც სულიერი კულტურის სფეროში. დიდი და ნათელი იდეა უნათებდა გზას ჩვენს ხალხს წარსულშიც და აწმყოშიც, დიდმა და ნათელმა იდეამ აავო სვეტიცხოველი და ენგურჩესი, დიდმა და ნათელმა იდეამ შექმნა „ვეფხისტყაოსანი“ და მთელი ქართული კულტურა, რომელმაც გაუძლო საუკუნეებს და მარადიული სიცოცხლე დაიმკვიდრა. იდეოლოგიური უზრუნველყოფა ნიშნავს იპოვნო ქეშმარიტი გზა ხალხის გულისაკენ და, ამრიგად, ხელი შეუწყო ქართველი ხალხის კიდევ უფრო მჭიდროდ დარაზმვან იმ ამოცანების წარმატებით განხორციელებისათვის, რომლებსაც ჩვენს წინაშე სახავს საბჭოთა კავშირის კომუნისტური პარტიის ცენტრალური კომიტეტის ნოემბრის პლენუმის გადაწყვეტილებანი.

დღევანდელ ვითარებაში ახალი ძალით და სიმძაფრით წამოიჭრა ჩვენს წინაშე ხელოვნებისა და სინამდვილის ურთიერთობის პრობლემა, აუცილებელ

ლი გახდა მწერალი უფრო გაბედულად, უფრო აქტიურად ჩაერიოს ცხოვრებაში, პირდაპირ თქვას თავის სიტყვა მტკივნეულზე, ყოველდღიურზე, ხალხის ცხოვრების სასიცოცხლო საკითხებზე, წახალისოს ახალი, ნოვატორული, და დაგმოს ნეგატიური — ის, რაც დახავსებულია, რაც ძველია და რაც ელოდება ჩვენს წინსვლას. და ეს ასეც უნდა იყოს: ყველაფერი რაც ხდება საქართველოში — უშუალოდ ეხება ქართველ მწერალს, ყველაფერი — ავი იქნება თუ კარგი, — მისი საქმეც არის, მის სახლში ხდება, მის კერაზე.

და აი სწორედ ამიტომ არის საჭირო ჩვენც დავსახოთ და გავითვალისწინოთ, თუ რა უნდა ვუთხრათ ჩვენს ხალხს, საით წარგმართოთ ქმედითი ძალა მხატვრული სიტყვისა, რათა მან წარმატებით შეასრულოს თავისი როლი, შეასრულოს ისე, როგორც ამას პარტია მოითხოვს, შეასრულოს დამრავმველის, ხალხის, ახალგაზრდობის აღმზრდელის როლი საერთოდაც და დღევანდელ ვითარებაშიც, მეოცე საუკუნის მიწურულშიც და უახლოესი წლების მანძილზეც, მეთაფ ხუთწლედის ბოლო წელს, როცა უკვე მკაფიოდ გამოიკვეთა ახალი ისტორიული ეტაპი სოციალისტური საქართველოს ცხოვრებაში, რომელიც შეამზადა და დაამკვიდრა საქართველოს კომპარტიის ცენტრალური კომიტეტის დაუღალავმა და დაუცხრომელმა შემოქმედებითმა საქმიანობამ; ყველა სფეროს შეეხო ეს გარდაქმნა და კერძოდ იდეოლოგიურ ფრონტსაც, სადაც წარმატებით მიდის ძალთა დიდი მობილიზაცია მორალურ და ფსიქოლოგიურ პრობლემათა გადასაჭრელად.

არაერთგზის აღნიშნულა მორალური ფაქტორის განუზომელი როლი ახლის შენების პროცესში. ცხადია, ჩვენ კარგად უნდა გვესმოდეს მატერიალური ინტერესის პირველადობა, მატერიალური და მორალური სტიმულების ურთიერთ შეფარდება. გავიხსენოთ დიდი ლენინის სიტყვები: „უპირატესობის მინიჭება დამკვრელობაში გულისხმობს

უპირატესობის მინიჭებას მოხმარებინს სფეროში. უამისოდ დამკვერლობა — ოცნებაა, ღრუბლის ქულაა; ჩვენ კი, რაც უნდა იყოს, მატერიალისტები ვართ; მაგრამ ლენინი იმასაც გვასწავლის, რომ ეს მატერიალიზმი ხელს არ გვიშლის ვიყვნეთ რომანტიკოსებიც. ვიყვნეთ მეოცნებენიც და მაღალი იდეალების მოტრფიალენიც, ვიყვნეთ „იდეალისტებიც“ ამ სიტყვების არაფილოსოფიური გაგებით, არამედ იმ უბრალო გაგებით, რასაც მოიცავს სიტყვა „იდეალები“. აქ იწყება სწორედ ის მორალური ატმოსფერო, მორალური კლიმატი, სადაც მწერალს ეძლევა უფართოები ასპარეზი სამოქმედოდ; და როგორც კი ამ ატმოსფეროში სიცივეები, თუნდაც ოდნავი აგრილება დაიწყება, ადამიანი უმალ იგრძნობს ამას, ვერ ეგუება ამ სიცივეს, ამ გულგრილობას. შემოქმედის კერაზე ცეცხლი არასოდეს არ უნდა გაქრეს და მისი კერის სითბო უნდა გადაედებოდეს ადამიანის სულს, აღანთებდეს მას სამოქმედოდ. აი აქ არის მწერლის, ფიგურალურად რომ ვთქვათ, სამუშაო დაზგაც; ის უნდა წარმართავდეს მორალურ ატმოსფეროს, იმ გულთბილ ურთიერთობას ადამიანებისა, რომელიც სუფევს შრომით კოლექტივში, რომელსაც სკკპ ცენტრალური კომიტეტის გენერალურმა მდივანმა, სსრ კავშირის უმაღლესი საბჭოს პრეზიდიუმის თავმჯდომარემ ამხანაგმა ლ. ი. ბრეჯნევემ უწოდა სოციალისტური ნაზოგადობების ძირითადი უჯრედი. ამხანაგმა ლ. ი. ბრეჯნევემ იქვე დასძინა, რომ ეს არის დიდმნიშვნელოვანი ბრძოლის ველი, აქ იქმნება მეგობრობის და ურთიერთდახმარების დამოკიდებულებაო. აი ასე, თასი ძაფით არიან გადასკვნილი და გადახლართული ყოფა და წარმოება, კაცის სული და საქარხნო დაზგა, თუ საკოლმეურნეო მინდობი.

ჩვენ აქ არ ჩამოვთვლით იმ ახალ ნაწარმოებებს, რომელიც ქართველმა მწერლებმა მიუძღვნეს სოციალისტური შრომის თემას და რომლებმაც დიდად

გამადიდრეს საბჭოთა ლიტერატურის ისტორია, მაგრამ არ შეიძლება ერთი ტიპური მაგალითი არ გავიხსენოთ, რომელსაც პრინციპული მნიშვნელობა აქვს ჩვენი ლიტერატურის განვითარებისა და პარტიის მიერ მის წინაშე დასახული ამოცანების გადაწყვეტის თვალსაზრისით. 1979 წლის 17 აგვისტოს აბაშაში გაიმართა სოფლის მეურნეობის მართვის შემდგომი სრულყოფის საკითხებისადმი მიძღვნილი საკავშირო თათბირ-სემინარი, რომელიც შესავალი სიტყვით გახსნა საბჭოთა კავშირის კომუნისტური პარტიის ცენტრალური კომიტეტის პოლიტიბუროს წევრობის კანდიდატმა, საქართველოს კომპარტიის ცენტრალური კომიტეტის პირველმა მდივანმა ე. ა. შევარდნაძემ. თავის სიტყვაში მან აღნიშნა:

„თათბირ-სემინარის მონაწილეთა ხელში ვხედავ ჩვენი ერთობ ცნობილი პროზაიკოსისა და პუბლიცისტის კონსტანტინე ლორთქიფანიძის წიგნს. სხვათა შორის, თვითონ იგი აქ არის, ამ დარბაზში და სემინარის მუშაობაში მონაწილეობს. ეს წიგნი გახლავს მწერლის ნაკვეთი — „რა მოხდა აბაშაში“, რომელმაც ფართო აღიარება მოიპოვა. ეტყობა სწორედ იმ საკითხმა — რა მოხდა აბაშაში — შეკრაბა აქ თათბირ-სემინარის მონაწილენი“.

ამ სიტყვებში მოცემულია მართლაც ქეშმარიტად ღირსეული დაფასება მწერლის შრომისა და პატრიოტული ღვაწლისა; ზემოხსენებულმა წიგნმა გამოხატა ყოფა და სინამდვილე ერთი მოწინავე რაიონისა, სადაც ბრძოლა შრომის ნაყოფიერებისა და საუკეთესო მაჩვენებლებისათვის ორგანულად შერწყმულია ახალი ადამიანის აღზრდასთან, იმ ადამიანის აღზრდასთან, რომელიც, როგორც პატრონი თავის ქვეყნისა, მუდამ წინ იცქირება, ფიქრობს, ქმნის; ის განუყრელად აკავშირებს ერთიმეორესთან შრომას, სწავლას და ყოფას.

აი ეს არის თვალსაჩინო მაგალითი იმისა, თუ როგორ უნდა მუშაობდეს

მწერალი დღეს, ხუთწლედის დამძაფრებული შრომის ფრონტზე.

• • •

არ შეიძლება ორიოდ სიტყვა არ ეთქვათ ქართული მწერლობის უძველეს და სახელოვან ტრადიციებზე, იმაზე, რომ მის თემატიკაში მუდამ უმნიშვნელოვანესი და საპატიო ადგილი ეკუთრა შრომის თემს; XIX საუკუნის დიდ მედროშეს ილია ჭავჭავაძეს ასე ესახებოდა საქართველოს მომავალი: „შრომის სუფევა მოვა მაშინ, ვეშმარიტების მის ძლიერებით და განმტკიცდება სოფელსა შინა კაცთმოყვარეობის სახიერებით“. ილიას ეს ოცნება, ეს ნატურა სინამდვილედ აქცია ჩვენმა საუკუნემ, შრომის ქეშმარიტი სუფევის საუკუნემ; მაგრამ შრომის ასახვის ტრადიციას უფრო შორეული წარსულიც აქვს. თხუთმეტი საუკუნის წინ დაიწერა პირველი ქართული მოთხრობა და აი პირველივე ქართველი პროზაიკოსი, ყოველშემთხვევაში ჩვენამდე მოღწეული პირველი, თავის მთავარ გმირს შუშანიკს ყველაზე მძიმე განსაცდელის ქამს, სიკვდილის წინა წუთებში, მომავალ თაობათა გასაგონად, მათ შორის, ჩვენს გასაგონათაც, ანდერძად ათქმევინებს: „ვეზიარო მე დიდებასა და პატივსა ცათა შინა დაუსრულებელსა... ვარ უკანასკნელი ესე მეთერთმეტე მოქმედი ვენახისაი“.

მოქმედი მაშინ მუშას და მუშაკს ნიშნავდა.

ეს არის პირველი პიშვი შრომისადმი აი რა ესახებოდა, რა ეამაყებოდა ადამიანს თვით იმ უძველეს დროს, რა მიაჩნდა ყველაზე წმინდა საქმედ ამ წუთისოფელში — მე დედოფალი კი არა, ვენახის მუშა ვარო, ისიც უკანასკნელი — მეთერთმეტე. ამიტომ ვეზიარო დიდებასა და პატივს; მან იცოდა,

რომ შრომა ყველაფრის სათავე, აქედან იწყება ყველაფერი, ფილოსოფია, ეთიკა, პოლიტიკა, ეს არის კრიტიკრიუმში, საზომი და სასწორი კაცის ქველობისა და კეთილი საქმეებისა.

საქართველოს ისტორია უნდებოდა „ქვითა კეთილთა და ქვითა პატიოსნითა“; ამიტომ გაუძღეს ჩვენმა ძეგლებმა საუკუნეებს. მათ აშენებდა ხელი კაცი-სა, რომლის შრომას ცით მინიჭებული მადლი ჰქონდა. იგივე ხელები ამკობდნენ ტაძრებისა და სასახლეების კედლებს მოხატულობით; მათ, ამ უბრალო, კეთილ ხელებს მოჰქონდათ სიხარული ქვეყნისათვის, ისინი აძლედნენ ძალას პოლიტიკოსსაც და ფილოსოფოსსაც ყოფილიყო ბრძენი თუ ის მართლა ბრძენი იყო, ხოლო პოეტსა და მომღერალს ისინი ხელთ აწვდიდნენ ჩანგს და შეასხამდნენ იმ უკვდავ ფრთებს, რომლითაც შეეძლო ასულიყო ყველაზე მაღლა და ეფერინა მომავალ საუკუნეებში.

ასეთი იყო ტრადიცია, ასეთია დღევანდელი დღეც; ქართული მწერლობა მუდამ თავის ხალხთან იყო და ახლაც მასთან არის იმ დიდ შრომაში, რომელიც ახლა საქართველოს მიწაზეა გაჩაღებული. მწერალი დგას ამ მშრომელთა — მეფოლადეთა და მევენახეთა, მხენელ-მთესველთა და მეჩაიეთა გვერდით, მათთან მხარდამხარ, როგორც მუდამ. შორიდან მისალმება კი არც გეჩვევია და არც არაფერს მოიტანს.

ახალი ღვაწლისათვის, ახალი გმირებისათვის არის შემართული დღეს მთელი საქართველო და ეს არის უმტკიცესი საწინდარი იმისა, რომ იგი კვლავ გოლიათის ნაბიჯებით წავა წინ, ნათელი მომავლისაკენ.

აი ამ რწმენით ვეგებებით ახალ წელს, რომელმაც ახალი სიხარული უნდა მოუტანოს ჩვენს მზიან სამშობლოს.

ახალი ლექსები

ფუნიკის ლანდი

ის მოაბიჯებს ძეძვით, შამშნარით,
ფეხებდამსკდარი მხურვალე რიყით;
თქვენ გზას ეკლიანს მას ვერ აკმარებთ,
ის დაასრულებს ცხოვრებას ციხით...
მაგრამ გაჩნდება მისი პროფილი,
მძლე სილუეტი ფოლადის შვილით...
მან კარგად იცის, — არის სოფელი
ამ აწმყოსა და მყოობადს იქით!

• • •

პუშკინმა სკვერი არჩია,
ლერმონტოვს — ჰკლავენ ტრამალში,
სიკვდილისაკენ გასწია
ლორდ ბაირონმა ლამანშით.

პეტიფიც მაგათ მხარშია,
ისიც ქარშია ფრთამალში,
გვწამს ფედერიკო გარსია —
უხორციოსავით მამაცი!

ვთქვათ, ტრაგედია არც კია:
თავგაყოფილი დრამაში
ვახსენოთ, ხარჯი — ხარჯია,
ესენინ, ბიჭი ლამაზი!

პოეტი სხვაგან ასია,
 საქართველოში — სამასია,
 გალაკტიონი — თავშია,
 რალა თქმა უნდა, ამაშიც...

დიდი პოეტი მსგავსია
 და ყველა ერთი მთავარში:
 სუყველა — დიდი ბავშვია,
 უყვარს —
 სიკვდილთან თამაში

• • •

ასე მგონია, მეც მოდევს წილი,
 ამ ხეობაში რომ განფრთხა მილი,
 ერთურთის ეშხით, ერთურთის ჭიბრით
 რომ მშენებლობის
 დროშაა შლილი.

გალმიდან მესმის ჭრიალი ხერხის,
 ხრეში, აგური, საბუხრე თლილი...
 გონს, გონს მოსულა პატრონი ქვეყნის —
 დაპბრუნებია
 ხეობას შვილი.

მამაპაპეულს ოცნებობს ყურძენს,
 მოსიზმრებია თალარის ჩრდილი,
 პაპისპაპისას აახლებს ფუძეს —
 კისრამდე ადგას
 საძირკვლის თბრილი.

მზე მოკვდება და ჩაესვენება,
 ხვალ სექტემბერი დაპბერავს გრილი;
 აწ უსაშველოდ არ მეჩვენება
 ყრუ ხეობა და
 წვიმები წვრილი.

ჩემია — ლობჯე ჩემია — ძალი
 ჩემია — კორღზე ხეხილი ჩვილი...
 დგან ძვირფას კორღზე ძვირფასი სახლი —
 პა, ლექსინ გარდა,
 პოეტის წვლილი

• • •

ნოემბრის ცხრაა, უკვე ცხრაც მიდის,
 კო, ათი ჰქვია ფეხადგმულ ხვალეს,
 ლამის ხუთია, ვხედავ მთაწმინდას,
 ვხედავ მთაწმინდის გაცრეცილ მთვარეს...

ავადმყოფ ღვინოს, უკვე დაწმენდილს,
 (მარტოდმარტო ვარ) ჯერ ისევ მწარეს,
 ვსვამ, კრულვას ვუთვლი ლანარს წარწყმენდილს,
 და... ვადღეგრძელებ...
 სამშობლო მხარენ.

• • •

კაცობრიობა — არ იწყება კაცის შექმნიდან!
 ჭირიმე შენი
 თოჯინანაგით გაკეთებულო
 ერთი ნეკნიდან!

• • •

ვერაფერს ისეთს
 მე ვერ მოგწერ — ახალი არ ჩანს;
 ვართ ძველებურად,
 ვართ საბრალო
 მოწყენილ რაქას.

ღიან დღეები,
 ვცხოვრობთ წელსაც არჩვადის ქოხში,
 ვაშენებთ ჩვენსას,
 ვლამობ გაცვლას
 კალმისას თოხში...

პამიდვრებს ვსარავთ,
 სიმინდს ვთოხნით, ლობიოს ვბუდნით.
 მირჩიეს — კორდი
 ამ შემოდევს გადავხნა გუთნით.

ვგრძნობ საოცრებას:
 სისხლში გენი იღვიძებს გლეხის,
 ვცნობ სულიერ და
 ვცნობ ხორციელ
 არსებად ხეხილს.

* * *
 შევეშვი ქვეყნურ
 სატკივარზე ბუზღუნს და ყეფას,
 ვწვევარ გულადმა
 ლობიო-პარტა
 ლამბაქი კეპავს...

* * *
 საბრალო დედა
 რა უხარისჷ! — შენება სახლის
 ვხედავ დაღსღს და
 სათვალთანს —
 წერილზე დახრილს...

* * *
 ხანდისხან მაინც,
 კაცნი ვართ და, გადაეშლი პრენან —
 ვაცობრიობის
 ყურს მივუგდებ
 ოხერას და კვნენან...

* * *
 არ მითხრა ახლა,
 რომ უომრად პოეტი ვერ ძღვებს:
 ვწერ გაზაფხულებს,
 შემოდგომებს —
 წყინარ ლექსებს.

* * *
 ჩემი საღამო
 ერთობლივად მტყუანს და მართალს
 ფერი ვიცვალე —
 დავეთანხმე
 ჭაბუას დათან...

* * *
 ცხოვრების ბოლოს
 მარტობა არჩია ბევრმა,
 ვიქნებით ასე —
 ჩვენ და ჩვენი
 პაწია ფერმა

* * *

■

ამ ბრიყვის ჰგონია, — ჩემთვის ვაშენებ!
 „სახლს იშენებსო!“ — ან ეშლებათ, ანდა სტყუიანი
 მე შენ წაგიყვან და საქვალე გორმასს გაჩვენებ,
 სადაც...
 ცაცხვები ბზუიან...

ახლაც არ გჯერა!! ახლაც არ გჯერა!!
აქვთ ამათ რამე!! ნივთიერი რაიმე წაჰყვით!!
შეუღებიათ ქარებს, თოვლებს, წვიმებს წარწერა —
ღირს მოწვენილი

კორდი ესე
დროდიდრო ნახვად!

2

სხვისას, მშვენიერად,
უგუნური შეგყურებს წყენით
სხვისას, მშვენიერად,
პოეზია ჩანგით ხვდებოდა!
მინგრ-მოინგრნებს
შენ-ჩემობით სატატოთ ბკენი,
სხვისის სახვეჭად
და სარბევად სპა იყრებოდა...
და მაინც იტყვის
მიუდგომლად პოეტი ბრძენი:
რომ არ რქმეოდათ
სახლებს, ტაძრებს „ჩემი“ და „შენს“,
რომ არ რქმეოდათ
აზრებს, ლაშქრებს „ჩემი“ და „შენს“,
არ იქნებოდა
არაფერი კეთილად მშვენი,
არაფერი —
არ იქნებოდა..

3

არც ეს ხეზილი —
ჩემი ხელით კორდზე ჩაყრილი,
არც ეს ქვიტკირი
(ჩემსას ამბობ) — ჩემი არ არის!
ხვალ სხვა გაჩნდება,
სხვას დარჩება კრელი აპრილი,
ხვალ სხვა დაჯდება,
სულ სხვა იტყვის პარიპარალეს!

მოვა სექტემბერი წვიმით და ტალახით
და უცბად მოიწყენს პატარა ქალაქში...

იღარც „დამნიკები“, იღარც ბაზრობები,
იღარც „ტურისტები“, იღარც გაცნობები!

აღარც ქოლგები და აღარც „ფიატები“,
 აღარც ბრკოლდები და აღარც გვიანდები.

ცვივა ხეივანში ქრელპრული ფურცლები;
 ქებაძის — ფანჯრები, არჩვადის — ყურძნები...

პაწია სვეტრები — პროვინციულია,
 ბულვარს რომ გადაღის — მგონი, ციურია...

პატარა მოწყენილ ქალაქს რა სჯობია —
 აქ ყველა გიცნობს და ყველა ნაცნობია.

და ყოველ საღამოს (რა უნდა აკეთოს!)
 არც გაგემტყუნება, — რესტორანს დახედო!

ან ძმაცაცს მიადგე, ძმობა — სიყეთეა!
 ვსაუბრობთ, ჭიჭაზე ხელი გვიკიდია.

გავყურებთ შოდან და რიონის სანახებს,
 ვთხრობთ ძნელადგასაძლის სატახტო ქალაქებს.

და მყუდრო დღეები დღეებს მიჰყვებიან —
 ტბაზე გაბაწრული საწყალი იხვებია.

არის მოწყენაში რაღაც სიტკბოება,
 რაც რკინის ქალაქში აღარ იპოვება...

სად ვიყავ, სად ვიყავ, სად ვიყავ აქამდის!
 „მშვიდობით“ თუ არა, რად არ ვთქვი „ნახვამდის“!

რაქაში, ლეჩხუმში, სვანეთში, იმერეთში,
 გვიან — სიბერეში, გვიან — სიბერეში —

სექტემბრის წვიმებით, ოქტომბრის ტალახით —
 მიყვარს მოწყენილი პატარა ქალაქი!

• • •

იმდენი ვწერე სოფლის დაშლაზე,
 შქერზე, პარტახზე, ობლის ვარსკვლავზე,
 მთებზე,
 ღრუბლები
 სადაც ოდენ
 დაბალაბობენ,

რომ დავიღალე ამდენი წერით,
 მე გაეჩუმდი და იმ სათქმელს ჯერით
 უკვე თავისად
 ახლა თვითონ
 ლაბარაობენ...

* * *
 — მერედა, რას წუხილ
 ხომ, ხომ იგრძნო ერმა და ბერმა
 პარტახის გესლით
 რაილა გვინდა, განვლო რაღაც ათასად ქველმა —
 აღმოცენდა
 კეთილი თესლის

ი ლ ი ა ს

ვერშემძლებელნი
 ზეკაცურის საქნარის შენიბ —
 ვერც შეათედის —
 ფეხის ნაღვამს დღეს შენსაბ ვკოცნი
 და, ქედგადრეკილთ,
 ჭირის ოფლი კიდევაც გეშვენის,
 ტვირთს ვინაწილებთ
 ოღვს შენსას თხუთმეტნი, ოცნი...

 შენ აღადგინე
 ერი ქართველის ხელახლა ვრად,
 შენ შეგვკმენ ვრად —
 შეიძლება ეს ასეც ითქვას...
 — „აწ საითი! რა გზით!“
 (ქარაშოტი გრიალებს ველად) —
 შექირვების ფამს
 საქართველო
 ისევ შენ და ისევ შენ გკიახავს.

* * *

დაგრძელდა შემოდგომა, ზამთარი იგვიანებს,
 სანუქრად
 ოქროსფერმა
 დღეებმა
 იკრიალენ...

არის ილუზია: ისეთი საღამოა, —
 ზამთარი
 საერთოდ,

ნაერთოდ
... აღარ მოვია...

ღმერთი, ნაპატივ, --- კმუნვა განმეჭანდა:
ჩაღაც ---
მიხარია,
ჩაღაც ---
გამახალდა.

ქ კ რ თ ვ ე ლ ვ ბ ი

მედიონასა

ხმამ მსუღეემ და ჩანვირმა მატარებელი შეყარა:
— „ქართველები!!
რაღ ხალხი ვართა,
იციან, ძამა,
ქვეყანამ!

თქს კარხი სუფრას შეიქმს, ხამი კაცი — ქვეფს!

ოთხა კაცი — არიფიანს!
ხუთი — პარტიას!
ექვსი კაცი — მარიფენს ვწვრთ,
შვილი — ქარციას!

ჩვენ რომ — ანი კაცი ვიყოთ,
ჩვენ რომ — ერთს პირი გვეონდეს,
არ გველაღდეს საქმილიკიად,
თანც — ბაღაკა ბილიკობდეს,

მაშინ, მაშინ.. *

— „რაი, მაშინ!!“

— „რა ღა... ვუბ, ვიუთა!
მომამორეთ აი ბავშვი,
ჩვენია თუ ალიფაშის,
თუ კაცი ხარ ვინია!
ჩემ თავს ველაპარაკები,
ჩემთვის ვუვები, ბიძია!

• • •

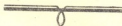
თუ ძმა ხარ, გამეფე, მიშვილო —
 ვართ პურის ქვეყნად განთქმული —
 ან სადმე კვერი მიჩვენე,
 ან ძნა მიჩვენე დაღმული
 ჭარხნის ცომ-პურა მომძულდა —
 ვარ დედასურის ნატრული —
 მოლურჯო პური მომსურდა,
 პური მომსურდა ჭართულში

ქმეკაცი ვპირჩევს

ივანეზაია

მიეძალო
 კაი სადილს და კაი ვახშამს!
 შეეშვი მაგ შხამს!
 მიილე ჩემგან
 ძმური რჩევა და დავალებათ!
 მე, პირადად:
 თამბაქოს — თავი გავანებო!
 ღვინოს — თავი გავანებო!
 რადიო!!
 ხი-ხი...

ქალს —
 თავი ვერ გავანებო...

ლადო სულაგერიძე

მ კ რ ი უ რ ა

მღვა

I.

გვედრები, მგოსნის ჩანგო,
გარდამომხსენ, გვედრები.
მე და ჩემი მარტოსული
შენს შანდალთან შევერთდებით.
შენი ლექსის სტრიქონებით
მცირე ფაცხა დამიწანი,
შიგ შემიშვი სვედამპქნარი,
ჭალი სვედასამიწარი.
შენს რითმაში შეათბუნე
ჩემი სული თოშთოშალა.
გზებზე ჩემი ნაკვალევით
სისხლიანმა დრომ მოშალა.
მოძებნე და გამოჰყევი,
მგოსნის ჩანგო, ჯადოქარავ,
ისევ მიწა მომიზილე
საკოყედ და სადოქარად.
ამიყვავე მცირე ბალი,
მცირე ეზო ამიწვანე.
გამომტაცე უდაბნოებს, —
გამოფიტულ ნამიწარებს.
შენი ლექსის ბილიყებით
ჩემს მამულში მომაბრუნე.
მიმახეთქე მაგ ქარებთან,
მიმაფსვე ხოდაბუნებს.
გარდამომხსენ ამ ძელიდან,
მარტოობის ძელიდანა,
გულის ძგერა მომენტრა
ე მაგ გულის ძგერისთანა.

გამოჰყევი ჩემს გზას წყევლს
აპენინის კუნძულამდე.
ქართვლის დედა სხვა ტომს ძუძუს
რადლა უნდა უწურავდეს?!
შემომისვი სიმზე, ჩანგო,
სევდის პანგთა სირინოზად.
მამულისკენ გეზი მიუც
ჩემ მყოიანა მიმინოსა.
მე და ჩემი მარტოსული
შენს შანდალთან შევერთდებით.
გვედრები, მგოსნის ჩანგო,
გარდამომხსენ, გვედრები!

2.

ვაი, შენ, ჩემო
დაო შორეულო,
ჩამტყნარო ფესვო,
ვაზო მოლეულო.
ჩემთვის დაკარგულო,
სხვისთვის დახარჯულო,
ნესტრით დანესტრილო,
ხანჭლით დახანჭლეულო.
შენთვის ჩემი ჩანგი
გამიმართია და...
სიმზე შენი დარდის
ჩიტი აფრთხილდა.
ჰოი, ასაფრენად
დამიგეშია და...
შენი ჳმუნვის მუხა
შორით შემრიალდა.

უნდა ავედევნო
 შენს კვალს, მარიუხა,
 ჩანგიც მომეთვისა,
 ჩანგმაც არ იღრჩა.
 ელეა შემომასკდა
 სისხლის ტბორებიდან,
 გზები გათქერილა
 ცხენთა ტორებითა.
 ხელში ხო შეგაჭკნა
 ვარდი შირაზული,
 ციხე ხო გაგიტყდა
 რაზით ჩარაზული.
 ჭარი ხო გირბიეს,
 ჭარი დარაზმული.
 ხელში ხო შეგაჭკნა
 ვარდი შირაზული.
 მამულს ავაგლიოყეს...
 ვაი, მამულიო...
 გულში ჰმუნვის წვენი
 რალამ ამოლიოს.
 აჩქეფებულა
 შენი საცრემლეთი.
 შენკენ მოვილტვოდი,
 ქარს ვერ ვაჩერებდი.
 პანგი გამიძაბავს
 ჩანგის ლარებითა,
 შორს ამოიზარდე
 სისხლის ღვარებიდან.
 ვაი, შენ, ჩემო
 დაო მილეულო,
 კენესაც ფუქეულო,
 ლიბოვ ძირეულო,
 ღრმა ღამეებიდან
 ამომზირეულობ,
 ვაი, შენ, ჩემო
 დაო მილეულო.
 ჩანგმაც ეს სიმები
 აღარ გამოიურჩა,
 უნდა მოვეფონო
 შენს სულს, მარიუხა!

3.

მკორტნის, მკორტნის, მკორტნის
 შაპ აბასის ყორანი.
 სევედის მთა და კორდი
 შემრჩა შემოყორილი.
 ალაზნთან დამრჩა

მე ბავშვობის კვალი.
 ჩემს ნაკადულს დამშრალს
 სულ წყურია წყალი.
 შაპ აბასის ყორნის
 ბრჭყალებს სისხლი მოსწვეთს.
 საკახეთო ყოვლით
 მხარეს ცეცხლით მოსწვეს.
 ჩემი ყრმობის ფარჩას
 სწვავს იმ ცეცხლის ალი.
 ალაზნთან დამრჩა
 მე ბავშვობის კვალი.

4.

ალაზნთან ვნახე კვალი
 შენი ყრმობის, მარიუხა.
 ამ გზას სხვათა კახელთაცა
 სისხლიანი კვალი უჩანს.
 არ დამშრალა ცრემლთა ტბორი
 სპარსთა ცხენთა ნანალარზე.
 ჭარი ღეჰავს უღაბნოში
 შენს ხელთ ჩამშმარ ანანასებს.
 ჩაძონძილი შენი ლანდი
 თრთის სპარსელთა მახვილებზე.
 შენი ჰმუნვის სალეს ქვაზე
 მე ხმალივით აღვილესე.
 მიჰყე, ჩემო ჩანგო, მიჰყე
 და აგმინდით, ჩემო ლარნო.
 მარიუხას ნავმა ჩემი
 ღეჰის ტბაში შემონაროს.
 ყიზილბაშთა ველურ ყიფინს
 გამოვტაცო გმინვა მისი.
 მარიუხა, შენი კენესა
 იმ შორეულ გზებზე ისმის.
 მოზელილი თბლის კვერი
 შენთვის არსად გამოცხვება.
 მაინც მისდევს ნათლის ბავშვი
 ქრისტე ღმერთის დამოძღვრებას.
 აგრე, აგრე, მარიუხა,
 ბედის რისხვას გაუძელი,
 სიხარულის შენის თასი
 მამულს დარჩა დაუცლელი.
 დღეს მივაგენ ალაზნთან,
 შენი ლანდი მიტომ ვიხმე-
 მიჰყე, ჩანგო, მივახლე
 გაწამებულ ქალის სიყრმეს.

ქ. ბარბაქაძის ნაბ. ნაბ.
 სსრ. სახელმწიფო

5.

წარსებს შეაკვდა მამა,
 წარჩინებულთა გვარისა.
 (ეს პოემაა სამას
 ათას კახელის ჯაერისა).
 აყარა შაპ აბასმა,
 ძაბაპანს წარუკა მონებად.
 ნუშა და კახაბზალსა
 შუე ველარ მოეფონება.
 გზად დაუკარგა დედა,
 გზი-კვალი გაჰქრა დედისა.
 ხაბი და ექმნა მწედა
 ბეშვის საბი დაის ბედისას.
 სამმა დამ უცნობი ობოლი
 ცრემლიან კალთით ზიდა.
 შორს დარჩა ლურჯი გომბორი,
 აღარ ჩანს შორი გზიდან.
 ძაბაპანამდე ითვისეს
 შეიდი წლის გოგო ტანჯული.
 ატარეს უცხო მინდვრისკენ,
 ჰყვებეს პანტიით და ქანჭურით.
 ვაი, თქვენ, გზასა მათებურს
 ვინც ვერ გაუძეულთ ეკლიანს.
 შირაზში, გასაფათებულთ,
 მუხლები წაუდრეკიათ.

6.

დამხვდა ვარდი შირაზის,
 რა მეშირაზებოდა.
 გაცვდა ფერი მირაქის,
 ცა დამემზო ზემოდან.
 მამა დარჩა ქარაფანს,
 დედას განმაშორესა.
 ღრუბლებს ვწნავდი კარავად,
 სისხლში ანაშმორებდა.
 ვდექ შირაზის წალკოტთან,
 რა მეწალკოტებოდა.
 ძაფის რგოლი წავგორდა,
 ბედის ძაფი წყდებოდა.
 წუთისოფლის საჩარხესთან
 დავრჩი უცხო მხარეში.
 მწარე კოცონს აჩალებდა
 ქარი, სევდის ფარეში.
 ვხად ეკლები მათეღვინეს,
 ვერ დამალაღს ვერა გზით...

შემეგება უცხო ვინმე
 უცებ ქრისტეს პერანგით.

7.

ქრისტეს სჯულს და მამულის სჯულს
 არა, არ უღალატო.
 მაგ სულიდან, ქალწულო,
 ღმერთმა ეშმა განავლტოს.
 ქრისტეს მზემან დაგამშვეწოს,
 ვარდი რაა შირაზის.
 შენ აგშორდეს ავი ქარი
 სულის სათოშირასი.
 აღვაზეოს, აღგამიღლოს,
 ქრისტეს რტოზე აღგამწვიანოს,
 უცოდველო ბეშვო ჩემო,
 ნახოკო და ნაკაწრალო.
 შეაჩერდი შვების ცას,
 თვალი გაგიმწყობარდება.
 მამულის ცა გაირწმენე
 ქრისტეს ზეცის ლაქვარდებად.
 ქოხი რაა, ღვთისობლის
 კალთა როცა გეფარება.
 პური რაა, რწმენის პური
 თუ აღვიგზნებს მგზნებარებას.
 თოში რაა, ღვთიური
 მზე თუჯი სულს აფიცრის.
 არსობის ფქვილს, განლტოლვილო,
 ქრისტეს საცრით გაგიცრა.
 აფარე ტანი ალგად,
 ზარდე სულის ალგანი.
 მოჯცეს ნიჭი, ნიჭი თმენის
 გულის ძირში განმალვის.
 გამშვეწდი და გავარდფერდი
 წუთისოფლის არეზე.
 ღვთის ნიაფი მონარნარე
 მოფა, მოგიღვრესებს.
 თვალით მუქი მამულის
 სევდით გაინისლე.
 გაკამკამდი, განიწმინდე
 ღვთიურ აირისებრ.
 მაგ სულიდან, ქალწულო,
 ღმერთმა ეშმა განავლტოს.
 ქრისტეს ხატს და მამულის ხატს
 არა, არ უღალატო.

8.

ჩანგო, პიეტრო
დელა ვალესთანა,
უცხოთან შესდექ
უმხურვალესთანა.
უცხო მისიონის
ღვთისმსახურ პიეტროს
ობოლ მარიუჩას
ცეცხლი მიენტო.
ბედის ღვთაებრივმა
ეტლმა გიეტლოს...
უსმინე, მარიუჩა,
მიენდე პიეტროს.
მოდღერის შეგონებამ
გამსჭვალა მარიუჩა,
ღვთის სანთლის ალზე
ამოდ გაირუჯა.
ჩანგო, სიტყვა ამიღესე
ღვთიურ საღესთანა.
და შეგჩერდეთ პიეტრო
დელა ვალესთანაც.

9.

პიეტრო დელა ვალე,
პიეტრო დელა ვალე,
მე შენი სანთლის შუქი
მიეღვარებდა თვალებს.
მე შენი ლოცვის ცეცხლი
მზრდიდა, მაწრთობდა, მწვავდა,
და ქრისტე ისე ვიწამე,
როგორაც შენა გწამდა.
ობოლი გოგო ვიყავი,
მედგა უღელი მონისა.
მტერმა სამშობლოს მომწყვიტა,
მტერმა სვე-ბედი მომისრა.
კარი გამიღე ქოხისა
უცხომ უცხოსა მხარესა.
შენმა ლოცვებმა ნუგეშის
ფოთლები შემაყარესა.
მასვი სიმტკიცის წვენი,
მთანგე მამულის რწმენით.
ლურჯი პერანგი მომართვი, —
საუფლისწილო ძღვენი.
მე ვერასოდეს გადავიხდი
მაგ შენს ღვთაებრივ ვალებს,
პიეტრო დელა ვალე,
პიეტრო დელა ვალე.

10.

ვაი, წუთისოფლის
მაცდურო თენებავ, —
ვაზს გააზარებ და
არ გაგერთველება.
ვაი, მარიუჩა
მშვენდება, ქალდება,
ქალწულს სილამაზე
აუბრიალდება.
ვარს პარამხანების
კოცონი გიზგიზებს
და ვენება ხელდება
შაპის გვირგვინზე.
ვაი, მარიუჩას
სიმწყაზარესა,
ვაი, ამნაირ ვაზს,
ამნაირ მზვარესა.
სხვაა სილამაზე
ალაზნის პირებთან, —
შენც შენი ირემი
შემოგაყვირებდა.
გაგილადდებოდა
შენც შენი საფერი
ამგვარ სილამაზის
ფრთებით აფრენილს.
საღლაც გისაფრდება
ქარი უხეში,
ბნელში ახელებენ
გვიცებს უხედარს...
სხვაა სილამაზე
მონობის უღელში,
სხვაა სილამაზე
ალაზნის მუხებთან.
ვაი, მარიუჩა
მშვენდება, ქალდება,
ვაი, შენი პინი
სად გადაქანდება?!
ვარს პარამხანების
კოცონი გიზგიზებს,
ემშანი როკავენ
შაპის გვირგვინზე.

11.

ღედოფალო ქეთევან,
საქართველო სად არი?
რა კალთაში ვერცა?

შენ მამულის ზამთარი?
სად ჩემი და სად შენი
სევდა, დარდი, ვარაში.
აღარ არის საშველი
ამ დარბეულ ქარავნის?
დედოფალო, ალაზნის
ტალღის ფერი მიდნების.
ვიწვი ქრისტეს ალალ ზნით,
შშობელ ციხე და მინდვრებით.
უიზილაშის მახვილზე
ასხლეტილი ხბივი მკლავს.
მითხარ, ამდენ ნახიზნევეს
დედა მკერდს თუ მიმიკრავს?
წინ ღრუბლები დაზვიინდა,
შენ რო გზა-გზა დაგსდეგდა.
ფრპობ სილამაზის და
გამძლეობის ტახტზედა.
სწერ სევდის და ტყვეობის
მარადიულ გუქარსა.
ათბობ მოყვასეობით
საწყაღ მარიუჩასაც.
ხად ჩემი და სად შენი
სევდა, დარდი, ვარაში.
აღარ არის საშველი
ამ დარბეულ ქარავნის?

12.

ვაჰმე, მარიუჩა,
რაროგ დამშვენებულხარ!
სიზმრის ტაძარზე
ცხოვლად დამშენებულხარ.
თათრის უღელში
გისანთლავენ აპურს.
რადღა ეშველებდა
ამ ქარავანს დარბეულს.
ბოღმა აღრჩობთ, მწამს,
ქართველთ გათათრებულთ, —
ჭირნახულს ვერ ვმკით
ჩვენსას მკათათვეურს.
რწმენის შუქიონი
ცამ თუ კვლავაც მისეტყვა,
მე არ დავთმობ ტახტს,
მამულის და ქრისტეს ტახტს.
ვაჰმე, მარიუჩა,
მე გომზადებ შენ
მარადიულ პურს და
მარადიულ წვესს.

კვლავ აღზევდეთ უნდა
ქართველის დედანი,
კვლავ ანთებდეთ სანთლებს
ბნელში შეტანილს.
მამულს გაუღრეკავ
მხედრებს გაუზრდიდეთ.
ააზიდვინებდეთ
ტვირთს ჭერ აუზიდველს.
შენი სილამაზის
ულორტი არ ამხმარა.
ვაჰმე, თვალს გამტრებებს
თათრის ჰარამხანა.
ვაჰმე, ხამეფლო
ჩემო, ავბელითო,
ვინღა აღგაღწეოს,
თუ არ ვავბერდებითო.
ღმერთო, ქეთევანი
მონა ღვთისა, გვედრო,
არ დაშრიტო საყრდნო
ძუძუ ქართველის დედის!

13.

ქართველი დედის მანდილი
მალღო ცამდე აგიზიდავს.
დედოფალო, ჩემი სული
შენს კოცონზე აგიზგიზდა.
შენი შუქით წულუკარავში
მე ღრუბლები დამიზვიინდა.
წუთისოფლის სამღურავი
მესმის შენი ღამის ზვირიდან.
შინ ბრუნდება პიეტრო,
მიხმობს აპენინისაკენ.
მამულისკენ გზა-ბილიკებს
ვერ მივაკვლევ ძლივს მისაკვლევს.
მე პიეტროს სალოცავში
უთვისტომოდ დავილევი.
მირჩევიო ვრწყა დედოფლის
ნისლიანი ყვავილები.

14.

ვაჰმე, მარიუჩა,
ვაჰმე პიეტროს,
ნუ გსურს შენი დარდიც
შემომიერთო.
მე მეყოფა ჩემი
ტანჯვის ჭვარიცა.

ჩემს მოწამე სულს
სისხლი ჩარეცხავს.
გადავთვლევნ მთლად
ყიზილბაშებში.
ნაკადული ხარ,
სულმთლად დაშრები.
მიპყე, მარიუჩა,
სიყვარულის გზას,
გულშენე პიეტროს
ვაზიცა და ბზაც.
ვერ აიტან შენ
ჩემებრ ასატანელს.
განერიდე ჩქარა
ამა სისატანეთს.
ნუ შეხედავ შენ
ჩემს წამებას, ჭვარცმას.
ღვთის გზა აგირჩია
მაგ ღვთიურმა კაცმა.
მიპყე, მარიუჩა,
სიყვარულის გზას.
რეკდე გულმზურვალედ
ქრისტეს საყდრის წარს.
არსად შეარცხვენდე
ქართველ ქალის მანდილს.
სულ იარე ქრისტეს
და მამულის მანდლით.

15.

შენს მზეს ვფიცავ, შენსა მზესა,
შენს მამულს და ძლიერ ტომს,
არასოდეს ვუღალატებ
კათოლიკე პიეტროს!
შენს სიყვარულს აღვამაღლებ
ჩემი კერის ჭვართანაც.
განგაშორებ, განგარიცებ
პარამხანის სატანას.
ოი, თქვენს ბედსა, საქართველოს
სვეგამწყყარალო ქალწულებო,
თათრის ჩრდილი წამხოზია
თქვენსა საყდარ-სარწმუნებოს.
მარიუჩა, შენი სული
თრთის ვარდსა და იაშვი.
სიყვარულის წმინდა გზებით
გამყე იტალიაში.
პარამხანის სული ბორგავს,
შენს სფეს ეპოტიენბა.
მოგატირეს შენმა ღებმა,

ძუძუ შეკორტნილებმა.
ოი, თქვენსა ბედსა, საქართველოს
რძეგამშრალო ქალებო,
უღვთო ქარნი შირაზისა
გაყრით შავ და მწარე ბოლს.
უშენობით ჩემი სული
ვერ მიმიტანია შინ.
მარიუჩა, მარიუჩა,
გამყე იტალიაში!

16.

თოთხმეტი შვილი გავუჩინე
პიეტრო დელა ვალეს,
სამოთხის ხილი დავუჩირე
და სიყვარულით ვლაღე.
იტალიის ცით დავარწყულე
ვარსკვლავი ჩემი ბედის.
პიეტროს შვილებს დავაწურე
ძუძუ ქართველი დედის.
ბედს გადაწყარა ოხერტიელს, —
საწუთრომ აგრე მიყო.
თოთხმეტი მყავდა, თოთხმეტივე
იტალიელი იყო.
გავუზაფხულე, გავუზამთრე,
გამძლავრე უცხო მზვარე.
თოთხმეტი შვილი გავუზარდე
პიეტრო დელა ვალეს.
შემინდე მეხმლევე, მეთოფარო
ჩემი საწყალი ხალხისა...
ვაი, ქეთევან დედოფალო,
ვერა ვთმობ უცხო სახიზნავს.
თოთხმეტი ვზარდე, თოთხმეტივე
თოთხმეტ ქართველთან ვაწყვილებ.
ჩემს ნისლებს, გზა-გზა მოხვეტილებს,
მე იმათ ვერ ვუნაწილებ.
ოხ, საღ ხარ, საღ ხარ, ოხ, მეტივევე,
ტივს ველი ჩემი ჩქერისთვის.
ნეტა მეზარდა თოთხმეტივე
ჩემი ბეჩავი ერისთვის.
ნეტა მეზარდა თოთხმეტივე
ლომგულ ქართველთა ნამუსით.
მტრის ტალღებს, რისხვით
მოხეთქილებს,
რომ შენკდომოდნენ მამულში.
ვაი, შენ, ჩემო მწარე ხვედრო,
ხვედრო ქართველი ქალების...

ეგა ნისლი რომ წარეხვეტოს,
 რადღა ჩამცხრალან ქარები?
 დაო, შენ ჩემო შორეულო,
 დაო, ხვალინდელ ქართლისა,
 დაო, შენ ჩემო ორეულო,
 ალო, შენ ჩემი სანთლისა,
 ამრავლე ქართველთ ლაშქარი და
 ამძლავრე ლიბო ციხისა.
 ჩემი წყაროა დამშრალი და
 მე უცხო ცამ შემიხიზნა.
 ისმინე ჩემი ნაკენესარი,
 ჩემი ჭრილობა აგეწვეს...
 ჩამოქარ კაეზე საკვესაევი,
 გაპყრიდე კერის ნაპერწკლებს.
 მე ქალი კი ვარ ჯიშოანი,
 რძე უხვადა მაქვს საშვილო...
 დედის მანდილო, იშრაილე,
 მამულის ქარში გაშლილო.
 სეგ-ბედით ვარ განამწარები,
 მამულის ვალი მემართა.
 აქ ჩემი ნეშტი ნაწამები
 თოთხმეტმა შვილმა შემართა.
 დაო, შენ ჩემო, შორეულო,
 დაო, ხვალინდელ ქართლისა,
 დაო, შენ ჩემო ორეულო,
 ალო, შენ ჩემი სანთლისა,
 მე აპენინის კუნძულიდან
 გემუდარები შენდობას.
 დარძევდეს შენი ძუძუნეი და
 ქართლს შეალიე დედობა.
 თოთხმეტი შვილის დედა ვარ და
 კმუნვის ალმური შედება.
 მე ვლოცავ თქვენსა მზეს და ხარდანს,
 ისმინეთ ქართველის დედებმა.
 ნეტა მეზარდა თოთხმეტივე
 ლომგულ ქართველთა ნამუსით,
 მტრის ტალღებს, რუსხვით
 მოხეტქილებს,
 რომ შესკდომოდნენ მამულში.

17.

ვაი, შენ ჩემო
 დაო, შორეულო,
 ჩამკნარო ფესვო,
 ვაზო მოღუეულო.

ჩემთვის დაკარგულო,
 სხვისთვის დახარჯულო.
 ნესტრით დანესტრილო,
 ხანჯლით დახანჯლულო.
 ხელი ჩანგის ლარებს
 ამად ჩამოვკარი,
 ბპვერტდე წკვარამიდან.
 მზეზე ამოყვანილს.
 ფერობ ავი ბედის
 მწუხრის ყვავილადა.
 უცხო მთებზე შენი
 ლანდი აილანდა.
 მო, მო, მარიუჩა,
 შეთბი მამულთანაც.
 ვისმენ შენს ნაკენესარს
 და შენს ნამუდარალს
 გარს შემოგეხვევა
 ქართველის დედები და
 ნისლებს ამოკერეფენ
 შენი ვედრებიდან.
 ცრემლთა მდინარეთი
 მოდი, მოაწყე ტრეებს...
 მოგდევს მემკვიდრეთა
 ლანდი თოთხმეტივე.
 გასჩქეფს ახლაც საღდაც
 სისხლი შენეულო,
 შვილთაშვილთათვის
 სისხლში შერეული.
 აჩქეფებულთა
 შენი საცრემლეთი.
 შენკენ მოვილტვოდი,
 ქარს ვერ ვაჩერებდი.
 ჰანგი გამიძაბავს
 ჩანგის ლარებითა.
 შორს ამოიზარდე
 სისხლის ღვარებიდან.
 ვაი, შენ ჩემო
 დაო, მიღუეულო,
 კენესავ ფუძეულო,
 ლიბოვ ძირეულო,
 ღრმა ღამეებიდან
 ამომზირეულობ,
 ვაი შენ ჩემო
 დაო, მიღუეულო.
 ჩანგმაც ეგ სიმები
 აღარ გამიურჩა.
 აწ ვერ ამომგლეჯენ
 შენს სულს, მარიუჩა!

ოთხი ახალი

ეს ზღედა პირველ ჩასუნთქვისას, თვალის ახელამდე;
მომუქულ მაჯაზე შეგაბამენ მუშამბის ნაკერს,
იდრევე დანომრილს და... აგწონიან.
ჯერ კიდევ სანახევროდ წყალში ხარ,
არ შეგშრობია ბეჭებზე, თმაზე —
მუცლიდან გამოყოლილი მღვრიე სითხე.
ჩვილის საფენებთან, კოკორში ეხვევა
უმოწყალო, აუცილებელი ფრაზა,
რომელსაც წლების შერე, როცა დაგდებენ —
სიგრძეზე ზეწარწაფარებულს, შიგანამოცილს —
ქირისუფლებს გასაგონად იტყვიან:
„თავი აღმოსავლეთისკენ უქენით...“
(დაბნეულები ფანჯარას მიაჩერდებიან,
გაიხსენებენ, საიდან ამოდის მზე).
თითქოს ბურუსიანი, მწიფე ხართუთა მოწყდაო,
ცვილის ჩხირებად ქცეულ, დატეტკილ თითებს
შავი, გულისამრევად ტკბილი წვენი გაგიწებავს...
ჯერ აღრეა ამის თქმა, მერტეც მოესწრება.

• • •

დილის მზეში გამოითალა —
ოთხი კუთხე შენი სახლის, ოთხი კედელი,
ფიცარ-ფიცარ აყვანილი სხვენამდე.
ერთმანეთს დაუპირდაპირეს —
ოთხი ხე საძირკვლის, გარანდული,
ყვლით ყელზე გადააქდეს, დაქედეს.
გამოჩნდა ოთხი წინაპარი, —
შენს გასაჩენად თავშეყრილი.
დამძრნენ ერთმანეთისაკენ, გარდი-გარდმო,
გტოვებენ დახვეულ რგოლს, გადაკვეთაზე,
გაიარეს ერთმანეთის სხეული,
ზურგშექცევით მიდიან ერთხანს,
მომწყვდეულები გაულწველ წრეში...
აბორგდა ქარვისფერი სული,

თავლად, ერბოდ გადამდნარი,
 კიდობნის სალტეებში მოქცეული.
 ქალებს — თალხი თავსაბურავი,
 გრძელი, მოკაუქებული ქოლგები,
 წინსაფარი და ჭამ-ქურჭელი...
 კაცებს — ხერხი და შალაშინი,
 კისერგადახეხილი, წითელი ხარები,
 მკლავის გაშლა ახალბის შალი,
 დაბეგვილ თეძოებზე გადმოშვებული...
 ეს მხოლოდ გარდასულის მოგონებაა.
 ახლა თთხივენი —
 დაღლილები, დაცალკეებულნი —
 კარტებივით არიან ჩაწყობილი
 მიწაში, პირით მზისკენ.

I

ცხერის ტყავზე დაგორებულს, ტიტლიკანას,
 გიწითლდგება აქავებული ნუნები;
 ძირიდან აწვება, ჭრის
 გამჭვირვალე ბრინჯ ოს მარცვლები —
 თხელი, დატალღული ემალი...
 კანკალებ, შეჩერებულ სათამაშოს ლოლნი,
 გრძელტარნიანს (ყოველ შეტოკებაზე,
 ხაჭუნობს გაქვავებული მუხუდო,
 ვარდისფერ სიცარიელეში მოყოლილი).
 კრთები, თვალეზში, ციცქნა შებლზე
 გეტყობა შიში და გაოცება.
 უნდა გაწამდე, სანამ შეივსება
 პაწია ყბების ნალები,
 სანამ მოირკალება რბილ სასაში
 გამოღეჭილი ბროწეულის წიპწა —
 უსუსური კბილები შენი.
 ვერ იფიქრებ —
 ვქნება თუ არა ამ ტანჯვას წერტილი.

II

გახსოვს — სახლიდან ვაიპარე.
 მატარებლის კიბეზე კიდიხარ,
 მდუმარე, სახეში ქარდარტყმული.
 დამით იღლები, იცვლები...
 არ იშლის სირბილს მჭლე გული,
 ავარდება, შეხტება ძილში.
 გიხმობს, გეზიდება შეღამებულზე —
 მზის სისხლით აწითლებული თხილიანი.
 ქინკარმორეულ ღობესთან გაჩერებს, გნუსხავს —
 სამუდამო, აუხსნელი გარინდება.

სადაც წახვალ, დაგდევს ტყავაზეული,
გადაყვლეფილი აკაციის უმაფრესი სუნი
(მღელარა, ფიქრი ქალთან შეერთების).
ველური წვენი, ტალღა-ტალღად მოწოლილი,
დაგირბის მუხლებში, ძუძუს თავებზე.
კიდევ ერთი ვნება — სიბნელეში ყოფნა,
დამალვა, რომ ვერაფერს მოგაგ ნოს.
აივანზე ჩახერგილი კარავი,
ფანერზე ჩამოფარებული ტილო,
იატაკზე ბალიშები მოაგე,
ქუჭრუტანებში ჩერებია ჩაჩურთული.
გსიამოვნებს, გარედან რომ ჩაგესმის
გამბული წვიმის ყრუ თხლამუნი.
გძალავს ბრმა შიში,
ვაითუ არ გქნეს ბოლო: —
ამ დახშულ ბორცვას,
განუწყვეტელ წყვეტებას,
მოლოდინის თეთრ ბურანს.
ვერც იჯერებ გარდუვალის მოსვლას,
იმდენად შორი გეჩვენება დაკაცება.

III

მოდის დილა. უხალისოდ გელვძება.
დაქამულ ენასა და სასახე
თითქო სპილენძი გადაგაჯრეს.
დაგივლის სიგრილე უსიამო,
ბეჭებზე შეგაშრება ოფლი...
ეს ნიშნავს — გათავდა სიყმაწვილე,
დაგაჩნდება ნიშანი კაცობის:
ბლანი — ფაფუკი, რბილი ქეჩა,
შავი კვამლი, გართხმული მკერდზე,
ქიპამდე ბაწრად დაყოლილი.
ხარ მშვილდი მოდრეკილი, ძალოვანი
(დაგქიმა გასანთლულმა ძაფმა),
მზის წვენი, ყრუოლად დავლილი წრეში,
ისარი, ვიწრო ღარზე გაწვენილი.
კოჭებში გაგდის სისხლის ღელე, —
ამტვერებული, მყეფარი.
ალში დულს სურვილი შენი,
ყვითელი ქონი მუცლის — ჯორჯალი —
ლავა, დაკრული საფუარზე.
ნეტარ წყვილიაღში მომწყვდეული,
თეთრი ქვების ყელს ცეცხლი ლოკავს.
ხარობდე — იდრიკება წელი,
თეძოებს ძრავს ბანგი სატანის,
ხურდება გალუწილი კალო.
თეთრ ღარზე ასხმული,

ზრიალებს, იმღვრევა ხერხემალი, —
 წურავს შეგბოლილი სისხლი.
 ამა ბოლავს, აღისფრად დაგადნა
 სხეული, მორგებული მუხლებზე, მხრებზე,
 ნელ-ნელა იგუდება, იკლებს
 ზმუილი წაბოქილ ბუღის.
 ვინ მოლობავს ვათქვრილ წამებს...
 აცო — წაგივა, მოიარყევა
 ბუღე, აბედი ვაფლამული...
 აცო — მობრუნება წარმავალის,
 არ დიდმანება საჭერეტელი, —
 სხვა დროს, სხვა ტყეებს დაჯანაბებს
 ხე ნუღლი, ჭიშის შემნახავი,
 რკო, თავით მიწაზე დანაუილი.
 ნესტოებს გაბობს, გაწრიალებს
 ტვინში ვაფოთლილი შიში —
 ხაზარელი და წინასწარი
 წლები, ნეკნებზე დაბვეული,
 მოვიჭერს, სუნთქვას გაგისშორებს,
 ატყობ, შექანდება ბოლო რგოლი,
 ჩატურდება დაძარღველ წვივებზე, —
 მომწყდარ მკლავებს დაგვიდება
 თანთაღა, მონჯარული ხორცა
 მამინ შეგებრალის ყოველმა —
 თან უფსკრულს შუა ვახიდულა.

IV

ვველაზე დიდხანს (ათოქმის საპუდამოდ)
 ეს დრო, ეს წამება გრძელდება;
 მოხუცი სულ ხარ, მოუბრუნებლად,
 გაუპარსავს, წვერის მაგიერ
 (აკანკალებული ხელის ჩამოსმაზე),
 შემხმარი მარილი გცვივა, ბრტყელი,
 მოყურყურე ძვლებიდან გამონაჟონი...
 იჭკვილება ნიკაბი, მხრები,
 ჩატეხაზეა ყაფაზი სიფრიფანა.
 შინდისფერი, მორღვეული ქუთუთოები
 ვერ აკავენს ერთმანეთზე წამ ბულ,
 დაეურებულ მლაშე წვეთებს.
 თვალები — ფოსოებში შეჭრილი, დამდნარი,
 სიბნელე ეჭირება რკალად,
 შიგ ლამის ცერი ჩაიმალოს.
 ამოვარდნილ, გადაჭიმულ ყვრიმალებზე,
 თბელი თიხაა დაგლესილი,
 ალაპლაპებულ, პრიალა
 სახე, კისერი მოქცეული,
 სიმზადის დოქივით იმურება.

უკირთ სახსრებს შევეშვეა, გაშლა,
 დაღმართიც სიმწრით ჩაიარო.
 გადააბიჯე ფლატეს, შეტოკდა ქვის მუხლი,
 შიშობ — დაეცემი, ფიქალზე დაკრავ კეფას,
 არცაა გასაკვირი, ყინულის ლოდებში ჩარჩე.
 მოგვიანებით, გაზაფხულზე,
 ნაბზარში ასკილი ამოხეთქავს,
 ჩაჭიდებს წვრილ კლანჭებს დაშლილ ფუძეს,
 გაზრდილი, დაიყვავილებს, დაისხამს...
 აელარუნდება მდინარის ქარზე,
 გააპნევს თესლს გადახსნილი ნაყოფი.
 ძველი ამბავია. ღმერთს უნდა, —
 ყველაფერი თავიდან დაიწყოს.
 შენ უკვე მიდიხარ, გაგისტუმრეს.
 ფილტვის ნაფლეთი ამოაქვს ხრიალს,
 ამოდის ნესტიანი მიწის სუნი...
 სადგურის გაბოლილ მოსაცდელში,
 საუბარს უბამ ვიღაც უცნობს,
 ფუსფუსებ, უაზროდ იღიმები
 და აღარც გახსოვს, როგორ გავს
 სამზარეულოს დანახაპნილი ბაკანი
 კარაქისფერ თავის ქალას,
 ანატომიის კაბინეტში გამოკეტილს.
 სად უდგას ძირი ბნელ ქას,
 რას გლოვობს სხეული შენი —
 მძალე, ატირებული მარილი.
 მოწნული ლასტივით ატკეზილ,
 შავი ლაქებით მოფენილ ხელებზე,
 მაჭებიდან გაძვალეზულ თითებამდე,
 ლურჯი ჭიაყელები გაკლანკილა, —
 დაწრეტილ სისხლის სადინარი.
 კანი — ჭუჭყიანი პერგამენტი —
 დაჭმუჭნულა, სულს ხუთავს ამომავალს.

დადგა ეს დღეც. გაიხმა ნუნტი,
 ერთმანეთს მიყოლებული ტკაცანი; —
 დაიკეცა ოთხი ფრთა დამტვერილ სარკის,
 ლურჯი კარედი, კოლენკორმოვლებული...
 ტილო გადაუსვა, ბამბუკის ვაზასთან,
 ძველი კამოდის თავზე შემოსდო
 დიასახლისმა, შავებიაწმა ქალმა...
 მოფარებულში (ფარდის უკან) იდგმება
 მაგნიტოფონის თავლია ყუთი.
 ყავისფერი ლენტის ხაოზე ძინავს —
 „რექვიემს“, „სამგლოვიათ მარშს“...
 შიგვეა ჩაგრებილი უკვდავ...
 უბერებელი ვენახის ნერგა,
 ტაძრის გუმბათზე რომ აუცოცება

იმან შიშისაგან ავტოკარი ბორდიურს მიაჯახა, გულიანდ გაეცინა...

შუადღისას მალაქიას დუქანში ისაღილა ავკოფაშვილთან და ვაშაქიძესთან ერთად. „გასამხნეველად“ ცოტა კონიაკი დალია. ექვს რომ თხუთმეტი წუთი აკლდა, ვერაზე იყო უკვე; ვაი თუ აღარ მოვიდესო, ფიქრობდა... არა, არა, — მოვიდოდა, მოცუნეულდებოდა!.. აი, როგორ წახდა და გაფუჭდა ხალხი: რას არ კადრულობენ ფულის გულისთვის!.. თუ ნამდვილად ის იყო, წუხელ რომ ელაპარაკა, იოლად მოუვლიდა (ასეთი შთაბეჭდილება შეუქმნა მისმა ხმამ), — შეაგნებინებდა დანაშაულს, ისევე, როგორც ბახა-ბახას შესამინა, და ბოდიშსაც მოახდევინებდა!..

დარბაისლურად შეაბიჯა ბაღში, ზურგზე ხელუბრაწობილმა (მღელვარების დააფარვას ლაშობდა და თანაც — ნაცნობი რომ შემოჰპროდა ვინმე — ვითომ უბრალოდ შემოსივირნა, მუხლის გასამართავად)... ღია ფერის საზაფხულო კოსტუმი ეცვა, მანქეტებზე ბროწეულის მარცვლებივით უჩანდა საკინძები...

ბაღში უამრავი ხალხი ირეოდა...

უკრავდა მუსიკა, ჩქეფდნენ შადრევნები; პენსიონერებს სკამები მზის გულზე მიეჩოჩებინათ და დომინოს უჭახუნებდნენ...

ერიდებოდა, ნაცნობს არ გადაეაწყდეთ და უცებ თავისივე თანამშრომელი, მომარაგება-გასაღების ექსპედიტორი თენგიზ ქლიბაძე დაინახა, ვიღაც ქერათმიან გოგოსთან ერთად მისეირნობდა... კიდევ კარგი, არ გამოუხედავს, — გასასვლელისაკენ გაუხვია, ფილარმონიის მხარეს. ქლიბაძე ხომ არაა, ნეტავი, ნიღბოსანიო, გაიფიქრა და მხერბა გააყოლა: მე საქმეზე მგონია წასული, ეს კი, თურმე, ქალებში დამერებათ! მოხსაფხურიათი ქვის კიბე იოლაღაოვნა; იქვე მწვანედშეღებელი გრძელი სკამი იდგა, მაგრამ არ დამჭდარა, — გამობრუნდა და აუზთან გაჩერდა... ქრდულად აცეცებდა თვალებს, გამიღულ-გამომვლულს აკვირდებოდა...

ხუთი წუთი უკლდა ექვსმეტეხვამ დაეწიწენა, როცა აუზთან ისევ იმ ექსპედიტორს მოჰკრა თვალი... ამას ვინღა ჩიოდა... ელაწვევრიანი მეავტოკარე მუშაც დაინახა, — ჯინსის კოსტუმსა და ცისფერ ხალათში გამოწყებილი, საგანგებოდ თმადეარცხნილი და შეკობტავებული, ღიმილით უახლოედებოდა მისკენ მიმავალ წითელკაბიან გოგოს... რაღა ყველას აქ მოუნდა დღეს პაემანის დანიშვნაო, უკმაყოფილოდ გაიფიქრა და ზურგი აქცია... ექვსი იყო უკვე გაქიმული!

— სალაშო მშვიდობისა, ბატონო!..

მეავტოკარე მუშის ხმა იცნო და მიტრიალდა.

— შენ აქ რა გინდა?.. — ჰკითხა მკაცრად. ქარხანაში რატომ არა ხარო, უნდოდა ეთქვა, მაგრამ გაახსენდა, ბიჭი დღეს პირველ ცვლაში რომ მუშაობდა... გაუეკირდა მარტო რომ დაინახა: ნეტავი ის წითელკაბიანი გოგო რა უყოო, გაიფიქრა.

— რაც თქვენ... — დარცხვენილი ღიმილით მიუგო მან.

გაბრაზდა, როგორ მიბედავსო: ამ ლაწირაკს ჰგონია, ალბათ, მეც მასავით პაემანზე ვარ გამოსულიო... მიტრიალ არ უნდოდა ნაცნობს გადაჰპროდა, მით უფრო — თავისივე მუშას... ადგება ახლა და მთელ ქარხანას მოსდებსო... თანაც ის უნდა გამოჩენილიყო უკვე — ორი წუთი ვადასცილებოდა კიდევ ექვსს. კოსტუმის ჯიბიდან სანთებელა ამოიღო და დაახსაკუნა, მაგრამ ბიჭს წარბიც არ შეუხრია, — არ შეშინებია.

— სიგარეტს ხომ არ ინებებთ, ბატონო?.. — ჰკითხა და „კოლხეთის“ გაუხსნელი კოლოფი გამოუწყოდა.

— მოუსვი ახლა აქედან!.. — უთხრა წყრომით, მაგრამ მის გამჟოლ მხერბას რომ წააწყდა ძარღვებში სისხლი გაეყინა: არ ჰგავდა იმ თვინიერ მუშას, სიგარეტზე რომ ეგზავნებოდა მალაქიას დუქანში და სანთებელას დანახვაზე ფერ-ფერი მისდიოდა — არა, ეს ვიღაც სხვა იყო...

— რა გინდა შეილო?.. — მოთხედ

პკითხა. ჩანს, კაბინეტში მომხდარი ინციდენტი დღემდე ვერ მოუწელებიათ, გაიფიქრა.

თითქოს ამ სიტყვებში მაგიურად იმოქმედესო, ბიჭი ერთბაშად მოტყდა და მოდუნდა:

— ხომ მოვილაპარაკეთ, რომ არ ვინახუბებდით... — დამნაშავესავით წაიწორულა და თავი დახარა.

მირიანს მოაგონდა მილიციაში დადებული ხელწერილი და ისიც გაიხსენა, რა მშობარა იყო ბიჭი.

— მე შენ არ გეჩხუბები, ჭიჭურ... — უთხრა დაყვავებით. — არც არაფერს გერჩი: იმ დღეს ვაუგებობა მოხდა... მერე ხომ შევრიგდით... თუ გინდა განუქმე ამ სანთებელას... სანთებელაა ეს ჩვეულებრივი... რევოლვერი არ გეგონოს!..

— რომ იცოდეთ როგორ მერიდებთ, ბატონო მირიან... — წაიღუდუნა ბიჭმა. — ყველაზე მეტად სწორედ ამ წუთისა მეშინოდა, გამეღავნებოდა... აქი წუხელაც ვითხარით, თუ გახსოვთ...

— მომწყდით თავიდან, შენთვის არა მკალაია!.. — დაუყვირა მირიანმა. ნერვები მოეშალა, რაღა მიინცდამინც ახლა შემომხვდაო. ზურგი აქცია და ბალს გახედა, საიდანაც ნიღბოსანს მოელოდა, — ხუთი წუთი გადასცილებოდა ექვსს... უცებ განცვიფრება აღბეჭდა სახეზე და მკვეთრად მოტრიალდა:

— რაო, რა თქვი?..

— არაფერი... — მიუგო ბიჭმა.

— არა, არა... წელან რა თქვი, წელან?.. რა მინდა აქაო?.. რაზე შევთანხმდითო?.. აბა ერთი კიდევ გაიმეორე — კარგად გამაგონე!..

— დიახ... ხომ შევთანხმდით, ბატონო...

„აქ რალაც ვაუგებობაა“. — გაიფიქრა მირიანმა.

— როდის შევთანხმდით, რაზე შევთანხმდით... ვის შევუთანხმდით?.. — ენა დეგბა კაცს.

— წუხელ... ტელეფონზე... რომ მშვიდად და წყნარად მოვილაპარაკებდით... — შენ რა იცი... საიდან მობისმინე?..

— არსაიდან... მე თვითონ გეგულაჩქარებ... რაკებოდით...

— შენ მელაპარაკებოდი?..

— დიახ... — მთელი ამ ხნის განმავლობაში ბიჭი თავდაბრილი იდგა.

— მერედა ვინა ხარ შენ?.. — მირიანმა სუნთქვა შეიკრა.

— ის... — მიუგო ბიჭმა შეცვლილი ხმით და თავი ასწია.

— ვინ ის?.. — მირიანს ტანში გასცრა.

— ის... — გაიმეორა ბიჭმა, ჯინსის ზედა მოსაცმელის კალთა გადაიწია და ხალათის ჯიბეში ჩატენილი წვერებამოჩრილი ნიღაბი დაანახა...

განცვიფრებისაგან მირიანმა პირი დაალო და მუხლებმოკვეთილი უღონოდ დაეშვა სკამზე...

წელს... წელს კი არა, შარშან გაზაფხულზე მიიღეს ბიჭი ქარხანაში... უფრო სწორად, მირიანს არც გაუგია, როდის მიიღეს, ან ვინ მიიღო, — მუშების მიღება-გათავისუფლების საქმეში არ ერეოდა, — თვით საამქროთა უფროსები განაგებდნენ ამას, თავიანთი შეხედულებებისამებრ (მუშახელი აკლდათ და თუ კი ვინმე გამოჩნდებოდა მსურველი, უარს ვინ ეტყოდა!)...

ქარ საწყობში მუშაობდა ბიჭი მტვირთავად, მერე ავტოკარზე გადაიყვანეს — პროფტექნიკური სასწავლებელი ჰქონდა დამთავრებული, მექანიზატორის დიპლომი აღმოაჩნდა...

ჭიჭურ სანებლიძე (გვარიც გაიხსენა ახლა მირიანმა) პირველად სწორედ საწყობში ნახა შესვენებისას, — თავზე კუთხეშეგვეკილი მომცრო, თეთრი ტომარა წამოუხურა და შაქრით სავსე ჯვალოზე მიწოლილიყო... მაშინვე მოიხანდა ტომარა და მოკრძალებით წამოუდგა ფეხზე... მირიანს მოეჩვენა, თითქოს ბიჭს „არისტოკრატიული“ იერი ჰქონდა, და გაუკვირდა შავ მუშად რომ მუშაობდა: ალბათ, პატრონი არ ყავსო, გაიფიქრა... საშუალო ტანის გამხდარი ბიჭი იყო, ხორბლისფერ სახეზე: ძალი

წვერი მოსდებოდა, რომელსაც ალაგ ოქროსფერი დაპკრავდა; უკან გადავარცხნილი წაბლისფერი თმა კეფამდე სწვდებოდა... დაფიქრებული, მაგრამ მტკიცე და შეუპოვარი სახე ჰქონდა, რამაც მირიანი ოდნავ შეაერთო — დაქინებით შემოჰყურებდა საოცრად მეტყველი ცისფერი თვალებით, თითქოს რაღაცას უსაშველოდ საყვედურობს ან სთხოვსო, და მან, რატომღაც, უხერხულად იგრძნო თავი... მაშინაც უხერხულობა იგრძნო, როცა ბიჭმა კვლავ ტომარა წამოიხურა და შაქრით სავსე ვეება ჭვალო ზურგზე წამოიკიდა...

ერთხანს ქარხნის საერთო საცხოვრებელში ცხოვრობდა, მერე ნაძალადეგში დაიჭირა ავა პატარა ოთახი, — კითხვაში მესწვებოდა ხელიო, ეთქვა: შესაძლოა ბიჭი უმაღლესში შესასვლელად ემზადებოდა... სწორედ იმ ხანებში ჩალის ფასად ეყიდა ერთი გაუბედურებული მოტოციკლეტი და მოტორი თავისი ხელით შეეკეთებინა...

დინჯი, მუყაითი ახალგაზრდა ჩანდა და ერთბაშად ყველამ შეიყვარა... თავიდან მირიანიც კარგი თვალით უყურებდა და გადაწყვეტილი ჰქონდა ქარხნის კომპაგშირის მდივანად გაეყვანა, მაგრამ ამას ერთმა გარემოებამ შეუშალა ხელი:

მანამდე, ცოტა ხნით ადრე, კომპაგშირის კრებაზე გამოსულიყო და ისე თავხედურად ელაპარაკა — იქ მყოფებს, თურმე, შიშისაგან ელეთ-მელეთი მოსდიოდათ, დირექტორმა არ შემოგვისწროსო.

გაკრიტიკებას ვინ ჩიოდა, საშინლად დაეღანძლა და დაეთათხა ქარხნის ხელმძღვანელობა, — მეტადრე მირიანისთვის მოეცხო ჩირქი...

ეს რომ შეიტყო გული აიცრუა ბიჭზე, თუმცა ამის გამო არ წაჩხუბებია, არ დაუტუქსავს და არც საყვედური უთქვამს — უბრალოდ ეწყინა, ასეთი კარგი მუშა რომ ინტრიგანი აღმოჩნდა...

მეორედ ჯიქურ სანებლიძე მისი თანდასწრებით გამოვიდა საერთო კრება-

ზე... კონკრეტულად ცუდი არაფერი უკადრებია, მაგრამ მაინც საშინლად არ მოეწონა მირიანს ბიჭის სიტყვა, რომელიც აშკარად თავის გამოჩენის სურვილით იყო ნაყარნახვეი, რადგან ისეთი ტონით ლაპარაკობდა, თითქოს თვითონ უოფილიყო დირექტორი და აქაურობის ბატონ-პატრონი...

საბოლოო სიტყვაში, მირიანი გაკვირვით შეეხო ბიჭის გამოსვლას და მიუთითა მას შეცდომებზე: ჯერ ერთი, რომ ჯიქურ სანებლიძე ახალგაზრდაა, არ იცნობს ცხოვრებას და არც თეორიული ცოდნა გააჩნია... რომ იგი ორი დღის მოსულია, და ვერ ერკვევა ქარხნის მუშაობის სპეციფიკაში... უწოდა მის გამოსვლას ჰკუის დამრიგებლური და დემაგოგიური, ხოლო პირადად მას — ობიექტელი, რომელიც მხოლოდ ნაკლს ამჩნევს და აზვიადებს (თან კუთხეში მიუხუდებული გარდაამავალი დროშებისა და კედელზე გაკრული სიგელებისაგან ვაიხედა)... თქვა, რომ ჯიქურ სანებლიძეს ჰგონია, თითქოს აღმინისტრაცია ვინმეს თვალს უხვევს და ატყუებს, — რომ ნაკლოვანებებს მართო თვითონ ამჩნევს, სხვებს კი ეს ამბავი არ აწუხებთ და არც არაფერში ენადლელებათ... რომ მთავარია, კაცმა აღიარო საკუთარი ნაკლი, თორემ სხვის თვალში ბეწვის დანახვაც იოლია, — საჭიროა ყველამ მიხედვით ჩვენ-ჩვენს შრომით უბანს და ვაკეთოთ ის, რაც მოგვეთხოვება... დასასრულს დასძინა: მიუხედავად იმისა, რომ ქარხანა ერთერთი მოწინავე მთელ სისტემაში, ჩვენთან, ჯერ კიდევ, ყველაფერი რიგზე როდია, — მომავალშიაც ბევრი გვაქვს მოსაგვარებელი და მოსაწესრიგებელი, მაგრამ, — გაიღიმა მან, — ზოგი ამის გაკეთებას ცდილობს სიტყვით (ბიჭს გადახედა), უმრავლესობა კი (დარბაზს მოავლო მზერა), მკლავებდაკაიწებულნი და მუხლჩაუხრელი გმირული შრომით!

ერთი სიტყვით, საკადრისი პასუხი ვასცა, თანაც ისე, რომ ხმა არ აღმო-

ლებია და არც დამცინავი ღიმილი მო-
შორებია სახიდან...

ამის შემდეგ, ბიჭი, კრებებს კი ეს-
წერბოდა, მაგრამ სიტყვით აღარ გა-
მოსულა, — იჭდა თავისთვის კუთხეში
და იყო წყნარად... მირიანსაც გადაა-
ვიწყდა მერე ეს ამბავი...

ფანჯარიდან კი ხშირად ხედავდა, შავ
სპექტანსაცმელსა და უხეშ ბათინეებ-
ში გამოწყობილი, როგორ დაახრივი-
ნებდა ეზოში ავტოკარს.

უცნაური ზნე სჭირდა: ფანჯარასთან
ჩაღლისას გამჭოლ მზერას შემოსტყუო-
რნიდა კაბინეტში... საეჭვო იყო ოთახის
სიღრმეში რაზე დაენახა, მაგრამ მირი-
ანს მაინც აკრთობდა და ნერვებს უშ-
ლიდა მისი გაუთავებელი მზერა-თვალ-
თვალი: იგი ფიქრობდა, რომ პატივმოყ-
ვარე უსუსურ ყმაწვილს, რომელსაც
უხეში სპექტანსაცმელი და თავზე წა-
მოსურული ტომარა აღიზიანებდა,
გულზე შურის ცეცხლს უკიდებდა დი-
რექტორის ძლიერება, დიდება და ავტო-
რიტეტი... მუშა იყო და თავს არ
გაუყადრებდა, თორემ სხვას ამას ნამ-
დვილად არ აპატიებდა.

იმ დღეს, სივარეტზე რომ გააგზავნა,
ვამა ბიჭის უსიტყვო მორჩილება და
უფრო ამან წაათამაშა რევოლვერი დაე-
მიზნებინა... სერიოზულად არც კი
უფიქრია, გინდა თუ არა ეს იქნება
ნიღბოსანი მდევარიო, — ეკვი უფრო
საბაზად გამოიყენა, რათა საბოლოოდ
დაეთრეუნა და გაეტეხა, — ამის მოთ-
ხოვნილებას კი შინაგანად გრძნობდა...

მიუხედავად მათ შორის არსებული
უზარმაზარი განსხვავებისა (თვითონ
დირექტორი იყო, საქვეყნოდ ცნობილი
და ცხოვრებაში თავდადებული კაცი,
სანებლიძე კი უქონელი, უსახლკარო
და უჩინო შავი მუშა), გუნებაში მაინც
მოწინააღმდეგედ და მეტოქედ თვლი-
და... მერე, რა დარწმუნდა მფრთხალი
ყოფილათ, შეებრალა და შეუყვარდა
კიდევ; დიდად არც ის სწყენია, მილი-
ციაში რომ გაიქცა საჩივლელად, რად-
გან ამან მიახვედრა, ჩემი ძლიერ ში-
ნებიაო...

2. „მნათობი“, № 12.

აღრე ამ ამბებზე სერიოზულად და
სოდეს უფიქრია, მაგრამ ახლა ნათლად
ხედავდა, რამხელა წინააღმდეგობა და
ფარული მტრობა იყო, თურმე, მასა და
ამ ლაწირაკ ბიჭს შორის...

იმიტომ კი არ „გხუმრებოდა“ ასე
ხშირ-ხშირად სანთებელათი, რომ მიე-
ნიშნებინა, კაბინეტშიაც ასევე იყო —
არამედ, სიამეს ჰგვირდა რატომღაც,
ბიჭის შიში და კრთობა!..

სინამდვილეში არასდროს უმტრია და
არც არაფერი დაუშავებია, — იმან რა
იყოდა კომკავშირის მიღენად თუ უბი-
რებლა არჩევას და მერე გადაიფიქრა...
გარდა ამისა, ეს მოგვიანებით მოხდა,
ბიჭი კი, თურმე, სექტემბერს აქეთ დას-
დევდა მოსაკლავად, — მაშინ გამოჩა-
ლაპარაკევიც არ იყო და, ვგონებ, ჯერ
თვალითაც არ ენახა!

ასე რომ, ჯიქურ სანებლიძე ვერა-
ფერში წამოედევებოდა, — იოტისო-
დენა მიზეზი არ გააჩნდა სამტროდ (ამან
გააცოფა სწორედ!) — და ვერც იმას
წამოუყენებდა ბრალდებად, კაბინეტში
რად შემიხმე და რევოლვერით რად
დამემუქრეთ, — თურმე, სწორად ამო-
უცნია და მართლა მოსაკლავი ყოფილა
მისი ხელიდან!..

ეს ყველაფერი უცებ დაუტრიალდა
გონებაში — მრისხანებისააგან თვალთ
დაუბნელდა, ღრანჭი მოექცა და აფთა-
რით წამოვარდა ზეზე...

ბიჭი იქვე, თავდახრილი იდგა...

• • •

— მაშ, ეს შენა ხარ... შენი დედა!..
— შეაგინა და ყელში სწვდა. საშინელ-
მა ზიზღმა და სიძულვილმა წაღეკა,
ამდენი ხნის გულს ნადები და ნაგროვე-
ბი ბოღმა ერთბაშად გადმოხეთქა და
გადმოანთხია. — შენ იყავი, შე ნაძირა-
ლა, ნებვის ჭიავ, ტუჩზე ხსენსეუშმზრა-
ლო ლაწირაკო... შენ იყავი, შე ნაბიჭ-
ვარო, სულ ბატონოთი და პატივცემუ-
ლოთი რომ გელაპარაკებოდი ტელე-
ფონში?! უუხ, შენი დედა და შენი მა-
მა!..

ბიჭი გაუნძრევლად იდგა, თითქოს

ბედს დამორჩილებიაო... სახე გაუღერ-
ჯდა, თვალები წამოეკაჯლა და ახრო-
ტინდა... მირიანი კი უჭერდა და უჭერ-
და ხელს... მერე ხელთან მიათრია და
თავი მიახეთქებინა (თუმცა ბიჭმა მოას-
წრო და შეანელებინა დარტყმის ძალა)...

გამეღელნი შედგნეს და შეცბუნებუ-
ლი შეპყურებდნენ ამ ამბავს... ჯერ მა-
მა-შვილის უბრალო წაკინკლავება ეგო-
ნათ, მერე, რა დანახეს ექსტაზში შე-
სული „მამა“ ვეღარ ატყობდა როგორ
იხრჩობოდა „შვილი“ და ბოლოს ვაბო-
როტებულმა, კინაღამ ხეზე ტვინიც მი-
ასხმევინა, გადაწყვიტეს გაეშველები-
ნათ, მაგრამ ამასობაში „შვილმა“ იყო-
ჩალა, „მამას“ მაჯებში სწვდა და ხელი
გააშვებინა... ახლა ბიჭის გასაკავებლად
და გასაქაჩავეად შეეშხადნენ, მაგრამ
როცა დანახეს, რომ პასუხად მან გაი-
ღიმა და კისრის ძარღვები უხერხულად
მიისრის-მოისრისა, იფიქრეს, არც ისე
სერიოზულად ყოფილა საქმე, ჩვენ რომ
გვეგონათ და თავთავიანთი გზა განაგ-
რძეს...

მირიანი შეაკრთო და ერთბაშად გა-
მოაფხიზლა ბიჭის არაჩვეულებრივმა
ღონემ... მალულად დაიხედა მაჯებზე,
სადაც თეთრ ზოლებად ჯერ ისევ აჩნდა
თითების ანაბეჭდი... მერე მის დამფრთ-
ხალ მხერასა და დაბნეულ ღიმილს
რომ წააწყდა, კვლავ წაეკიდა ცეცხლი:
— აქ ამის ადგილი არაა... — კბილებ-
ში გამოსცრა. — წამოეთრიე, სხვაგან
მოგელაპარაკები და მოგივლი...

მკლავზე წაეღო ხელი და გასასვლე-
ლისაკენ წაუბიძგა. ბიჭი მორჩილად
მიჰყვებოდა, მაგრამ მაინც არ უშვებდა
ხელს და დროდადრო წაუჭიკავებდა
ხოლმე, — უნდოდა ისეთი შთაბეჭდი-
ლება შეექმნა, თითქოს ნებით კი არ
მოსდევდა, არამედ ძალად მიათრევდა
მას, როგორც შეპყრობილ დამნაშა-
ვეს... შეაეცბუნა შეუსაბამობამ ბიჭის
გამხდარ, გაჩხინკულ მკლავებსა და იმ
ძალას შორის, რომელიც მან გამოავ-
ლინა, როცა მარწუხებივით უჭერდა
თითებს მაჯებზე... უარესად შეაჩქე-
ფა სანებლიძის დუმილიმა და რაღაც

ევისმომასწავებელმა მოტყუებულმა
საითაც წაუჭიკავებდა, იქით რომ მიჰ-
ყვებოდა ხოლმე... ამას ერჩინა ბიჭს
ცყვირა, ებღაველა, გასძალიანებოდა და
გასხლტომოდა... ოღონდაც გასხლტო-
მოდა, გაქცეულიყო და არ გამოეციდ-
ებოდა... გამოცილებით კი გამოეციდებო-
და, მაგრამ არ დაიჭერდა...

კარი გაუღო და უბრძანა:

— დაეცვი!..

მერე მანქანას წინიდან შემოუარა და
ვიღრე სიქეს მოუჭდებოდა, დაუყვირა:

— გაქცევა არ ვაბედო... სულერთია,
ვერსად წამიხვალ..

მაგრამ ბიჭს გაქცევა არც უფიქრია,
წინა კარი მისურა, უკანა გამოაღო და
დაჭდა.

— ახლავე მილიციაში მიგიყვან... მე-
რე ნახავ, ციხეში რომ ამოგალობნენ..
— გადასასვლელთან მანქანა შეაჩერა
და ხელჯოხით მიმავალი ვიღაც ბერი-
კაცი გაატარა...

მილიცია იმიტომ ასხენა რომ დაეშე-
ნებინა, მანქანაც მიტომ შეაჩერა — გა-
დახტომისა და გაქცევის შესაძლებლო-
ბა მისცა, მაგრამ ბიჭი არც განძრეულა.

— ნება თქვენია, ბატონო... — შშვი-
ლად მიუგო.

მირიანი მოხვდა რომ აკარებდა: თა-
ვიდანვე არ უნდა მოქცეოდა ასე მკაც-
რად... მილიციაში მიყვანას აზრი არ
ჰქონდა, მაინც ვერაფერს დაუმტკიცებ-
და!

ნელა მიჰყავდა მანქანა გმირთა მოე-
დანზე, დროდადრო საკუთარ მაჯებს
შეაღებდა ხოლმე თვალს... რა იოლად
გააშვებინა... კიდევ კარგი გააშვებინა,
თორემ ასე საჭაროდ, მთელი ქვეყნის
თანდასწრებით შემოაკვდებოდა კაცი...

— საინტერესოა, მაინც რას მერჩო-
დი... რას მოითხოვ ჩემგან?..

— მაგის სათქმელად მოვედი, მაგრამ
ვინ დამაცალა..

— სად წაედიეთ?.. — უთხრა მირი-
ანმა საქმიანად.

— მე შეკითხვებით?.. — გაიკვირვა
ბიჭმა. — აკი მილიციაში მიგყავდით?!

— გადავიფიქრე უკვე... არ არის საჭირო, მე თვითონვე მოგივლი...

— ეს რომ მოცოდნოდა, თქვენთან მოლაპარაკება შეუძლებელი იყო, სულაც არ გამოვიჩინდებოდი...

— აბა რას იზამდი?..

— რასაც აღრე ვშვებოდი... ოღონდაც, ამგვარად უფრო გულმოღვინედი!..

ნილობსანი რომ შემოუჩნდა, მირიანმა თავი დეტექტივის გმირად თუ წამებულ რაინდად წარმოიდგინა, რომელსაც იღუმალეებით მოსილი უძლიერესი და უსასტიკესი მტერი სდევნიდა... როცა ბრძოლიდან გამარჯვებული გამოხვალ, შერე ძლიერი მტერიც ხომ ისევე საამაყოა, როგორც ძლიერი მოკეთე...

ბიჭის გამოჩენამ კი იმედი გაუკრუა და ინტერესი დაუქარგა, რადგან იგი არ იყო, ვისაც მოელოდა... მის მიერ გადატანილ ამდენ ტანჯვასა და ვაი-ვიშს ტრაგედული იერი ჩამოსცილდა და სამარცხენო, კომიკურ ამხად იქცა: კაცს ეგონა, ღმერთი მებრძვისო და თურმე ვისთან ჰქონია საქმე!.. ეს ბიჭი არ გახლდათ ღირსეული მებრძო — სუსტი იყო, უმწეო... სამარცხენო მტერი...

ამას ვერ გამოაჩენდი და ვერც ვერსად გაამხვლდი... ისევე გაჩუმება სცობდა: გამარჯვებდი უბრალოდ და გაჩუმდებოდი, — ეს იქნებოდა გამარჯვება, რომლითაც ვერ იამაყებდი და ვერც იხეივებდი!..

მაგრამ ახლა, ეს ყველაფერი დროებით უნდა დაევიწყებინა: უნდა მოესმინა, ყური ეგდო და ანგარიში გაეწია ბიჭისათვის, თორემ სადაც ამდენი იყადრა, შეიძლებოდა სხვა რამ სისამაგლეც ჩაედინა!

— ვინა თქვა, რომ ჩემთან მოლაპარაკება არ შეიძლება?.. — დაყვავებით უთხრა მან. — დიახაც შეიძლება, მაგრამ შენგან ამას არ მოელოდი, გამოივირდა და მეწყინა!.. ეს იმასა ჰგავს, საკეთარიბა ძალმა რომ დაგვლივოს შენსავე ეზოში... ჩემს ადგილზე სხვა უარესად მოიქცეოდა... კიდევ არ მჭერა რომ ეს შენა ხარ! ყველაფერს რომ თავი დავანებოთ, შენზე ამაგი მაქვს, ნუ და-

გავიწყდება, და ჩემთვის ეს ბრძენად გეკადრებია... უნდა გეგრძნო და დაგუნახა პატივს რომ გცემდი, გაფასებდი და გამოირჩევით მიყვარდი... წელს კომკავშირის მდივნად მინდოდა გამეყვანე!..

— მე თქვენთან საკამათოდ არ მოესულვარ, — ცივად უთხრა ბიჭმა. — ახლაც კრებაზე ხომ არ გგონიათ თავი?.. უმჯობესია საქმეზე ვილაპარაკოთ — ნუ გეშინია, ბევრს არაფერს ვთხოვთ...

— კი, ბატონო, ვილაპარაკოთ... — მანქანა უკვე სანაპიროზე მიჰქროდა, მცხეთის მიმართულებით. — რაც არ უნდა იყოს, მაინც მშვიდობიანად სჯობია მოგვარება... მაპატიე, წელან მართლაც აველოდი... არ მოველოდი, სახტად დავრჩი... ნილაბი რომ არ გეჩვენებინა, არც დაევიწყებდი... თუ ძმა ხარ, მათხოვე, დამათვალერებინე, — შემაგლებინე ხელი ასე მშვიდად. შენ არ იცი რა დღეები მაქვს გადატანილი, ხან ეშმაკი მეგონე, ხან — ღმერთი!..

— კარგია ხუმრობის გუნებაზე დადექით, — მიუგო ბიჭმა. — აბა წელან რას გავდით... კინალამ სანანებელი გამოხდა ცოცხალი რომ გადავიჩინე!..

— მაპატიე... — კიდევ ერთხელ მოუბოდიშა მირიანმა. — ზომაზე მეტად აველოდი...

— მესმის... მეც მერიდება და მრცხვენია, რომ იძულებული გავხდით ასე მოგქცეოდით...

— არაუშავს, არაუშავს... კისერი ძან თუ გტკოვა, გავაჩერებ მანქანას აგერ წყაროსთან და სველი ტილოთი დაგიხელ!..

— ნუ სწუხდებით...

— მაინტერესებს რას მერჩოდის... სიკეთე თუ არ გამოიკეთებია შენთვის, არც არაფერი დამიშვებია და გამიფუტქები!.. სხვა მხრივ კი, ბატონო — ჩემი თავი შემოგვევლოს: განა არ ვიცი, ახალგაზრდა კაცი ხარ — ახლა გიხარია ცხოვრება, ჩაქმა-დახურვა, გავლა-გამოვლა და დროს ტარება... აბა ჩემი ხნისა რომ მოიყრები, მერე გინდ გქონია, გინდ არა!.. ამხელა ამბავი მაინც არ იყო საჭირო: მოსულიყავი პირდაპირ,

ვაჯკურად, და გეტქვა — ძია მირიან, ანდა ძმაო მირიან, ასე და ასეა საქმე, ცოტა ეკონომიურად მივირსო... იმდენი სიკეთე მე, რამდენისთვისაც ხელი გამიმართავს და გზაზე დამიყენებია...

— სად მივდივართ?... — ჰკითხა ბიჭმა.

— რესტორანში დავჯდეთ, იქ ვისაუბროთ — თან წავიხეხოსოთ და თითო ჭიქა ღვინო დავლიოთ...

— მე ღვინოს არა ვსვამ, ბატონო... სჯობდა, აქვე მანქანაში მოგველაპარაკნა!

— არაიყ ექვთ იქ, კონიაიცი... რა ძალა გეადვას, მანქანაში გამოვიხრჩვეთ!

— სიერთოდ, სასმელებს ვერიდები...

— საქმელს ხომ ჭამ, — გაიციანა მირიანმა. — ბატკნობაა ახლა, ბატკნობა!.. ჩაქაფული გაგიგონა?... —

— როგორ არა, მიქამია კიდევ, მაგრამ არა ვარ ამ ამბის დიდი მოტრფილუ...

— იმიტომ ხარ გამხდარი და გაყნაქული... მუშა კაცმა მაგრად უნდა ჭამო... არ თქვა ახლა გოგოებშიც არ დავდივარო, ამისთანა ლამაზი ბიჭი!..

— გოგოებში?... —

— კარგი, თუ ძმა ხარ, ჩიქურ... ვინ დაგიჩერებს: ჭამისთვის იკლავს ხალხი თავს და გოგოებსაც თუ არ გაენთე მამალივით, ისე რაღა აზრი აქვს ცხოვრებას!..

— შორს არის?... —

— რესტორანი?... არა, აქვეა აგერ, არხს გადავალთ და ხელმარჯვნივ შევუხვევთ; წყნარი, მოყუჩებული ადგილია...

— ცუდი არაფერი ვაივლოთ გულში, თორემ წელანდელივით კი აღარ მოვითმენთ!.. — გააფრთხილა ბიჭმა.

— როგორ გეკადრება, ჩემო ჩიქურ: შენ მე ვინა გგონივარ... წელან აფექტის ზრალი იყო!

მწვანედშეღებილი ფიცრებით შემოარაგველ ეზოში შევიდნენ.

ოქროსფერთმიანი ახალგაზრდა ოფიცინტი, შემოეგება და კუბეში შეუძღვა სტუმრებს...

რესტორანი მცხეთის სანახებს გადაპ-

ყურებდა. ვიდრე მირიანი შეკვეთას აღლევდა, ბიჭი ფანჯარასთან იდგა და ჩამავალი მზით განათებულ მობობინე მინდვრებსა და დახრამულ ფერდობებს გასცქეროდა.

— ხელებს არ დაიმშვენებ?... —

— არა... სუფთა მაცვს! — მოტრიალდა და დაკოფრილი ხელისგულები დაანახა.

ოფიცინტი მაგიდის კიდეში დაწყობილ სველ ბოთლებს ხსნიდა; იქვე ორი „ვარციხე“ და ორიც „სტოლიჩნი“ იდგა.

— ეს გოგო თუ მოგწონს, გაგაყოლებ ამალამ... — უთხრა და თვალი ჩაუკრა, მაგრამ რა დაატყო მოიღუშაო, მყისვე დასძინა: — არა, არა, რა შენი საქმეა... ცოტა მადროვე და შენ იმისთანა გოგოებს გაგაცნობ, სულ რძე გადმოლიოდეთ პირიდან!..

— მე თქვენ საქმეზე დავიბარეთ, ბატონო!.. — მკაცრად უთხრა ბიჭმა.

— ვიცი, ვიცი... საქმეზე დამიბარებდი, აბა ავტოგრაფი კი არ გენდომება ჩემი... — სცადა გახუმრება მირიანმა.

მთელი ამ ხნის განმავლობაში ჩიქურს სანებლიძემ პირველად გახსნა შუბლი და სახეზე ღიმილა გადაურბინა... ალბათ, ავტოგრაფზე ჩემი უკბილო ხუმრობა მოეწონაო, გაიფიქრა მირიანმა და არც შემცდარა:

— რა სასაცილო იქნებოდა, ბატონო, ავტოგრაფის გამო რომ ამეტეხა ამხელა ამბავი!..

— მეტისმეტი კი მოგივიდა, ჩემო ჩიქურ... — ღიმილით უთხრა მირიანმა.

— რა საჭირო იყო შეიდთვინი საარტილერიო მომზადება (მერვე თვე დაიწყო აგერ), შეგეძლო პირველი გასროლისთანავე მოსულიყავი და შენი მოგეთხოვა...

ბიჭმა წარბი შეიკრა და მირიანიც გაჩუმდა...

დახეთ, როგორ იბღინებდა ეს მათხოვარიო, გაიფიქრა და მყისვე თავს შთავგონა, — არა, ცუდი არაფერი არ უნდა გავივლო გუნებაში, თორემ შესაძლოა

სახეზეც დამეტყოს და საქმე გავაფუქრო...

იქნებ სამუშაოს გამოცვლა უნდოდა?

მობეზრდა, ალბათ, ყუთებისა და ტომრების თრევა, ავტოკარის რაბრაბი...

ან იქნებ ბინას უმიზნებდა, წელს შემოდგომაზე რომ უნდა გაენაწილებინათ?..

აჰ, ბინა, ბინა... გასაგებია: ქირით ცხოვრობს, საწყალი ბიჭი!..

შესაძლოა „წილში გაყვანაც“ მოსთხოვოს, ჯიბო აბზიანიძესავით...

იქნებ ვინმემ რამე უთხრა, შეაცდინეს — გადარიეს, გააბრიყვეს და გაახლეეს. აუხსნის მაშინ, განუმარტავს, როგორც ჯიბოს... მაგრამ ის უსმენდა და თვითონაც არ იტოვებდა გულში სათქმელს (მოლაპარაკე კაცი საშინო არ არის!), ეს კი არ ანებებს, — არ უსმენს და თავდაც ვაჩუქებულა...

ბტყობა, დღევანდელი კვერცი ურჩევნია ხვალინდელ ჭათამს: ადგება და მოჭრით მოსთხოვს ბახა-ბახასავით!..

რა ხდება ეს, რა უბედურებაა, რახალხში ჩავეარდი, — რას ვაღამეკიდნენ ეს ბიჭ-ბუჭები?!

ცდილობდა საუბარსა და სმაში შეეყოლებინა, ვალაზღანდარებოდა და გაეშინაურებინა, მაგრამ სანებლიძე კრიჭაშვილი იჯდა და ისე უბლევრდა, თითქოს მილიონს ევალებოდა...

ხათრეას მაინც ჩაყოლა ამჯობინა (იქნებ უფულოდაც მოგვარებულიყო საქმე):

— ერთი წუთი მოცლა არაა... — დაიწყო მან. — დრო აღარ გრჩება, დაჯდე, კადრებს გადახედო: ღირსეული ხალხი წარმოაჩინო და წინ წასწიო... ისე, აქამდე უნდა მივმხედარიყავი და დამენახა, კაცური კაცი რომ მყოლია ჭარბანაში: იმედისმომცემი, მზარდი, აქტივისტი; ჩვენი სახელოვანი მუშათა კლასის ხვალინდელი დღე და საიმედო ცვლა!.. იქნებ არც დამიჯერო, ჯიჭურ — იფიქრო, იძულებული გავხადე და იმიტომ მეუბნებაო, მაგრამ, გეფიცები

ძმობას, თუ მართლა არ მდომებოდას საწყობში შენი გადაყვანა, გამგედ... შხა პროდუქციაში... — ბიჭმა გაკვირვებით შეხედა. — თუ გინდა მასალების საწყობს ჩაგაბარებ, ალბერტა მაინც უნდა მოვაშორო იქაურობას: ვატყობ, უჩემოდ რაღაცას მამაძაღლობს!.. — ბიჭს სახე დაეჭყანა და მირიანმა კვლავ შეცვალა კილო. — ექსპედიტორობასაც შეძლებ, თუ მოინდომებ... ქლიბაძე უნდა მოვხსნა, ყალთაბანდია: მე დღეს საქმეზე გავაგზავნე „გლავსნაბს-ბიტში“, ის კი ბალში სეირნობდა წელან, შენ რომ გელოდებოდი...

— არსად გადასვლას არ ვაპირებ, ბატონო... — შეაწყვეტინა ბიჭმა. — ავტოკარზეც მშვენივრად ვგრძნობ თავს ჯერჯერობით!

— აბა ბინას ქე გაძლევ ისედაც... — სწრაფად მიუგო მირიანმა. — შეტანილი ხარ უკვე სიაში, გუშინ მქონდა სწორედ საუბარი კომისიის თავმჯდომარესთან... პირველ რიგში გეკუთვნის, მუშა ხარ და შენზე უპრიანია! ისე, ჩვენში დარჩეს და ჯერ კი არ გიწვედა, მაგრამ მე გიყვებ ამას, ჩემი ინიციატივით, — თავმჯდომარეს ვინ კითხავს!.. ადგილიც დიდებულა, საბურთალოზე, იპოდრომის პირდაპირ: ვაღმოდექი მერე და უყურე ცხენების ჯირითს... ბინაც კარგია, — პაერიანი, მზიანი, ერთოთახიანი... ორიანიც შეიძლება, აღმასკომი რომ იზამდეს... ცოლის, შერთვას თუ მოასწრებ, სამიანსაც გაგიხერხებ... აღმასკომში მე ჩავიწყობ საქმეს, მაგრამ ასე უცებ სად მოქებნი, შერჩეული თუ არა გყავს... ფიქტურად მოაწერე, თლონდ სანდო უნდა იყოს, მართლა რომ არ ჩამოგიჯდეს, ანდა ბინა არ გაგიყოს... ბავშვებიც თუ ეყოლება, მაგას რა სჭობია!..

— ნუ სწუხდებით, ბატონო... ჯერ განცხადებაც არ დამიწერია!

— აბა რა გინდა?.. — შეცბა მირიანი.

— ასე იოლად ვერ მიხვდებით... — რატომ გგონია, ჩემო ჯიჭურ... — ამოიხენეშა მირიანმა. ფულზე რომ

მიდგა საქმე, აღარ ეამა, ემწუთხა... ფუ-
ლი მაინც ყველაფრის გირგვინია..
კარგი იყო ჯიბეში ხელის ჩაყოფა არ
დასჭირვებოდა და „საზოგადოებრივი
ფონდებიდან“ დაეკმაყოფილებინა ბიჭის
პრეტენზიები, მაგრამ რაკი ეს აღარ
მოხერხდა, სჯობდა ისევე თვითონ დაეს-
წრო და შეგობრულად შეეთავაზებინა,
თავმოყვარეობა მაინც არ შეეღახებო-
და: ძნელია, როცა ძალად გართმევენ!..
— რა დიდი მისახვედრი ესაა, — განაგ-
რძო მან. — მე შემძლია, როგორც
ჩემს პატარა შეგობარს, დახმარების
ხელი გამოგიწოდო, შეძლებისდაგვა-
რად... ხელფასის დანაშოგიდან!

— არც ისე პატარა ვარ, თქვენ რომ
გგონიათ, — როყოფდ უთხრა ბიჭმა. —
ამიტომაც გირჩევთ ამ ვალექსილ ლაპა-
რაქს შეეშვათ და ცოტა უფრო სერიო-
ზული კილო დაიჭიროთ!..

— კი, ბატონო... ვეცდები არ გაწყე-
ნინო... მითხარი, რამდენი გაქვს გუნე-
ბაში... ჩემს ლაპარაკსა და მტკიცებას,
ვატყობ, აზრი არა აქვს, — მაინც არ
გჯერა... თუმცა რა გასამტყუნია, —
ყველას ასე ჰგონია და რაღა შენ იქნე-
ბი გამოჩაყლისი!.. მე რაც მიშოვია,
ძმაო, ხელფასიან-პრემიიან-ყველაფრიან-
ნა, ოჯახს მოვახმარე... ეგ ერთი მანქანა
შემრჩა აგერ, ესაა და ეს!.. — თავი
მიიბრუნა, მაგრამ კარი მიხურული იყო
და მანქანა არ ჩანდა. — ისე, ჩემმა
სწავლებამ ჯვარი დაგწეროს, მაგრამ...
ეს თუ გქონდა განზრახული, ფულიან
ხალხს უნდა მისდგომოდი... დაასახე-
ლე ციფრი... ოღონდაც ძაან ნუ დამჩაგ-
რავ — გაითვალისწინე, რაც ვითხარი!

— ძაან არ დაგჩაგრავთ, მაგრამ არც
თავს დავიჩაგრავ, რომ იცოდეთ!

— ვნახოთ, ვნახოთ... — მირიანმა სი-
გარეტს მოუკიდა, მოიღუშა და სახეზე
ქანგისფერი დაედო.

ბიჭი გადაიხარა და ისე დაეინებით
ჩააშტერდა თვალებში, თითქოს პიპ-
ნოსს უყეთებო.

— გისმენ, გისმენ... — შეახსენა მი-
რიანმა და ხელის აქნევით გაფანტა თამ-

ბაქოს ბოლი. — დაასახელე ცოტა, გე-
ლოდები!..

— ერთი „ლიმონი!“ — კბილებში
გამოსცრა ბიჭმა მუქარასავით.

მირიანმა თვალები ჭყიტა.

— „ლიმონი“ რაა?.. — ჰკითხა გაკ-
ვირვებულმა.

— დაფიქრდით, იქნებ მისხედეთ... —
სახე გაქვევებული ჰქონდა, მზერა —
გაყინული; თითქოს ვიღაც სხვა ლაპა-
რაკობდა მის მაგივრად, მისსავე გეამში
ჩამძვრალი...

წამით შიშმაც კი გაჰკრა მირიანს, —
მართლა ხომ არ ფლობს, ნეტავი პიპ-
ნოსს, ანდა გულთამხილავი ხომ არააო...

— ლიმონი ლიმონია, ციტრუსი...
სხვა რა უნდა იყოს?.. — მიუგო მან და
კვლავ აიჭნია ხელი, თუმცა სიგარეტი
აღარ ბოლავდა.

— მეტს არაფერს გახსენებთ?..

— ჩაის მახსენებს... — გაიცინა.

— ნეტა რა გეხუმრებთ?.. — გაყო-
ნულ მზერას არ ამორებდა.

— მე თუ შენ?.. — მირიანმა ახალ
სიგარეტს მოუკიდა. — დათმობაზე წა-
ვედი, გთხოვე დაგესახელებინა ციფრი...

— ჰოდა, ერთი ლიმონი!.. — ჯიუტად
გაიმეორა ბიჭმა.

— იქნება ერთი მილიონი ვინდა
რქვა?..

— დიიახ, დიახ... გამოცანა გერგებათ!

— ახალი თუ ძველი, ბატონო ჯი-
ქურ?.. — ხმა გაინახა მირიანმა.

— ერთი რამ იცოდეთ: მე მუდამ ახ-
ლით ვლაპარაკობ!

— აგაშენა ლმერთმა!.. — თქვა მი-
რიანმა და გადაიხარხარა.

დიღხანს იცინა და იხითხითა; ხან
სკამის ზურგს მიაწვეებოდა, ხან მაგიდას
ეყრდნობოდა იდაყუებით. ცრემლებიც
კი მოადგა თვალებზე და ცხვირსასოციით
ამოიწმინდა.

ჯიქურ სანებლიძე ისევე იმავე პოზაში
იჯდა, მაგიდაზე გადმოსხრილი, თან მზე-
რას არ ამორებდა.

— საინტერესოა, თქვენ თვითონ რამ-
დენს შემომთავაზებდით?..

— საშუალება რომ იყოს, — სიცი-

ლით მიუგო შირიანმა. — მილიონზე ნაკლებს ნამდვილად ვერ შემოგადრებ... ნახევარი მილიონი მარტო ამ ხუმრობაში გეკუთვნის — მიყვარს იუმორი! — ნახევარი კიდევ იმაში, სექტემბერს აქეთ რომ წვალობს.. ეს რო მცოდნოდა, ამდენს აღარ ვინერვიულებდი — სულ სიცილ-ხარხარით მივუშვებდი შუბლს ტყვიებს: მილიონერად სიკვდილიც არაა ცუდი, თუნდაც ერთი კაცის თვალში!.. ისევ ჩაბვირდა.

— შე ისეთ ხუმრობას რა ვუთხრა, — მიუგო ბიჭმა. — სანახევროდ მაინც მართალი რომ არ იყოს... მართალი არ ყოფილიყო, არც გაგვიცინებოდათ... სჯობდა კი მეტი სერიოზულობა გამოგჩინათ, წელანაც გითხარით იმისი არ იყოს, თორემ ვწიშობ კვლავ მოგვეცემათ საშუალება...

— რისი?..

— მილიონერად სიკვდილისა!..

— ჰოდა, გვეყოფა ხუმრობა... — სიცილით უთხრა შირიანმა, თუმცა კი თვალბეჭეში შიში ჩაუდგა. — დაასახელე ციფრი, გისმენ!..

— ვგონებ უქმად მაქარგვინებთ დროს... სიტყვა თქვენზეა — ვნახოთ, რას შემომთავაზებთ!..

— აგერ დიდებული პურმარიალია გაშლილი... — კვლავ სცადა მხიარული კილოს შენარჩუნება, — დაგველია თითო ჭიქა ღვინო, ანდა კონიაკი, მადაზე მოგიყვანდა, თუმცა მე უკვე მომაშივა შენმა იუმორმა. — ოფლი შეიმშრალა სახეზე, ჰალსტუხი მოიხალავათა, პიჯაკიც გაიხადა და სკამის საზურგეზე გადაჰყინა; მერე შემწვარი ბატკანი ახლოს მიიწოჩა, დაჭრა... ბიჭს გადაუღო და თავისთვისაც დაიდო თეფშზე მოზრდილი ნაჭერი. ჭიქა ასწია და ჩვენს გაცნობას გაუმარტოსო, თქვა, მაგრამ უცებ საქციელი წაუხდინა ჩიქორ სახელების დაინებულმა მხერამ.

— მე ამდენი არ მცალია, ბატონო შირიან!..

კუპე განათდა — ელექტრონათურა აინთო, შიშველი ფანჯრებიდან ღამემ

შემოიხედა; ოდნავ მაინც შეტრიალდა და ჩანავლული ჰორიზონტი...

შირიანი საგონებელში ჩაეგარდა: რამდენი შეეთავაზებინა?.. ერთ ზუთი ათას მანეთს შემოივლებდა კაცი თავზე, ოღონდაც გადაშენებულიყო აქედან... რაო, როგორაო? — ნახევარი მართალიაო... ეს გაცი ხომ არ არის, ნეტავი?! ხუთს კი არა ათსაც არ დასჯერდება, ორმოცდაათსაც, ასსაც!.. რევოლვერი მაინც ჩაედო ჯიბეში... ამას როგორ იფიქრებდა, — კაცურ კაცთან ექნებოდა ეგონა საქმე, ეგ კი ვილაც უთვისტომო ლაწირაკია — რისზე მიდის...

ხორცის საჭრელი დანისკენ გაექცა თვალი...

ხომ არ აჯობებს, ვიდრე ბიჭი გონს მოსულა, ეს დანა მუცელში ფუშოს?.. მე შენ გეტყვი და ხელი აუკანკალდება თუ რა, რაც ამისგან სიმწარე აქვს ნახაბი!..

თვალთ გაზომა მანძილი...

ხელის ერთი გაწვდენა და მერე შიგ გულში...

„სხვისთვის რომ არ ენანება, თვითონ ნახოს რაგარი ყოფილა!..“

ის იყო ხელი უნდა წაეღო დანსკენ, უცებ მაგიდის კიდეზე ჩამოდებული რევოლვერის ლულა შენიშნა და ელდა ეცა, ოფლში გაიხვითქა... მონუსხულივით მისჩერებოდა, როგორც ბაჭია გველს... მერე სანებლიძის გამხდარი, გრძელი თითები დასწვდა დანას და მოშორებით გადადო, გველის თავიც ჩაიმალა მაგიდის ქვეშ... შარვლის ჯიბეში ჩასრიალდა და ჩაეხვია...

— არ ყოფილხარ სანდო! — თქვა ბიჭმა და დანა კიდე უფრო შორს გადადო. — შეეცდი, თქვენთან მოლაპარაკება რომ განვიზრახე...

— პირქით... შენ არ ყოფილხარ სანდო, პირობა დაარღვიე... — მიუგო შირიანმა და ცხვირსახოცს დაუწყყო ძებნა პიჯაკის ჯიბეში. — მე ვენდე პატიოსან სიტყვას, რევოლვერი არ წამოვიღე!

— ძალიანაც კარგი ჰქენით, — გამყინავი ხმით უთხრა ბიჭმა. — თორემ

შესაძლებელია ახლა ცოცხალიც აღარ ყოფილიყავით, რაც განსაკუთრებით საწყენი და დასანანი იქნებოდა მას შემდეგ, როცა ამდენჯერ სასწაულად გადარჩიოთ!.. ნუთუ ვერ გრძნობდით, რომ ბედი გწყალობდათ?..

— კი მაგრამ... — მირიანს ნერწყვი გაუშრა. — შენ რატომ წამოიღე?..

— სწორედ იმიტომ, რომ თქვენთვის სიცოცხლე შემენარჩუნებინა... ეს რომ არა, — ბიჭმა ჯიბეზე მოისვა ხელი. — წარმოდგენილი მაქვს რითი დამთავრდებოდა ყოველივე!..

— რას ვიფიქრებდი, მკვლელი თუ მყავდა ქარხანაში... — მირიანმა შუბლზე გადამსვდარი ოფლი შეიწმინდა.

— სხვათა შორის, ბატონო, ჯერ არავინ მომიყვავს... თქვენ იქნებით პირველი, თუ ჭკუას დროზე არ მოუხმეთ!

— რა გაეწყობა, — ამოიოხრა მირიანმა და სველი ცხვირსახოცი შარვლის ჯიბეში ჩაიღო. — მართალია, ფული არა მაქვს (მქონდა საკმაოდ დიდი თანხა, ქალიშვილის სამზითვოდ გადადებული და მომპარეს, წამლიტეს — სხვათა შორის, სწორედ შენი გამოისობით!), მაგრამ მანქანაც ხომ იგივე ფულია, წაიყვანე, წაიღე თუ არ შეგრცხვება!..

— კი, მაგრამ... რატომ შედიდგულეებით?

— ბოდიში... უკაცრავად, პატივცემულო ჯიქურ, — ღვარძლიანად უთხრა მან. — ინებეთ ჩემი ავტომანქანა... დღეიდან თქვენი იყოს და ღმერთმა მშვიდობაში მოგახმაროთ... მზით გაცეთიხე!

— რა საჭიროა ასეთი ლაპარაკი?.. აჭარბებთ, ბატონო მირიან...

— იქნებ შენ აჭარბებ, ჩემო კარგო?.. — გესლითა და შეკავებული მრისხანებით მიუგო მან. — შეც რომ იარაღი მდებოდა ჯიბეში, ამდენს ვერ გაბედავდი; ახლა მაგარი ბიჭი ხარ, მაგრამ მე ხომ ვიცი რა ვაქცაიც ბრძანდები!

— არ იცით...

— ვიცი, მახსოვს კურდღელივით რომ ისკუჭე! ამას წინათ ფანჯრიდან, ჩემს კაბინეტში!.. — ჩაიცინა მირიანმა.

— არა, არ იცით... — მამინ იმიტომ „შემეშინდა“, რომ ეჭვი არ დაგდასტურებოდათ!

კაცს სახეზე გაკვირება გამოესატა.

— არ მესმის რაღა ახრი ჰქონდა, თუკი ბოლოს მაინც გამოჩენას აპირებდი!..

— ამას მოგვიანებით მიხვდებით... საერთოდ კი თავს ვაღლებულად არ ვთვლი თქვენი ცნობისმოყვარეობა დივაკმაყოფილო... იქნებ გგონიათ ავკოფაშვილის სანთებელასიც მეშინოდა? ძან ეშმაკურად კი მოიფიქრეთ... ოო, რა ხართ, ბატონო მირიან, ვინც არ გიცნობთ!..

— მე ცუდი ვარ, შენ — კარგი...

— სჯობდა საქმეზე გველაპარაკე!

— გაძლევ მანქანას, მეტი რაღა ვიყო?!

— თქვენზე რომაა გაფორმებული?..

— ხვალღან შენზე იქნება იცი, ალბათ, როგორ ხდება ეს: ფიქტიური ყიდვა-გაყიდვა და მისი ჯანი, — საკომისიო დანარიცხს გადაიხდი მხოლოდ!

— აჰა, გასაგებია — ვითომ ვიყიდე!.. მაგრამ ვინმემ რომ მკითხოს, ამდენი ფული სად გქონდაო, რა ვუპასუხო?.. ხომ არ ვეტყვი, მირიან დღეიქვს შევაწერე-მეთქი, უხერხულია...

— დამცინი არა?.. — ამოიოხრა მან.

— ნუ გეშინია, არავინ გკითხავს, — ასე რომ ყოფილიყო, აღარ გვეცხოვრებოდა ამ ქვეყნად... დარწმუნებული ვარ არც შენ დაიბნევი, სადაც ამდენი მოახერხე!

— საკომისიო რამდენი მოუწევს?

— ხუთასი-ექვსასი მანეთი...

— არა, — ვერ გადავიხდი... — თქვა ბიჭმა. — ამდენი ფული რომ მქონოდა, ახალ მოტოციკლეტს ვიყიდდი!

— კარგი, ჰა... ჩანდაბას შენი თავი, — გაფორმებაც ჩემი იყოს!.. ოღონდაც გაათავდეს ეს ამბავი, — მოგვედი, აღარ შემიძლია!

— თუ ასე მლანძღვთ, რაღად მინდა ავტომანქანა... და ეს ამბავიც, თქვენ

რომ გგონიათ, ასე იოლად არ გაათავ-
დება!..

— თუ გირჩევნია, გავყიდი და ფუ-
ლად ჩაგაბარებ... — უთხრა მირიანმა,
რომელსაც გული გადაუტრიალა ბიჭის
სიტყვებმა. — ოცდახუთი ათასს ულა-
პარაკოდ მომცემენ, ახალი მანქანაა და
მოვლილიც კარგია... შარშან ოცდაათი
მამლიეს ბოლნისში თათრებმა, მაგრამ
არ ექენი!

— არც მანქანა მინდა თქვენი და
აღარც ფული!.. — თქვა ბიჭმა.

— აბა რა გინდა?... სახლი მაქვს ერ-
თი, მაგრამ ვცხოვრობ შიგ... მარტო რო
ვიყო, გამოვიდოდი და მოგვემდი, ანდა
სარდაფში კუთხეს დავიტოვებდი და-
მის გასათევს, თუ გამაჩერებდი, —
ცოლ-შვილს რა ვუყო, სად წავიყვანო,
ანდა რა ვუთხრა, რომ მკითხავენ სახ-
ლიდან რატომ გავრბივართო?!

— დაწყნარდით, ბატონო მირიან: არც
სახლი მინდა თქვენი და არც აგარაკი
(თუმცა აგარაკი არც ვიხსენებიათ),
ერთი პატარა სათხოვარი მქონდა, მაგ-
რამ არ მათქმევინეთ, სულ თქვენ ლა-
პარაკობთ და რა ჩემი ბრალაია!..

— ბოდიში ბატონო... ოღონდაც გა-
მაგებინე რა გსურს და კრინტს აღარ
დავძრავ!

— ისეთი კი არაფერია, მაგრამ სათ-
ქმელადაა უხერხული... მერიდება...

მირიანს რაღაც ექვემა გაჰკრა:

— სიძობას თუ შობილებ, გვიანაა...

— უთხრა მან. — ერთი ქალიშვილი
მყავდა და ჩაბარდა უკვე პატრონს,
ჩემთვის არც უკითხავს. საერთოდ კი,
წინააღმდეგი როდი ვიქნებოდი... ბიჭად
ბიჭს არა ვიშავს და შენისთანა ყაჩა-
ღისაგან, ჩემს ხელში, დარწმუნებული
ვარ, კაცი დადგებოდა... სხვათა შორის,
შარშანაც არ იყო გვიანი, პირველი გას-
როლისთანავე რომ გამომჩინოდი, ვიდ-
რე ნანო ქმარს შეურიგდებოდა!..

ბიჭს საზე წამოენთო, თავი დახარა...

ამ წუთას მართლაც შეყვარებულს
ჰგავდა და — აი, თურმე, რა ყოფილაო,
გაიფიქრა მირიანმა, მაგრამ უცებ ჩი-
ქურ სანებლიძემ თავი ასწია და რაღაც

უცნაური, რბილი საყვედურით უთხრა მან
— როგორ გეკადრებათ, ბატონო, გა-
თხოვილ ქალზე ასე ლაპარაკი...

— აბა რა გინდა, შვილო, გამაგებინ-
ე... — ჩაილაპარაკა შემკრთალმა, რად-
გან ბიჭის სიტყვები ენიშნა.

კარგა ხანს უხმოდ ისხდნენ... მერე
რაღაცამ გაიჩხაკუნა.

მირიანი შეკრთა.

თავი რომ ასწია, დაინახა: ჭიჭურ სა-
ნებლიძეს ხელი ნიკაპქვეშ შემოედო
და მზერა სადღაც, მის ზურგს უკან, კე-
დლისთვის მიეპყრო... ბიჭის თითებში
სიგარეტი ბოლავდა... ეს პირველი სი-
გარეტი იყო, რომელიც მან იმ საღამოს
მოსწია და მირიანს კვლავ შეუჩნდა წე-
ლანდელი ეჭვი, — ნაღდად ნანოზე უნ-
და იყოს შეყვარებულიო, მაგრამ ნანო
ამას საიდან უნდა სცოდნოდა?..

არა, არა — ჰყავდა ერთხელ ნანახი!..

და აი, უცებ რა გაიხსენა:

შარშან, აგვისტოს მიწურულს, სწო-
რედ იმ ხანებში, იუბილესათვის რომ
ემზადებოდა, ნანომ ჩამოაკითხა ქარბა-
ნაში, რაღაც საქმეზე...

მერე, კაბინეტში, ფანჯარასთან იდგა
ორივე მამა-შვილი და ეზოს გაჰყურებ-
დნენ... ამ დროს ჭიჭურ სანებლიძემ ჩა-
მოარახრახა თავისი ავტოკარი და რო-
გორც იცოდა ზოლზე, დაბლდვარილი,
გამჭოლი მზერა შემოსტყორცნა კაბი-
ნეტს... მაგრამ უცებ სახეზე ნათელი
მოეფინა, სვლა შეანელა და ბოლოს
სულ გააჩერა ავტოკარი... კარგა ხანს
იდგა ასე ფანჯრის წინ, და რაღაც უც-
ნაური სევდიანი ლიმილითა და სიყვა-
რულით აღსავსე თვალებით შეჰყურებ-
და გოგოს... ნანო აირია, აიღეწა და —
ვინ არისო, მამას ჰკითხა... მუშაა ჩვე-
ნით, მიუგო მირიანმა, რომელიც სა-
შინლად გააბრაზა ბიჭის უტიფრობამ
და მკაცრად გასძახა: წადი, რას უდგე-
ხარო... ბიჭმა გაუგონა და აძრა ავტო-
კარი, მაგრამ მზერა მაინც არ მოუწყვე-
ტია გოგოსათვის და ამასობაში გაზონს
მიეგახა... მერე დარცხენილმა და და-
ღონებულმა განაგრძო გზა, მიიღწია
კიდევ ყველაზე შორეულ მესამე საამ-

ქროს, მაგრამ ვიდრე კარებში მიიმალე-
 ბოდა, ერთხელ კიდევ მოიხედა უკან...
 რა კარგი ბიჭი იყო, წამოსცდა ნანოს...
 ეს იყო და ეს!

ჩანს, ესეც საკმარი აღმოჩნდა, რომ
 ბიჭს გოგოს სიყვარული ჩავარდნოდა
 გულში..

— ეებს... — თქვა მირიანმა. — რას
 არ გაიგებ კაცი... — და მერე უცებ
 აღშფოთდა: — კი, მაგრამ, ამის გუ-
 ლისთვის მე რაზე მკლავდი, ძმაო?!

— რისი გულსთვის?.. — ჭიქურ სა-
 ნებლიძემ მზერა მოსწყვიტა კედელს.

— შენ თუ ნაწო გიყვარდა!..

ბიჭს ყვრიმალებთან კუნთები ამოე-
 ბურცა.

— მეტად აღარ წამოგცდნეთ ეს სი-
 სულელე... კატეგორიულად გიკრძა-
 ლათ!

მირიანმა მხრები აიჩეჩა.

— მითხარი აბა, მალირსე, რა გნე-
 ბავს!

ბიჭი კვლავ მოლბა, საფერფლეში
 ჩაქრო ახრჩოლებული სიგარეტი და
 უთხრა:

— ვიცი გაგვიკვირდებათ და ამიტომ
 ვერ მოვახერხებ ამ დრომდე... იქნებ
 არც დაიჯეროთ, ანდა ზუმრობად მო-
 გეჩვენოთ...

— ბრძანე, ბატონო, ბრძანე — და-
 ვიჯერებ... საერთოდ აღარაფერი მიე-
 ვირს ამ ქვეყნად!..

— მე თქვენი ავტოგრაფი მინდოდა...
 მირიანმა თვალეზი აახამხამა და გაო-
 ცებით შეხედა... ჩანს, ნორმალურ კაც-
 თან არ უნდა მქონდეს საქმეო, გაი-
 ფიქრა.

— რომელი მსახიობი, კინოვარსკვლა-
 ვი ან სპორტსმენი მე მნახე... რა ჯან-
 დაბად გინდა ჩემი ავტოგრაფი?..

— როგორ ავიხსნათ... მინდა და ძა-
 ლაა?.. ზომ გაგიგონიათ: კაცია და გუ-
 ნებაო!

— მაშ, ავტოგრაფი, არა?.. ავტოგ-
 რაფი?.. — რალაცნაირი უმწეო და და-
 ბეჩაეებული ხმით ჰკითხა მირიანმა, თან
 სველი ცხვირსახოცით იწმენდა სახეზე
 ოფლს; კუბეში ცხელოდა.

— კარგიო, ბატონო, დავილაღე...
 ისედაც მერიდებოდა თქმა და ახლა

გაუთავებლად ხომ არ უნდა მამეორე-
 ბინოთ... ქალაღიე ჩემი იქნება და კა-
 ლამიე: თქვენ რა გეხარჯებათ... ოღონ-
 დაე, ერთი კი არა — ორი!

— რა ორი?..

— ავტოგრაფი... — მიუგო ბიჭმა და
 სუფთა ქალაღდები ამოიღო ჭიბიდან.

— ორი ავტოგრაფი!

— ორი ბევრია... — უაზროდ და უმ-
 წეოდ შეევაჭრა მირიანი. — ორი რა
 ამბავია... ერთი იმყოფინე!

— კარგი, ეგრე იყოს, რომ არ გეგო-
 ნოთ, გაკეთებას ვაპირებდე თქვენი ავ-
 ტოგრაფებით!.. — თეფშები მისწი-მო-
 სწია და ქალაღდი წინ დაუდო.

ოფიციატმა შემოაკითხათ, — შელა-
 მაზებულ-შეკობტაეებულიყო და ცის-
 ფრად მოხატულ თვალეზს აეუქუნებდა.
 ბიჭმა ხელით ანიშნა, არაფერი გვინ-
 დაო; მირიანს არც შეუშინევა მისი
 შემოსვლა, ისე იყო გაოგნებული...
 სკამზე გადაფენილი პიჯაკის ჭიბიდან
 ავტოკალამი ამოიღო და ოქროსფერი
 თავი მოახრახნა.

— ამითი სჯობია... — ბიჭმა პლას-
 ტმასის ბურთულიანი კალამი შეაჩეჩა
 ხელში.

— სულერთი არაა?.. — ბრიყვულად
 გაუღიმა მირიანმა. — მთავარია ავტო-
 გრაფი!

— დიახ, სულერთია.

— რა ალაგას?..

— სადაე თქვენ გაგიხარდებათ...

ლაშაზი ხელრთვა ჰქონდა, უცნაურად
 ჩახეუული და ჩაკლაცნილი...

ჭიქურ საწებლიძემ მაშინვე ააცალა
 ქალაღდი, შორს დაიჭირა სინათლეზე
 და დიდხანს ათვალეირებდა უზომოდ
 კმაყოფილი, მერე ფრთხილად გაკეცა
 და ჭინსის ზედა მოსაცმელის გარეთა
 გულის ჭიბეში ჩაიღო.

მირიანი დარწმუნდა, იდიოტთან რომ
 ჰქონდა საქმე... მარჯვენა ხელს ისე
 ძლიერ ათრთოლებდა, მაგიდამაც კი
 იწყო ძაგძავი, მაგრამ ეს არ გახლდით
 მარტოოდენ შიშის კანკალი: მრავალი

წლის მანძილზე გამოუმუშავდა ამგვარი ჩვევა — თანამშრომლების მიერ ხელმოსაწერად შემოტანილი ქალაქების მოწოდების მოლოდინში...

— მეტი აღარაა?... — იკითხა მბრძანებლურად და ამ წუთას მართლაც კაბინეტში ეგონა თავი.

— მეტი არა, გედევანოვიჩი... მორჩა, „ესიო!“ — მიუგო ბიჭმა. კალამი გამოართვა და ჯიბეში ჩაიღო.

— სულ ეს იყო, არა, გენაცვალე?!

— კვლავ მოეფერა მირიანმა.
— დიახ... ამით დამთავრდა ყველაფერი! — მიუგო ჯიქურ სანებლიძემ და კმაყოფილებით შეაღწო ხელი გულის ჯიბეს.

— მერედა ამის გულისთვის მკლავდი, შე კაი დედამამიშვილო?! — თავი ვეღარ შეიკავა მირიანმა.

— როდის?... — გაიკვირვა ბიჭმა. — ვინმემ რომ ვაივოს, მართალი ეგონებოდა... სინამდვილეში სულ თქვენ მკლავდით, მაგრამ ვერ მომკალით... აი, ხედავთ, ისევე ცოცხალი ვარ თქვენდა საბედნიეროდ ან საუბედუროდ... კვლავ შეეცდებით, მაგრამ არაფერი გამოგივით, — კარგად დაიმახსოვრეთ ეს, არ დაგავიწყდეთ!

— მესმის, ვასაგებია... ახლა მაინც ჭამე რამე, გულის მურაზი ხომ აისრულე, რაღა გინდა! — უთხრა მირიანმა, რომელიც მის ლაპარაკს უკვე ბოდვად თვლიდა.

— უნდა წავიდე, შორსა ვარ ვასასვლელი... თქვენ დარჩით და მიირთვით!

— მარტო როგორ გაგიშვებ... ერთად მოვედით და ერთად წავალთ! — კედელზე დატანებულ ღილაკს აჭერდა თითს. — ეხლავე, ფულს გადავიხდი და...

— ხომ ხედავთ, რომ ზარი არ მუშაობს, ბატონო მირიან!

— ჰო, სწორია — ზარი არ მუშაობს... — კაცი ადგა და კარისაკენ გაემართა...

მანქანაში გვერდით მოისვა ბიჭი, თან ცალი თვალი იჭით ეჭირა, — იცოდა რომელ ჯიბეში ედო იარაღი და თუ რა-

მეს დააპირებდა, მყისვე ეცემოდა...

ნაძალადევი გაიყვანა...

სადღაც, ლოტკინის მთის მიდამოებში, ნახევრადჩაბნელებულ ანგრეულ ქუჩაზე, ასევე ანგრეული და აოხრებული ეზოს წინ გააჩერებინა ბიჭმა მანქანა.

— აბა კარგად ბრძანდებოდეთ... — დაასწრო მირიანმა. აღარ იცოდა როგორ მიემართა... მერე გონებაში გაივლო, გიქს უნდა ეფეროო, და „ბრძანდებოდეს“ მოგვიანებით, მაგრამ მაინც დააყოლა „თ“ — მოხარული ვარ, ასე ახლოს რომ გაგიცანი...თ. დღეიდან როგორც მშობელი მამა და უფროსი მეგობარი, ისე მიგულვე...თ. გაფიგეობოლი ყოფილხარ და ვეცდები შეგიმსუბუქო ხვედრი...თ. — ორი ცალი ას-

მანეთიანი ამოაძვრინა ჯიბიდან. — ეს ცოტაოდენი გამომართვი სახარჯო...თ. დანარჩენი სხვა დროს იყოს, ახლა არ მაქვს მეტი, გამატყუა იმ გოგამ...თ. — უნდოდა ბიჭის შარვლის ჯიბეში ჩაედო ფული, მაგრამ მან ხელი სტაცა და გააწყვინა. იგი შეაკრთო ცივმა და გამხდარმა თითებმა, რომლებმაც კვლავ მარწყუბები მოაგონა... მაგრამ უცნაური მაინც ის გახლდათ, რომ ამ ხელით მან სულ სხვა კაცი დაინახა... თითქოს ამ ხელის მოკიდებით სულ სხვა კაცი გაესაუბრა, სულ სხვა ენაზე... წამით ისიც კი მოეჩვენა, — მომეაღერსაო... ვერ მიხვდა რა იყო და რას ნიშნავდა ეს, მაგრამ კარგს რომ არაფერს მოასწავებდა კი იგრძნო. — ბოდიში, ბატონო... — განაგრძო მან. — შე მინდოდა ჩემი კეთილი გულით დაგხმარებოდით... იმედია, დღეიდან რამე გაუგებრობას აღარ ექნება ადგოლი... რაც იყო, — იყო... დავივიწყეთ, ხომ?..

— მაინც რა იყო, რა უნდა დავივიწყეთ?... — ჰკითხა ბიჭმა — და თუ კი მართლა რამე იყო, ბატონო, იმის დავიწყება განა შეიძლება?! — ხმა გაღწეა, და ამ სიბნელეში მირიანს მოეჩვენა. თითქოს წამწამებზე ცრემლი დაეკიდოო...

— რა თქმა უნდა, რა თქმა უნდა... — უაზროდ დაეთანხმა. შე ის მინდოდა

მეკობა: კიდევ ხომ არ გნებავთ ჩემგან რამე, ანდა საპრეტენზიო ხომ არაფერი გაქვთ?.. მზადა ვარ თქვენი ყველა სურვილი დაეაკმაყოფილო... გნებავთ წაიყვანეთ ეს მანქანა, — სულ არ დამწყდებია გული... თუ გინდათ მეორე ავტოგრაფსაც მოგართმევთ, — წელან უბრალოდ, ანგარიშშიუცემლად წამომცდა უარი...

— არა, ერთიც საკმარისია... თუ დამჭირდა, მოვალ და გამოგართმევ, აგერ არა ხართ!..

— ავტოგრაფებს ხომ არა და არ მოგაკლებთ, ბატონო ჭიქურ, — პირდაპირ, შეგაცურებთ ავტოგრაფებში... და ისედაც, შემაწუხეთ ხოლმე, არ მოგერიდოთ... თუ გნებავთ, ხვალ დაისვენეთ, გადაღლილი ჩანხართ... ის კი არაა, სულაც რომ არ იართო სამსახურში, თქვენს ხელფასს, ყოველთვიურად, პენსიასავით შინ გამოგიგზავნით!..

— ნახვამდის, ბატონო მირიან!

— კარგად ბრძანდებოდეთ, პატივცემული ჭიქურ!..

ბიჭმა ალაყაფის კარი გააღო და ეზოში ჩავიდა: ზამზარაინი კარი ხმაურით მიეხეთქა ჩარჩოს და მერეც კარგა ხანს ირწეოდა და ქრიალებდა...

ადრე, თითქოს, ყველა შესაძლო ვარიანტი გაითვალისწინა, — საკუთარი შესლილობაც კი ირწმუნა, მაგრამ ამას როგორ იფიქრებდა, თვით უცნობი ნიღბოსანი თუ იქნებოდა სულთ ავადმყოფი...

ჭერ „ლიმონმა“ შეაქუპა, მერე ავტომანქანაზე უარის თქმამ განუმტკიცა ეს რწმენა, ხოლო „ავტოგრაფმა“ დააგვირგინა უველაფერი... ვის გადავეყარე — საიდან მოეხეტა ჩვენთან ეს ოხერი ცოფიანი ძაღლი, ფიქრობდა დამწუხრებელი იმ საღამოს, შინ რომ ბრუნდებოდა. არც ისე იოლად იყო საქმე, ერთის შეხედვით რომ მოეჩვენა...

მტრისას — გიყის გადაკიდება!

სულ ტყუილ-უბრალოდ ამოგიჩემებს, — ამ იფათი არ მოეწონება შენი, ან

სიტყვა-პასუხი, ან ჩაცმა-დახურვა, ანდა რამე... სულერთია შეგიძლებს თუ შეგიყვარებს, ერთნაირად საშიში და სახიფათოა... შეყვარებას ისევ შეძლება სჯობია, — გეცოდინება მაინც საფრთხე რომ გემტკრება და მუდამ მზად იქნები!.. თუ შეგიყვარა, მთლად უარესი: სულ წითელი კვერცხები უნდა უგორო; ოდნავ თუ ხელი შეგეშალა და მის მოსაწონად ვერ მოიქცევი, დაღუპულია შენი საქმე, — სიზმარ-ცხადში რომ არ იქნები, მაშინ გამოგჭრის ყელს!.. გიყი გარეთ გაშვებული და ისიც შეიარაღებული?.. მტრისას, მტრისას!..

ან იქნებ განგებ მოიგივიანა თავი?.. იქნებ რაიმე მახეს უგებს და იმ ავტოგრაფით უფრო მეტ სარგებელს გამოელის, ვიდრე ავტომანქანაა?.. კარგად არც დაკვირვებია რა ქალაღღზე მოუწერა ხელი... უცებ თავში დასცეცხლა: ჩეყი ხომ არ იყო ნეტავი?.. ალბათ ჩეყი მოკპარა ავყოფაშვილს და დირექტორის ხელმოწერაც მისთვის დასჭირდა... ჩანს, ბიჭმა რაღაც მახვილგონივრული კომბინაცია ჩაიფიქრა და ხვალ ბანკიდან უხარმაზარი თანხის გატანას აპირებს!..

სასწრაფოდ მთავარი ბულალტერი უნდა მოინახულოს და მოეთათბიროს, ხოლო ხვალ, ვიდრე ბანკის ოპერაციები დაიწყებოდეს, მმართველს უნდა დაუარეკოს, — საკრედიტო ინსპექტორები და მოლარე-ინკასატორები გააფრთხილებინოს; მილიციის ჩარევაც საჭიროა, „საუკუნის დანაშაულის“ თავიდან ასაცილებლად!..

რის ავტოგრაფი, რა სისულელეა — ეს რამ დააჭერებინა, ასეთი გულუბრყვილობა ნამდვილად არ ეპატიება!..

ან არა და მაშინ მართლაც სულთ ავადმყოფი ყოფილა... მტრისას, მტრისას!..

სჯობს ისევ ფული გაიტანოს ბანკიდან და სამუდამოდ გადაიხვეწოს... კი, ნამდვილად!..

მიტომაც აღარ ატება განგაში იმ ღამეს: ოღონდ ჩამოსხნოდა და ყველაფერზე ყაბულს იყო!

მან იგრძნო, რომ უხილავი მტრის

სააშკარაოზე გამოსვლამ, მასთან შეხვედრამ და საუბარმა, ნათელი კი არ მოჰქინა ამ უცნაურ ამბავს, არამედ კიდევ უფრო გააბუნდოვნა...

* * *

მეორე დღეს მანქანით წამოეწია ტრასაზე.

ჭიქურ სანებლიძემ გზა უტია, ლამის გადასცდა ასფალტს, მაგრამ მიჩინა მკვერ გაბედა გასწრება...

მოტოციკლეტის აქერცილილ სარკეში ხედავდა ბიჭის დაბლვერილ სახეს, ფლალ წვერს... იგივე ჯინსის შარვალი და ცხრაფეხას ზურგივით დახაზული ზედა მოსასხამი ეცვა, თავზე თეთრი მუზარადი ეხურა... ვაუღიმა და ხელა დაუჭნია, მაგრამ თითქოს ვერ ამჩნევსო, უცხოსავით ეჭირა თავი.

არც იმ დღეს და არც იმ კვირაში უჩვეულო არაფერი მომხდარა... ჩეკები ხელუხლებელი აღმოჩნდა — საიმედოდ ჰქონდა ჩაკეტილი ავკოფაშვილს ცეცხლგამძლე სეიფში, ბიჭიც არსად გასულა — ჩვეულებრივ დაახრივინებდა ავტოკარს ქარხნის ეზოში და კაბინეტთან ჩავლისას კვლავ იდუმალ მზერას შემოსტყორცნიდა ფანჯარაში...

ასე გრძელდებოდა მთელი კვირა, ვიდრე მირიანი ამასობაში ხელახლა გააანალიზებდა მომხდარ ფაქტს, ახალ დასკვნებს გამოიტანდა და სათანადო გადაწყვეტილებასაც მიიღებდა!..

მანამდე ბიჭის პირადი საქმე გადაათვალიერა, მაგრამ საგულსხმო ვერა შეიტიყო რა, გარდა იმისა, რაც იცოდა: მოშობლები ადრე დახოცოდა და უპატრონო ზავშეთა სახლში გაზრდილიყო... პროფტექნიკური სასწავლებელე დაემთავრებინა, ჯარი მოეველო... ცოტა ხანი ავჰალის ავტორის ქარხანაში ემუშავა ავტოკარზე, მერე პურის ქარხანაში — მტვირთავად, ბოლოს რომელიღაც მშენებლობაზე — მებუღლოზერედ თუ მრეცქსკავატორედ... ბოლო ერთი წელი, ვიდრე საკონსერვო ქარხანაში მოვიდოდა, არსად არ უმუშავებია და ღმერთმა იცის, ამ დროს სად იმყოფებოდა, ან რა

საქმიანობას ეწეოდა: შესაძლოა, ამ პერიოდში დაუკავშირდა იგი დამნაშავეთა სამყაროს... ანდა სწორედ იმ ხანებში გაგივდა?..

თუმცა მალე დარწმუნდა, ჭიქურ სანებლიძეს სიგიჟისა რომ არაფერი ეცხო... სამუშაოს არ აცდენდა და არც არასოდეს იგვიანებდა. შესვენებისას, ქარხნის სასადილოში წვნიანს შეხებრებდა და ლიმონათს დაყოლებდა; ზოგჯერ ძებხვსა და შავ პურს აიღებდა, ჩამოჭდებოდა მერე ავტოკარზე ან ცარიელ ყუთზე — ხანაც საწყობში შაქრის ტომრებზე წამოწებოდა და ილუკებოდა... წელში გატეხილი, დაფიქრებული და გასაცოდავებული ჩანდა...

მირიანი თანდათან ჩახვდა მთელი ამ ამბის საიდუმლოს...

ეტყობოდა, ჭიქურ სანებლიძემ შეიგნო საკუთარი უმწეობა და უსუსურობა, — უაზრობა მის მიერ წამოწყებული სახიფათო თამაშისა...

ერთბაშად იგრძნო, რომ ბიჭი უკვე არავითარ საშიშროებას აღარ წარმოადგენდა: დირექტორის დანახვებზე თვლებში შიში ჩაუდგებოდა ხოლმე, ფეთდებოდა და ფერ-ფერი მისდიოდა...

იცოდა რაც ხდებოდა მის სულში: ბიჭმა ვერ შეძლო ჩანაფიქრის განხორციელება...

ვიდრე ნილაბაფარებული დასდევდა და უჩინრად უსაფრდებოდა, მანამ გაცილებით იოლი იყო, რადგან თავი სულ სხვა კაცად ჰყავდა წარმოდგენილი, — მის მიერ მოგონილ და შეთხზულ ძლიერ პიროვნებად — „სუპერმენად“, მაგრამ სააშკარაოზე რომ გამოვიდა და მკაცრ, მოწინააღმდეგეს პირისპირ წარუდგა, მისივე საკუთარი თავის წინაშეც გაშიშვლდა და მიხვდა, საამისო ძალა არ შესწევდა!.. არამც თუ ფულის „შეწერა“ — შეთავაზებული ავტომანქანის წაღებაც ვერ გაბედა, რადგან იცოდა, ასე პაი-პარად არავინ არაფერს შეარჩენდა: ნაალაფარსა და ნაყაჩაღარს ხომ დაცვა-შენარჩუნება უნდოდა, მას კი ამის თავი არ ჰქონდა!.. ბიჭის ხელში ახლა იარაღიც აღარ იქნებოდა საშიში,

რადგან მორალურად იყო უკვე გატეხილი...

მირიანმა გადაწყვიტა იერიში მიეტარა და საბოლოოდ გაენადგურებინა მტერი.

დღის ბოლოს მან ბიჭი კამინეტში დაიბარა... რევოლვერი, ყოველ შემთხვევისათვის მაინც, მაგიდის გამოღებულ უჭრაში ედო...

ჭიქურს სანებლიძე დამფრთხალი და დაბნეული შედგა შუა ოთახში. შავი სპექტანსაცემელი და ქირხის ბათინკები ეცვა; თმა, აქა-იქ, უწნოდ აპრეხოდა.

— მოდი ახლოს, ნუ გეშინია!

ბიჭი მაგიდასთან მივიდა.

მირიანს სკამიკ არ შეუთავაზებია: დაე, ეგრძოდ და დაენახა ამ თავგასულ მუშას, რამხელა სხვაობა და ზღვარი იყო მათ შორის!..

— რევოლვერი ისევ გიდევს ჯბეშო?..

— რალაცნაირი სიბრალულით ჰკითხა.

— არა, ბატონო... — მიუგო ბიჭმა და დამნაშავესავით დარცხვენილმა სათითოდ გადმოიბრუნა ყველა ჯიბე.

— გედოს მერე, ვინ გიშლის... — უთხრა მირიანმა. — თუმცა რად გინდა, არ გქირდება: შენ სულ სხვა ტაპის კაცი ხარ — ალალი, მშრომელი, პატოსანი მუშა... კოდევ გეკითხები უკანასკნელად, — მე კი ვიცი რა იყო და როგორ იყო, მაგრამ შენი პირით მინდა მოვისმინო — რა გინდოდა ჩემგან, რა დაგიშავე?

ბიჭმა თავი ჩალუნა და ბათინკის ქვინტით იატაკს დაუწყო ხახვა.

— კარგი, პო... იატაკს ნუ გამიფუჭებ, გადაყვევი მაგის გარემონტებას... ისედაც გასაგებია ყველაფერი!

— მამატყეთ, ბატონო... — თქვა ბიჭმა.

— მე უკვე ვამატყე, როგორც ახალგაზრდა, თავქარიან ჯეელს. ამ ცხოვრების ანბანი რომ არ გაგეგება... ჩემს მეტა ამას არც მოგიოთმენდა, მაგრამ ვხედავ როგორ იტანჯები კაცი, რა დღეში ხარ... ფულის გამო აყეთებდი ყველაფერს, მაგრამ მერე ნამუსმა შეგაწუხა, ველარ გაბედე და თავი რომ დაგეჭვებინა, ჩემს ხუმრობას ჩაებღალუქე, ვითომ მართლა

ავტოგრაფი გინდოდა — მეტი უკეთესი იმეხად ვერაფერი მოაფიქრე!

პირდაპირ გეტყვი, გულახდილად: ვიცი, ცული ბიჭი არა ხარ, მაგრამ შეცდომაც არის და შეცდომაც, — მე ეს ყველაფერი, ჩემო ძმაო, ლამის სიცოცხლის ფასად დამაჩადა... არის შეცდომები, რომელთა პატიებაც არ შეიძლება... გულბოროტი კაცი რომ ვიყო, სხვანაირად ვიძიებდი შურს, მაგრამ... ერთი სიტყვით, მიპატიებია, ოღონდ უნდა წახვიდე... უნდა მოშორდე აქაურობას... ჩვენი ერთად მუშაობა შეუძლებელია!

— მაგას მეც ვფიქრობ, ამ ბოლო დროს, ბატონო...

— რაას?... — ჰკითხა მირიანმა.

— აი, რაც თქვენი ბრძანეთ... ჩვენი ერთად მუშაობა შეუძლებელია!..

— ამ დრომდეც უნდა მიმხედარიყო და დაგეწერა განცხადება წასვლაზე... ანკი რა ნამუსით ჩერდები აქ.. არ გვგონოს ქუჩაში გაგდებდე, — მე მაგის კაცი არა ვარ, თუმცა შენ ყველაფრის ღირსი ხარ... რაც სიმწარე მანახე, იმას რა დამავიწყებს!.. აღარ მინდა ამაზე ვიფიქრო... მე უკვე აღმოვიჩინე ადგილი გარდაბანში; კანტორის უფროსი ჩემი მეგობარია... კი, ბატონო, მოვიდესო მითხრა... მშენებლობაზე იმუშავებ მებუღლოზურედ, ხელფასიც მეტი გექნება — ორას მანეთამდე გამოგივა თვეში, ბინითაც დაგაკმაყოფილებენ... საერთო საცხოვრებელში... მოკლედ, ძალიან კარგი ორგანიზაციაა. მეტი რომ არ შეიძლება... მაგრამ მანამდე უნდა მითხრა, როგორ იყო და რანაირად — ვინმემ ხომ არ გაგაბრძოყვა, ანდა ხომ არ წაგაქება. მტრები და მოშურნეები მყავს, ვიცი... უმტრო კაცი არ არსებობს, — მით უმეტეს თუ რალაცას წარმოადგენ: იმაზე არიან დამაცადინებულო, ფეხი სად დაგიცდებდა, რომ იქვე სამარე გაგიტხარონ, — ზოგს ადგილი მოსწონს შენი, ზოგს — სახლი, ზოგს — ცოლ-შვილი... სიმართლეს თუ არ იტყვი არსადაც არ გაგიშვებ და აქედან პირდაპირ... ერთი სიტყვით, სხვანაირად ვიმოქმედებ!..

— რანაირად?.. — ჰკითხა ბიჭმა, რომელიც თავდახრილი უსმენდა და მალე მალ ინაცვლებდა ფეხს.

— ისე, როგორც წესი და რიგია... არსებობს კანონი და სამართალი, რომელიც მოქალაქეთა სიცოცხლესა და ღირსებას იცავს! იძულებული გავხდები მათ მიემართო; ამ დრომდეც უნდა მექნა, მაგრამ მოგერიდე — არ მინდოდა. ახალგაზრდა კაცი გამეუბნედი რები... ხომ არ გგონია თავზე ხელს გადაგისვამენ... დაინიშნება გამოძიება და გაარდაბანი კი არა, ციმბირიც უკან დაგარჩება!

— ჩვენი ერთად მუშაობა შეუძლებელია... — წაიღულულა ბიჭმა. — ოღონდაც მე ვთხოვთ, თქვენ, ბატონო მირიან...

— რასა ვთხოვ, რას?! — შეტევაზე გადავიდა მირიანი. — ენა როგორ გიბრუნდება სიტყვილით... რომ მოგვეკალი, მერე ვილას სთხოვდი, ან რაღას სთხოვდი?.. თუ არ იტყვი, ახლავე მილიციას გამოვუძახებ... ან იქნებ გგონია, მილიცია მართო შენთვის არსებობს, რომ მე ხელწერილი მადებინოს?.. ნუ გეშინია, — გაირკვევა თეთრი და შავი!.. — ტელეფონის აპარატი ახლოს მოიჩინა და ყურმილს დასწვდა... — ალო, ალო... ამხანაგი ახალკაცი მინდოდა!

ბიჭი შეკრთა.

— ვთხოვთ, ორი დღის ვადა მომცეთ, და გეტყვით ყველაფერ სიმართლეს...

მირიანმა ყურმილი დადო. სინამდვილეში არც აპირებდა დარეკვას, — ყუასიდად ჩასძახა მიკროფონს მილიციის უფროსის გვარი, — ბიჭის დასაშინებლად — არ უნდოდა ამ ამბის გახმაურება და საერთოდ, არც არავისთვის გაუშხელია...

— კარგი... — უთხრა მან დინჯად და თავშეკავებულად; ცდილობდა სიხარული დაეფარა: არ ელოდა ასე უცებ თუ მოტყდებოდა ჭიქურ სანებლიძე, გულში მაინც ჰქონდა მისი შიში... კალენდარი გადაფურცლა. — დღეს რა დღეა?..

პო, სამშაბათი... ესე იგი ზეგ, ხუთშაბათს, ყველაფერს ჩამიკაკლა... მე კი ვიცი, მაგრამ დეტალებში მაინტერესებს, წერილად... რასა გავს ეს ბოლოსდაბოლოს, — გაგონილა ამისთანა ამბავი?!

— მესმის, ბატონო... ჩვენი ერთად მუშაობა მართლაც შეუძლებელია!

— ესე იგი, მებუღლოზერედ, გარდაბანში... — უთხრა მირიანმა. — მე სიტყვის პატრონი ვარ!

— მეც!.. — მიუგო ჭიქურ სანებლიძემ.

ისე როყოფდ ისროლა ეს ბოლო ფრაზა, არ მოეწონა და ბიჭი რომ გავიდა, გაიფიქრა — კვლავ არ მიზიზნდროს რამეთუ, მაგრამ მერე თვითონვე დასძინა გუნებაში: „არა, არა, — არა მგონია!“

* * *

მეორე დღეს, დილით, კაბინეტში ტელეფონის ზარმა გაიწვრიალა: მირიანი ყურმილს დასწვდა...

— ალო, ალო... საკონსერვო ქარხანაა?.. დირექტორი მინდა სასწრაფოდ!.. — გაისმა გაფაციცებული ხმა.

— დირექტორი ვისმენთ, ქალბატონო... რომელი ბრძანდებით?..

— პარტიის რაიკომიდან გაწუხებთ... მდივანს სურს თქვენთან ლაპარაკი — არ დადოთ ყურმილი!..

ხმა პანიკურად ეღერდა და მირიანს გული გადაუქანდა: მდივანი ახალი იყო, კარგად არც იცნობდა, — ნეტავ რად დასჭირდა ასე სასწრაფოდ?

ჭირის ოფლში გაიწურა უცებ, — სახელი ვეღარ გაიხსენა მისი...

— ალო!.. — გაისმა ბოხი, ოფიციალური ხმა.

— ვისმენთ, პარტიეცემულო... პარტიეცემულო ვახტანგ!.. — მაშინვე მოაგონდა, როგორც კი ხმა გაიგონა. გადარჩა!.. აწი, დაე, რაც მოხდება — მოხდეს!..

— ამხანაგი დევიძე?.. — ავისმომასწავებელი დაყვავებით იკითხა რაიკომის მდივანმა.

— დიას, პარტიეცემულო ვახტანგ... —

ხელისგულით მოიწურა შუბლზე ოფ-
ლი. — დევიძე ვისმენთ!..

— თქვენ, ამხანაგო დევიძე, სრულ
კეთილხან ხართ?..

— მე?.. — ენა ჩაუვარდა, მიხვდა
რალაც გლახა საქმე სჭირდა.

— დიახ, დიახ, თქვენ!.. — მკაცრად
გაუშეორა მან.

— მე მგონია კი, პატივცემულო... —
ხმა ჩაუწყდა და პირი გაუშრა... მართ-
ლა ხომ არ გაგიჟდა ნეტავი?.. თეიმუ-
რას ეჭიმი გაახსენდა, — იმას რა ხანა
გეთი ჰგონია... ლიზიკოსაც, ნუცასაც...
უყვირთ კიდევ სამსახურში რომ და-
დის... იქნებ ეჩვენება, რომ სამსახურ-
ში დადის, — სინამდვილეში კი საგუ-
ეში წევს?..

— მით უარესი თქვენთვის!..
— რა ბრძანეთ, პატივცემულო?.. —
კვლავ დაავიწყდა მდივნის სახელი, მა-
გრამ დიდად არ დაღონებულა: ჩანს,
ეს საუბარში ილუზია ყოფილა, პალუ-
ცინაცია და მეტი არაფერი!..

— ახლაც გამოცხადდით რაიკომ-
ში!.. — მდივანმა ყურმილი დაახეთ-
ქა... ნაღდად დაახეთქებდა, ისეთი ტო-
ნით იყო ნათქვამი ეს „გამოცხადდით...“

მისაღებში ახალგაზრდა ქალი შემო-
ეგება:

— შებრძანდით, გელოდებათ... რა
ჩაიღინეთ ასეთი?.. — უთხრა თანაგრ-
ძნობით. — ძალიანაა გაბრაზებული!

— არ ვიცი... — მიუგო მირიანმა;
ისედაც მუხლები ეკვეთებოდა და ქა-
ლის სიტყვებმა მთლად მოუღო ბოლო.

შესვლისას ტყავგადაკრულ ორმაგ
კარებში გაიბღანდა... რის ვაი-ვაგლა-
ხით დააღწია თავი ლაბირინთს, მაგრამ
მიანც არ მოსინათლდა და მიხვდა —
თურმე, თვალთ უზნელდებოდა... ფანჯ-
რების სილუეტს ხედავდა მხოლოდ და
ჩარჩოში ჩასმულ ნარინჯისფერ ცის
მონაკვეთებს... მდივნის ახოვანი ფიგუ-
რაც ვაარჩია, — ხელში რალაც ქალა-
ლი ეჭირა... მაგიდამდე კი მიადწია და
მოწყვეტით დაეშვა სკამზე:

— წყალი... — ამოილტვინა.
მდივანმა შეატყო ცუდად რომ იყო,
— სასწრაფოდ მიაწოდა წყალი, დაჭდა
და შემკრთალი მიამჩერდა.

მირიანმა წყალი მოსვა და ჭიქა მაგი-
დაზე დადგა: უცებ მომჭობინდა, რაკ
მდივანი აღარ უწყობებოდა.

— როგორა ხართ... ექიმს ხომ არ გა-
მოუძახით?

— გამდლობთ, ახლა უკეთ... — მი-
უგო ლიმილით, ანკი რა მალამო შეედ-
რებოდა მდივნის მზრუნველ კილოს. —
ბოდინს ვიხიდი, არ მოგსალმებევარ,
პატივცემულო ვახტანგ!..

— არაუშავს, რა დროს ეგაა... —
მდივანმა ხელი ასწია და ქალაღლი პა-
ერში შეაფრიალა. — ამიხსენით, ღვთის
გულისათვის, რა არის ეს, რა დაგიწე-
რიათ... დაეჭვირო მართალია?..

ქალაღლის თავში მსხვილი ასოებით
ეწერა: „განცხადება...“

მირიანმა განცვიფრებისაგან პირი
დააღო: რაიკომისათვის არავითარი გან-
ცხადებით არ მიუმართავს... არადა, მი-
სი ხელით იყო ნაწერი!.. მერე მდივანმა
ქალაღლი შემოაბრუნა და უცებ მან
იცნო „ავტოგრაფი“, ამ ათიოდელის
წინ რომ მისცა ჯიქურ სახელობის.

„რალაც მახე დამიგო იმ სატანამ!..“

— გაიფიქრა ელდანაცემმა... იი, თურ-
მე, რად სჭირდებოდა ავტოგრაფი...
აჰადაც მიუტყვებელი შეცდომა ჩაი-
ღინა: ეს ამბავი უნდა გაეთვალისწინე-
ბინა!.. საინტერესოა, მიანც რა მოჩმა-
ხა, ასე რომ გადაურევია კაცი?.. დახეთ,
როგორ მიუშვავსებია: ნეტავი საითკენ
უმიზნებს?.. არა, ბიჭი მართო არ არის:
მის ზურგს უკან ვილაც ძლიერი მტერი
იმალება, რომელიც მას „აფინანსებს...“
მიტომაც თქვა უარი ავტომანქანაზე!

— გეფიცებით, ბატონო ვახტანგ, კო-
მუნისტის წმინდა სახელს და პარტიულ
ბილეთს, — მკერდზე მიიღო ხელი. —
„განცხადება“ ჩემი დაწერილი არაა!..
არ ვიცი რა სწერია შიგ, მაგრამ სულ-
ერთია, — ჩემი ხელიდან არ გამოსუ-
ლა; დარწმუნებული ვარ რალაც სისა-
ძაღლე იქნება, ცილისწამება... ბოროტი

აღმინისაგან სხვას რას უნდა ელოდე... აბა პატიოსანი კაცი ხომ ამას არ იკადრებდა..

— სად არის თქვენი პარტილეთი, რომელსაც ასე თავგამოდებით ფიცულობთ?..

— აქა მაქვს, პატივემულო ვახტანგ... ახლავე მოგართმევთ!

ტყავის მოზრდილი საფულე ამოიღო ჯიბიდან. კარგა ხანს ქექავდა, ჩხრეკდა მის ყოველ ნაოქსა და ნაეცეს, მაგრამ პარტილეთი აღარსად იყო... სახეზე თანდათან ეხატებოდა სასოწარკვეთა.

— გადავირევი ახლა... აქ მიდევს სულ, მარცხენა ჯიბეში, — გულთან ახლოს!..

— ამოდ ეძებთ „გულთან ახლოს“, ამოდ იწუხებთ თავს... — მკაცრად უთხრა რაიკომის მდივანმა: უჯრიდან პარტილეთი ამოიღო და დაანახა. — სირცხვილი თქვენი: არც კი იცით, რომ დაქარგეთ, თუმცა ჯერ გასარკვევია, დაქარგეთ თუ რა მოხდა სინამდვილეში... პარტილეთი თან მოჰყვა განცხადებას, — უფრო სწორად: განცხადება მოჰყვა პარტილეთს... ამისათვის სასტრკად დაისჯებით!

მირიანს თავზარი დასცა ამ ამბავმა. მაშინვე იაზრა, პარტილეთს ჩქურსანებლიძე ამომაცილიდა ჯიბიდან იმ სალამოსო... ვიღაც ებრძვის, ვიღაცას მისი ადგილი უნდა, — სხვანაირად ვერას აკლებს და ახლა პროვოკაციებს მიმართავს, ინტრიგებს უწყობს!..

— მოუპარავთ, პატივემულო ვახტანგ... ყველაფრის ღირსი ვარ!..

— რა უნდოდა პარტილეთს საფულეში?.. — ბრაზისაგან მდივანს ფერა წასვლოდა, მაგრამ ხმის აწევას ვერ ბედავდა, — კვლავ რამე არ მოუვიდესო.

ახალგაზრდა კაცი იყო, ლურჯი კოსტუმში და წინწყლებიანი თეთრი პერანგი ეცვა, რომლის საყულო პიჯაკს ზემოდ ვადმოვინა. კეთილი, სათნო სახე ჰქონდა და მირიანს იმედი მიეცა, იქნებ იოლად გადავჩნდეთ...

— ახალბედა ხომ არა ხართ, ამხანა-

გო, — განაგრძობდა იგი. — თქვენსეთი წლის სტაჟი გაქვთ, თანაც პასუხისმგებელი მუშაჟი ბრძანდებით, სხვებს უნდა ასწავლიდეთ ჰკუთს... სხვათა შორის, ეს პირველი შემთხვევა როდია, საფულესთან ერთად პარტილეთი რომ იკარგება... თუმცა, ვხედავ, თქვენ საფულე არ დაგიკარგავთ?!

— დაახ... მომაგონდა, პატივემულო ვახტანგ: ამ ორი-სამი დღის წინ სამშკროში გადავირბინე... ცხელოდა და პიჯაკი კაბინეტში დაეტოვე, სკამზე გადაფენილი... ადრე ჩამოგვიცხა წელს ნამეტანი... ჩანს, ვიღაც შეპარულა (ნაღიაც არ იყო იმ დროს იქ — ჩემი მდივანი!), — ფულს ეძებდა, ალბათ, და რომ ვერ იპოვა (ანკი რა უნდა ეპოვას), გაბოროტებულმა პარტილეთი წაიღო... მტერი მყოლია ქარხანაში.. თავს კი არ ემიართლებ, — მაინც დასჯის ღირსი ვარ!

— დაისჯებით კიდევ, ამას წყალი არ გაუვია!.. ყველაზე მეტად ეს განცხადება მაინტერესებს...

— მე არავითარი განცხადება არ დამიწერია, პატივემულო ვახტანგ!

— სიმართლე გითხრათ, მეც შეპარება ეშვი, თუმცა კი ძლიერაა მიმსგავსებული: თქვენი ხელნაწერი მოვაძებნინე წელან, კალიგრაფია შევეუდარე... არავითარი განსხვავება არაა, — ხელმოწერა კი ზუსტად იგივეა!

— იქნებ იმას, ვინც ეს სისამაგლე ჩაიდინა, — მიუფო მირიანმა. — ფული სულ არ აინტერესებდა, — უნდოდა რაიკომის თვალში ჩემთვის სახელი გაეტეხა და ავტორიტეტი შეებღალა... ფაქსიმილე ზედმიწევნით ზუსტად გადიოლო პარტილეთიდან, ტექსტი კი ისე კარგად აღარ გამოუვიდა... შესაძლოა, რანე ხელნაწერიც ამაწაპნა მაგიდიდან და იმით იხელმძღვანელა... საინტერესოა, რა შეთითხნა... შეიძლება წავიკითხო?..

— აბა, ინებეთ!.. — რაიკომის მდივანმა ქალაღლი გაუწოდა.

მირიანი უხმოდ კითხულობდა, გაფაციცებული: სწრაფად ადევნებდა თვალს

სტრუქტონებს, ხელები უთრთოდა... თანდათან იხრებოდა ნაწერისაკენ და ბოლოს, თითქოს ჩასთვლინაო, ლამის მაგიდას დაჰკრა თავი...

კარგა ხანს დაჰყო ასე... მეორედ კითხულობდა უკვე „განცხადებას...“

„ჩემგან ძნელია ახლა ამის აღიარება... მიჭირს, ძალიან მიჭირს... მაგრამ, ჩანს, ცხოვრებაში მაინც დგება ეპიზოდი, როცა კაცი ვალდებული ხარ განვიღო გზას გადახედო და სიმართლეს თვალეზი გაუსწორო, რაგინდ მწარტე უნდა იყოს იგი...“

მე ღრმად ჩამაფიქრა ჩვენს ყოფაცხოვრებასა და შეგნებაში ბოლოდროს ფეხმოკიდებულმა ზოგიერთმა უარყოფითმა, მეწე ტენდენციებმა და მათ დასაძლევად წამოწყებულმა საერთო-სახალხო ლაშქრობამ... მიძულა კრიტიკულად შემეფასებინა საკუთარი თავი...

სწორედ ამ დროს იწერება ეს განცხადება, გაღვიძებული სინდისის კარნახით...

უამრავი დანაშაული მაქვს ჩადენილი, რომელთა გამჟღავნების შემთხვევაში უმკაცრესად დავისჯებოდი... მზადა ვარ, თქვენთან შეხვედრისას, ყველაფერი გულწრფელად ვაღიარო...

არა ვარ ღირსი კომუნისტის სახელი მერქვას... არა ვარ ღირსი ბიწიერებით აღსავსე გულთან ვატარებდე ამ წმინდა ბილეთს, რომელიც კაცობრიობის უკეთესი მერმისისათვის ბრძოლაში დაცემულ უმაჟაცეს და უსპეტაკეს რაინდთა სისტლითაა შეღებილი... მიტომაც გიბრუნებთ მას თქვენ, ვიდრე პარტიის რიგებიდან ჩემი გარიცხვა ოფიციალურად გაფორმდებოდეს...

შეგნებული მაქვს ჩადენილი დანაშაულის მთელი სიმძიმე და მხოლოდ გულწრფელი მონანიება მიმაჩნია გადაჩინისა და ხსნის ერთადერთ გზად... მზადა ვარ ყოველგვარი სასჯელი ვიკისრო და თავს ბედნიერად ჩავთვლი, თუ მორალური განწმენდის შემდეგ, ერთი დღე მაინც დამრჩება თავისუფალ, ჩათა სიკეთითა და სათნოებით ვი-

ცხოვრო ჩემს ხალხთან და თანამოძმეებთან ერთად, როგორც სრულფასოვანმა მოქალაქემ...“

და ყოველივე ამას აგვირგვინებდა მისი ხელმოწერა, ანუ „ავტოგრაფი“, რომელიც იმ საღამოს ბიქს მისცა და უხაროდა კიდევ, იოლად გადავრჩიო...

— რას გაჩემებულხართ?... — ჰკითხა მდივანმა.

შეკრთა... აღარც კი ახსოვდა სად იმყოფებოდა.

გატეხილი თვალეზით აჰხედა და მინდა დაეკვებულ მზერას რომ წააწყდა, კვლავ ჩაჰქინდრა თავი.

— როგორ... მართლა თქვენი დაწერილია?... — განცვიფრებით, მაგრამ რალაცნაირი თანაგრძნობითა და სიბრალულით ჰკითხა რაიკომის მდივანმა. — მე თქვენზე სულ სხვა წარმოდგენა მქონდა, ამხანაგო დევიძე... შორიდან გიციობდით კიდევ, ვიდრე აქ დავიწყებდი მუშაობას... გიციობდით, როგორც ერთ-ერთ საუკეთესო კომუნისტსა და სამეტრნეო დარგის გამოცდილ მუშაკს...

— არა, არა... რა სისულელეა... რასა ბრძანებთ, ეს რამ გაფიქრებინათ, პატრიცემული ვახტანგ!... — სწრაფად შეაწყვეტინა მირიანმა. — თუ რამ გვეკვებათ, გააკეთებინეთ ტექსტის გრაფიკული ექსპერტისა და მაშინვე გამოჩნდება სიმართლე... მე, უბრალოდ, გამამატერა ამ არნახულმა ცილისწამებამ და ცინიზმმა, — მსგავსი ჟერ არაფერი მსმენია!

— რაც საჭირო იქნება, ჩვენ უთქვენოდაც გავაკეთებთ, — ცივად უთხრა მდივანმა. — როგორ ფიქრობთ: ვინ შეეძლო ეს ჩადინა?...“

— ეს რომ ვიცოდე, პატრიცემული, — ჩემივე ხელით მივახრჩობდი!

მდივანმა მაგიდაზე თითები ააკაქუნა.

— ჟერჯერობით არაფრის თქმა არ შემიძლია. პარტიულ კომისიას დავავალე შეისწავლოს განცხადება, — პირადად მე მივიღებ მონაწილეობას კომისიის მუშაობაში... ისე კი, ჩვენში დარჩეს და ზოგიერთ „კომუნისტსა“ და

„ხელმძღვანელ მუშაკს“ ეს განცხადება ფორმულასავით მიუღებოდა, მაგრამ ეყოფა კი ვინმეს გამბედაობა, ფორმულაში იქნის მაგივრად საკუთარი თავი ჩასვას?.. — ეგონებ არავის!.. ამის ფიქრი გულუბრყვილობა იქნებოდა... — უცნაურად გაუღიმა. — ამიტომაც არა მგონია, თქვენი დაწერილი იყოს!

— როგორ გავიგოთ ნათქვამი?..

— როგორც გესმით... — სიმკაცრე გაერია ხმაში. — თუ არ დაიჭირე, ქუჩრიდ არ არის!

— ვატყობ, ეჭვი გეპარებათ ჩემში, პარტივემულო ვახტანგ... — მიუგო მირიანმა. — აი, ხედავთ — ანონიმმა ავტორმა უკვე მიიღწია საწადელს!

— ნუ ღელავთ, — წინასწარ არავითარ დასკვნებს არ ვაკეთებ, ვიდრე საფუძვლიანად არ შევისწავლი საკითხს... ჭერჭერობით ერთი რამ არის მხოლოდ ცხადი: თქვენ ვერ მოუარეთ პარტიულ ბილეთს, რისთვისაც დაისჯებით კიდევ, — დანარჩენი მომავლის საქმეა!

— თითები უნდა დააჭრა ამის ჩამდენს... — ამოიხზრა მირიანმა. — თითები ცოტაა, — დახვრიტო უნდა, ჩამოახრჩო... ანკი რა ქუთაში მოუვიდა... ტუტუვი ყოფილა ის ლაწირაკი... მოფიქრება არ გინდა?!

— ახსნა-განმარტება უნდა დასწეროთ. — უთხრა მდივანმა.

ახსნა-განმარტებაში მირიანმა იგივე გაიმეორა, რაც სიტყვიერად თქვა: მოითხოვა საქმის პრინციპული გამოძიება და ბოროტი ცილისმწამებლის სასტიკად დასჯა.

მდივანმა ახსნა-განმარტება, განცხადებასთან და პარტიბილეთთან ერთად ცალკე საქალაქდემი ჩადო.

— პარტიბილეთს არ დამიბრუნებთ, პარტივემულო?.. — ჰკითხა მირიანმა.

— ვნაბოთ... იქნებ დაგიბრუნოთ კიდევ, როცა ყველაფერი გაირკვევა. — პარტიბილეთი უკანვე ამოიღო, გადაშალა და დაანახა, — ხედავთ?.. ორი თვის საწვევრო გადაუხდელი გაქვთ, — სასჯელისათვის მარტო ესეც კმარა, ყველაფერს რომ თავი დავანებოთ! — პარტი-

ბილეთი ისევ საქალაქდემი ჩადო და მიახვედრა, საუბარი დამთავრებულიაო.

ცოცხალ-მკვდარი გამოვიდა კაბინეტიდან. ისე უახროდ მიჰყავდა მანქანა, ორჯერ კინაღამ ბოძს შეასკდა...

ქარხანაში მისვლისთანავე ჯიქურ სანებლიძე მოიკითხა, მაგრამ უთხრებს, — შეუძლოდ გახდა და შინ წავიდაო.

გუნებაში კიდევ გაეხარდა, რადგან ისე იყო გაეცხლებული, — ახლა რომ ბიჭი დახვედროდა მართლაც უბედურება დატრიალდებოდა!

კაბინეტში ჩაიყვტა და ფიქრებს მიეცა...

სწორად მოიქცა თუ არა, ბიჭის ვინაობა და საერთოდ სიმართლე რომ არ გაუმხილა რაიკომის მდივანს?.. მისი გამოჩენა ხომ უარესად გაართულებდა საქმეს: დანიშნებოდა კონკრეტული გამოძიება და შესაძლოა ისეთი რამ გამომეღვენებულიყო, რაიც მხოლოდ მას უნდა სცოდნოდა... ჭერ ხომ ბიჭთან ურთიერთობა საბოლოოდ გარკვეული არ იყო, — იქნებ ჯიქურ სანებლიძეს მართლაც გაანნდა ხელთ რაიმე კოზირი?..

არა, ნამდვილად ასე სჯობს!..

ექსპერტი უთუოდ დაადასტურებს განცხადების სიყალბეს — ხელმოწერა, ანუ „ავტოგრაფი“ აქ გადაამწყვეტ როლს ვერ ითამაშებს: რაკი ტექსტი არ აღმოჩნდება მისი, ფაქსიმილესაც ნაყალბეად მიიჩნევენს თუნდაც მისეულად ცნონ, ამით არაფერი დაშავდება — იტყვის, რომ ბოროტგანმზრახველმა მაგიდაზე, ხელმოწერილი სუფთა ქალაქი იპოვა და ის გამოიყენა... დიდი-დიდი, — საყვედური გამოუცხადონ პირად საქმეში შეტანით ან შეუტანლად... ჰო, მართლა — ახლავე საწვევრო უნდა გადაიხადოს და პარტიბიუროს მდივანი შეახუროს, ამ დრომდე რომ არ შეახსენა... ჯიქურ სანებლიძე კი როგორმე თავიდან უნდა მოიშოროს, ოღონდაც ჭერ გასარკვევია ვისთანაა იგი დაკავშირებული, ვის წისკვილზე ასხამს წყალს, — ცხადია ვილაცამ გააბრიყვა.

კარგა ხანია გვიკვირდა, რომ ამ ამბავში მთავარი ინჟინრის, ბარნაბა კიკნაველიძის ხელი ერიო. ამ მოსაზრებას უმტკიცებდა ის დაძაბული ურთიერთობა და გაუთავებელი შეხლა-შემოხლა, წლობით რომ გრძელდებოდა მათ შორის; კიკნაველიძეს ვიღაც მფარველი ჰყავდა და ეს აბედინებდა... ერთხანს იმედი ჰქონდა, მირიანს ტრესტში გადაიყვანენ და დირექტორობა მე დამრჩებაო, მაგრამ რაკი აღარ მოხერხდა, ახლა სხვანაირად დაუწყო კბენა. ჩანს, ამ თავქარიან ბიჭს ბარნაბა გეშვედა და უქსევდა: შეედისი არ იყოს, კიკნაველიძეც იმ ტიპის კაცი იყო, ყველაფერზე რომ მოაწერდა ხელს... საინტერესოა რად დასჭირდათ მისი სახელით შეედგინათ განცხადება, როცა შეეძლოთ ანონიმური წერილი გაეგზავნათ?..

ბოლოს ამასაც მოუძებნა ახსნა:

ჭიქურ სანებლიძემ (უფრო სწორად — ბარნაბა კიკნაველიძემ) იცოდა, რომ ანონიმურ წერილებს დიდი გასაჯალი არ ჰქონდა: მას იქვე ჩააგდებდნენ კალათაში წაუკოხავად, ანდა ვალის მოსახდელად ზერელედ შეისწავლიდნენ და ბოლოს უთუოდ იმ დასკვნამდე მივიდოდნენ, რომ მოყვანილი ფაქტები სინამდვილეს არ შეეფერება... უაზრობა იქნებოდა აგრეთვე, ხელმოწერილი საჩივრის გაგზავნა, რადგან შემოწმებინ შედეგად ასევე იოლად დამტკიცდებოდა მისი სიყალბე. ხოლო ბარნაბას ინტრიგანი კაცის სახელი დაერქმეოდა და თვითონვე წაიხდენდა საქმეს; მომჩივანი და ინტრიგანი კაცი არავის არ უყვარს!.. ასე რომ, ყველაზე ვერაგული ხერხისთვის მიეგნოთ, — ეთომ მირიანის თვითონვე აღიარებდა „დანაშაულსა და ცოდვებს“, რასაც კიდევ უფრო დამაყრებელს ხდიდა განცხადებაზე დართული პარტიბილეთი...

პარტიულ კომისიას დიდი დრო არ დასჭირვებია ამ საქმის შესასწავლად და საკითხის მოსამზადებლად რაიკომის ბიუროზე გამოხატა:

როგორც მოსალოდნელი იყო, გრა-

ფიკულმა ექსპერტიზამ ტექსტს შეამოწმა ბევად სენო, მაგრამ ხელმოწერა კი მისეულად მიიჩნია... ამის გამო კვლავ მოუხდა ახსნა-განმარტების დაწერა, მაგრამ სასჯელს მაინც ვერ ასცდა: პარტიბილეთის დაკარგვისა და ორითვის საწევრო შესატანის ვადებდებლობისათვის ბიურომ მას სასტიკი საყვედური გამოუცხადა პირად საქმეში შეტანით!.. სამსახურიდან არ გაუთავისუფლებიათ და არც თანამდებობრივად ჩამოუქვეითებიათ, მაგრამ სახელი და ავტორიტეტი კი შეეღალა და ეპეის თვლით დაუწყეს ცქერა, რასაც მოწმობდა ბიუროს დადგენილებების ის პუნქტი, სადაც ქარხნის სამეურნეო-საფინანსო საქმიანობის შემოწმებისა და დოკუმენტური რევიზიის ჩატარების აუცილებლობაზე იყო ლაპარაკი.. ამას დიდად არ შეუწუხებია, რადგან ქარხანა ადრეც შეუმოწმებიათ სხვადასხვა ორგანოებს, მაგრამ ვერასდროს ვერაფერი უპოვიათ, ისე ჰქონდა საქმე აწყობილი, და რაღა ახლა გაწყრებოდა ღმერთი!.. პარტიულმა სასჯელმა კი ნამდვილად დაამწუხრა: მანამდე სარკესავით სუფთა მის პირად საქმეში პირველი შავი ლაქა გაჩნდა!..

შალე ესეც აღარაფრად გამოუჩნდა, იმისთანა ამბები დატრიალდა ამასობაში...

რაიკომიდან რომ მობრუნდა და ბიჭი არ დაუხვდა, იფიქრა, — ილბათ, სამუდამოდ ამოიკვეთა ფეხი ქარხნიდანო, მაგრამ მეორე დღეს, დილით, სამსახურში მისვლისთანავე ყველაზე პირველი ვინც დაინახა, სწორედ ჭიქურ სანებლიძე იყო: ავტოკარი დაეტვირთა და საწყობისაკენ მიხბრიგინებდა... ბრაზისაგან სისხლმა აასხა თავში და ყურებმა დაუწყეს შუილი — წამოეწია და დაუყვირა:

— შენ ეი, გესმის?.. შეჩერდი!

— რა გნებავთ?.. — ჰკითხა ბიჭმა და ამრეხით გადმოხვდა.

მირიანი მანქანიდან გადმოვიდა.

— ეს რა განცხადება გაგიგზავნია რაკომში ჩემი სახელით... სხვების აყოლა შენ არ გარგებს, იცოდე!

— სხვებთან რა მესაქმება!.. — როყოოდ ესროლა ბიჭმა.

— ვიცი, შენ ამის გამკეთებელი არა ხარ, — მირიანი ახლოს მივიდა და წასჩურჩულა: — ჩემზე მეტ პატივს ვერაინ ვერ გცემს, — ტყუილია!.. ეს მანქანა თუ გეცოტავენა, აგარაკს გავყიდი და ფულს უკლებლივ ჩავითვლა — ერთი ძველი „ლიმონი“ მაინც ღირს, თუ მეტი არა... ჩამოდი, ჩამოდი, ჩიქურ მოვილაპარაკოთ — მოვათავოთ ბარემ ეს საქმე!

— ახლა მაგის დრო არაა... — მიუგო ბიჭმა.

— შევრიგდეთ... — უთხრა მირიანმა. — რა გვაქვს ვასაყოფი, ორივენი დავეტყვი ამ ქვეყნად... გახსოვს? ადრეც ვითხარი, მომწონხარ-მეთქი!... სწორედ შენისთანა კაცი მინდა მყავდეს გვერდში: ძლიერი, ჭკვიანი, შეუპოვარი და სანდო... დაანებე თავი ჩემთან ამ უაზრო და უსაგნო ბრძოლას... ოღონდაც შევრიგდეთ და ბედსა გწევ: გაგამდიდრებს, ქალაქში პირველ კაცს გაგზავნი, ჩიქურ სანებლიძე!..

— სიკდილის მეტი ვერაფერი შემარიგებს შენთან, მირიან დევიძე!.. — იყვირა სულ ერთიანად გაფითრებულმა და აეტოკარიდან ჩამოხტა. — ვერა, ვერ დავეტყვი ორივენი ამ ქვეყნად... ჩვენში ერთ-ერთი უნდა დაილუპოს!..

ნამდვილად გეცია ან ფანტიკოსი... — გაიფიქრა მირიანმა. — რა დამემართა ეს, ვის გადაეყარე... ამასთან ლაპარაკს აზრი არა აქვს, — გინდა თუ არა იძულებული ხარ თავი გაუტეკყო... ახლავე სჯობია, ამ წუთას: კიდევ კარგი, მოფარებულში ვართ და ვერაინ გვხედავს... თუ დაღუპვავა, დაე ჩიქურ სანებლიძე დაილუპოს!.. — ჩიბისკენ გააპარა ხელი.

— მესროლე თუ ვაყვანი ხარ!.. — იყვირა ისევ სახეშეშლილმა ცაცხახითა და კბილების კრუკით. — ხომ იცი, დაუძინებელი მტერი ვარ შენი... იმას

მაინც ვეღარ იტყვი უთანასწორო ბრძოლაში დავმარცხდიო, როგორც ამ დრომდე ამბობდი... მე დღეს უიარალოდ ვარ, ამა, ნახე, თუ არა გჯერა!.. — ბიჭმა ჯიბეები გადმოიბრუნა. — აბა გაბედე, თუ ვარგისარ!.. მაინც ვერ მომარტყამ, ხელები ავიკანკალდება შაშისაგან... რომც მომკლა, მიწიდან ამოვძვრები და გაგისწორდება!.. შენთვის ეკალ-ბარდებად აღმოვეცნებები და ფეხებში გაგებლანდები!..

მირიანი უკან-უკან იწვედა: იგი განაცვიფრა და შეაძრწუნა ბიჭის მოულოდნელმა და უმიზეზო ამბობტრეხამ: უკიდურეს ზღვრამდე მიედწია, რომლის იქით თითქოს აღარაფერი არსებობდა... ნეტავ ისეთი რა მოხდაო, ფიქრობდა... ორჯერ დააბირა სროლა, მაგრამ ვერ გაბედა: იქნებ რამე მახეს უგებდა, იქნებ რევოლვერს ხალათის სახელოში მალავდა? ისედაც, ძალზე ახლოს იდგა და შეეძლო ხელდახელ სცემოდა... ასე შეუიარაღებელი, შიშველი ხელებით, ბიჭი უფრო საშიშარი და საზარელი ჩანდა!

კაცი მიტრიალდა და გაიქცა...

• • •

მოვლი კვირა ისე გავიდა ხმა არ გაუციათ ერთმანეთისთვის.

მირიანი ინერციით განაგრძობდა სამსახურს, თორემ ვარდა საკუთარი სატკივარისა სხვა აღარაფერი აინტერესებდა. მიხვდა, — ასე იოლად ვერას დააკლებდა ბიჭს: ეგერ მილიციაში ხელწერილი ჰქონდა დატოვებული!.. პირიქით, უნდა გაფრთხილებოდა, სხვათაგან დაეცვა... აი, თურმე, რად დასჭირდა მაშინ იმ სცენის გათამაშებაო, ფიქრობდა.

იმ დღეს თათბირს ატარებდა კაბინეტში...

ციდილობდა ჩვეულებრივი რიხით ელაპარაკა, მაგრამ არ გამოუდიოდა... ისეთი გრძნობა ჰქონდა, თითქოს ჩიქურ სანებლიძე იყო ქარხნის დირექტორი... ვაი თუ გარედან მისმენს და არ მოეწონოს ჩემი ნალაპარაკებით;

თანდათან გაუქდა შიში: ფანჯარას არ მოადგეს და არ მესროლოსო... სიტყვა გაუწყდა, მზერა გაუშტერდა და ფიქრებში ჩაიძირა. ხალხი უხერხულად შემოშვესნა.

— მიხურეთ ფანჯარა... — თქვა მან. ბრძანება კი შეუსრულეს, მაგრამ გულში გაუკვირდათ, რადგან ოთახში ძლიერ ცხლოდა.

მანც ვერ მოაბა თავი სათქმელს. შეცდა: ჩიქურ სანებლიძეც უნდა მოეწვია თათბირზე!.. შეიძლება გაბრაზდეს, — რა უფლება გქონდა უჩემოდ რომ ატარებდიო... ნეტა ახლა მანც არ მოუხტებოდეს... მართალია, ასე საჩაროდ ერიდება თავდასხმას, — განგებ ისეთ დროს არჩევს ხოლმე, მოწმე არავენ ჰყავდეს, მაგრამ მისგან ყველაფერია მოსალოდნელი!..

— დიახ... — განაგრძო მან ბოლოს, როგორც იქნა. — წლევანდელი წელი მართლაც რომ განსაკუთრებულია... და ჩვენც არ უნდა დავრჩეთ ვალში... კიდევ უფრო მაღლა ავწიოთ სოციალისტური შეკიბრების დროშა... გამოვევლინოთ ახალ-ახალი რეზერვები... სამშობლოს მივცეთ ასი ათასი პირობითი ქილა ზეგეგმური ჯემი, კომპოტი, ვაშლის წვენი, ასორტი „ზამთარი...“

ამ დროს კარი გაიღო და ჩიქური გამოჩნდა...

ბიჭს ხელში რევოლვერი ეჭირა... კო, კი, — ნაღდად რევოლვერი იყო!..

მირიანს თვალთ დაუბნელდა, შებარბაცდა...

— მიშველეთ!.. — იყვია განწირულის ხმით და მოწყვეტით ჩაეარა საგარქელში.

ხალხი ვერ გაერკვა რა მოხდა, გაკვირვებულნი მისჩერებოდნენ...

ყველაზე უწინ ნადია მოეგო გონს: — რა მოგივიათ, გედევანოვიჩ?..

მერე სხვებიც მისცვივდნენ.

— არიქა წყალი!.. — ყვიროდა მდივანი.

კადრების განყოფილების უფროსი, გადამდგარი მაიორი, რომელიც ზეიმის დღეებში სამხედრო ფორმას იცვამდა

და მკერდს ორდენებითა და მედლებით იმშვენებდა, ტელეფონს ეცა და სასწრაფოს გამოუძახა.

ექსპედიტორი თენგიზ ქლიბაძე გრაფინით წყალს ასხამდა თავზე დირექტორს.

— გადიოთ აქედან, გადიოთ... მე მოვეუქლი ამას! — ყვიროდა ბარნაბა კიკნაველიძე.

— რაღა შენს შემოსვლაზე მოუვიდა, შენ არ დაგბრალდეს რაზე!.. — ხუმრობის კილოთი უთხრა ვაშაქიძემ ჩიქურ სანებლიძეს.

— რა ვიცი... რა ჩემი ბრალია!.. — მხრები აიჩეხა ბიჭმა; შინდისფერი ცხვირსახოცი, შემოსვლისას ხელში რომ ეჭირა, გაეცეა და ჯიბეში ჩაიღო.

— ვისი რა ბრალია — გადაიღალა კაცი!.. — თქვა კიკნაველიძემ და დაამთქნარა.

მირიანი დივანზე დაწვივდა. ალბერტამ ფესხაცემლები გახადა, საყულო მოუღელა და ჰალსტუხი შეახსნა... თენგიზ ქლიბაძემ კვლავ მიაშხეფა თითუბით წყალი... „გედევანოვიჩ, გედევანოვიჩ!.. — ჩაძახოდა ნადია სასოწარკვეთით — გაახილეთ თვალი!..“

— როგორაა?.. — შორიდან იკითხა ბარნაბამ.

— უკეთესადაა... თანდათან გამოდის მდგომარეობიდან.

— მადროვეთ, მიმიშვით ახლონ... — ბარნაბა კიკნაველიძემ ხალხი მისწინოსწია, მივიდა და სილა გაულაწუნა ყბაში.

მირიანმა თვალები გაახილა: — დიქით... არ გაუშვათ, არ გაუშვათ!..

— ვინ დაევიროთ, გედევანოვიჩ!.. რა იყო, რა მოხდა?.. — ჩაჰკითხა ნადიამ.

— ის... ის საძაგელი... მკვლელი... სატანა!..

მიხედნენ, დირექტორი რომ რალაცან ურევდა და აღარ ჩასძიებია. ადგილკომის თავმჯდომარემ, შუა ხნის ტუჩებშედლებილმა ქალმა, ჯერ რალაც წვეთება ჩაასხა პირში, მერე თეთრი აბი მისცა,

თან გააფრთხილა, — არ გადაუღაპო, ენის ქვეშ ამოიღე და წუწნეო... მირიანმა ამოიკენესა და თვალები მილულა. ბარნაბამ დააპირა ახლა მეორე ყბაში გაეცხო, მაგრამ ამასობაში სასწრაფო დახმარების მანქანაც მოგრიალდა.

თეთრხალათიანი ქალები კაბინეტში შემოლაგდნენ.

ნადიას, კიკნაველიძისა და ავკოფაშვილის გარდა ყველა გაიკრიფა ოთახიდან.

ექიმმა ავადმყოფი გასინჯა და თანხლებ ექთანს უბრძანა გულის გასამაგრებელი ნემსი გაუყეთეთ.

— რა მოუვიდა, რა სკირს?... — გადაცოცებით ჰკითხა კიკნაველიძემ.

— არაფერი, — მიუგო მან. — ნერვიული გადაღლის ბრალია!

— გადარჩება?... —

— რასა ბრძანებთ, როგორ გეკადრებათ... — გაელიმა ქალს. — საავადმყოფოში წაყუენაც არ არის საჭირო, სიმშვიდე და მოსვენება უნდა მხოლოდ! მირიანი დაღონებული იწვა ღივანზე...

რახან ბიჭის სახელს არ ახსენებდნენ, ჩანს, არ უსროლია და არც არაფერი სჭერია ხელში...

ახლა კი ნაღდად მოეჩვენა!

საქმე ისე მიდიოდა, მართლაც აღარ დაედგომებოდა ქარხანაში...

— ერთი თვე მაინც დაისვენე, გედევანოვიჩ... — ურჩია ბარნაბამ. — ეს ოხერი ქარხანა სულ იქნება და ჩვენ ყველას მოგვინებებს: მაქალოს, ჰნავს, ტყემალსა და კაიფერა მსხალსაც რა ეზოლევს საქართველოში, — მთავარია ჯანმრთელობას გავუფრთხილდეთ... კი მოუველი მე აქაურობას, ნუ გეშინია შენს...

თვითონაც ხედავდა უკიდურესად რომ იყო გადაღლილი, მაგრამ სადაც არ უნდა წასულიყო, სულერთია, სანებლიძე მაინც არ მოასვენებდა, — პირიქით: უფრო ეოლად დაიმართხლებდა და გაუსწორებოდა.. ისევ ქარხანაში ერჩინა ყოფნა! მის გულს მხოლოდ მაშინ მოეცხებოდა მალამო, როცა ბიჭი აღიგ-

ვებოდა პირისაგან მიწისა, მაგრამ როგორ უნდა მოეხერხებინა ეს, რანაირად?... ადრე ეგონა, რკინის მკვნეტელა რომ იყოს ვერ დამიმაგრდება, ოღონდ კი სააშკარაოზე გამოვიდესო — და აი, ერთი ლაწირაკი ბიჭისთვის ვერ მოუვლია: ისე გათავხედდა სანებლიძე, იარაღსაც აღარ ატარებს, — შიშველი ხელებით ზაფრავს და ამინებს... მის დანახვაზე გულიც კი მისდის უკვე, ვაი, სირცხვილო!..

ყველას გაუვივრდა, მეორე დღეს, დილაადრიან, ისევ ქარხანაში რომ დაინახეს, მაგრამ ვინ რას ეტყოდა: დირექტორი თვითონ იყო და თავისი საქმისაც მან უკეთ იცოდა...

ნაშუადღევს ნადიამ შემოჰყო თავი კაბინეტში:

— ვილაც ბიჭი გკითხულობთ, გედევანოვიჩ...

ბიჭის ხსენებაზე ტანში გააცოვა, მაგრამ მყისვე მოისაზრა — ჭიქურ სანებლიძე რომ ყოფილიყო, „ვილაცას“ არ დაყოლებდა მდივანიო.

— შემოუშვი... — მიუგო მან.

სულ მთლად ღიმილადქცეული, თავგადახობრილი და ყურებგადმოფლართული, საშუალო ტანის ბიჭი შემოიჭრა მაშინვე კაბინეტში: სახელოებწამოკაპიწეული მონაცრისფრო ხალათი, ზოლებიანი შარვალი და მოწნული ფეხსაცმელები ეცვა...

— ვაჰ... ეს შენა ხარ, ბახა-ბახა?! — წამოიძახა განცვიფრებულმა.

მერე უცებ წამოვარდა საეარძლიდან, შესაგებებლად გაექანა... გადაეხვია, გადაჰკოცნა და ჯარგა ხანს ჰყავდა გულში ჩაქრული „საბრალო ბიჭი“, რომელიც უკვე ცოცხალიც არ ეგონა!

— საიდან, როგორ... რანაირად, ჩემო ბახა-ბახა?..

— გამამართლეს, პატრეცემულო... გამამართლეს... — ბიჭს ხმა გაეზარა და თითებით მოიწმინდა ცრემლი. — თქვენ ხომ არ გჯეროდათ, რომ მე მკვლელი ვიყავი... სასამართლოზე გა-

ირკვა ყველაფერი... გამოცხადდა ნამდვილი დამნაშავე და აღიარა... ო, რა კარგი ყოფილა სიმართლე, ბატონო მირიანი!

— მომილოცავს, მომილოცავს... — მირიანი სავარძელში ჩაქდა და ბიჭსაც შესთავაზა სკამი. — კინალამ გაგვჩაღი ეს ამბავი რომ გაეიგე... საწყალი დედაშენი ისე იყო აღელვებული... აბა რა აქნებოდა!

— ვიცი ყველაფერი, თქვენი ადამიანობა... მიაბზო დედამ... მე ვერასოდეს გადავიხდი ამ პატივისცემას... — „პრიმას“ დაშლილი კოლოფი ამოაძვრინა გულის ჯიბიდან და აღელვებულმა ცრემლებისაგან დასველებული თითებით დაუწყო ამორჩევა სიგარეტს.

— აბა, ეს მოსწიე, ჩემო ბახა-ბახა... — მირიანმა „კოლხეთის“ ახალი კოლოფი ამოიღო უჭრიდან.

— მადლობთ, პატივცემულო... — ბიჭმა გამოართვა სიგარეტი, მაგრამ თავისივე ვერ გაიმეტა გადასაგდებლად და უკანვე ჩაიღო ჯიბეში. — დედაჩემი თქვენს შხეს ლოცულობს... იმხელა საკეთე გიქნიათ...

— ეს რა სალაპარაკოა... ჩვენ, ადამიანები, ვალდებულნი ვართ გავირეების უამს ერთმანეთს დაეხმაროთ!

— მართო ფულზე კი არაა საქმე... საწყალი დედა ვერ გაღიარებდა ამ ამბავს, თქვენ რომ არ გამოჩენოდით და არ გაგმზნეებინათ... ბახა-ბახას მეგობარი ვარო, ვითქვამთ... — ისევ აუთოლოდა ხმა. — ჩემი მეგობარი ჰგონებინა ხართ!.. მე იმის მადლობელიც ვარ, პატივცემულო, ამის თქმა რომ არ ითაკილეთ...

— რაღა, ვითომ... ვერ შეეძლებ შენს მეგობრობას?... — გაიციან მირიანმა.

— მე არა ვარ ღირსი... — ბიჭმა სივარეტს მოუკიდა და მადიანად გააბოლა. — თქვენ ასეთი დიდებული კაცი... თანამდებობის პირი!.. მე კი, ყოფილი ჯიბიერი და ქურდი...

— არა თქვა ეს მეტად, ბახა-ბახა... — მირიანმა თვალები მოქუტა და გაჟივრებული მიაჩერდა ბიჭს. — ეს

ამბავი სულ არ შეუშლის ხელს ჩემს მეგობრობას!

— რა ამბავი, პატივცემულო?..

— აი, რაც შენა თქვი ახლა... ქურდობა და რამე... მე ისეთი კაცი არა ვარ, ამის გამო რომ...

— ბოდიშს ვიხდით, პატივცემულო... — დაიქყანა და დადნა ბიჭი. — მრცხვენოდა რომ მოვდიოდი, თვალბეშინ როგორ შევხედო-მეთქი... არ მეგონა ასე თბილად თუ შემხედვოდით... მაპატიეთ... ახლა კი ვგრძნობ რა ცუდად მოვიქციე: ხალხს არ უნდა დაუჭრო, თურმე; ხალხი ათას რამეს იტყვის... ასეო, ისეო... თუმცა თქვენ უკვე მაპატიეთ, ჩვენს ოჯახში რომ მობრძანდით, ამბავი იკითხეთ და დედა ანუ-გეშეთ... იმ ფულით გაუტანია თავი დღემდე!.. როგორც კი გამოუშვებენ ჩემთან მოვიდესო, დაგიბარებიათ, — ადგილს შეუწინააგო... ავტოკარზე კი არა და სადაც მერყვით იქ ვიმუშაებ, სადაც მიბრძანებთ; თუ გნებავთ მეუზოვედ დაგიღებთ... დაგიმტკიცებთ მთლად ხელიდან წასული რომ არა ვარ და მეც შემძლია პატიოსანი შრომით ცხოვრება! გამოვისყიდი ჩემს დანაშაულს და გაგამართლებ თქვენს ნდობას... ასე ადამიანურად მე ვერ კაციშვილი არ მომქცევია!

— ნანეტანი გაგტეხია გული, ჩემო კარგო... — გაიციან მირიანმა, — გეტყობა, ვერ ისევ ციხის შთაბეჭდილებების ქვეშა ხარ მოქცეული... ავტოკარი რა შენი საქმეა, — ადგილს გამოგიძენი ისეთს, რომ არ შეგტყვევებს, მაგრამ ვერ რა ვაჩქარებს, მუშაობას ყოველთვის მოესწრები, — დაისვენე ცოტა, გაიარ-გამოიარე, თვალს წყალი დააღვინე და სული მოითქვი, ნატანჯი კაცი ხარ!..

— როგორ შევტყვევებ თქვენთან, როგორ შევტყვევებ, ბატონო მირიანი... — ისევ წამოენთო და აუჭრელდა სახე. — თქვენ კი ბოროტება სიკეთით გადამიხადეთ!.. — მეორე სიგარეტი ამოაძვრინა უკვე კოლოფიდან.

— შენ ხომ ასე ლაპარაკობ, ბახა-ბა-

ხა... — მირიანმა საფერფლე მიუჩოხა.
— ვერ წარმოიდგენ მე როგორ ჩამრ-
ჩა გულში საწყენად ის ამბავი...

— ვეცი, აბა რა იქნებოდა... — სინა-
ნულთ გადააქნია თავი ბიჭმა. — შემა-
ცდინეს, გამაბრწყინეს... ხალხის ლაპა-
რაკს არ უნდა უგდო ყური, თურმე!..

— მე მაგას არ გეუბნები, ბახა-ბა-
ხა... რა მოხდა მერე... ხელი რომ ვერ
გაგიმართე და ვერ დაგეხმარე, იმაზე
მწყდება გული... კაცი ცხიდან ახალ-
გამოსული იყავი!.. მერე შეეწუხდი და
ის იყო მოგაკითხე კიდევ სახლში...
„შეწერა“ რომ მომიხდომე — გავბრაზ-
დი, თორემ ისე ძმაკაცურად, მეგობრუ-
ლად ნამვილად არ გეტყობდი უარს!..
ახლად ნამეტანს განვიციდი იმ ამბავს...

— ყველაფრის ღირსი ვარ, ყველაფე-
რის... — კვლავ ბოდიშის მოხდით გა-
ნაგრძო ბიჭმა, რომელმაც კარგად ვერ
გაიგო მირიანის ნათქვამი და ეგონა
ისევ მამანდელი საქციელის გამო მკი-
ცხავსო. — მიღიხარ უცხო კაცთან...
ჯერ წერილს უგზავნი... მართლა ყველა
კომბინატორი კი არაა, ვისაც კი ადგი-
ლი უჭირავს... ანდა რომელი ცნობილი
და სახელმწიფოებრივი ქურდი მე ვიყა-
ვი, ჩემი ვინმეს შეშინებოდა და ანგა-
როში ვაეწვია... ქუჩის სასწავლი გამოდ-
გა ეს ამბავი და თქვენ უნდა გიმაღლო-
დეთ იმასაც, რომ...

— არც მთლად ეგრეა საქმე. — უთ-
ხრა მირიანმა ღიმილით. — შეიძლება
კომბინატორი არ იყო და ისე გქონდეს
კაცს საშუალება...

— რა თქმა უნდა ეგვიც შეიძლება...
— დაბნეულად მიუგო ბიჭმა.

— ჰოდა იმას ვეუბნებოდი, ჩემო ბა-
ხა-ბახა... — სიტყვა ჩამოართვა მირი-
ანმა. — ვინანე, ჩემმა მზემ, რატომ არ
მივეცი-მეთქი... არ მქონდა იმის გაჭირ-
ვება: რაც თავი მახსოვს სულ ვმუშაობ
და ცოტ-ცოტას ვინახავ... ერთი სიტყ-
ვით, ზინჯად ჩამრჩა გულში და მიტო-
მაც მოვედი, მარა შინ რომ არ დამი-
ხვდი, დედაშენს აღარ ვუთხარი და ცო-
ტა დავუტოვე სახარჯოდ... ახლაც კი
დაგჭირდება ფული!.. მიდი ერთად, თუ

ძმა ხარ, ბახა-ბახა — კარი ჩაქუჩე! მიხედავს
მონდა ყველამ გაიგოს და დაინახოს ეს
ამბავი...

ბიჭმა ვერ გაიგო რა ხდებოდა, მაგ-
რამ სურველი მინც შეუსრულა კეთი-
ლისმოყვარეს, — წამოხტა და ფაცი-
ფუცით ჩაჰკეტა კარი.

— ფული ყოველთვის საჭიროა... —
განაგრძო მირიანმა, როცა ბახა-ბახა
მობრუნდა და თავის ადგილას დაჯდა.
— უფრო კაცი დაჩგრულია — და
ტოლ-მეგობრებში გამოწყვეტილი... გა-
მობტება ეგერ ვიღაც მატრაკვეცა, შენ:
მესადიცი რომ არაა არც ჰკუთი, არც
ადამიანობით, არც ვაყვაცობით, და
დაგჩაგრავს, თავში ჩაგატყუებს: რაც
კარგი და საუკეთესოა იმ ქვეყნად გა-
რაც წესით და კანონით შენ უფრო გე-
კუთვნის, როგორც პატარსან კაცს,
თვითონ მიითვისებს, იმიტომ რომ დას-
ტა-დასტად ულაგია ჯიბეში, შენ კი ზე-
დმეტი კაპოციც არ გიქყავის... დავიჯე-
რო ახლა არ გჭირდება ფული?..

— მჭირდება რომელია... — ნალღი-
ანად თქვა ბიჭმა და თავი მოიქექა. —
მე რომ მიჭირს და მე რომ დღეში ვარ
ახლა, მტერსაც არ ვუსურვებ, მარა...

— ჰოდა გექნება კიდევ... — გაული-
მა მირიანმა. — სიტყვა სიტყვა!

ბანკის წითელზოლებიანი ქალღლით
შეკრული ოცდახუთმანეთიანების დას-
ტა ამოიღო ჯიბიდან, მაგიდაზე დადო
და ოდნავ წაჰკრა ხელი; დასტა გასრი-
აღდა და ზუსტად ბიჭის წინ გაჩერდა.

— აილე, შენია!.. — უთხრა მირიან-
მა.

ბახა-ბახამ თვალები ჰკიცა. ხან
ფულს შეხედავდა განცვიფრებული,
ხან კაცს... მერე უცებ დასტაცა ხელი,
თითქოს შეეშინდა ისევ უკან არ გას-
რიადღესო...

— ჩემია?.. — ჰკითხა სუნთქვაშეკ-
რულმა. — მერედა რატომ, რისთვის,
პატივცემულო?..

— იმიტომ, რომ წელში გაიმართო და
ცხოვრების გზა გაიწაღო. — უთხრა
მირიანმა. — ახალგაზრდა კაცი ხარ,
ოჯახი უნდა შექმნა, შვილები გამოზარ-

დო, — ქვეყანას და ხალხს გამოადგე... მე კი დანაშაული გამოვისყიდო და შეცდომა გამოვასწორო, მაშინ რომ დაგციენ და სასტიკად მოგჭეცი... გული მომეწვა, პირდაპირ, შენსას რომ ვიყავი და ვნახე რა ხელმოკლედ გიცხოვრიათ... ორიათას ხუთასი მანეთია მანდი!

ბახა-ბახა თვალებანთებული მისჩერებოდა...

— კაცი კი არა, ღმერთი ყოფილხარო, ბატონო მირიან... რა ბედნიერებაა, რომ ქვეყნად თქვენისთანა ხალხა არსებობს!..

მერე უცებ ჩაფიქრდა და მოიწყნა. — რა იყო, რა მოვივიდა?.. — ჰკითხა მირიანმა ფარული შეშფოთებით.

— არაფერი... — ჩაიცინა ბახა-ბახამ, თან თვალეზგაშტერებული დასცქეროდა დასტას. — ხარბი და გაუმძღარი ყოფილა კაცის გული... აი, მე ხომ ამდენი ფული არასოდეს მკერია ხელში, ამ ერთი წუთის წინ ოცნებითაც ვერ წარმოვიდგენდი, და ჭერაც არა ვარ დარწმუნებული, ნამდვილად ჩემია თუ არა, მარა უკვე ესეც მეცოტავება... იცით რა აზრი შემომიჩნდა, პატრიცემულო? — ერთი ამდენიც რომ მქონდეს, მანქანას ვიყიდი-მეთქი... ჩვენს ეზოში ყიდის ნეზობელი „მოსკვიჩს“, ხუთი ათას მანეთად, და იმაზე გამასხენდა...

— ძალზე ბუნებრივი და ადამიანური სურვილია... — გაიცინა მირიანმა. — მაშ, ასე გულით გინდა მანქანა?

— აუჰ... — ამოიგმინა ბიჭმა. — მანქანა ვის არ უნდა!..

— ტარება იცი?

— ტარება?.. — გაიღიმა და ვერცხლის კბილები გამოაჩინა. — ტარებას რა უნდა!..

— ჰოდა იყიდი კიდევ იმ „მოსკვიჩს“, რა დიდი ამბავი ეგაა, შე კაცო!..

— რაო?.. რა ბრძანეთ, პატრიცემულო?.. — სასოებით მიაჩერდა თვალეზმი, ხომ არ მომეყურაო.

— მე ხომ ვითხარი შენ, იმ ფულს

გაძლევ-მეთქი, დაგავიწყდეს?.. გულეზმი მირიანმა. — მოტანილი მქონდა მაშინ, რომ მოვედი, მაგრამ დედაშენს აღარ დაუტოვე... აბა რას გეუბნებოდი წელან, არ მისმენდი?.. ახლა უბრალოდ მეტი არ დამირჩა ვიბეზე... თუმცა მოიცა, მოიცა, — წამოდგა, სეიფთან მივიდა და გამოაღო; მერე სახეგაბრწყინებული შემობრუნდა, ხელში ოცდახუთმანეთიანების ისეთივე გაუხსნელი დასტა ეჭირა, — ბედი გქონია, ჩემო ბახა-ბახა... ერთმა კაცმა მთხოვა სესხად და წამოველე ამ დილით, მაგრამ ის მოითმენს ცოტას... თუ სიხარულია, დაე, სიხარული იყოს!.. ვიცი, გამომიცდია: შენხელობას მეც რამდენი რამე მინატრია, მაგრამ სად იყო... — ვიღრე მაგიდასთან მოვიდოდა, მანამ ესროლა ბიჭს დასტა.

ბახა-ბახა წამოხტა და ჰაერში დაიჭირა ფული... კაცს მივარდა, დაიჩოქა და ფეხებზე უპირებდა მოხვევას, მაგრამ მირიანმა ხელი მოჰკიდა და წამოაყენა:

— აბა, აბა... რას აკეთებ, არა გრცხვენია?.. იცოდე, შთაბეჭდილება არ წამიხდინო, — ვაჟკაცი მგონიხარ... მეგობრობაში ამისთანა რამ მოდის?!

— ამიერიდან, პატრიცემულო... — უთხრა ბიჭმა გაბზარული ხმითა და ცრემლების ყლაპვით. — ჩემზე ერთგული კაცი თქვენ არ გეყოლებათ... ცოტას ხელს რომ მოვითბობ, მერე ამ ფულს, ნელ-ნელა დაგიბრუნებთ!

— მეორედ ეგ აღარ გამაგონო... — ნაწყენი კილოთი უთხრა მირიანმა. — განა სესხად გაძლევ, — უბრალოდ... მომეწონე, შემებრალე... კარგი ბიჭი ხარ და მინდა სიკეთე გიყო... ნუ გეშინია, სამაგიეროს კი არაფერს გთხოვ!

— სიზმარში მგონია თავი... — ნეტარებით თქვა ბახა-ბახამ; ფული მკერდზე მიეხუტებინა.

— ჩაიღე ვიბეში, დამალე... — მეგობრულად დაუტატანა მირიანმა. — ნუ გამიწყალე გული, — რა მოხდა მართლა ისეთი: კაცი კაცს არ დახმარებია?! წაიღი, დაისვენე; მოელაპარავე იმ შენს

მეზობელს, იქნებ დაგიკლოს ცოტა და სახარჯოთაც დაგჩეხება... წადი, წადი, ახლავე მოურიგდი! ხვალ გავიდე თ სადმე და პური ვკამოთ, ავღნიშნოთ შენა დაბრუნება: დღეს შენ იმ მანქანის მეტი მაინც აღარაფერი გახსოვს...

— მართლა შემიძლია მოვერიგდე, პატივცემულოვ?... — თრთოლვით ჰკითხა ბიჭმა, რომელსაც ფულის დასტები ისევ მეკრძხე ჰქონდა მიხუტებული და ჯერაც ვერ გაეხედა ჯიბეში ჩადება.

— კარგი ჰო, ნუ შემიკალი ხელში... — ხუმრობის კილოზე უთხრა მირიანმა. — მაშინ არ გაგკვირვებია წართმევას რომ მიპირებდი და ახლა რა ღმერთი გიწყურება... ამ „პატივცემულოს“ და „ხატონოსაც“ შეეშვი, თუ ძმა ხარ, აღარ გამაგონო, თორემ ეგ რაღა მეგობრობაა!.. წადი, ბახა-ბახა, დაისვენე და ხვალ გამომიარე... ქვეყანას ნუ კი მოსდებ ახლა ამ ამბავს, რა საჭიროა!

ბიჭი ლამის ჩოქვა-ჩოქვით გავიდა კაბინეტიდან: ვიდრე თვალს მოეფარებოდა და ქარხნის ეზოდან გაღწევდა, სულ ეშინოდა, რამე არ შეიცვალოს — უკან არ მიმაბრუნოს მირიანმა და არ მოთხრას, გაგებუმრეო... მერე ნაბიჯს აუჩქარა და სირბილით გაჰყვა შარას. მალე ტრასაზე გავიდა და ხალხით გაქედნილ ავტობუსში ჩაქდა... უცებ ღიმილი მოეძალა და, ვინმეს სულელა რომ არ ჰგონებოდა, ფანჯრისკენ იბრუნა პირი: კაცი, რომელიც ადრე სხევებს ჰპარავდა, ახლა იმის შიშით, იქეთ არ ამომაცალონო, მაგრად ჩაფრენოდა საკუთარ ჯიბეებს...

სიხარულით ცას ეწია მირიანი: უკეთესს ვერაფერს მოიფიქრებდა და ვერც ვერაფერს ინატრებდა, — თითქოს თვით განგებამ მოუელინა უკიდურესი გაკირვების ეამს ბახა-ბახა, მხსნელად და შემწედ!.. როგორც კი დაინახა, მყისვე მოისახრა ყოველივე... საოცარი მაინც ის იყო, წარსულიც რომ ისევე ბუნებრივად ჩაქდა აწმყოში, როგორც ვახანა თოფის ლულაში — ჩახმახზე

თითის დაჭერალა აკლდა!.. ჯანჯანჯანა ჯარასთან მივიდა, ფარდა გადასწია და მუქარით გააყოლა თვალი ჯიქურ სახეზე... მალე მოედებოდა ბოლო ბიჭის გაუთავებელ ბაჭი-ბუქსა და ცუნდრუქს!..

მეორე დღეს ბახა-ბახამ დილაადრიან შემოუღო კაბინეტის კარი: ძეწვეზე გამობმულ გასაღებს ათამაშებდა ხელში სიხარულისაგან სახეაქრებლებული და თვალემაბრწყვიალებული.

— რა ქენი, მოურიგდი?... — ჰკითხა მირიანმა და კვლავ მეგობრულად ჩაიხუტა გულში, გადაჰკოცნა...

— ვიყიდე უკვე, — მიუგო ალტაცებულმა. — აგერ მიყენია ეზოში!

— ენახოთ აბა, ენახოთ!.. — მირიანი ფანჯარასთან მივიდა.

იქვე, შემოსასვლელთან, წითელი „მოსკვიჩი“ იდგა, საგულდაგულოდ გარეცხილი და გაკრიალებული.

— ფული მიეცი უკვე?... — ჰკითხა.

— დიახ... — ბიჭს ფერი ეცვალა და ძვალღბი გაუჟართოვდა.

— არა, არაფერი... ნუ გეშინია!.. — გაუღიმა მირიანმა. — ღმერთმა მშვიდობაში მოგახმაროს და სულ ბედნიერად გატაროს!.. არ დაგიკლო?

— არა... — მიუგო მან და შევებით ამოისუნთქა. — ის კი არა და გაფორმების ფულიც, ნახევარი ჩემი გადასახდელია!

— აბა რაღა გამოვიდა, — შენ ისევ უსახსროდ დარჩენილხარ!

— სასწრაფოდ მუშაობა უნდა დავიწყო, მირიან... — უთხრა ბიჭმა და მაინც საშინლად ეჩოთირა „უბატონოდ“ და „უპატივცემულოდ“ მიმართვა.

— დღესვე საწყობის გამგედ დავნაშნავ თუ გინდა, მაგრამ ხომ ვითხარა ცოტა გაიარ-გამოიარე, თვალს წყალი დაალეკინე-მეთქი... გოგოებიც მონატრებულნი გეყოლებია... ახლავარდა ლამაზი ბიჭი ხარ, მანქანა გყავს, — გოგოებს მეტი რა უნდა... თუმცა ჰო, ფული... ფული უნდათ კიდევ!.. გუშინ რაღა მოგეცა რკინად გიქცევია უკვე და ვალიც დაგდებია; ფული ახლა გქირდე-

ბა, თუ გვირდება, — ჯერ შენ არ იცი მანქანა რა ხარჯიანიია... — ჯიბეში ჩაიყუო ხელი, — ოღონდაც არ დამიწყუო ახლა შენებური მადლობები და ბოდიშები, აიღე ეს, გამომართვი... — ათმანეთიანების დასტა გაუწოდა. — მანქანა გააფორმე საკომისიოში და ერთი ხელი წესიერი ტანსაცმელი იყიდე... გამომართვი პო, ნუ ინაზები: იმის სამალარიჩოდ იყოს, ცოცხალი რომ ვადარჩი და სხვის მაგივრად არ დაგხერიტეს... ამას არ ვანგარიშობს... როგორც შეგბირდი, ათად შეგისრულებ და იმ ხუთსაც წამოგიმატებ, დიპლომისთვის რომ მთხოვე!

ბიჭმა ხელის კანკალით ჩამოართვა ფული. თვლებზე ცრემლები მოადგა და რაც გაეწყობოდა თავშეკავებულად უხარბა:

— ბახა-ბახა არაფერს შეირჩენს და რაც არასდროს დაივიწყებს ამ სიკეთეს... ბახა-ბახა თქვენ კაცად აქციეთ და იგი სიკვდილამდე თქვენი ერთგული იქნება... ოდესმე დაგიმტკიცებთ, რომ მეც შემოძლია მეგობრისათვის თავდადება და თავგანწირვა!..

— ვიფიქრე დღეს პურის საკმელად გავალთ-მეთქი, მაგრამ თათბირზე ვარ დაძახილი ამ საღამოს... არ გეწყინოს ბახა-ბახა, ანდა სხვანიარად არ გამოგოს: ხვალისთვის გადავდოთ, — შენც უამრავი საქმე გაქვს დღეს მოსაგვარებელი...

მირიანი უცებ გაჩუმდა, ფერი ეცვალა... შეერთა, აირია და თვლები გაუშტერდა...

— რა იყო, რა მოხდა?.. — ჰკითხა ბიჭმა.

კაცმა დაბნეულად გაუღიმა.

ბახა-ბახამ ქარხნის ეზო მოათვალა-ერა.

— რა მოგივიდათ, პატივემულო?..

— არაფერი, არაფერი... აბა ერთი იმ ბიჭს დააკვირდი და მერე რაღაცას გეტყვი...

ბახა-ბახამ აეტოკარზე შემომდგარ ახალგაზრდა ქალწვერიან მუშას მიასო მზყრა.

— ვინ არის, რა არის? — დაკრიჭა და კობრასავით წამოიქოჩრა.

ჯიჭურ სანებლიძე სამართავ პულტებს ჩაფრენოდა და ცისკიდურს გაპყურებდა მოლუშული; ფანჯარას რომ გაუწოროდა, მოიხედა და თვალები ავად გააკვესა...

მირიანი ფარდას მოეფარა.

— დაიმალე, შენც დაიმალე, ბახა-ბახა!.. — წასჩურჩულა.

— გამავებინეთ, რა ხდება, პატივემულო...

— ისეთი არაფერი... — მირიანმა მხარზე მოუთათუნა ხელი, თითქოს მის დაწყენარებას და დამშვიდებას ცდილობსო. — სხვა დროს გეტყვი... ანდა სულაც რა საჭიროა... მე თვითონ მოვევლი ამ ამბავს!

— მითხარით თუ რამეა, არ დამიმალოთ... მაგას ცოცხლად შევქამ!.. — მრისხანე მზერა მიადევნა ქლალწვერიან მუშას, რომელიც საამქროსაყენ მიარახრახებდა ყუხებით დატვირთულ ავტოკარს.

— ეეჰ, რამ წამომაცდენინა, გავჩუმებულეიყავ სჯობდა... — უკმაყოფილოდ ჩაილაპარაკა მირიანმა. — ვიცი, აწი აღარ მომეშვები!... წადი ახლა, წადი, ბახა-ბახა, დაისვენე...

— კარგი, წავალ... — თქვა ბიჭმა და გადახორტილ თავზე უხერხულად გადაისვა ხელი. — ხვალ რა დროს გამოვიაროთ?..

— შენ არ გინდა... ნუღარ გამოჩნდები, თორემ იტყვიან დირექტორის ნათესავიო... — იღუმალი ხმით მიუგო მირიანმა და დასძინა: — მე თვითონ მოგაკითხავ შინ, სამსახურის შემდეგ!..

გვიანობამდე ვაგრძელდა თათბირი იმ საღამოს, მაგრამ მირიანს ერთი სიტყვაც არ დაუტერია მომხსენებელთა გამოსვლებიდან, საკუთარ ფიქრებში იყო ჩაძირული... ისედაც გულს უსიებდა მმართველის დანახვა: ბიჭი რომ არა, ახალაძის მაგივრად თვითონ უნდა მქდარიყო ახლა იმ სავარძელში!.. მადლობა

საქართველოს
საზოგადოებრივი
საბჭოთაო

ღმერთს, ჭიქერ სანებლიძეს უკვე გაუვიდა ყავილი... გუშინს აქეთ ერთბაშად ამოხეთქეს იმედის ყლორტებმა კაცის გადაგვალულ სულსა და გულში: სამართს, რომელსაც ასე დაჟინებით უთხრიდა, მალე თვითონვე ამოავსებდა მე-ვეტოკარე მუშა, მირიან დევიძის ცხოვრების მდინარე კი კვლავ ძველი კალაპოტით გააგრძელებდა გრიალს.. ცოტათი ხარჭებთან კი იყო დაკავშირებული, მაგრამ ამაზე ლაპარაკი ღირდა განა?..

„ხარჭმა“ სიმონ მღვდელი მოაგონა და გადაწყვიტა ფოთოლა მოენახულეზინა, — იქნებ რამე ახალი ვაეგო...

ცხრა სრულდებოდა, ტრესტიდან რომ გამოვიდა.

სწრაფად გაქროლა მანქანა სანაპიროზე, მოედანი ვადაჭრა და ვიწრო ქუჩაზე აუხვია...

წმინდა სამების ეკლესიიდან გალოზბის ხმა ისმოდა...

წირვა მიდიოდა...

ოციოდე დაჩანაჩაყებული მლოცველი შექუჩბულიყო ვილაც ახოვანი მღვდლის ზურგსუკან, რომელიც კათედრასთან იდგა და საკურთხეველისაკენ პირმიქვეული სახარებას კითხულობდა: თავზე ძვირფასი მიტრა ეხურა და მხრებს ოქრო-ვერცხლით მოსირმული მანტია უმშვეენებდა. შანდლებსა და კანდელაბრებში სანთლები ციმციმებდნენ...

მღვდელს დროდადრო დიაკვანი ენაცვლებოდა გამყინავი ხმით, და მერე სადღაც სატრაპეზოსთან მიმალულა: გუნდი იწყებდა ტკბილ გალობას. მირიანს თავისი მოწამეობის ერთი თვე გაახსენდა და სირცხვილის ოფლმა დაუწინაწკლა შუბლი...

ტიხართან მივიდა, ფოთოლას მიესალმა; უნდოდა ეკითხა ახალი ხომ არაფერი შეგიტყვიათ, მაგრამ ქალმა ამჯერადაც ვერ იცნო...

მისი ყურადღება ანაზღად კვლავ მიიპყრო მღვდლის ზორბა მხარბეჭმა, მანტიის ზემოდ გადმოყრილმა ქალარა კულულებმა და თვით ხმამ...

რა საოცრად ნაცნობი იყო მღვდელის ლაფერი!..

ამასობაში იმან კითხვაც მოათავა, წიგნი დასტრა, კათედრის კიდეზე წერილი ჯაკვით ჩამოკიდებულ საცეცხლურს წამოავლო ხელი და ნელა ჩამოუყვია ხატებს...

მირიანი ადგილზე გაშეშდა...

მღვდელი თანდათან უახლოვდებოდა საცეცხლურის ქნევითა და ლოცვა-ბუტბუტით...

— გამარჯობა, შვილო მირიან! — ჩაულაპარაკა გვერდზე ჩაელისას და კვლავ განაგრძო წმინდანებისთვის საგმავლის ქვეა.

მირიანი შეხტა, მოპირდაპირე კედლისკენ გადაინაცვლა და გაკვირვებით დაუწყო კვრეტა:

ეს ხომ სწორედ სიმონ მღვდელი იყო?!

მოატყუა, ნეტავი, ნუცამ თუ რაშია საქმე?.. მაგრამ ფოთოლა რაღას ემართლებოდა, ტყუილად ანუქი განა იმდენი ფული?! და საერთოდ, ყველამ მისთვის როგორ მოიცალა ამ ქვეყნად?.. ჩანს, არც ანაფორა გაუხდია, არც წმინდა შესაწირი გაუტაცნია და არც არაფერი: არის კაცი აგერ თავისთვის პატიოსნად და ხალხს მოძღვრავს მამაზეციერის სახელით... პო მაგრამ, რატომ ამბავი არ უკითხა იმ ყოფაში რომ მიატოვა, უწმინდესისა და უნეტარესის ლოცვა-კურთხევა რად არ გადასცა შესაწირავის გაღებისათვის?.. ხომ არ ეჩვენება ნეტავი?..

წირვა რომ მოამთავრა, მღვდელმა საცეცხლური მნათეს მიანჩჩა და საკურთხეველს მიამურა. მალე შავი ანაფორის კალთების ფრიალ-ფრიალით გამოვიდა იქედან, — მანტია მოეხსნა და მიტრა მოეხადა. პირდაპირ მირიანი-საკენ გაემართა, რომელიც მას აქეთ გაშტერებული იდგა კედელთან.

— რაზე შეწუხებულხარ, შვილო მირიან... რამე ახალი ცოდვა ხომ არ ჩაიდინია?..

— გამაგებინე, თუ ღმერთი ვწამს...

— წაბუტბუტა გოგნებულმა, — ნამდვილად სიმონ მღვდელი ხარ შენ?..

— სიმონ მღვდელი ვარ. შეილო...

— სად იყავი ამ დრომდე, რად არ შემხებიაწე?.. — უსაყვედურა მირიანმა. — ისეთი ჭორი დადიოდა, კინალამ გავგიჟდი კაცი... ფული მითთვისაო... ანაფორა გაიხადაო... ესაო, ისაო... ჭვარი მიადგო და ვილაც გოგოსთან ერთად გადაიხეწაო...

— მართალია, შეილო, მართალია... — მიუგო მღვდელმა. — გავედი ცოტა ხნით ქალაქიდან, თვალს წყალი დეველევინე... რა მოხდა მერე, ჭვეყანა ხომ არ დამიქცევია, — მღვდელიც ადამიანია, გართობა და დროსტარება უნდა... ის ლამაზი გოგო ბოლო დროს შევიჩვიე: ეკლესიაში დადიოდა, სანთლებს ანთებდა, პირჯვარს იწერდა და დავინტერესდი რა სკირს, ნეტავი, საბრალოს, რა წაეკიდა-მეთქი... წამო, დავჯდეთ ვეგრე, სულდათქმულად ვისაუბროთ, — გამიხარდა შენი დანახვა, მონატრებული მყავდი!..

ისევ იმ მაგადსთან დასხდნენ, სადაც ადრე „ცოდებები“ გაუმელავნა.

— მაშ ის ფული, შესაწირავი... არ გაგიტაცინა?.. — ჰკითხა მირიანმა, რომელსაც ჭერაც ვერ გაეგო კარგად ამ ამბის თავი და ბოლო.

— კი, შეილო, როგორ არა. — ნახევარი შევკამე კიდეც... — მიუგო მან თვალების ეღვა-პარპალით. — რა გამოლენებული მიყურებ, შეილო მირიან, მეტი ვასაგებად როგორ ვითხრა: შენ ჯერ არ ვინახივარ ხომ, კოსტუმსა და ჰალსტუხში?.. ხვალ გამოიარე და სურათს გაჩვენებ. თუ გინდა გაჩუქებ კიდეც. — იმ ლამაზ გოგოსთან ერთად ვარ გადადებული, რიგში... ერთი სიტყვით, ყველაფერი სწორი იყო რაც ითქვა... ის კი არა და ალბათ ნახევარიც არ თქმულა!.. ამას შენ გეუბნები, როგორც გამგებინა და სანდო კაცს, თორემ სხვა შეკითხვასაც ვერ მიბედავს!..

— აბა ახლა აქ როგორ?.. — ეკრა და ვერ გაერკვა მირიანი.

— როგორ და ჰრელად... — გაბრაზ-

და მღვდელი მირიანის მიმართული ბაზე. — ჩამოვბრუნდი, ბოშო, ამ ორი თვის უკან და მოეძებნე ის ანაფორა (ჭვარიც იქვე ეგდო!)... ექიმის ცნობა გამოვთვალე ხელს, ვითომ ავად ვიყავი, და ის გოგოც მიეკრებოდა კი არ მყოლია — თავისი გზით წავიდა, — მე ჩემს საყვარელ ოჯახსა და საქმიანობას დავუბრუნდი, ხოლო ჭორი ჭორად დარჩა!.. შესაწირავის ამბავი მე და შენ ვიცით მარტო, სხვამ არავინ... ამის შესაყებელი თანხა — გაბზარულ ჭერს ახვდა. — სახელმწიფომ გაიღო, ააშენა ღმერთმა, და ამ ეკირაში დაიწყებენ კიდეც რემონტს... მასალები მოზიდეს უკვე, — არ დაგინახია მოსვლისას?.. არ დაეკირვებინარ, ალბათ, თორემ იქვე კედელთან ყრია აგური და კირი!.. კიდეც რა გითხრა, ექიმის ცნობა ავიღე იმისთანა, — ჭვეს გახეთქავს: ვითომ ინფარქტი გადავიტანე და მთელი ორი თვე გაუნძრევლად ვვგდე ლოგინე... მილოცავენ რომ გადავრჩი და მშვიდობიანად დავბრუნდი!.. სხვა რაღა დამრჩა უთქმელი?.. ჰო, ის ცუგრუმელა გოგო არ მიჩივის, პირიქით — მადლობელია ჩემი, და არც შენ მედავები აგერ, იმ ფულზე!

— ეგრე გეგონოს!.. — შეუბღვრა მირიანმა. — რას ქვია არ გედავები, მაგრამ ჯერ ეს მაინტერესებს: ღმერთს... ღმერთს რა პასუხს გასცემ?..

— ნუ სწუხხარ, შეილო მირიან... მე და ღმერთი მოვრიგდებით მაგ ამბავში!..

— მე ჩემი ფული დამიბრუნე და შენ და შენმა ღმერთმა, თუ გინდა, თავა ატახებთ ერთმანეთს!..

— ფულს ვერა, შეილო მირიან... — დაყვავებით უთხრა მღვდელმა. — ნახევარი უკვე დაეხარჯე და დანარჩენიც მჭირდება: სახლის მშენებლობა წამოვიწყე სოფელში, ავტომანქანის რიგში ჩავეწყრე და ბინის გადაცვლას ვაპირებ ხუთთთახიანში!..

— ფული, ჩემი ფული მოიტა, მამაო სიმონ! — შეუბღვრა მირიანმა.

— დაგობატე... — მიუგო მღვდელმა და უარესად შემოუბღვირა. — ორმოც-

დათი ათასი კი არა, მილიონი რომ წამერტვა, მაინც აქეთ იქნებოდი ვალში: ნამეტანი იაფად დამათობინე რწმენა!..

— ძალად დაგაბრუნებინებ!.. — დაემტკრა მირიანი.

— რახან ეგრეა, ფეხებსაც ვერ მომკამ... — მშვიდად უთხრა მღვდელმა. — თუ ბევრს გაამლამებ, აგერ მილიცია და მისი ჭანი: საიდან გქონდა ამდენი ფულიო გკითხავენ. და გარდა ამისა, ხომ არ დაგვირწყდა ამ ზამთარს ცოდვები რომ გამიმხილე?.. განსაკუთრებით ის, მეორე — საბრალო დურგალი რომ გაგიტანია!.. ცოდვა კი არა, სისხლის სამართლის საქმეა გამანსალებული, — თუ გავიგვს, გამოგვიყენენ წარვას!..

— არ გეშინია რომ მოგკლა?.. — თავშეკავებული მტკარით უთხრა მირიანმა, პიჯაკის კალთა გადაიწია და გულის ჭიბიდან ამოშვერილი იარაღის ღულა დაანახა.

— იმისთანას მოგკლავ, რომ ზიარების მიღებაც ვერ მოასწრო!.. — თვალები გადმოუტანა მღვდელმა. ანატორის კალთა წამოიკრიფა და ქამარში გარკობილი რევოლვერი აჩვენა..

— აგაშენა ღმერთმა!.. — ჩაიცივნა მირიანმა. — ალალი ყოფილა შენზე ის ფული!..

— რა ექნა, შეილო... — მღვდელსაც გაელიმა. — ეტყობა, აწი თანდათან ვაკირდება შოენა... მე გვიან გამოვიჩხრიკე ყურები და ესეც ძლივს მოვასწარი, შენ კი დამიბრუნეო. მეუბნები — ღმერთი არ გწამს ბოლოსდაბოლოს?!

— მაგარი ყოფილხარ!.. — უთხრა მირიანმა.

— ის კი არა და სამსახურში ვაპირებდი შენთან მოსვლას, იქნებ ცოტა წამოვამატებინო-მეთქი: ჩვენში დარჩეს და მართლა ცოდვა ვარ. ნამეტანი იაფად დამირჩა გაყიდული... ამას რომ შეეკამ, მერე რაღა ექნა, რაღა მეშველება? — აღარც ღმერთი და აღარც ფული!.. შენ რა გენალვლება: სირცხვილ-ნამუსი მაინც არ გაწუხებს და ფული კი ბლომად გექნება მიწაში ჩამარხული!

— ნავთი უნდა გადაგასხას კაცმა და

დაგწვას... არა ხარ ამ ქვეყნის მკვამყმამკმარებელი!

— ჰო, მართლა... — ჩაიცივნა მღვდელმა და ანატორის ქვეშ იარაღი შეისწორა. — მოსაკლავად რომ დაგდევდა ვილაც, ქე რომ ღმერთი გვეგონა მე და შენ... მე კი მივხვდი, რაღაც დანაშაული გექნებოდა ჩადენილი და არ გემახსოვრებოდა... მიტომაც გავგერიდე ისე სასწრაფოდ, — შემეშინდა, ზედ არ მიმაყოლონ-მეთქი, თორემ მეტის შოენა შეიძლებოდა, იმ ქვეაზე მყავდი უკვე მოყვანილი... „წარაფხვეც“ ძან მწყდება გული, რაც მართალია!.. ჰო, იმ საქმისა რა გაარკვიე?..

— ნუ გეშინია, ყველაფერი გაგარკვიე და მალე მოვაყურებ კიდევ!.. — ნიშნისმოგებით უთხრა მირიანმა.

— სუ, არ გადამრიო... შენ მაგას რა ეკადრები!

— ერთ ბოცა „წარაფხს“ გამოგიგზავნი სამადლოდ, „მამათ სიმონ“, ოღონდაც გამაგებინე, — ამხელა წვერით დასეირნობდი რიგაში იმ შენს მშეთუნახეთან ერთად?..

— არა, შეილო მირიან, — წვერს ყოველდღე ვიპარსავდი სუფთად და ლამაზად!..

— მერედა უწვევროდ როგორ ვაკურთხეს ხელშეორედ, ან ასე უცებ როგორ წამოგეზარდა?..

— არა, შეილო... მას აქეთ ყოველ დღით ვიპარსავ ელექტროსამართებელით, — ბალანს რაზე დავაქმვეწო თავი ამ ცივილიზებულ ეპოქაში!..

— აბა ეგ რა არი?.. — ჰკითხა გავვირვებულმა.

— ეს პარკია, შეილო... ხელოვნური წვერი... — პარკის კიდე წამოსწია და სუფთად გაპარსული ყვრიმალე დაანახა.

— ფუი, შენს კაცობას!.. — წამოიძახა მირიანმა და წამოდგა. — ამისთ ნაუნამუსობა ჩემს სიცოცხლეში არ მსმენია... ნეტა ერთი შენი თავისათვის შევახედა შორიდან!

— საკუთარ თავს რომ ვერ ვხედავთ, შეილო მირიან, ეგ კარგიცაა და ცუდიც... — მიუგო მღვდელმა. — კარგი იმიტომ, რომ მაშინ სხვისი შეწყუხება აღარ დაგვეჭირდება, ჩვენ თვითონვე ვიკრავდით ტყვიას შუბლში, ანდა ყელს გამოვიღადრავდით, ხოლო ცუდი იმიტომ — ამას რომ არ ჩავდივართ!..

— დარწმუნებული ვარ, ეს დღეც მალე დაგიდგება!.. — უთხრა მირიანმა და წასვლა დააპირა.

— წინასწარ არავინ იცის ვის რა დღე დაუდგება... რა ვაჩქარებს, ცოტა კიდევ წაგვესაუბრა... არ გაინტერესებს იმ ჩემს მზეთუნახავს რა ერქვა?

მირიანი ადგილზე გაშეშდა.

— ვითომ რატომ უნდა მაინტერესებდეს?..

— ისე, უბრალოდ... გიციანობს სხვათა შორის, — ხშირად გვუკუტყუებდით შენზე!..

მირიანი უხერხულად შეიშმუშნა, თვალი მოარიდა...

— გასაგებია... — ჩაილაპარაკა მერე.

— აი, ხომ ხედავ, შეილო ჩემო... — მღვდელიც წამოდგა. — ყველაფერში შენი ნასუფრალით ვცხოვრობ... პირის გემო კი გქონია, იცოცხლე: ახლაც რა კარგია ის დასალუპავი და წარმოდგენილი მაქვს ამ ხუთი-ექვსი წლის უწინ რა იქნებოდა, პირიდან რძე რომ ვაღმოდოდოდა!..

— მაგარი ვინმე ყოფილხარ... — თქვა და გამოტრიალდა.

— თუ იმას, შეილო მირიან, ვინც იყო, ან ვინც არის, მართლა გადაურჩი, და აღარავითარი საფრთხე აღარ გემუქრება, — დააწია მღვდელმა. — შემომიარე ხოლმე ხანდახან, ნუ დამივიწყებ!..

პასუხი აღარ გაუცია, ეკლესიიდან გამოვიდა.

თვითონვე უკვირდა მერე, შინ მიმავალს: ხომ ასე გადაგვარებული და ღვთის პირიდან გადავარდნილი კაცი იყო სიმონ მღვდელი, გულის სიღრმეში მაინც არ სძულდა და არ ეჯავრებოდა იგი... პირიქით, — აღტაცებულიც კი

დარჩა მისი ჭკუა-გონებით, ეშმაკობითა და მოხერხებულობით!

* * *

შვიდი სრულდებოდა, მეორე დღეს სამსახურიდან მომავალმა, დიდუბეს რომ მოატანა და ვახუშტის ქუჩაზე შეუხვია... მამისის მიწურული იყო, ცხელია; აკაცები ჰყვოდნენ და ჰაერის საამო სურნალებს გაეყლინათ.

ალაყაფთან გაკრიალებული „მოსკვიჩი“ იდგა, სისხლივით წითელი და ხახასა; ბახა-ბახაც იქვე ტრიალებდა...

ბიჭი სახეგაბრწყინებული შემოეგება, — ბევრი ეხვეწა, ბარემ ჩვენთან ვივახშმოთ, ყველაფერი მზადაა და დედაჩემიც დიდის ამბით გელოდებათო, მაგრამ მირიანმა ქალაქგარეთ ისურვა გასვლა, — კარი გაუღო და გვერდით მოისვა შეგობარი... მერე თვალი მოარიდა ჭრელა-ჭრულებში სასაცილოდ მორთულ-მოკაშმულ დედაკაცს, კისრისტეხით რომ ჩამორბოდა კიბეზე, ძვირფასი სტუმრის მობრძანებით აფართოლებული, და, აღარც შეუჩერებია ამრული მანქანა...

ხარაჩოებში ჩამქდარ სტადიონს ჩაუქროლეს და სანაპიროზე გავიდნენ... ბახა-ბახა მალულად უქვრეტდა და უჭირდა დაეჭვებინა, რომ ასეთი დიდებული კაცი მისი მეგობარი იყო; უხერხულად იგრძნო თავი: ისევე ის ძველმანები ეცვა და მირიანის გვერდით ნამდვილ „პაცანას“ ჰგავდა... ჯიბიდან „პრიმა“ ამოაძვინა და ასანთს დაუწყობებდა.

— გადააგდე ეგ, არ მოსწიო... — ლიმილით უთხრა კაცმა. — ნახე მანდ, „კოლხეთი“ უნდა იყოს საღდაც!..

ბიჭმა ტორპედოს დატანებული ნიშის სახურავი ასწია და თვალები გაუმრწყინდა:

— ვახ... ეს რა კარგი რამეა!..

— რა არის?.. — მირიანმა თავი მიიბრუნა და ბახა-ბახას ხელში რევოლვერი დაუნახა — პოო... მიგდია მინც მანქანაში, რა მენადღვლება... შენ გექნება კარგი იარაღი!..

— არა, არა მაქვს... — ჩაილაპარაკა

დარცხენილმა და რევოლვერს თითებთ მიუღალერსა.

— მართლა?... — გაუკვირდა მირიანს. — ასეთი გამოსული, მთელ ქალაქში ცნობილი ბიჭი და რევოლვერი არ ედოს ჩიბეში?... გქონდეს მაშინ ეგ, მიჩუქნია!

— უჰ, შენი ქირიმე, მირიან, რა კაცი ხარ, რა კაცი!.. — წამოიძახა ალტაცებულმა, გადაიხარა და ლოყაზე აყოცა.

— შე მგონი, მანქანაც არ გაგხარებია ასე ძლიერ... — გაიციხა მან.

— იარაღს მაინც სულ სხვა მიშვიდველობა და ჯადო აქვს... — თქვა ბახა-ბახამ და რევოლვერი თითზე დაატრიალა.

— ფრთხილად, — გატენილია!..

— იყოს შერე... — მიუგო ამყად. — ვინც ჩვენ ავი თვალთ შემოგვხედავს, გტრეება ყოფა!

შუაღამე გადასული იყო; ისინი ქალაქიდან, მყუდრო კუბეში, ხორაგით დატვირთულ მაგიდას უსხდნენ და მგლობრულად საუბრობდნენ... მირიანს ისიც იყო მოემთავრებინა თავისი გასაჭირის თხრობა და ბახა-ბახაც ბრაზისაგან ტუნებს ეჭამდა:

— ეგ ვინა ყოფილა, შე მაგის დედა ვატირე... როგორ გიბედავს, როგორ, როგორ, ა?!.

— თუ ძმა ხარ, სხვანაირად არ მიიღო ეს ამბავი... — შეწუხებული ხმით უთხრა მირიანმა. — შენ გაინტერესებდა, თორემ არც ვაპირებდი მოყოლას... ისე კი მინდოდა ვინმესთვის გული ვადამეშალა და რჩევა მეკითხა: რა ექნა, როგორ მოვიქცე... ჩემი ტოლი იყოს, თვითონვე მოუვლიდო, მაგრამ ლაწირაც მუშას როგორ ავყვე დირექტორი კაცი... აღარ მეცხოვრება პირდაპირ, ლამის თავი მოვიკლა, ანდა სადმე გადავიყარე... ჩემს ქარხანაში მეშინია შესვლა.

— ვადასარევი კაცი ხარ მირიან... — აღმფითდა ბახა-ბახა; შენობით მიმართავდა უკვე, როგორც ნამდვილ მეგობარს შებუღრძს. — შენ რად უნდა მო-

იკლა... სასიკვდილო ვინც არის, ის უნდა დაიბრძოს!.. ნაწყენი ხომ არაა რამეზე?

— ძმობას გეფიცები, სიკეთის მეტი თუ რამე გამეკეთებინოს!.. როგორც შენთვის არაფერი დამიშავებია, ასევე არც ჩიქურ სანებლიძისათვის (თუმცა შენ კი დაგიშავე და გაწყენინე მაშინ, ხელი რომ ვერ გაგიმართე, დაგკინე და რევოლვერით დაგემუქრე!)... რაღა არ ეცადე, ჩანაირად არ მივეუდებო, არაფერმა გაჭრა!

— ნორმალური თუა საერთოდ?... — ჰკითხა გაკვირვებულმა.

— ვერ გეტყვი... ცუდი მუშააო რომ ვიხარა, არ ვიქნები მართალი (შენ ხომ იცი, შე ობიექტური კაცი ვარ!), — ამ ავტოკარს ქე დაახრიგინებს ზევით-ქვევით, მაგრამ სხვა მხრივ რა მოგახსენო... თვად განსაჯე: მანქანას ვაძლევდი, ოღონდაც ჩამომხსნოდა და არ აიღო... ვიფიქრე, ეცოტავა-მეთქი და, აგარაკი შევთავაზე, მილიონი მაინც ეღირება ძველი ფულით... შე თუ აღარ ვიქნები რად მინდა ან აგარაკი და ან რამე! — ზედაც არ შემომხედა, არც კი მომისმინა... აბა ნორმალურ კაცთან რომ მქონოდა საქმე, რა მიჭირდა!

— შე მოვუვლი ჩიქურ სანებლიძეს... — აღზნებით უთხრა ბიჭმა, რომელსაც ლენისაგან თვალები უბრჭყვიალებდა და სახეც ჰარხალივით გასწითლებოდა. — შენ სულ არ გამოგაჩენ!

— აბა, აბა... — იწყინა მირიანმა. — არ თქვა მეტად, ბახა-ბახა, აღარ გამოგონო!.. განა იმიტომ გადაგიშალე გული, ამ სიქმეში გაგრიო... ისე, ეგ იცოდნენ ვინც იმ ბიჭს ჩამომამორებს, აგარაკს ვაძლევ, დაფიცებული მაქვს!..

— ვკითხავ მაინც, რა უნდა, რას ვერჩის... აი, ნახე, შენს წინ თუ არ დავა-ნიჭო და ბოდიში არ მოვანდევინო!

— არ გაბედო, ცუდი რამ არ გაივლო გულში, ბახა-ბახა... — გაუწყობა მირიანმა. — რაც არ უნდა იყო, კიცის სიკვდილი მაინც არ გამისარდებია შენგებზე, ბატონო, და ეგდოს თავისთვის,

ვინ უშლის, მაგრამ სხვანაირადაც რომ არაფერი გამოდის?..

— მაგას ისე „გაეცალებ“, კაციშვილი ვერ გაიგებს!..

— ვაახ, ეგ ვინა ყოფილა... — უკმაყოფილოდ გაშალა ხელები მირიანმა. — მე რას ვეუბნები, ეგ კი მაინც თავისას გაიძახის... იცოდე წაგართმევ მაგ რევოლვერს: განა იმიტომ გაჩუქე, ჯიქურ სანებლიძე მოკალი-მეთქი?!

— იცის ბიჭმა!.. — წამოიძახა ბახა-ბახამ და მკერდზე მუშტი დაიბრაგუნა. გვიანობამდე ისხდნენ და ბჭობდნენ, თან ღვინოს სვამდნენ და ერთმანეთს ძმობას ეფიცებოდნენ... მერე კაცს ამგვარი რამ წამოსცდა: დამჩაგრა ბუნებამ, ვაჟი არ მომცა, და მინდა შეიღვივით მყავდეო!..

— ამ საღამოს ვაპირებდი შემოსვლას, დედაშენიც მენატრება, მარა იქ ხომ ვერ დაჯდები კაცი, სული შეგეხუთება... ხვალდანვე იზრუნე ბინის გადაცვლაზე: საცოლო კაცი ხარ უკვე, მერე ბავშვებიც გაგიჩნდებათ, გამრავლდებით... აჰა, მოკიდე ხელი, გამომართვი, არ დამიწყო ახლა ბევრი ჭიჭინი... — ასმანეთიანების გაუსხნელი დასტა ჩაუღო ჯიბეში. — ეს ისაა, აღრე რომ უნდა მომეცა, აწი კიდევ სხვა იქნება... მერე ყველა ერთად დამიბრუნე, რახან ასე გეუხერხულება, მაგრამ ახლა გიჭირს და მოიხმარე!

ბიჭი მთლად დადნა: „მამო!“, იბღავლა, მკერდზე შიდალთ თავი და „საიუბილეო“ კოსტუმის კალთა ცრემლით დაუსველა.

გარეთ რომ გამოვიდნენ, მირიანი შიშმა აიტანა, — სანებლიძე არ იყოს სადმე ჩასაფრებულო: სწრაფად შებტა მანქანაში და ძარაში ჩაიძალა.

— რა იყო?.. — ჰკითხა ბიჭმა და იარაღზე გაიკრა ხელი.

— არაფერი, არაფერი... — შუქი ჩართო და ოდნავ ამოჰყო თავი, გზა რომ დაენახა.

ჯერა მანძილით რომ ჩასცდა რესტორანს და ტრასაზე გავიდა, მერედა გაბედა წელში გამართვა, მაგრამ ბახა-ბახა

ისე უკუღმართულად ატრიალებდა თითზე რევოლვერს, ახლა იმის ჯავრი ჰკლავდა — არ გაუვარდესო... აღარ ელენოდა საფიქრალი და სადარდებელი: გავარდნას ვინ ჩიოდა, — მისებურმა არ წაპოუაროს და მანქანის გატაცება არ განიზრახოსო... — რომელი სანდო და დალაგებული ეგა მყავს, მთერალს კი არა ფხიზელს არა აქვს ჰკუთო... ხვდება აღმათ, კაცი ჰყავს მოსაკლავი და იმ სახათაბალო, სარისკო სანებლიძეს აგერ „ნაღლი“ მირიან დევიძე არ ამჯობინოსო... იმიტომაც იყო ხშირ-ხშირად იმეორებდა: ვინც მე იმ ბიჭს მომაშორებს, აგარაკიც იმისია, მილიონზე მეტი თუ არა, ნაკლები მაინც არ ელირებაო!.. იმდენს კი უნდა მიმხვდარიყო, აგარაკის გატაცება რომ არ შეიძლებოდა, ხოლო მკვლარი მირიანი ველარაფერს ანუქებდა!.. მერე თვითონვე დარწმუნდა თავისი ექვეანობის უსაფუძვლობაში: ბახა-ბახა მართლაც კარგი ბიჭი ჩანდა, გულთან ახლოს მიიტანა მამობილის გასაქირი, — მთელ გზაზე კბილებს აკრაქუნებდა და იმ ბიჭს ემუქრებოდა, ხოლო თვითონ ტუქსავდა და აწყნარებდა, — არ შეცდე, ცუდი არაფერი გივლო გულში, ღმერთმა ნუ ქნას რამე მოზდეს ჩენი ქარხნის ტერიტორიაზეო!..

ამ ამბიდან ზუსტად ერთი კვირის თავზე დატრიალდა დიდი უბედურება...

მალაქიას დუქანს რომ გაუსწორდა, ბახა-ბახამ სელა შეანელა, ღია ჭიშკარში შეისხვდა და როცა სასადილოს წინ მდგარი დანჯირეული მოტოციკლეტი დაინახა, მყისვე ეზოში შეიგელვა მანქანა...

დარბაზში სხვა არც არავინ იყო, გარდა ჯიქურ სანებლიძისა, რომელიც ადრე მხოლოდ ერთხელ ჰყავდა ნანახი, მაგრამ მაშინვე იცნო უკან გადაყრილი ხშირი წაბლისფერი თმითა და ქდალი წვერ-ულვაშით. ჯინსის შარვალი და მოკლესახელოებიანი ლურჯი ხალათი ეცვა; მოღეღილი გულისპირიდან თქ-

როსფერი მეჩხერი ბალნით მოსილი მკერდი უჩანდა. მაღალ მრგვალ მაგიდას მოსდგომოდა ფანჯრის სიახლოვეს და ლუღს წრუპავდა დაფიქრებული...

ბახა-ბახამ ჭულურას ლუღი ჩამოასხმევინა და არაყის ბოთლის გახსნაც უბრძანა, მერე ხინკლით სავსე სინს წამოაეღო ხელი და ბიჭთან მივიდა.

— შეიძლება?..

რაკი სხვა მაგიდები თავისუფალი იყო, თან უცნობი პასუხსაც არ დალოდებია, ისე დადგა კახა და სინი, სახეზე ღიმილს აღაჩაფერი უთქვამს, კედლისკენ მიიწია მხოლოდ...

ბახა-ბახა დახლთან მიბრუნდა, არაყი და ორი დიდი ჭიქა მოიტანა, ერთი თავისთვის დაიდგა, მეორე ბიჭს შეუვსო და უთხრა:

— მე მინდა ჩემთან ერთად დალო... —

— დიდი მაღლობა, მაგრამ... — შეწუხებული ღიმილით მიუგო ბიჭმა. — არაყს არა ვსვამ, მით უფრო — ჩაის ჭიქით!..

— არა უშავს... ახლა დალევ, ჩემი ხათრით!..

— არა... ვერ დავლევ! — გვერდზე მისწია ჭიქა.

— მაშინ კაცი არ იქნები... — გამომწვევად უთხრა ბახა-ბახამ.

— ასე რატომ მელაპარაკებით, ჩვენ ხომ ერთმანეთს არ ვიცნობთ?! — სიმკაცრე გაურია ხმაში ბიჭმა.

— პოდა, ახლა გავიცნობთ... სად ცხოვრობ?

— სად უნდა ვცხოვრობდე... — ჩაიღიმა ჩიქურმა, — ვცხოვრობ ამ ქვეყნად...

— ეგ კი ვიცი... რომელ უბანში?

— ნაძალადეგში, ლოტკინის მთაზე.

— მე დადუბელი მეგონე... თუმცა ნახალოვანშიც მყავს ძმაცულები... ღორთ გავიგონია?

— რაო?..

— არა, ღორთ შენ არ გეცოდინება, — ზის რახანია!.. ფინთიხა?... კობრა?..

— რა არის ეგ, რა უბედურებაა?... — ბიჭს კვლავ გადაჰკრა სახეზე ღიმილი.

— რანაირი პასუხია... — იწყინა ბა-

ხა-ბახამ. — მე შენ სერიოზულად ვთხოვ ლაპარაკები!

— მე რა ვიცი, მეგობარო, თქვენ „კობრა“ და „ფინთიხა“.

— აბა რისი ნახალოველი ხარ, მეგობარო, მაგათ მთელი უბანი იცნობს და ქალაქშიც დიდ პატივს სცემენ!

— ვინ არიან, რას წარმოადგენენ ამისთანას?

— კი ბიჭები არიან, ძმაცუ... კი ბიჭები!.. — ბახა-ბახამ მარჯვენა ხელის საჩვენებელ თითზე იკბინა, რომელიც უცნაურად ჰქონდა მოხრილი ზემო სახსარში.

— ქურდები?..

— თუნდაც ეგრე იყოს... — წამოიქონრა ბახა-ბახა. — მერე რა?..

— როგორ... განა ქურდები საპატივცემულო ხალხია?!

— ეგ არა თქვა, ბიჭო... გავგიჟდები!.. — დიკვანწა ბახა-ბახა და კვლავ იკბინა თითზე.

— მე თქვენთან საქმე არა მაქვს, მეგობარო... — ჩიქურმა კახაში ჩარჩენილი ლუღი დალია და წასვლა დააპირა, მაგრამ ბახა-ბახამ შეაჩერა:

— მე მაქვს საქმე!..

— რა გნებავს?... — თვალი თვალში გაუყარა და მკაცრად ჰკითხა ბიჭმა.

— ჯერ ეს მითხარი: შენ ბახა-ბახა გავიგონია?..

— პირველად მესმის.

— პოდა, მე ვარ ბახა-ბახა!..

— იყავი მერე, ვინ ვიშლის?!

— ფრთხილად, ბიჭო, ქურდს ელაპარაკები!..

— ქურდი თუ ხარ, ციხეში უნდა იქდე!

— როგორ მიხედავ... ვაიმე, ჩემი კარგი!.. — ბახა-ბახამ მუშტი მუშტს შემოჰკრა და ჩარბები მოიკიშა, თითქოს უკიდურესი მრისხანების შეყავებას ლამობსო. — მე ისეთი ქურდი არა ვარ, ბიჭო, შენ რომ გგონია... მე რამეაში ვზივარ!..

— ქურდი ყველა ქურდია, — მიუგო ჩიქურმა — სხვის ნაოფლარს იპარავს!

ბახა-ბახა იმდენად განაცვიფრა ბიჭის თავხედობამ, რომ ერთბაშად ჩაცხრა; ეკვიც კი შეეპარა — ნორმალური არ უნდა იყოს, თორემ ამდენს როგორ გამოიხდებოდა... რაკი თავისი „ქურდობით“ ვერაფერს გახდა — ვერ „აიყვანა“ და ვერ გატეხა ბიჭი, საუბრის გაგრძელებას ისევ გაიუმეხა ამჟობინა, მთლად რომ არ გაეფუჭებინა სქემე... ეს შეხვედრა წინასწარ მოფიქრებულ გეგმაში არ შედიოდა, რადგან მამობილმა სასტიკად აღჟრძალა ბიჭთან რაიმე კონტაქტის დამყარება და მის სიახლოვეს გამოიჩინა, მაგრამ მან საკუთარი ინიციატივით მაინც გადაწყვიტა გამოლაპარაკებოდა სანებლიძეს და გაეგო, ხომ არ იყო იგი დაკავშირებული რომელიმე ცნობილ და სახელმოხვეჭილ ქურდთან, რომ შერე პასუხი არ ეგო მათ წინაშე... ხოლო გეგმა, რომელიც მირიანმა სულ არა-არას ძახილში მოუწონა ანუ, უფრო სწორად, თვითონვე შესთავაზა, ითვალისწინებდა ბიჭზე თავდასხმას სახლთან ახლოს, ლოტინის მთაზე, ქალაქის მივარდნილ უბანში... მამობილისა როგორ არა სჯეროდა, მაგრამ იმდენად უცნაურად ეჩვენებოდა მისი ნაამბობი, მოისურვა თავად გაერკვია საქმის ვითარება და თუ შესაძლებელი იქნებოდა მშვიდობიანად მოეგვარებინა ყველაფერი... თუმცა ისე ვააბრაზა ჩიქურმა, შხად იყო ახლავე გაესწორებინა ანგარიში... მაგრამ მაინც ვერ ბედავდა პირისპირ შებმას — მირიანი სულ ჩასჩინებდა: ბიჭი ძალზე ფრთხილი და გერავია, და რაკი შენსას არ იშლი, ეცადე თავი არ წაავლო... მამობილის ნათქვამი სიფრთხილესა და ვერავგობაზე სიმართლეს არ ჰგავდა, მაგრამ თავხედის კი ნამდვილად ჩანდა სანებლიძე...

— აღარ იტყვი რა ვინდა ჩემგან?... — ჰკითხა იმან და წასასვლელად გაემზადა.

რაკი სიბრაზემ უკვე გაუარა, ხოლო მირიან დევიძეზე საუბრის წამოწყებას ამ სიტუაციაში აზრი აღარ ჰქონდა, ბახა-ბახამ გადაწყვიტა აღარ გაერთულეებინა საქმე და შემრიგებლურ კილოზე მიუგო:

— წადი, ვინ გაკავებს... უბრალოდ, ნაცნობი სახე გქონდა და ჩვენი უბნელი მეგონე...

— მაშინ მე გაგახსენებ, რახან ასე გულმაგიწვი ყოფილხარ... — უთხრა ჩიქურმა. — ქარხანაში ვნახეთ ჩვენ ერთმანეთი... უფრო სწორად, მირიანმა დაგანახა ჩემი თავი კაბინეტიდან!

ბახა-ბახა შეერთა, აირია; არ ეგონა თუ იცნობდა ბიჭი. გაუყვირდა, იმ ერთი თვალის წაყვრით როგორ დამიძახსოვარო... თან გაეხარა კიდევ, ბიჭმა თვითონვე რომ ჩამოავდო სიტყვა მირიან დევიძეზე, რადგან უკვე შესაძლებლობა მიეცა გაერკვია მათი ურთიერთობა და იქნებ შეერიგებინა კიდევ წაკიდებული მუშა და დირექტორი.

— მირიანი ჩემი მეგობარია... — მიუგო მან. დამალვას რაღა აზრი ჰქონდა.

— ცოტა საეჭვო მეგობრობაა... — უთხრა ბიჭმა და თვალეში ჩააშტერდა. — თუმცა შენ მაინც ვერაფერს უშვებ!

— რა სქირს უშველებელი?... — ბახა-ბახა გააკვირვა მისმა პირდაპირობამ. გულში ნამდვილად არა სჯეროდა მამობილისა: ხომ არ აზვიადებს, ან ხომ არაფერი ეჩვენებო, ფიქრობდა. — დაგიშავა რამე?... საინტერესოა, მაინც რას უპირებ?... —

— უნდა მოკვლა! — მიუგო ჩიქურმა ისე, რომ კუნთიც არ გატოვებია სახეზე.

ბახა-ბახა გაშტერებული მისჩერებოდა.

— კაცის მოკვლა ასე იოლია?..

— ძნელია, მაგრამ სხვა გამოსავალი არაა!..

— მირიანი ნამდვილი ადამიანია, კაცური კაცი... — უთხრა მან. — ყველასაგან დაფასებული, მიღებული და ცნობილი პიროვნება!.. შენ კი ვინა ხარ, ან რა გამოსავალზეა ლაპარაკი, არ იტყვი?..

— ის მე ვიცი!

— ჰოდა, გონს მოდი; მირიან დევიძეს შენ არავინ მოგაკლევინებს. გეყონ

რაც ვაჩვენებია და სული ამოგინდია შარშანს აქეთ!

— ვიამბო?... —

— დიახ, დიახ!

— აბა, ვასაგებია...

— რა არის ვასაგები?

— ეტყობა, მილიციაზე ხელი ჩაიქნია და ახლა შენი მოიმედდა!

— ჰო, ეგრეთ... მჯობნის მჯობნი არ დაიღვეა!

— შეპპირდი?... — ჩურჩულთ ჰკითხა ჩიქურმა.

— დიახ... შეეპირდი, რომ შენგან დავიცავდი და დავიხსნიდი!

— ის?... —

— რა ის?... —

— ის რას შეგპირდა სამავიეროს?... —

ბაბა-ბაბას სისხლი მოაწვა სახეზე და ყურებში დაუწყეს შეილა; ანგარიშში უცემლად გადაისვა ხელი გადახორტილ თავზე.

— არაფერს... მირიანი ჩემი მეგობარია, მე ვალდებულნი ვარ...

— მირიან დღეიძეს არ ჰყავს მეგობარები... — წასჩურჩული ისევ ჩიქურმა,

— აგარიკი ახლავე გააყიდიწე, ფული წინასწარვე გამოართვი, თორემ მარტო ამ ქუცვიანი მანქანის ანაბარა დაგტოვებს და მერე ამასაც ცხვირში ძმრად ამოგადენს!..

— ერთი სიტყვით, იმ კაცს უნდა შეეშა... — უთხრა ბაბა-ბაბამ.

— არა! — თქვა ჩიქურმა.

— მაშ იცოდე: დღეიდან ჩემთან გექნება საჭმელი..

— შენ კი — ჩემთან!.. — მიუგო ბიჭმა და კვლავ მომნუსხველად ჩააცქერდა თვალებში.

ბაბა-ბაბამ თავი დახარა და ფეხსაცმელის ჰეინტს დააცქერდა (ისევ ის მოწნული ტუფლები, ზოლებიანი შარვალი და თეთრი ხალათი ეცვა... ფული კი ჰქონდა, მაგრამ ვერა და ვერ მოაბათავი ახლებიან ყიდვას!).. ჩხუბსა და შეხლა-შემოხლაში გამოცდილი იყო და ინტუიციით იგრძნო, რა შეუფალი სიმტკიცით თქვა ჩიქურს სანებლიძემ ეს სიტყვები.

— ვინა ხარ შენ?... — ჰკითხა გოგონებულმა. — ქურდი?... —

ბიჭს ირონიული ღიმი აუთამაშდა სახეზე.

— იქნებ მირიანი გგონია უღირსი კაცი?... — განაგრძო ბაბა-ბაბამ. — გეშლება, იცოდე; ჩვენი გაგვეგება რაღაც ამ ქვეყნად!..

— მირიანთან მე ჩემი ანგარიში მაქვს!..

— მაშ, არ შეეშვები?... —

— არა... უნდა მოვკლავ!

— კარგი... — კბილებში მუქარით გამოსცრა ბაბა-ბაბამ. — რახან ეგრეთ, საცა ვიწრო იყოს იქ გაწყდეს!.. — სახე აუჭრელდა, ტუჩები გაუფიროთდა და კისერზე ძარღვები დაუკურკურტდა.

— ეგრე იყოს... — მიუგო ჩიქურმა.

— მაგრამ არ გირჩევ, ბაბა-ბაბა... ნუ ერევი ამ ამბავში... თუ განიტერესებს ვიამბობთ ოდესმე... ახლავე ვიამბობ, და მიხედვები რომ მე მართალი ვყოფილვარ... კარგი ბიჭი ჩანხარ, ბაბა-ბაბა და მენანები!..

ბაბა-ბაბას უარესად შემოენთო რისხვა...

ჯერ იმან გააცოფა, მორალურად რომ ვერ გატეხა და სულთ ვერ დასცა ბიჭი... მართალია, „რამაკში“ არ იჭდა, მაგრამ მაინც ქურდის თავმოყვარეობა ჰქონდა... ამდენი რამ ენახა და განეცადა ციხეგამოვლილსა და გამოშვილებლთან ფსიქოლოგიურ ჰიდილში გამოქეჰილს... იმან როგორ უნდა მაგობოსო — ყველასათვის უცნობმა და ისაკითავ უმცროსმა; გამხდარმა, განხიწყულმა და წოწლოკინამ, ცარიელა ძვალმა და ტყავმა... უფრო იმან გაამწარა, თვალეებით რომ ვერ წახდინა ბიჭი: მისი გამყინავი მზერა, ვიწრო შუბლი, წამოფლარტული ყურები, ჩაცხვვილი კბილები, ნესტოვებდაჩენილი წვეტიანი ცხვირი, და საერთოდ მთელი ეს უსიამო გარეგნობა და ფიზიონომია, რის გამოც ვოგოებს არ მოსწონდათ და არც არასოდეს უგრძობინებიათ მისთვის სიტობო-სინაზე, ჩხუბში მაინც კი ადგებოდა ხანდახან, რადგან ზაფრავდა და

უკან ახევიანება მოწინააღმდეგეს...
იმასაც კი ამბობდნენ, ბაბა-ბაბას ჰიპ-
ნოზი აქვსო, მაგრამ ახლა თვითონ
ჰგავდა დაჰიპნოზებულს: რამდენჯერაც
შემოხებდა, იმდენჯერ დაახრევიანა თვა-
ლები... თან უცნაური ის გახლდათ,
რომ ჭიჭურის მხერგაში მუჭარა კი არ
გამოსჭვიოდა, არამედ რალაცნაირი,
გულისა და სულის შემძვრელი თანაგ-
რძნობა თუ სიბრაღული... მისმა ბოლო
სიტყვებმა, „მენანებითო“, უარესად
აუმღვრია გონება და გამოიყვანა წო-
ნასწორობიდან...

— რაო, რა თქვი?.. — საშინელი მუ-
ჭარა ჩააქსოვა მხერგასა თუ ხმაში; კან-
კალი აუფარდა და ლუდით საენე კათ-
ხამ, ხელი რომ ჰქონდა ზედ მოვლებუ-
ლი, მაგიდის ზედაპირზე იწყო რაკუ-
ნი...

— ღმერთმანი, მენანები, ბაბა-ბაბა...
— ჭიჭურმა კვლავ ნათელი და გამჭ-
ვირვალე მხერგა შეაგება. — გონს მო-
დო, მირიან დვეიძეს ნუ გააბრიყვებინებ
თავს... იქნებ მე შენთვის უკეთესი მე-
გობრობა გამეწიას...

— წადი, შენი... ვის რად უნდა შენი
მეგობრობა, შე ნაბიჭვარო!.. — და
ლუდი შიგ სახეში შეასხა, თან საშინე-
ლი ლანძღვა-გინებაც მიაყოლა... მერე
ჭიბეს გაიკრა ხელი და რევეოლევერი იძ-
რო...

რალაც ძალამ შეაჩერა და შეაკავა...
უფრო სწორად, ჯერ საპასუხო მოქმე-
დებას ელოდა: იმდენი მუჭარის შემ-
დეგ, ბიჭმა რომ დახარჯა, ეგონა მაშინ-
ვე მიიღებდა გამოწვევას და სამკვდრო-
სასიცოცხლოდ შეებმებოდა, მაგრამ
ჭიჭურ სანებლიძე არც კი განძრეულა...

სახეც არ მოუწმენდია, — იდგა ასე,
მაგიდაზე იდაყვიამოდებული და გაქ-
ვავებული... ლუდი წურწურით ეღვრე-
ბოდა გულისპირზე, ხალათს უსველებ-
და და მჭიდროდ ატმასნიდა ტანზე...
ბაბა-ბაბა გაფაციცებული მისჩერებო-
და მაგიდის კიდეზე ჩამოხნივილ მის
მარჯვენას: როგორც კი ჯიბისკენ წაი-
ღებდა ხელს, მყისვე გამოჰკრავდა ჩაბ-

მახს, მაგრამ ბიჭს ხელი არ გაუტოვე-
ბია, — იგი უჩიარალოდ იყო!..

სანებლიძე ნელა გაემართა ვასას-
ვლისაკენ; ქუდურას ფული დაუგდო
დახლზე და კარებთან მოტრიალდა:

— მე კი მიპატიებთა, მაგრამ სირცხ-
ვილი შენი, ბაბა-ბაბა...

— რა მჭირს შენი საპატიებელი, შე
ლაჩარო!..

ეს სიტყვებიც მისდაუნებურად მოს-
წყდნენ ბაგეებს, — შინაგანად სულ
სხვას გრძნობდა და განიცდიდა: არა,
არ უნდა ეთქვა... ლუდიც არ უნდა შე-
ესხა... ისეთი ბილწი სიტყვებითაც არ
უნდა ეგინებინა და ელანძღა, — არ იმ-
სახურებდა ბიჭი ამას!.. ლაჩარი ხომ
არა და არ იყო, მაგრამ ამით ბაბა-ბაბა,
თითქოს საკუთარი სისუსტისა და უძ-
ლურობის მიჩქმალვას ლამობდა...

ვზოდან მოტორის გამაყრუებელი
ხმა მოისმა და ლურჯი კვამლი ბოლქ-
ვებად შემოიჭრა ღია კარებში...

— უუხ... ჩემი კარგი!.. — შეიგინა
ბაბა-ბაბამ და ცარიელი კათხა კედელს
მიაფშენა.

— რა უნდოდა, რაზე ავიხტა?.. —
პირმოთნედ ჰკითხა ქუდურამ.

— რა ვიცი, მე მაგისი!.. — ისევე შე-
იგინა; მერე ჰქია აილო და არაყი სულ-
მოუთქმელად გადაჰკრა.

— რა დიდგულა ყოფილა!.. — უთ-
ხრა ქუდურამ.

— იცნობ?.. — ჰკითხა. — იცი ვინ
არის, რას წარმოადგენს?

— დვეიძესთან მუშაობს საკონსერ-
ვოში, ხანდახან ლუდის დასალეველ შე-
მოდის...

ბაბა-ბაბამ მეორე ჭიქაც დანცალა და
სასადილოდან გაეარდა. საშინლად იყო
აფორიაქებული და აღზნებული...
იცოდა, უსამართლოდ მოექცა ბიჭს,
მაგრამ მაინც თვითონ გრძნობდა თავს
დამპირებულად და გაქელილად.

გაუეკირდა მანქანა რომ დაინახა,
სულ აღარ აბსოვდა... ბალღობიდან
მანქანაზე ოცნებობდა, არ ეგონა თუ
ოდესმე მართლა ეღირსებოდა და

ახლა აღარც კი სჯეროდა, ასე იოლად რომ აღუნდა ნატვრა...

გახარებული მიუჯდა საჭეს: მისი იყო, ნამდვილად მისი, — მირიან დევიძემ აჩუქა... კაცმა იმდენი სიკეთე უყო, მამა შეიღს არ უზამდა!.. თვითონ კი ვერაფერს შევლის, — არადა სიკვდილით ემუქრებიან!

მშვიდობიანიად მოგვარებაც ხომ სცადა, ჰოდა, აბა, აწი რაც მოუვა, საკუთარ თავს დააბრალოს ჭიქურ სანებლიძემ!..

ვინღა იყო მისი მომრევე: მანქანაც ჰყავდა და რევოლვერიც აგერ ედო ჭიბეში!..

თანდათან უმატებდა სისწრაფეს; ავტომობილის საგუშაგოს ისე ჩაუჭროლა, არავის შეუმჩნევია. სპიდომეტრის ისარი ასს გადასცდა...

მალე მოტოციკლეტიც გამოჩნდა ტრასაზე, მოშავო-მოლურჯო კვამლის კუდს რომ მიიქნევდა...

რევოლვერიც აღარ იყო საჭირო, — მანქანით გადაუვლიდა და გადათელავდა!..

თვალსა და ხელს შუა მოკლდებოდა მანძილი...

მოტოციკლეტის მრგვალ სარკეში, ლურჯი ცის ფონზე, ბიჭის შეშფოთებული სახე დაინახა და ამან კიდევ უფრო წააქეზა... ეტყობოდა, უკვე ამოეცნო მძღვერის განზრახვა და აღსასრულის მოახლოებაც ეგრძნო... ველარაფერს იღონებდა თავის გადასარჩენად: მანქანას ვერ გაექცეოდა და გზიდანაც ვერ გადაუხვევდა ამ სისწრაფით!..

ჭიქურ სანებლიძემ მაინც სცადა წინ გეარდნა და გაცლა-გარიდება, რასაც ბახა-ბახა მოტოციკლეტის მსუხინდან გამოტყორცნილი კვამლის სიშავემ და სიხშირემ მიეხვედრა, მაგრამ ამოდ... თვითონაც მოუმატა სისწრაფეს, — ძრავა გამაყრუებლად გუგუნებდა, ხოლო ავტომობილის კორპუსი ისე ჰრიალებდა, თრთოდა და ცახცახებდა, თითქოს საცაა მიწას მოსწყდებდა და პაერში აიჭრებოდა...

სარკეში ხედავდა ბიჭის ფართოდ გა-

ხელილ თვალებს, საიდანაც შინთან ერთად ხვეწნა-მულარაც გამოსჰქვიოდა; ყელიც კი გამოუწვია, გონს მოდიო, ანიშნა, მაგრამ ამან უარესად გააღიზიანა იგი:

ჭიქურ სანებლიძე უნდა მოესპო და გაენადგურებინა!..

კაციშვილმა არ იცოდა და ვერც ვერასოდეს გაიგებდა თუ რა ხდებოდა ახლა მის სულში, რადგან თავადაც არ ჰქონდა კარგად გააზრებული და შეგნებული, — ბუნდოვნად გრძნობდა მხოლოდ:

ეს არ იყო მარტო არყის ბრალი; არც ოქროთი თვალის დაბრმავება... არც მეგობრისათვის თავდადება და თავგანწირვა... არც უაზრო, მამლაცინური გახელება; არც სიძულვილი, არც შური, არც შტრობა...

ბახა-ბახა საკუთარ თავს ებრძოდა და სდევნიდა!

ცუდად წაიყვანა ცხოვრება, ცუდად... ბავშვობისას სხვანაირად ჰქონდა წარმოდგენილი, სულ სხვანაირად ეხატებოდა მომავალი...

ჭიქურ სანებლიძემ მოაგონა ახლა იმ პაწია ბიჭი — საკუთარი თავი!..

და ერთბაშად იგრძნო: კაცი, თურმე, გააძრეული იყო:

ყველაფერი მას წაეღო და მიეთვისებინა... გაზრდილიყო ბახვა სითათიშვილი, დავაყვაცებულიყო და ჭიქურ სანებლიძედ ქცეულიყო, ხოლო თვითონ სხვაა, ვიღაც სულ სხვა, უცხო... ჰოდა ახლა ნაძარცვის დაბრუნებას ლამობდა, ან არა და სიცოცხლაც აღარ ღირდა და იმ პატარა ბიჭთან ერთად დაღუპვა ერჩინა, რომლის არსებობა აღარც კი ახსოვდა!

მილიონიც ვერ ალადგენდა ახლა მინს სულში დარღვეულ წონასწორობაზე გულს ურევდა ის ათასები, მირიანი ასე გულუხვად რომ ატენიდა. ამ მანქანასაც სიხარულით მიღევ-მოღეწავდა, მიამსხვრევდა და მიაფშვნიდა...

ჭიქურ სანებლიძე რომ არ აღბამდა მხარს, მაშინ ის პატარა ბახვა სითათიშვილიც დაღუბდებოდა, უსაშველოდ

რომ ესაყვედურებოდა ახლა, ჰკიცხავდა, ჰკლავდა და კეთროვანივით გაურბოდა... ამით რომ მოიშორებდა, მერე აღარაფერს ვყოლებოდა მოწმე და მოდავე. — კვლავ აღიდგენდა რწმენას, იტუებდა საკუთარ თავს და დაიჭერებდა ახლანდელ სიმართლესს...

მერე უტუებ რისხევით მოგიზგოზე თვალებს წააწყდა სარკვეში... შეერთა და შეშინდა, მაგრამ ყველაფერი გადაწყვეტილი იყო — აჰა, მეტრებილა დარჩა!.. და განცვიფრებულმა შენიშნა ბაბა-ბაბამ: მიუხედავად ამ უაზრო და განწირული სრბოლისა, როცა უკვე გადაარჩენის არავითარი შანსი აღარ ჰქონდა, მაინც რა საოცარი ოსტატობით, იმედიანა და რწმენით მიჰყავდა ბიჭს მოტოციკლეტი. — უკიდურესი მარჯვენა მხარე ეჭირა ისე, რომ გამობერილი შარვლის ტოტი გზისპირას ჩამწკრივებულ ბოძებს ხედებოდა... ცდილობდა დაჯახების საშუალება არ მიეცა, მაგრამ ბაბა-ბაბა კუდში მისდევდა და საცაა კიდევ გადაჰქელაგდა... ხეცს მიატანეს, სადაც ტრასა მარცხნივ უხვევდა, ხოლო მომცრო ზიდა რკინა-ბეტონის მოაჯირებით იყო მოწყობილი... და იმის მაგივრად, ვხას მიჰყოლოდა, ჭიქურნა პირდაპირ გააქანა მოტოციკლი, ასცდა ტრასას და შამშნარანი ფერდობისაკენ გაფრინდა...

ბაბა-ბაბამ იგრძნო გარდაუვალი კატასტროფის საფრთხე, მაგრამ ვეღარაფერს შეეცლიდა... და მანქანა მთელი სისწრაფით შეასკდა ლოდებს...

პირველად სატვირთო ავტომობილი გაჩერდა... მძღოლი „მოსკვიჩთან“ მიიჭრა, რომლის წინა მხარე დაჯახების ძალას კაბინაში შეეტანა... ამოდ ცდილობდა კარის ვალებას... მერე სხვები წამოეშველნენ. ავტოინსპექტორის „კანარეიკაც“ გამოჩნდა, მოძრაობა შეწყვიტა...

კარი მოგლიჯეს და ძლივს გამოიყვანეს რკინებში ჩაჭედილი ბაბა-ბაბა... საჭეს ვულ-მკერდი შეენგრია, თავ-პირი სისხლით ჰქონდა მოთხერილი...

სასწრაფო დახმარებით საავადმყოფოში გააქანეს მაშინვე...

მერე ხევეში ჩაგარდნილი მოტოციკლეტი შენიშნეს. იქვე, ფერდობზე, გულალმა ეგდო ბიჭი...

ბიჭი მალე მოეგო გონს და წამოდგომა სცადა, მაგრამ არ დაანებეს.

— ესეც წაიყვანეთ!.. — გასცა განკარგულება ავტოინსპექტორმა.

— არაფერი მტკიოდა... — თქვა ბიჭმა და წამოდგა. — „მოსკვიჩის“ მძღოლი გადაარჩა?

— ვნახოთ, იქნებ გადაარჩეს. — მიუგო ავტოინსპექტორმა. — როგორ მოხდა?..

— ძალიან სწრაფად მოდიოდა... ნასვამი იყო, და შემეშინდა არ დამჯახებოდა!

— იცნობ?

— არა... არ ვიცი ვინ არის...

— მაგრად გივაცხადია, — უთხრა ავტოინსპექტორმა. — თორემ ცოცხალიც აღარ იქნებოდი ახლა!

ნახაზი შეადგინეს და ბიჭს ახსნა-განმარტება ჩამოართვეს...

მერე მან ხელით შეასწორა შეღუნული ფრთა, ბორბლის წყირებში შეჭედილი ბალახი და მიწა გამოწმინდა, კვლავ შეჭდა მოტოციკლეტზე და სასწრაფო დახმარების საავადმყოფოსაკენ გააქანა, სადაც ბაბა-ბაბა წაეყვანათ...

ოციოდე წუთის შემდეგ ჭიქურ საწებლიძემ რეგისტრატურის საკრემელი გამოაღო და თეთრხალათიან მორიგეს ჰკითხა, ხომ არ იცით რომელ პალატაში წევს ბიჭი, ამ ორი საათის წინ რომ მოიყვანეს ავარიისი დამარცხებულის...

ქალმა ქურნალს ჩააბხედა.

— ბაბუა სითათიშვილი?..

— დიახ, დიახ!.. — სუნთქვა შეიკრა ბიჭმა.

— გარდაიცვალა უკვე...

ქალმა შენიშნა, ბიჭს ლოყაზე ცრემლი რომ ჩამოუტოვორდა და თანაგრძნობით ჰკითხა:

— თქვენი რამე იყო?..

— დიახ... ნათესავი! — მიუგო მან და გამოტრიალდა.

• • •

ამ ამბავმა თავხარი დასცა მირიან დევიძეს.

ცოცხალი რომ გადარჩენილიყო სულერთია — ჩემივე ხელით მივხარ- ჩობდიო, ფიქრობდა გაცეცხლებული; ამდენი ფული ხომ წყალში ჩაეყარა, მაგრამ ახლა ფულს ვინდა ჩიოდა: იმის ნაცვლად, ბიჭი გაესტუმრებინა საიქი- ოს, ბახა-ბახა თავად გასდგომოდა მო- უსაყვლეთის გზას... თუმცა უკვე ასე სჯობდა, რადგან შეთქმულების ერთი მონაწილე მეორეს ვეღარ გასცემდა!..

საინტერესოა, ჩქიქური ხომ არ მიხვდა ნეტავი რამეს?..

ნუთუ მართლა უბრალო ავარიას თვლის ამ ამბის მიზეზად, როგორც ახ- სნა-განმარტებაში ჩაუწერია?..

არ სჯეროდა და ეჭვი კიდევ დაუ- დასტურდა, როცა იმ საღამოს ჭულურა მოინახულა მალაქიას დუქანში: ჩემი ყურით მოვისმინე, თქვენს სახელს რომ ახსენებდნენ და ჩხუბიც ამის გამო ატ- ყუდაო, უთხრა მეზუფეტემ, — ბახა-ბახა ბიჭს რევოლვერით ემუქრებოდა და შე- მეშინდა რამე არ მომხდარიყო — მა- შინვე სასადილოს დამიკეტავდნენო...

შენი სასადილო მე ფეხებზე მკი- დიო, შეუტია გამწარებულმა, თუ ემუქრებოდა, ბარემ ესროლა და ჩაე- ძაღლებინა, აბა ის ურჩევნია თვითონ რომ ჩაღებება მიწაშიო?..

ესროლა, ბატონო, მერე, ვინ უშლი- და, ჩემი ბრაღია რამე თუ რაო!.. — შემოუღრინა ჭულურამ.

მირიანმა იგრძნო, ყველა გზა მოჭრი- ლი ჰქონდა: ჩქიქურ სანებლიძემ უკვე იცოდა, მისი შესახებლებული რომ იყო ბახა-ბახა...

ახლა კი მართლაც აღარ დაინდობდა ბიჭი!..

შარშანს აქეთ ბევრჯერ დასთენებია თავზე შიშის კანკალში, მაგრამ ადრე, ასე იყო თუ ისე, მაინც პოულობდა გა- მოსაჯელს, ამჯერად კი ხელჩასაჭიდი აღარაფერი ჩანდა!

ქარხანაში წასვლაც ვერ გაბედა მე- ორე დღეს; არც უსვამს, არც უტამია,

— სიგარეტს სიგარეტზე უკიდებდა და ოთახის ხან ერთ, ხან მეორე კედელს აწყდებოდა გალიაში გამოწყვდებული მხეცივით... სასწრაფოდ უნდა მოეფი- ქრებინა რამე, — რაღაც გზას უნდა დასდგომოდა!

ტელეფონის ზარმა დაისინინა...

აქანკალებული ხელით დასწვდა ყურ- მილს... მადლობა ღმერთს, ნაღია იყო:

— რა მოგივიდათ, გედევანოვიჩ?..

— ცოტა შეუძლოდ ვარ, ნაღია...

— ქარხანაში არ მობრძანდებით?..

— რა იყო... — ჰკითხა გულგახეთ- ქილმა. — ხომ არაფერია რამე ისეთი?..

— არა, ისეთი არაფერია; ნუ გეში- ნით, გედევანოვიჩ!.. — ვაიცინა ქალმა.

— ჩქიქურ სანებლიძე დაგეძებთ და კვი- თხულობთ დილიდანვე გამწარებული, რაღაც სასწრაფო საქმე მაქვსო... სანებ- ლიძე ხომ იცით, გედევანოვიჩ, ავტო- კარზე რომ მუშაობს... მთხოვა, გამიგე შინ არის თუ არაო, წამოსვლას აბი- რებს... ახლა ქიშკართან დგას და გე- ლოდებოთ... სამინისტროდან არავის დაურეკია, არც ტრესტიდან... თუ წვე- ხართ არ ადგეთ, გედევანოვიჩ, გამო- შუშლით ლოგინში!..

მირიანს გული გადაუქანდა...

ქარხანაში მივსვლებოდა კი არა, შინ ვაჩერებაც საზიფათო იყო!

— ალო, ალო!.. ნაღია, მისმენ?.. — ჩასძახა ყურმილს. — ჩქიქურს უთხარი დამელოდოს, ფეხი არ მოიკვალოს ქარ- ხნიდან; მე, როცა იქნება, მოვალ!..

• • •

ზუსტად ერთი საათის შემდეგ მირი- ანი წყნეთში იყო უკვე, აგარაკზე...

სარდაფიდან ბარი, თოხი, წერაქვი და ნიჩაბი გამოიტანა, ბაღში ჩავიდა და კიდევ-კიდევ ჩაუყვა ფერდობს; მერე მარჯვნივ გაუხვია, სიღრმეში, და სიდი- დით გამორჩეულ ბებერ ვაშლის ხეს- თან შეჩერდა...

ლურჯ სივრცეში ლაღად ბიბინებდა მწვანედ აბოლქვილი ბაღი; თითქოს უჩინარი სიო კი არა, ივნისის თაკარზ მზის სუნთქვა არხედა ხასხასა ფოთ-

ლებს. ბალი შეთვალულიყო, საადრეო ატმები და მსხლებიც ივსებოდნენ მიწის ნოყიერი წვენითა და მზის ბადაგით; ბალის კიდევში ბუღბული სტვენდა...

მაგრამ კაცს არც ფოთლების ჩუმი შრიალი ესმოდა, არც ჩიტების ვალობა-ჭრიაბული და ვერც ლამაზ გორაკებს ხედავდა ვერც გაღმა; იარაღები ხის ძირას დაჰყარა, ბარი დაიტოვა მხოლოდ ხელში, კოტეჯისაკენ მიტრიალდა, ათიოდე ნაბიჯი გადაზომა და სწორედ იმ ალაგას დაჰკრა ბარისპირი მიწას...

ერთბაშად მოვარდნილი მღვლეარებისაგან სუნთქვა შეეკრა, გულმა გამალებით დაუწყა ცემა...

იქვე ჩაქდა, სიგარეტს მოუკიდა და ფიჭვებში ჩაიძირა...

გონების თვალთ კიდევ ერთხელ გადამოწმა საკუთარი გადაწყვეტილების სისწორე და დარწმუნდა საუკეთესო გამოსავალს რომ მიაგნო:

ქალაქიდან გადაკარგვას აპირებდა!.. კაციშვილი ვერ გაიგებდა სად გაქრა მირიან დევიძე...

სახელსა და გვარს გამოიკვლიდა, სახის პლასტიკურ ოპერაციას გაიკეთებდა და ჯიქურ სანებლიძე კი არა, ლიზიკო და ნუკაც ვეღარ იცნობდნენა!..

წამოდგა და აწიოტებულ ბალახებში მბოლავი სიგარეტის ნაშწვი ტერფით ჩააქრა.

ღრო იყო საქმეს შესდგომოდა, მაგრამ გახსენდა, მანქანა რომ ეყენა კოტეჯის წინ... უნდა დამალოს, თვალს მოაფაროს, თორემ შესაძლოა მოაგნონ, ჩამოაკითხონ და ხელი შეუშალონ მუშაობაში...

ბალიდან გავიდა, მანქანა გარეშე შეიყვანა და უკან მობრუნდა.

ბარი ამოაძრო მიწიდან და კვლავ იმავე ადგილას დაჰკრა გამეტებით...

მთელი ერთი საათი იმუშავა შეუსვენებლივ, მაგრამ ბარაქა ვერ დააყარა საქმეს; გამოგვალული მიწა კლერტას ფესვებით იყო ჩაწულ-ჩაკირული...

ბიჯაჯი გაიხადა და ვაშლის ტოტზე

დაჰკიდა, პერანგის სახელოები დაიკაპიწა...

ნაშუადღევს წელამდე იდგა უკვე ორმოში.

თანდათან გაიოლდა საქმე...

სადაც არ უნდა წასულიყო, სადაც არ უნდა გადახვეწილიყო, ყველგან გაიტანდა თავს...

გაიტანდაო?..

პირველი კაცი კი არ იქნებოდა?!

გახალისდა და გამხიარულდა:

ძველს ყველაფერს დამალავდა, დახევდა, გადაყრიდა... პასპორტს, დიპლომს, პარტიბილეთს; წარსულს, აწმყოს, მომავალს; ნიქს, უნარს, ცოდნასა და გამოცდილებას... უბრალო მიწის მუშა იქნებოდა, ან დურგალი, ან მეარმატურე... კოლექტივის ნდობასა და სიყვარულს დაიმსახურებდა!

მხრებამდე იდგა უკვე ორმოში...

რევოლვერი ხელს უშლიდა, — ჯიბიდან ამოიღო და ორმოს კიდვზე შემოდო...

ბარის პირი უკვე მოხვდა ლითონს... რა უცებ გაფრენილა დღე — მზე პორიზონტს უახლოვდება.

ისევ გაიხრქიალა რკინამ რკინაზე და როცა ყუთის სახურავი გამოჩნდა, ანაზღად შეკრთა, რადგან მისი საიდუმლო დღის სინათლეზე გამჟღავნდა...

რა ჰკუთა ჰქნა, თავიდანვე რომ არავის გაუმხილა: არც დედას, არც ცოლს, არც შვილს... არის კი ვინმე სანდო ამ წვეყნად?..

მარტო მან იცოდა მისი მონაგარა განძის ამბავი, თავისივე ხელით რომ იყო აქ ჩაფლულ-ჩამარხული და საიმედოდ დაუნჯებული!

სადაც არ უნდა გადაისროლოს ბედმა ამის პატრონი, ყველგან მისი სამშობლო და კერა იქნება... პატიოსანი უბრალო მუშის სახელს რომ გაიგდებს, მერე იოლია უფრო: იქნებ თვითმფრინავის ვატაცებაც მოხერხდეს... ერთა სიტყვით, ასე იქნება თუ ისე, როგორმე გააღწევს... ჭერ ახალგაზრდაა, ჯანმრთელი, — სიცოცხლითა და ენერგიით სავსე... და ახალ ცხოვრებას და-

იწყებს ახალ ქვეყანაში, სადაც ფულის კეთება სირცხვილად და დანაშაულად კი არ ითვლება, არამედ სახელისა და ღირსების საქმედ, და სადაც მას მიწაში კი არ ალბობენ, არამედ საქმეში დებენ, ანდა როგორც მოეპრიანებათ ისე ხარჯავენ!..

თითქმის მთლად ჩაიმალა ორმოში, — ჰალარა თავი და ოდნავ გამელოტებული კინკრიხო უჩანდა მხოლოდ...

ყუთს მიწა შემოაცალა, სახელურებს ჩააფრინდა, წამოსწია...

საკმაოდ მძიმე იყო, მაგრამ არც ისე, რომ ვერ შორეოდა!

ნელ-ნელა გაიმართა წელში და... ელდა ეცა, ძარღვეებში სისხლი გაეყინა...

ჭიქურ სანებლიძე წამოსდგომოდა თავს, იარაღშემართული...

ყუთი ხელიდან გაუვარდა და ზრიალით დაეცა ორმოს ფსკერზე.

— საინტერესო შეხედარაა, არა?... — თქვენი ბიჭმა ამაზრუნენი ხმით და ორ ნაბიჯი წამოდგა წინ. — რამ გაფიქრებინათ, რომ ამ დრომდე ვიყურყუტებდი ქარხანაში; მე ამ ბედნიერ დღეს რახანია ველოდი!

მირიანმა თვალებით მოსძებნა რევოლვერი ორმოს კიდზე, მაგრამ სადღა იყო: ჭიქურ სანებლიძეს აეღო და ქამარში ჰქონდა მარჭაფად გარკობილი...

— საატანა!.. — ჩაილაპარაკა და ბარის ტარი ჩაბღუჯა.

— მოიტათ აქ... — ბიჭმა გამოართვა ბარი და ხის ძირას მიავლო. — თქვენს ხელში ყოველნაირი იარაღი საშიშია!

— სატანა, სატანა... — ჩურჩულებდა მირიანი და უმწეოდ აცეცებდა თვალებს.

— სამარე გაითხარეთ, არა?... კვლა გიქნიათ, — აბა მუღამ სხვებს ხომ არ უნდა უთხაროთ!.. თუმცა საეჭვოა თქვენთვის გდომებოდეთ, ავი უზომოდ გიყვართ თავი, და ყველაფერი იღონეთ სიცოცხლის შესანარჩუნებლად... საწყალს ბაზა-ბაზაც არ დაინდეთ!.. ერთის შეხედვით გულუფხვი და ხელგამლილი

კაცი ჩანდით, ჩემთანაც და სხვებთანაც, მაგრამ მაინც გეტყობოდით რა წუწურაქიც ბრძანდებოდით სინამდვილეში... მერედა რატომ, რისთვის, ბატონო მირიან, — დაიფერო ასე მუქთად აფასებთ საკუთარ თავს?... ან იქნებ გეგონათ, ჩვენ მაზანდა არ ვიცოდით?... იმდენი იხითხითეთ მაშინ „ლიმონის“ ხსენებაზე, თანაც ისე ბუნებრივად და სადად, კინაღამ ეჭვი შემებარა, ხომ არაფერი შეშლება-მეთქი, ახლა კი, ვგონებ, ერთის მაგივრად ორი ცალი ვიშოვნე... ხომ არ მოგეხმაროთ განძის ამოთრევაში?... თუმცა უმჯობესია თვითონ ვაისარჯოთ — შით უფრო, არც მელოდებოდით... იმედია, გულს არ ჩაგწყვეტთ ოქროს სიმძიმე, — ის გირჩევნიათ, რაც მეტი იქნება... აბა მარდად, მარდად, ბატონო მირიან!

კაცი ავტომატურად დაემორჩილა, დაიხარა და შოზრდილი შავი ყუთი ხენეშით ამოდგა მალა.

— თქვენც ამობრძანდით, ცოტა წავისაუბროთ... კი მოესწრებით შანდ ყოფნას!

მირიანმა ძალა მოიკრიბა და ორმოდან ამოზობლდა; წელშიაც არ გამართულა, იქვე ჩაჯდა, ნაყარ მიწაზე.

ჭიქურ სანებლიძემ ცალ მუხლზე ჩაიჩოქა, ყუთის მეორე მხარეს, ხელში რევოლვერი ეჭირა.

— გახსენით!.. — უბრძანა მან. მირიანს წერაქვისაკენ გაექცა თვალი.

— არ გირჩევთ, მაშინდელი დანისა არ იყოს... — უთხრა ბიჭმა და წერაქვი ვაშლის ხისაკენ მოისროლა. — ამით მხოლოდ აღსასრულს დაიჩქარებთ, ისედაც დათვლილი გაქვთ წუთები...

კაცი ახლა რევოლვერს მიაჩერდა, ქამარში რომ გაერტო მარჭაფად სანებლიძეს:

სცემოდა აბა უცებ და წაერთმია?... არა, არა, ჭერ არა — უფრო ხელსაყრელ დროს უნდა დაელოდოს!..

— ამაოდ იშლით საღერდელს, ბატონო მირიან... მერწმუნეთ, აღარ დაგჭირდებათ, და, სიმართლე გითხრათ,

ვერც მე ვეგუები სხვის იარაღს... —
 ქამრიდან იძრო, მოიქნია და ბალის კი-
 ლეს გადააშორა რვევოლვერი, რომელ-
 მაც ლამურასავით გაიჭროლა ჰაერში...
 ბინდდებოდა უკვე! — იმედია, ისე არ
 გათავებდებოდა, ხელიდან წართმევა
 მომინდომოთ... ნახეთ, როგორ ხედება
 მიზანში!

რვევოლვერი ბლის ხეს მიუშვია და-
 გაისროლა; ტოტს კუნწულა მოსწყდა
 და შეწითლებული ნაყოფი მიწაზე და-
 ცვივდა.

— ასე მარჯვე თუ იყავი, ამ დრომდე
 რაღას უყურებდი?..

— უნდა გიხაროდეთ, რომ უნარი
 შემწვეს ზუსტად ავაცილო მიზანს და
 შემთხვევით არ მოვარტყა... აბა ერთი
 კიდევ შემომხედეთ!

ახლა უფრო მეტის გულმოდგინებით
 დაუმიზნა ტოტს და გაისროლა, მაგრამ
 ფოთოლიც არ შერხეულა.

— ყველაფერი რიგზეა... — თქვა მან.

— კინოში მგონია თავი... — გესლი-
 ანად ჩაიღიმა მირიანმა.

— ნუ გავიწყდებათ, ყველაფერს თა-
 ვისი ადგილი აქვს... ვფიქრობ, საოხუნ-
 ჯოდ არ უნდა გქონდეთ საქმე!

— პირველი შემთხვევა რომ იყოს,
 შიშისაგან სული გამძვრებოდა, მაგრამ
 შევეჩვევ უკვე!

— აბა, თქვენ გგონიათ ამჯერადაც
 დაგინდობთ?..

— გამაგებინე მაინც რატომ მაცი-
 ლებდი ტყვიებს ასე „ზუსტად“?..

— თო... ეს ჩემი საიდუმლოა, ისევე,
 როგორც ეს განძი იყო თქვენნი საიდუმ-
 ლო... როგორც გეგონათ!

— იცოდინ?.. — ჰკითხა გაკვირვე-
 ბულმა.

— დიახ... მაგრამ ვერ გავიგე სად
 გქონდათ ჩამარხული.

მირიანი პირდაღებული შეპყურებდა.

— ეს ამბავი ჩემს მეტმა არავინ
 იცოდა!

— გეტყობოდით, „მაგარი მაცუთის
 პატრონი“ რომ იყავით!

— რაზე მეტყობოდა?..

— მარტო თქვენ კი არა, ყველას სა-
 ხეზე აწერიას!..

— გასაგებია ყველაფერი!

— მაინც, რა?..

— განძზე თუ გქონდა ეჭვი, ცხადია,
 სასიკვდილოდ ვერ გამოიმეტებდი... მე
 კი მეგონა, მილიონი ხუმრობით ახსე-
 ნე!..

— თქვენ მუდამ რაღაც გეშლებო-
 დათ, ბატონო მირიან, ისევე, როგორც
 ახლა...

— ახლა კი ვხედები ვინ ყოფილ-
 ხარ... — მიუგო მან და ხმაზე დაეცყო
 გადარჩენის იმედი რომ მიეცა. — გა-
 დარვევას ვიყავი კაცი, რაღა არ ვიფიქ-
 რე: თავიდან ჩვეულებრივი შანტაჟი
 მეგონა, ბოლოს კი...

— ბოლოს რა?.. — დაინტერესდა
 ჯიქურ სანებლიძე, რომელიც ისევე ცალ-
 მუხლზე იყო ჩაჩოქილი და რვევოლვე-
 რის ლულას არ ამოვრებდა...

— პარტიზლები რომ მომპარე და
 რაიკომში განცხადება გაავსავენ ჩემი
 სახელით, მართლა დონკიხოტი მეგო-
 ნე, ან ვილაც „ხუნვეიბინის“ მაგვარი
 ფანტიკოსი... ისე კი, სწორი ვითხრა,
 ახლაც არ მესმის ეს სისულელე რამ
 მოგაფიქრებინა, და საერთოდ, ყაჩაღო-
 ბის რანაირი ფორმა და მეთოდია ეს
 შენი მეთოდი — არ შეიძლებაოდა ცო-
 ტა უფრო ადამიანურად?..

— ვფიქრობ, „ადამიანურად“ არა-
 ფერი გამოვიდოდა, — ჩაიციხა ბიჭმა.
 — გონებაგახსნილ კაცად მოგაქვთ თა-
 ვი და მიკვირს ამდენს ვერ ხედებით!

— თუმცა ჰო, სწორია... — ორაზ-
 როვანი ღიმილით დაეთანხმა მირიანი.

— ყაჩაღობა და ადამიანობა ერთად
 სად გავინილა, მაგრამ საინტერესოა,
 მაინც სად მოასწარი ამდენი ამ ახალ-
 გაზრდა კაცმა... სულმა როგორ არ წაგ-
 ძლია, მანქანაზე რომ თქვი უარი: მერე
 აგარაკიც შემოგთავაზე... განძს, რა
 თქმა უნდა, აქ არ ჩავიტოვებდი, მაგ-
 რამ ვთქვათ და სულ არ მქონოდა, ანდა
 ახლა არ წამომლეწებოდი შემთხვე-
 ვით, ხომ დარჩებოდი, პირში ჩალაგა-
 მოვლებული?!

— ტყუილა გგონიათ... ასე იოლად ვერ დამიძვრებოდით!

— იმ ავტორს რა გულის დაახრი-
გინებდი და პატიოსანი, უბრალო მუ-
შის როლს როგორ თამაშობდი ამხელა
პიროვნებაზე?.. ცნობილი კაცი ხარ, ალ-
ბათ, დამნაშავეთა სამყაროში... შენ
რომ ჰკუთხე გესმარა და დიპლომი ჩაგე-
დო ხელში, კაი ფულიან ადგილზე გაძ-
ვრებოდით..

— დიდი მადლობა, ასეთი მაღალი
აზრისა რომ ბრძანდებით ჩემზე, ბატონ-
ო მირიან, — დამცინავდ მიუგო ბიჭ-
მა. — არ მინდა გული დაგწყვიტოთ,
მაგრამ ტყუილი რა საკადრისია: არაფერ-
თარი ცნობილი... მხოლოდ ახლა ვიწ-
ყებ ჩემს კარიერას!

— მჭერა დიდ წარმატებას მიღწევს,
თუ გონიერება არ გიღალატებს და არ
გასწირავს კაცს, რომლის კეთილი სიტყ-
ვა და რჩევა-დარიგება მუდამ გამო-
ვადგება ცხოვრებაში..

— მაგას ვერ შეგპირდებით, — მი-
უგო ბიჭმა. — იმიტომ რომ ძალზე ვე-
რაფი ბრძანდებით... არაფრით არ შეიძ-
ლება თქვენი ნდობა!

— საქმეში სანდო ვარს.. — გაუღიმა
და თვალი ჩაუქრა.

— მოლაპარაკებას მთავაზობთ?

— არცა გაქვს უფლება უარი მითხ-
რა... — გამოცოცხლდა მირიანი. —
ჩვენ ერთმანეთს ვპირდებით, რადგან
ერთი მიზნისკენ მივისწრაფით: ორივეს
ოქროს და ტყბილი ცხოვრება გვიყვარს...
თუმცა სხვადასხვა გზებით — მე
პატიოსანი შრომით, შენ — ყაჩაღო-
ბით!..

— განა ეს პატიოსანი შრომის შედე-
გია?.. — ჰკითხა ბიჭმა და ყუთს რე-
ვოლუერის ლულა მიუტაკუნა.

— რაო, ეჭვი გეპარება?.. — კაცს
გაკვირვება გამოეხატა სახეზე. — მე
არავინ მომიყვავს და არც არავინ გამო-
ძარცვავს; არც ბანკი გამოიტეხია და არც
საიუველირო მალაზია... ასევე არც სა-
ხელმწიფო ხაზინიდან მომიპარავს და
არც ხალხისთვის წამიგლეჯია: ორივემ

თავთავიანთი კუთვნილი და წილი მი-
იღო!

— აბა ციდან ჩამოფრინდა?.. — და-
ინტერესდა ბიჭი. — მითხარით სიმარ-
თლე, რაბან უდიპლომო ვარ ნუ დამიბ-
რიყვებთ!

— გულითაც რომ მოვიწოდებო, შენი
გაცურება შეუძლებელია, ამაში კი დავ-
რწმუნდი უკვე... — მიუგო მირიანმა.
— ეს ყველაფერი საქმის ცოდნამ,
დიდმა ენერჯიამ და კერძო ინიციატივამ
შექმნა, ციდან არაფერი ცვიდა!.. მე შე-
ნისთანა კაცი მპირდება, აღრეც მოთქ-
ვამს, — შენისთანა ჰკვიანი და ძლიე-
რი, — შენ კი ჩემისთანა: მცოდნე და
გამოცდილი!..

— ჯერ ეს გამოგებინეთ, — უთხრა
ჩიქურს სანებლიძემ. — ის თქვენი ჰარ-
ბი ენერჯია და კერძო ინიციატივა წე-
სით საერთო საქმეს, სახელმწიფოსა და
ხალხს არ უნდა მოხმარებოდა?..

— წესით ჰო, მაგრამ მაშინ ამ ნიხრი-
თა და ტარიფით კი არ ამინაზღაურდ-
ბოდა შრომა... — ჩაიღიმა მირიანმა და
ხელები ყუთს მოჰხვია. — შენ ეს ჩემზე
უკეთ იცი, რას მალაპარაკებ... ერთი
სიტყვით, საქმეში ჩაგაბამ და მერე
თვითონვე შესძლებ ფულების კეთებას,
ყაჩაღობის გარეშე!..

— პატიოსანი გზით, არა?..

— რა თქმა უნდა!

— რა პირობებს მთავაზობთ?

— რაც აქ არის, შუაზე გავიყოთ... —
ხელი შემოჰკრა ყუთს.

— გაანჩია, მანდ რამდენია...

— შენისთანა გალექტილსა და უნიფ-
ხოს ჯერ, ალბათ, არც კი დასიზმრებია!..

— გახსენი, ვნახოთ...

— „გახსენი“ — კაია!.. — ჩაიბურტ-
ყუნა მირიანმა და ზანტად ამოიღო ჭი-
ბიდან გასაღებების ასხმა. — ოცი
წლის წაფა აქ ჩაყრილი... რამდენი ში-
ში, კანკალი, ნერვების წყვეტა, გულის
ხეთქა და უძილო ღამე... ფულის მოვ-
ნა ადვილი კი არაა, ჩემო ღამაზო...
ყველას შენსავით როდი სწყალობს
ბედლი!

— ნუ წუწუნებთ... არც თქვენ გეთქმით ბედის სამდურავე!

კაცმა ცელოფანის ქაღალდი მოაცალა ბოქლომს და ვასალები მოარგო. ხელის კანკალით ახადა ყუთს თავსახური, რომელსაც რეზინის ფურცელი ჰქონდა დატანებული წყალს რომ არ ჩაეყონა. ზემოდან დაფენილი მოოქროვილი ქაღალდები ამოკრთოდა, ნერვიულად მოკმუჭნა და ჭკვე დაპყარა, მერე ცელოფანის გამკვირვალე პარკი ამოიღო და ყუთის გვერდით მიწაზე დადო...

პარკი მსმანეთიანი დასტებითა და შემნახველი სალაროს წიგნაკებით იყო საესე.

— რამდენია აქ?.. — ჰკითხა ჯიქურსანებლიძემ.

— ნახევარი მილიონი მარტო ფულად იქნება... — მიუგო ღრენით და მტრული მზერა შეაგლო; მიუხედავად საფრთხისა, რომელიც მას ემუქრებოდა, მაინც ვერ აბერებებდა ზიზღისა და სიძულვილის დამაღვას. — ერთი ამდენიც შემნახველი სალაროს წიგნაკებზეა...

კვლავ ამოყარა და ამოყარა ყუთში ჩაფენილი მოოქროვილი ქაღალდები, მერე ხელები ჩაპყო შიგ და თავიც ჩაპყიდა. თვალები ისე მილულა, თითქოს განძს თითებით ეალერებოთ, თან ბრაზისაგან ტუჩებს იყენერდა...

— გაიწით იქეთ... — ბიჭმა რევოლვერის ლულა შეაბო მკლავზე.

კაცმა ხელები ახლა გარედან მოჰხვია ყუთს.

ბიჭმა ჩაიხედა შიგ და მოეჩვენა, თითქოს ცეცხლი და ღვეღვი შემოაფრქვია პირდაღებულმა ურჩხულმა; თვალისმომკრელად ეღვარებდა ოქრო, ზურმუხტი და თვალ-მარგალიტი...

— რამდენი იქნება?.. — ჰკითხა მღვლვარე ხმით.

— ხომ ხედავ ბევრია, რა გამიწყალე გული... — ისევე შეუღრინა მირიანმა, რომელიც აფთარივით თვალებჩაისხლიანებული დაპყურებდა ზემოდან.

— არა, მაინც?.. მე მაინტერესებს ფულად თანხაზე გადაყვანით!..

ერთნახევრამდე ავა...

— ერთნახევრამდე?.. — გაიმეორა გაკვირვებულმა. — აგერ მილიონიც პარკში... სულ რამდენია — ორნახევარი, არა?..

— ეგრება... იმ შენს ერთ ლიმონს მიიღებ!

— ერთ ლიმონსა და კიდევ ერთ პატარა ნაჭერს!

— წესით მეტი არ გეკუთვინს... — წაიტირა მირიანმა. — შენ ხომ პირველად ერთი ლიმონი ითხოვე!

— ახლა მილიონ ორასორმოცდაათი ათას მანეთს მივიღებ!.. — ბიჭმა ოქროს რომელიღაც ნივთი ამოაყოლა ხელს. — ეს რა არის?..

— ეს წიწილა... ოქროს წიწილა... ექვსი ცალია სულ, იოლად გაეციოფთ!

— ოქროს წიწილა?.. — გაიმეორა გაკვირვებულმა. — მერედა ცოდონი არ არიან ქვესკნელში რომ ჩაგმარხავთ?.. რა ლამაზია, მართლა ახალგაზრობილი არა ჰგავს?.. ვერ გაბედავ, თორემ როიალზე უნდა ჩამომწკრივოს სამშვენივრად... წესით აქ კრუხიც უნდა იყოს სადღაც!

— დიან, არის...

— ეგ რაღაა?.. — წამოიძახა ბიჭმა და რაღაც მოგრძობ ამოათრია ყუთიდან.

— ეგ ჰალსტუხია... — აუხსნა მან.

— ოქროს ჰალსტუხი?.. — იკითხა განკვირვებულმა. — ხელში რომ არ მგვიროს და საკუთარი თვალებით არ ვხედავდე, არც დავიჯერებდი!..

— დაუჯერებელი რაა, შე კაცო... — იუყადრისა მირიანმა. — სუვენირია, უბრალოდ... რელიქვია... მაინტერეს!

— იი, მესმის ძღვენი... — ღიმილით ჩაილაპარაკა ბიჭმა. — აბა მე კი არავეს ვახსენდები!

— ჰალსტუხი შენ და კრუხი მე! — უთბარა კაცმა.

— მერედა ჩემი წიწილები უკრუხოდ ცოდონი არ იქნებიან?..

— ხანდახან მოიყვანე და ანახე...

— ეს ჰალსტუხი როგორ იხსნება?

— ნასკვთან გამოსწიე, ცალი მხარე ძვრება... ჰო, მართლა, ეს ჰალსტუხი!..

გაიკეთე აბა, გაიკეთე — ნახე როგორ მოუხდეს მაგ ლურჯ ხალათსა და ჯინსებს... შენს ლამაზ წვერ-ულვაშსაც ესადაგებას...

ბიჭი ცალი ხელით ცდილობდა ნასკვის გახსნას; კარგა ხანს იცოდვინა და რომ არაფერი გამოუვიდა, გულგაწყობულბომა რევოლვერი ყუთზე დადო, — მარცხენას მარჯვენაც შეაშველა...

კაცს ისე აუტგერდა გული, ისე მძლავრად იწყო მკერდმა ბაგაბუჯი — შეეშინდა იმან არ გაიგონოსო; უცებ გაუხურდა და აუღუღდა სისხლი ძარღვებში: რევოლვერი იქვე, ცხვირწინ ედო... მარტო ხელის გაწევა უნდოდა!.. ბიჭი კი საქმით იყო გართული, სხვა აღარაფერი ახსოვდა: ნასკვი გაეხსნა და პალსტუხს წვინტილიან ყელზე ირგებდა...

ძახილი ჩაესმა ანაზღად... აქაური მეზობლის, ნინიას ხმას ჰგავდა, მაგრამ მირიანი არ გაპასუხებია — თვალებით ჰამდა ყუთის კიდებზე შემოდებულ იარაღს...

— თქვენ გეძახიან, ბატონო... — შეასხენა ბიჭმა.

კვლავ პალსტუხს ისწორებდა, — თვალებით ეალერსებოდა მკერდზე ნიკაპმიბჯენილი...

„ჩქარა, ჩქარა!“ — ხარვიით ჩამოკრა კაცს ტეინში...

რევოლვერს ხელი დასტაცა და ზეზე წამოიჭრა.

— არ გაინძრე, ღორიო!

ბიჭს ხელები პალსტუხზე შეეყინა... არ განძრკულა, მაგრამ მავდრებელი თვალებით ამოჰხედა:

— არ გაბედო, ბატონო... თქვენ ხომ ერთხელ უკვე მომკალით!

ორჯერ ზედიზედ დაიჭექა რევოლვერმა...

დაახლოებით ნახევარი მეტრის მანძილიდან ესროლა...

მუხლებზე დაიოქილი, წესით წინ უნდა გადმოვარდნილიყო, მაგრამ გვერდულად წაიქცა და რალაც უცნაურად წაწვა მიწაყრილზე, ხელები კი მოკრივესავით აიფარა სახეზე...

— ცოდვილი ხარ, ცოდვილი... ღმე-

რთი დაგსჯის!.. — უღონოდ აღმოჩენდა და ოდნავ ჩაცურდა ნაყარ მიწაზე.

კაცმა სულ ახლოს გაიგონა მეზობლის ძახილი: ნინია უკვე მოსდგომოდა კიშკარს.

— რა ამბავია, კაცო, რა ხდება... მირიან, მირიან!

— მე ვარ, პო... — გასძახა მშვიდად. — ნუ გეშინია, ისეთი არაფერია... იყავი მანდ, მოვალ ახლავი!

წაიხარა და შიგ გულში ესროლა უძრავად გამოტოლ ბიჭს...

— შენივე იარაღით ხომ მოგიღე ბოლო... ღორიო!

კიშკარმა გაიჭრიალა: ნინია ბაღში ჩამოდიოდა.

— დამელოდე-მეთქი, არ გესმის?.. მოვდივარ, მოვდივარ!.. — დაუყვირა.

ორი ნაბიჯი გადადგა, მაგრამ ჯერ ცოტაოდენი ღრო კიდევ ჰქონდა... მიტრიალდა და ყოველ შემთხვევისათვის მაინც, ლულა ზედ საფეთქელზე მიადო...

წამიერად რომ ინათა, მოეჩვენა, თითქოს ბიჭს სახეზე დამცინავი ღიმი შემორჩენოდა (უფრო სწორად, ეს მერე გაიხსენა, როცა უკვე გვიანდა იყო!)...

— ხომ მშვიდობაა, კაცო, მირიან?.. — მოისმა ხმა ბაღის კიდიდან.

შესახვედრად გაეჭანა... რალაცას წამოედო, წაიფორხილა... რევოლვერი ჯიბეში ჩაიდო და კვლავ წინ გავარდა...

ორმოდან ოციოდე ნაბიჯის მოშორებით შეაჩერა მეზობელი.

— მშვიდობაა პო, მშვიდობა... რა გინდა იქით, სადღა მიდიხარ?!

— რა ვიცი... სროლის ხმა გავიგონე და შემეშინდა, — ათასი ოხერია ამ ქვეყნად... ის ეინაა იქ წამოწოლილი?!

ქალაქიდან მეგობარი ამომყვა და სროლაში ვეჯიბრებით ერთმანეთსო, მიუგო... ბაღს გადაღმა რომ დაიგულა, შვეებით ამოსუნთქა; ისევე გადაკეტა კიშკარი... ერთი სული ჰქონდა ვიდრე იმას, ყოფილ ნიღბოსანს, ორმოში გადაუძახებდა და მიწას მიაყრიდა...

სიხარულის თრთოღვა-ცახცახმა აიტ-

ანა ერთბაშად: სამკვდრო-საასიცოცხლო ომი მოიგო, უსასტიკესი მტერი დაამარცხა და დაჯაბნა — მსგავსი რომ არ შეხვედრია და არც არასდროს სმენია... წამით თითქოს შეშურდა მისი ძალა, ნებისყოფა, ვონიერება — ლამის შეებრა-ლა კიდევ, მაგრამ არა, რა... კაცი რომ ყაჩაღობის გზას დაადგება და სხვისი ნაოფლარის მიტაცებას მოინდომებს არაა მოსაძალგელი და შესაბრალო... მაინც რა ჰქვიათურად ჩაუფიქრებია ეს ოპერაცია: „ან ერთი მილიონი ან არაფერი!“ თითქმის გამარჯვებული იყო, სიხარბენ რომ არ წაეძლია: ეს რა ჰქვიათ მოცი-ლა... დაღუპული ეგონა თავი და უცებ აღწუხებ არ დაუჭდა კოჭი... სანამ პირ-ში სული ვიდგას იმედი არ უნდა დამ-კარგო... ჰალსტუხშია შეიწირა ბიჭი, ოქროს ჰალსტუხში; კაცი არ უნდა გა-ლორდდეს, ოქრომ თვალები არ უნდა და-გებრძაფოს!..

მოზღვავებული სიხარული ბორკაედა და ნელა უახლოვდებოდა ორმოს: დრო-დარო ჩერდებოდა, საამო ფიქრებს ეძ-ლეოდა... გაქირვება მანახე და გაქცევას გაჩვენებო, თორემ განა იოლია მშობ-ლიურ გარემოს მოწყვეტა და უცხო მხარეში უგზო-უკვლოდ წოწიალი?.. რომელი საზღვრის გადამლახავი და თვითმფრინავის გამტაცებელი იყო... მაღლობა ღმერთს, ახლა აღარ დასჭირ-დება არსად გადახვეწა; სად უნდა წა-ვიდეს, საათივით აქვს საქმე აწყობილი, ხელზე სამსახურში გავა!.. არავითარი ქირურგი და სახის პლასტიკური ოპე-რაცია: სახესაც შეინარჩუნებს, სახელ-საც და მილიონებსაც, — მისი საიდუმ-ლო კვლავ მის გულში და საღმე ბალის კიდეში, ახალ ადგილზე ჩამარჩება, ცხოვრება კი ძველი კალაპოტით განაგ-რძობს გრიალს!.. ხვალ ბახა-ბახას პა-ნაშვილზე მივა, საწყალ დედამისს მიუ-სამძიმრებს... ცოდვა კია ბახა-ბახა, რა-ლა თქმა უნდა, მაგრამ საქმისთვის ახლა უკეთესი გამოდგა მისი სიკვდილი...

დღესაც როგორ გაუმართლა: ვერა-კაცი ვერ გაიგებს ჩქიქურ სანებლიძის ასავალ-დასავალს (ხომ არ დაუბარებდა

ვინმეს, — წყნეთში მივდგარა დეკემბერ-მოსაკლავად, ანდა მილიონის წასართმე-ვადო!)... ახლავე ორმოში ჩაუძახებს, მიწას მიაყრის და ლამაზად მისაწორ-მო-ასწორებს... ჰუღურასთან კი წამოსცდა წუხელ ზედმეტი, მაგრამ მეზღუდეთ სათვალავში მისაღები არ არის!..

აი, ნამდვილი გამარჯვებაც ამას ჰქვია! ორმოს რომ მიუახლოვდა, რაღაც ავ-მა წინათგრძნობამ გაუსერა გული: მო-ეჩვენა, თითქოს მიწაყრილზე გვამი აღარ იყო... მერე თვითვონვე დასცინა თავს, — ეს რა სულელურმა შიშმა წა-მომიარაო... — ღამეა, არა ჩანს, — აი, მივა ახლოს და ნახავს!..

წინათგრძნობა უცებ რეალურ საფრ-თხედ იქცა: ღმერთო დიდებულო — სად გაქრა მიცვალებული?!

ყურებთან ისევ ბედისწერის ფრთებ-მა გაიტკაცუნეს... და კვლავ გაპიციხა საკუთარი თავი: ნუთუ ჭერაც არ გაუე-ლია ზაფრასა და ელდას ჩქიქურ სანებ-ლიძემ რომ ჩაუსახლა გულ-გვამში?.. — ცხადია, ბიჭი ორმოში ჩაეარა და იქ-ვე ამოძვრა სული... აი, ახლავე ჩახტება შიგ, ნახავს!..

ფხვიერი მიწა და ატლიზნული სველი ბელტები აცვიოდა თავზე, — ძლივს ამოათრია წელი ორმოდან... მთელი ეზო დაიარა, ყველა კუთხე-კუნძული მოსინ-ჯა, მაგრამ ბიჭი არც მკედარი ჩანდა სა-ღმე, აღარც ცოცხალი... მერე შეინიშნა: ერთგან მესერი აქეთ-იქეთ იყო გაწეუ-ლი, მავთული — ჩალუნული... ეტყობა განძი გაიტაცა და გაიქცა... კი მაგრამ, რა სასწაულმა გადაარჩინა?.. ნახევარი მეტრის მანძილიდან ესროლა, — მკერ-დსა და საფეთქელზე კი თითქმის მია-დო ლულა!.. ახსოვს, ბიჭი არც განძრე-ულა — ოდნავ წინ წამოიხარა მხოლოდ, თითქოს თვითონვე შემოუშვირა შუბლი ტყვიებს... მაგრამ ახლა ამას ვინდა ჩი-ვის: განძი გაუტაცნია, განძი — მისი ნაოფლარი და ნაჭაფარი მილიონები!..

კვლავ ორმოსთან მიიჭრა აქემულე-ბული და გასაუთებული.

ყუთი ისევ იქ გდო, და გახარებული ზედ გადაეფოფრა.

სწორედ ეს ოქრო კვებავდა მის სულს, როგორც ჭაობი მდინარეს!

ალბათ ვერ მოასწრო წაღება, ანდა ველარ ზიდა დაქრილმა!

ხელი ჩააკო შიგ, ხომ არაფერი აკლიაო... — კრუხი წამოებოტკა თითებში, მერე წიწილებიც ამოკრიფა. ფულითა და სალაროს წიგნაკებით გამოტენილი პარკიც ხელუხლებელი იყო; მარტო ოქროს ჰალსტუხს დასჯერდა, ნეტავი?.. მაგრამ ჰალსტუხიც რომ აქვე გლია? — მოძვრა თუ თვითონვე მოიხსნა?.. აი, აქ იწეა, ამ ალაგას!.. ზიხლით მოაფათურა ხელი მიწაზე, მაგრამ წვეთი სისხლი არ ოსცხებია, — ნუთუ არც დაქრილა და რალაც სასწაულად გადაჩნა?..

რალაც აზრმა გაპკრა უეცრად: ჯიბიდან რევოლვერი ამოიღო, გადახსნა და ის ერთადერთი შემორჩენილი ვაზნა გასინჯა...

თითი მოუსვა, დაბედა და გაშტერდა კაცი: ტყვია ამოცილილი ჰქონდა!

აი, თურმე, რა ყოფილა... ცხადია სხვა ვაზნებიც ასევე იქნებოდა, გარდა იმ ერთისა, რომლითაც ბიჭმა ბლის კუნწულა მოსხიბა!..

შარშანაც ხომ არ მოუწყო ნეტავი რამე ამდაგვარი, პირველად რომ გადმოძვრა გალაგანზე?.. ჩანს, რომ მას მოჰპარა, ან მანქანაში უნახა რევოლვერი და ვაზნები შეუცვალა წინა დღეს!

საშინელმა ძრწოლამ აიტანა: გაბოროტებული მტერი ცოცხალია, ნადრევი გამოდგა ზემი... —

ჰო, მაგრამ რად დასჭირდა ამ სცენის გათამაშება?.. აი, კიდევ ერთი თავსატეხი!

რა ჰქნას ახლა, წამოავლოს ყუთს ხელი და გაიქცეს?..

არა, — ჯიქურ სანებლიძე ბედისწერასავით ჰყავს ადგენებული — ვერსად დამალება ძალაც აღარ შესწევს, — ფიზიკურად და მორალურად განადგურებულია, — მუხლები გვეთება, მკლავები უღუნდება და გული მისდის!..

ჯანდაბას, — სულ მისი იყოს, ოღონდაც დაეხსნას (განა მართლა არ იცის

6. „ნათობი“, № 12.

საკუთარი თავის ფასი!)...

ქაღალდი და ავტოკალამი ამოიღო ჯიბიდან, ჩაცუქდა და ხელისცნობით წაჯღაზნა სიბნელეში:

„წაილე, ღმერთმა მოგახმაროს... დამნაშავე ვარ!..“

— გიტოვებ, სულ გიტოვებ, — გასძახა სიბნელეს, დარწმუნებულმა ბიჭი აქვე იქნება სადმე მოდარაჯებული და უსათუოდ გაიგონებსო. — ოღონდაც ჩემს ცოდვას ნუ დაიდებ... შაბათე!

ფულით სავსე პარკსა და ოქროს ჰალსტუხს კვლავ ყუთში ჩაუძახა, მერე კრუხიც ჩაუბუღრა შიგ, თავისი წიწილებიანა... ზემოდან გაკეცილი ბარათი დაადო და მანქანის გასაღებიც დააგდო: დაე, წაეყვანა — უფრო სწრაფად გაეცლებოდა აქაურობას!..

ლასლასით გავიდა ბლიდან, თავზე ხელებმოფარებული, წამისწამ გასროლისა და ტყვიის მომლოდინე...

ნინიას გასძახა სუსტი, მიკნავებული ხმით და ისიც, თითქოს მოდარაჯებული იყო, მაშინვე გაეძრაბა... ჰაწია სამეზობლო ჰიშკარმა გაიჭრიალა და ტანმორჩილი ფიგურა გამოჩნდა სიბნელეში:

— მოზრძანდით, მოზრძანდით, ვახშაში მზადაა უკვე... სტუმარი?..

— წავიდა, წავიდა... ველარ დავაყავე!..

ნინია განაცვიფრა ამ სახელოვანი კაცის მტირალა და მკენესარე ხმამ; ცუდად ხომ არ ბრძანდებო, ჰკითხა... „ჰო, ჰო, გლახად ვარ, ნინია, გლახად — რალაც შემომამფრინდა წელში და მკლავს... შენსას უნდა გავათითო ღამე!..“

გლეხი მიხვდა, საამაყო მეზობელს რალაც ფარსავი რომ სჭირდა!..

მეორე სართულზე მოასვენეს, ვეება სასტუმრო ოთახში, სადაც რკინის საწოლები, დივანი და ტანსაცმლის კარადა იდგა; კედლები გაჭით იყო შელესილი, ფანჯრებზე იისფერი ფარდები გვიდა...

კარები ჩარაზა, შუქი ჩააქრო და კი-

დევ ერთი ტანჯვის ღამე გაათია...

არ დაწოლილა — კუთხეში სკამზე იჯდა და ჭოტივით თვალბდაჭყეტლი შეჭყურებდა ფანჯარებს, სადაც დროდადრო უცხო ლანდები გადარბოდნენ... ყოველ ჩქამზე გული მისდიოდა და ერთხელ, ძალღებმა რომ წამოიყვანეს, კარადაში დააპირა შეძრომა...

მერე ფრინველების სტენა-ქრიამულმა აუწყა გათენება, როგორც იქნა. ახლა კი გაბედა ფანჯარასთან მისვლა, ფარდა გადასწია:

ტყიანი ფერდობები უკვე ოქროსფერად მოვერაყებინა და საცაა ეზოშიც ჩამოაქიატებდა მზე...

ნინია ქერმის ძირას ჩაცუცქულიყო, — ლაჯებში გამოკავებულ ცელს პირავდა ლილინ-ლილინით; თებრო, მისი მეუღლე, ლობესთან ძროხას წველიდა. ყვავილნარში, ბუთურა, ჭრელი ლეკვები თამაშობდნენ, ცვარწყარო ვარდის კოკრები თდნავ ირხეოდნენ დილის ნიაგზე...

ნეტავ რა შეიცვალა წუხელს აქეთ? — მანქანა რომ წაეყვანა, ხმას გაიგონებდა, მაგრამ ჩანს ამდენი ველარ გარისკა: ყუთს ლობზე გადაათრევედა და დაუყვებოდა ხევ-ხევ, სიბნელეში!...

ოთახიდან გასვლისას სარკეში საკუთარი თავი რომ დაინახა, შეკრთა:

რასა ჰგავს, როგორ დაზინანაკებულა, — განძთან ერთად თითქოს მისი სული და გულიც წაუღია ჭიქურ სანებლიძეს. თვალები ჩაცვენია და შიგ შიში ჩაპბუდებია, ხოლო ყვრიმალეები შესჭკნობია და შეჭყეითლებია, — საღდა მირიან დევიძის ზვიადი იერი და არწივისებური მზერა... მაგრამ არაუშავს... ცხოვრება წინაა: მილიონს ასევე იშოვის და ფერ-ხორციითაც კვლავ აღიფსება, როგორც იალალზე ნაზამთრალი ხარაი!...

არ მოეშენენ, სანამ არ ასაუზმეს. წასვლისას თებრომ ტანსაცმელიც გაუწმინდა და მოუწესრიგა...

უცბოდ იშინებოდა მისი კოტეჯი.

მანქანა ასევე გარეშე იდგა.

მერე ჭიშკარა შეაღო და ბაღში წავიდა:

გული შეუკრთა ავის ბმლისგან... ფერდობზე მიმავალმა შორიდანვე მოჰკრა ყუთს თვალი... ნუთუ ველარ გაბედა ბიჭმა მობარუნება?... ან იქნებ ფული და ოქროულობა ტომარაში გადასცალა, უფრო მოხერხებულად რომ წაეღო?

ნეტამც ასე ყოფილიყო, — ეს ხომ გადარჩენას ნიშნავდა!

სწრაფად მიიჭრა ორმოსთან, ყუთს თავსახური ახადა და კინალამ გული შეუღონდა: ხელუხლებლად ეწყო ყველაფერი...

ბარათი აიღო და ზედ მიწერილი სტრიქონები წაიკითხა:

„ძვირად კი შეგიფასებია თავი, მაგრამ გვიანლა უკვე: წუხელ შემთხვევით გადამირჩი, — არ მინდოდა უცხო ოჯახი ამეფორიკებინა... იცოდე, ქვესკნელშია რომ ჩაძვრე ვერ დამემალეები!“

მუხლები დაუსუსტდა და მიწყაყრილზე ჩაინოქა...

წერილის ცილომ აგრძნობინა, რომ მისი ბედი უკვე გადაწყვეტილი იყო... ბიჭი ზუსტი გასროლით დაუსვამდა წერტილს ამდენი ხნის დევნა-მუჭარას, მაგრამ ერთი რამ მაინც ვერ გაეგო: რატომ არ წაიღო განძი?

ერთი გზალა დარჩენია — თვითონვე უნდა მიართვას, საკუთარი ხელით...

მანქანით გასვლა სახიფათოა და, კაცმა რომ თქვას უნარიც აღარ შესწევს — ადამიანია მართლა, ქვა კი არ არის... სჯობს ტაქსი მოაყვანიოს ნინიას!... ყუთი დაკეტა და გაქირვებით მიათრია კოტეჯამდე.

• • •

ოციოდე წუთის შემდეგ ნინიამ, რომელსაც წუხელს აქეთ მისი გერაფერი გაეგო, ტაქსი მოუყვანა და ყუთიც თავისი ხელით უკანა საგარძელზე დაუდო. უნდოდა გკითხა, რა არის, მაგრამ მოერიდა. მირიანიც იქვე მოთავსდა...

მალე წყნეთს გასცდნენ და მიხვეულ-მოხვეული გზით თავდაღმართში დაემშენენ. გამჭვირვალე, მზიანი დილა იყო, მაგრამ დაბლიდან მაინც მტრულად და პირქუშად იხედებოდა ქალაქი... თანდა-

თან იპყრობდა უიმედობა და სასოწარ-კეთა; გული თითქოს გაღებული ძაფით გვიდა მკერდში, რომელიც საცაა გასწყუ-დებოდა: გუმანით გრძობდა, ჭიქურის შემორიგება უკვე შეუძლებელი იყო...

დაფეთებული აცეცებდა თვალებს, გზისპირას არ იდგეს საღმეო. მართალია, ტაქსში იოლად ვერ შეამჩნევდა, მაგრამ მაინც სახიფათოდ ეჩვენა ფანჯარასთან ჯდომა და ძარაში ჩაიმაღა — სავარძელზე გაწვა და თავი ყუთს მიადო, ხოლო ეს უცნაური საქციელი რომ გაემართლებინა კვნესას მოჰყვა, ბრმა ნაწლავმა შემომიტიაო...

— ხომ არ გავაჩერო, ბატონო, მანქანა?.. — ჰკითხა მძღოლმა, სახელაქლავა მსუქანმა კაცმა.

— არა, არა — წადი..

მანქანა ბავების თავდაღმართში დაეშვა, მირიანმა უკლო კვნესა-კუთვას.

— ახლა უკეთა ვარ... — ჩაიღობარა-კა და თავი წამოსწია, სავარძელზე გასწორდა.

მძღოლი სარკეში იტყუებოდა კისერ-წაგრძელებული:

— ნახე, ბატონო, ეგერ, ბერიკაცს რა მარჯვედ მოჰყავს მოტოციკლეტი... — თქვა გაკვირვებულმა.

მირიანმა თავი მიიბრუნა და გაშეშდა: ჭიქურ სანებლიძე მოსდევდა უკან... თეთრი მუზარადი ეხურა და ნიღაბი ეკეთა; ასიოდე მეტრით იქნებოდა მანქანას მოშორებული...

— ვაიმე!.. — იყვირა და სწრაფად ჩაიმაღა ძარაში. — ისევ შემომიტია... ჩქარა, ჩქარა!..

— აი, უკვე ქალაქში შევდივართ, — გაამხნევა მძღოლმა და სისწრაფეს მოუმატა. — პირდაპირ საავადმყოფოში, ბატონო, არა?..

— არა, არა... — ამოიკვნესა მირიანმა. — საავადმყოფოში არა!..

— შინ ხომ?.. — ჰკითხა იმან.

— არა, შინაც არა!

— აჰ, სამსახურში?..

— არა, სამსახურში სულ არა!..

— აბა სად?

რუსთაველის პროსპექტში... როდენ...
 რუსთაველის პროსპექტში... როდენ...

ჭიქურ სანებლიძე კუდში მოსდევდა მანქანას...

— სად გნებავთ, ბატონო?.. მითხარით სად მივიყვანოთ!

— ციხეში, ციხეში... როგორ... განა ამ დრომდე არ მითქვამს!?

— რა ბრძანეთ?.. — განკვივრებულმა მანქანა წაამხებრუტა და უცნაურ კლიენტს მოჰხედა.

— წადი ჭერ, წადი და კაემირგაბმულობის სახლთან აუხეიე ლესია უკრაინკას ქუჩაზე!..

— შინაგან საქმეთა სამინისტროში?.. — ჰკითხა მძღოლმა.

— დიახ, დიახ — სამინისტროში!..

ხომ მიიღებენ ნეტავი?.. მიიღებენ, მიიღებენ — ამისთანა კაცს თვითონ დასდევენ დასაჭერად, სანთლით ეძებენ!.. კი, კი, როგორ არა — ვინ ეტყვის უარს... თანაც ასეთი ძღვენიო!.. რაც მთავარია ამ დროებით ხომ გადაირჩენს თავს და მერე ცოცხალ კაცს ყველაფერი ეშველება!

მძღოლმა ზედ სამინისტროს შესასვლელთან გააჩერა მანქანა; თრგანოს თანამშრომელი ეგონა, „ოპერატიული მუშაკი“, და ყუთის გადატანაშიაც კი შეაშველა ხელი...

უკან რომ მიიხედა, მირიანმა დაინახა როგორ შემოუხვია ჭიქურმა ქუჩაზე... კვლავ გასცრა ტანში, მაგრამ იღბლად მილიციელები გამოვიდნენ სადარბაზოდან და სავსეო იყო გაფხვდა მიხლოებამ... მართლაც, იქვე, კუთხეში შეაყენა თავისი საძაგელი მოტოციკლეტი, ცალი ფეხი ძირს ჩამოიდგა და შორიდან დაუწყო თვალთვალა... მირიანმა ვრთხელ კიდევ გადაბედა ბიჭს გამარჯვებულის თვით, მერე ყუთს წამოავლო ხელი და სადარბაზოში შეათრია.

მორიგე მილიციელს გვერდი აუარა და კიბისაკენ გაემართა ყუთის სიმძიმისგან მხარჩამოვარდნილი...

— საით, მოქალაქე?..

— ციხეში... — მიუგო მან.

— ეს ციხე არ გახლავთ, — შინაგან საქმეთა სამინისტროა... — მკაცრად უთხრა მორიგემ. — თქვენი საშვი?... — რა საშვი?... — გამოყვეყნებულა შეპყრებდა; მას თუ კიდევ რამე საშვი დასჭირდებოდა აღარ ეგონა. მერე ყუთი წინ წამოსწია და ნიშნისმოგებით დასძინა — აი, ჩემი საშვი!..

— ვისთან მიბრძანდებით?

— მინისტრი მინდა, ან რომელიმე მოადგილე, ანდა რესპუბლიკის „ობიექტს“ უფროსი...

— საშვის გარეშე ვერ გაგატარებთ... — მილიციულმა მკლავზე მოჰკიდა ხელი და უკან დაახვეინა. — საშვების ბიუროში მიბრძანდით, ქუჩიდან ხელმარჯვნივ!

— არსადაც არ გავალ აქედან... — მტკიცედ თქვა მირიანმა. — ძალზედ მნიშვნელოვანი და სასწრაფო საქმე მაქვს!..

— ყუთში რა გიდევთ?..

— მილიონები!..

მორიგეს თავშეკავებულად გაეცინა.

— არ გეხუმრებით... — განაგრძო მირიანმა და პასპორტი გაუწოდა, — გთხოვთ დაუყოვნებლივ აცნობოთ მინისტრს!..

მილიციის ახალგაზრდა სერჟანტმა გაკვირვებით აჰხედ-დაჰხედა და გამომცდელად ჩააშტერდა თვალებში; მერე პასპორტი გადაშალა, ყურმილი აიღო და მხედრულად გამოკიმულმა ვილაცას უბატაჯა კაცის ნათქვამი...

მირიანმა სერჟანტის შემოხედვაზე იგრძნო როგორ შეიცვალა უცებ ამინდი, რა ფუსფუსი და ფაცი-ფუცი ატყდა ერთბაშად მთელ სამინისტროში...

— წამობრძანდით, ბატონო, გელოდებით... — თავაზიანად უთხრა შუა ხანს მიღწეულმა სიმპათიურმა პოლკოვნიკმა, რომელიც ფიქრებში გართულს შეუმჩნეველად თავს წამოსდგომოდა.

მირიანი დაფაცურდა, ყუთს წაეტანა...

— თქვენ ნუ სწუხდებხართ!.. ბიჭები წამოიღებენ!

ორმა ახალგაზრდა ლეიტენანტმა აქეთ-იქედან ჩააველეს ყუთს ხელი და კიბეს შეუყვანენ...

სიზმარივით განვლო მეორე დღემ... გვიან ღამემდე გრძელდებოდა ფულების, ოქროულობისა და ძვირფასი ქვების თვლა და წონა-ზომვა; ოქმებისა და ახსნა-განმარტებების წერა...

ყველაზე მეტად მაინც, ამ ორომტრი-ალში, იქ მყოფთა განცვიფრებული და სიბრალულთი აღსაყვებ მხერა დაამახსოვრდა...

ნაშუალამევის პირველი საათი იყო საბატიმროში რომ მიიყვანეს...

მირიანმა კმაყოფილებით შეათვალი-ერა გისოსებიანი საკანი და მოწყვეტით დაეცა ტახტზე...

ასე ტკბილად და უშფოთველად კარგა ხანია აღარ სძინებია!

ახსნა-განმარტებაში იგი სწერდა, რომ აღნიშნულ განძს წლების განმავლობაში აგროვებდა, მაგრამ ამჟამად შეიგნო დანაშაული, ნებაყოფლობით უბრუნებს სახელმწიფოს მის მიერ უკანონოდ წაგლეჯილ მილიონებს და მზად არის იკისროს ყოველგვარი სასჯელი... კითხვაზე, თუ კონკრეტულად სად, როდის, როგორ, რა გზებითა და ხერხებით, ვისი მონაწილეობითა და ხელშეწყობით ჩაიდინა ეს დანაშაული, მირიანი სდუმდა...

— მე შემოძლია მოგილოცოთ... — უთხრა მესამე დღეს ნაცნობმა პოლკოვნიკმა, რომელსაც უკან გადავარცხნილი სრიალა თმა, ფერმკრთალი სახე და ფიჭვიანი შავი თვალები ჰქონდა.

— რა უნდა მომილოცოთ, ბატონო?.. — ჰკითხა შემფოთებულმა. მან იცოდა, რომ ეს კაცი სოციალისტური საქუთრების დატაცებისა და სპეკულაციის წინააღმდეგ მებრძოლი სამმართველოს უფროსი იყო.

— პროკურორი არ იძლევა თქვენი დაპატიმრების სანქციას... — პოლკოვ-

ნიკმა თხელი ტუჩები ოდნავ გაწვლა და ისევ მოკვება, თითქოს გაღიმებას აპირებდა და გადაიფიქრაო. — ასე, რომ, ამ საღამოს ვაგათავისუფლებთ!

მირიანს უსიამოდ შეაყრეოლა... ისეთი გრძნობა ჰქონდა, თითქოს ბიჭი ქუჩის კუთხეში ელოდა იარაღშემართული...

— კი მაგრამ... ისეთი რა დაეშავე, ბატონო?

— საქმეც ეგ არის, — მიუგო პოლკოვნიკმა. — განძის არსებობა თავისთავად როდი გულისხმობს დანაშაულის აუცილებლობას... ხომ შეიძლება და სადმე გეპოვნათ?!

— მე თუ არა, აბა ვიღას დაუშავებია, ბატონო!.. — წამოიძახა სასოწარკვეთილმა; მაშინ იყო, მოხსნა გუდას პირი და ყველაფერი გადმოალაგა, ძველიცა და ახალიც — დაწყებული ღვინაშვილიდან, ხერხაძემდე მოყოლებული...

ანკი რად უნდა დაეფარა და დენდო ვინმე, როცა თავად ისე წაუვიდა საქმე, ცხებეც სანატრელი გაუხდა...

ამის შემდეგ პატიმრობა, რაღა თქმა უნდა, განაღდებული ჰქონდა!

მაგრამ, ყოველ შემთხვევისათვის მაინც, თავისი პოზიციები რომ განემტკიცებინა, „განცხადებაც“ გაიხსენა: მე ადრევე ვაღიარე დანაშაული, მივმართე კიდეც ამის თაობაზე პარტიის რაიკომს, მაგრამ პერე სისუსტემ მძლია და უარყვავი ჩემივე ნაწერიო...

„ღვევიძის საქმე“ სწრაფად გახმაურდა და მთელ ქვეყანას მოედო; სამინისტროსთან არსებული საზოგადოებრივი აზრის ინსტიტუტი დაინტერესდა მირიან ღვევიძის საქციელის ნამდვილი მოტივით... საკითხი ცალკე გამოიყო და საგამომძიებლო სამმართველოს თანამშრომელ გია თოფურაძეს დაევალა მისი შესწავლა.

მაღე გამომძიებლის პორტფელში გაჩნდა რაიკომში ადრე გაგზავნილი განცხადება (ანუ აღსარება, როგორც თვითონ ეძახდა მირიანი) და მილიციის რაიონულ განყოფილებაში მიკვლეული

ორი მეტად საინტერესო ხელწერილი...

ხელმეორედ გაკეთებულმა ტექსტის გრაფიკულმა ექსპერტიზამ კვლავ დაადასტურა „აღსარების“ სიყალბე, თუმცა პატიმარი თავგამოდებით ამტკიცებდა, ჩემი დაწერილიაო... ხელწერილებიდან ირკვეოდა, ყოფილ დირექტორს უსიამოვნება და შეხლა-შემოხლა რომ ჰქონდა თავისივე მუშასთან, ვინმე ჭიქურ სანებლიძესთან, მაგრამ რის ნიადაგზე იყო აღმოცენებული ეს კონფლიქტი, არ ჩანდა...

რაკი ძიებისათვის უკვე ცნობილი გახდა ამ ამბავში ბიჭის მონაწილეობა, მირიანი იძულებული შეიქნა გაეფურცინათ თავისი ზოგი რამ გაემხილა: კერძოდ, მან მისცა ჩვენება, რომ შეავტოკაბე მუშამ ექვით იცოდა განძის არსებობა, რის გამოც სისტემატურად უთვალთვალეხდა, უწყობდა შანტაჟს და ცდილობდა დიდი ოდენობით თანხის „შეწერას“ ანუ გამოძალავს... ხოლო მან შეურაცხებელი, მტკიცე პოზიცია დაიკავა და არ დათმო არც ერთი კაბიკი, რადგან განზრახული ჰქონდა განძის მთლიანად სახელმწიფოსათვის ჩაბარება!..

გამომძიებელი დაინტერესდა ბიჭის ვინაობით, მაგრამ მისი ნახვა აღარ მოხერხდა: როგორც ირკვეოდა, სწორედ იმ დღიდან, რა დღესაც მირიანი მილიციას ჩაბარდა, ჭიქურ სანებლიძეც აღარ გამოჩენილა ქარხანაში... ვილაცამ თქვა, ციმბირში აპირებდა გამგზავრებას, რომელიღაც დიდ მშენებლობაზეო... ქარხანაში ოპერატიული ჩგუფი მუშაობდა, ყველაფერი არეულ-დარეული იყო: მთავარი ბუღალტერი ავყოფაშვილი, დირექტორობის მომლოდინე ბარნაბა კაცაველიძე და პირველი საამქროს უფროსი ვაშაქიძე უკვე დაეპატიმრებინათ!..

გამომძიებელმა ლოტიანის მთავრეც მიაკითხა ბიჭს, ნაჭირავებ ბინაში, მაგრამ უთხრეს — თვეზე მეტია აქ აღარ ცხოვრობსო...

ერთი რამ კი მყისვე შენიშნა გია თოფურაძემ: ეტყობოდა, ბიჭი ყველან

უყვარდა, — როგორც კი მის სახელს ახსენებდა, მაშინვე თვალები გაუბრწყინდებოდათ ხოლმე. დიასახლისს, ავადმყოფური გარეგნობის გამხდარ, ქალბატონ ქალს, ხმა გაეზარა და ცრემლებივც კი მოერია: იქნებ ჩემგან ეწყინა რამეო... ღმერთია მოწამე, მე იგე შეილივით მიყვარდაო... ქირას არ ეთხოვდი, მარა ყოველ ჟამიგარზე ძალად ტოვებდაო... მე ის ფული არ დამიხარჯავსო... ჭერსა და იატაკს გამოვუცვლი, კედლებს გამოვაშალოვებ და შევეუნახავ ოთახს, არ გავცემ — დაბრუნდეს ეგება, ამ შემოდგომაზეო...

ასევე იყო ქარხანაშიც: ჭიქურ სანებლიძის ხსენებაზე მუშებმა ყურები ცქიცქეს, გარს შემოეხევივნენ და აქეთ დაუწყვეს გამოკითხვა, თქვენ ხომ არ გსმენიათ რამე იმ ბიჭზეო... გამოძიებელმა სიტყვა ჩამოაგდო დირექტორისა და მუშის წარსულ მტრობაზე, მაგრამ არავინ არაფერი იცოდა, — მხოლოდ ის გაიხსენეს, საერთო კრებაზე რომ წაქამათდნენ ერთხელ...

ბოლო დროს მირიანი ძალზე დაფიქრებული და დანაღვლიანებული ჩანდა: მართალია, სიცოცხლე შეინარჩუნა (დახვრეტით ვერ დახვრეტდნენ), მაგრამ მაინც ავი წინათგრძნობა და რაღაც გაურკვეველის მოლოდინი უღრღნიდა სულსა და გულს... ვინ იყო ბოლოსდაბოლოს ეს ბიჭი, რომელმაც ისე გაუხადა საქმე, საბატონრო სამოთხედ მოაჩვენა?.. ცხოვრებაში ბევრი უსიამოვნება შეხვედრია, ბევრი მტერიც ჰყოლია, მაგრამ ყველასათვის დამსახურებისამებრ მიუზღავს და ნუთუ არ შეიძლებოდა ჭიქურ სანებლიძეც ასევე ჩამოეშორებინა გზიდან, ეს უკიდურესი ღონე რომ არ ეხმარა?.. ხომ არ აჩქარდა?..

აი, რა კითხვები აწვალებდნენ დროდრო, მაგრამ მყისვე ახსენდებოდა ბიჭი, და სიხარულს ვერ მალავდა ციხის სქელი კედლები რომ იცავდნენ... ავი ყველაფერი იღონა და მაინც დამარცხდა...

გულით ეწადა ამოეცნო ის საიდუმლო, მიზეზი იმ უპირატესობისა, რომლითაც ჭიქურ სანებლიძემ დაკაზმა, მაგრამ ვერა და ვერ მიმხვდარიყო...

ბოლოს, რა დაატყო, გამოძიება ძლიერ დაინტერესდება ჭიქურ სანებლიძის ვინაობით, გადაწყვიტა აღარაფერი დაეშალა (გარდა ზოგიერთი უმნიშვნელო წერილმანისა) და ამით მაინც ეტია შური... მან მისცა დეტალური ჩვენება, მოყოლებული გარაკის კედლის წარწერიდან და მანქანაში ჩავდებული მუქარის ბართიდან: ნიღბოსნის გამუდმებული თავდასხმები... დამ-დამობით ტელეფონი... მერე გამოჩენა და პრეტენზიები მილიონზე... ავტოგრაფი და „აღსარება“... ავტომანქანის შეთავაზება და ასი ათასად ღირებული აგარაკის შებირება... მის მიერ საწყობთან ბიჭის მოკვლის განზრახვა... ბახა-ბახას შესახლება და დაღუპვა... დაბოლოს აგარაკზე ორმოს პირას გათამაშებული სცენა, — ბიჭის განზრახვა განძის გატაცებისა, რომელიც მას ხაზინაში შემოსატანად მოჰქონდა!..

ახალმა ჩვენებამ გამოძიებელს კიდევ უფრო გაუცხოველა ინტერესი ჭიქურ სანებლიძისადმი. მართალია, დაზარალებული ვერავის ასახელებდა ამ ამბების მოწმედ, მაგრამ ბიჭის მოძებნა და დაკითხვა მაინც აუცილებელი იყო მირიან დევძის „ქცევის მოტივის“ დასადგენად, ასე ძლიერ რომ აინტერესებდა საზოგადოებრივი აზრის ინსტიტუტს...

• • •

მეორე დღეს გია თოფურძე მზიანეთს გაემგზავრა, ბიჭის მშობლიურ სოფელში, სადაც ექვს წლამდე იზრდებოდა თურმე, ვიდრე დაობლდებოდა და საბავშვო სახლში მიიბარებდნენ...

ავტობუსი გადასახვევით გააჩერებინა და ფეხით გაუყვა შარას; ეტყობოდა, სოფელი ადრე ხალხმრავალი და მჭიდროდ დასახლებული ყოფილა, რასაც ფერდობებზე შემორჩენილი ნასახლარები მოწმობდნენ... ცხელოდა,

ზუსტირა ბუჩქნარს შეფარებული ნა-
ხირი ზანტად იცოხნებოდა და მოწყე-
ნილი მზერით მიაცლებდნენ მტვრიან
შარაზე მიმავალ მგზავს... ხელმარჯ-
ვნივ, ხეობაში, წყნარად მიედინებოდა
დუშალა, მუყაოზე გავლებულ ლურჯ
იკანკელს რომ ჰგავდა.

სოფლის შესასვლელთან გამომძიე-
ბელს გალიფესა და „აზიაცებში“ გა-
მოწყობილი ბერიკაცი შემოხვდა. ღვე-
დის მოვერცხლილი აბზინდა შარვლის
ჯიბესთან რომ უკონწიალებდა.

თავაზიანად მიესალმა და — ჩიქურ
სანებლიძე სად ცხოვრობსო, ჰკითხა.

— რა ხარ, ბიძიკო, მისი?... — გამო-
ცოცხლდა მოხუცი და უღვაშებზე ჩა-
მოისვა ხელი.

— მეგობარი... — მიუგო მან.

გია თოფურიძე ოცდაათს გადაცი-
ლებული კაცი იყო, მაგრამ სახეზე ჭერ
ისევ შემორჩენოდა ყმაწვილური იერის.

ბერიკაცმა სიყვარულით შეათვალი-
ერა სტუმარს.

— გამაგებინე სადაა ეგ ბოვეში ამჟამად,
ბიძიკო... გვიხაროდა კერას რო მოა-
კითხა... სივენახე გადააბრუნა, ეზო შე-
ლობა; ძველი ფიცრული დაშალა, სა-
ძირკველი გაჭრა და ქვებიცი ამოზიდა
დუშალადან: სახლის აშენებას აპირებ-
და, მაგრამ უცებ სადღაც გაჭრა... მია-
ტოვა ყველაფერი...

— მე აქ მეგონა უკვე... — ჩაილაპა-
რაკა გია თოფურიძემ. — ამას წინათ
მითხრა, სოფელში მივდივარო...

— აბა საცაა ჩამოვა ხომ? — წამო-
იძახა გახარებულმა.

ჩიქურ სანებლიძის ბიძის სახლი მი-
ასწავლა, — ხელმარჯვნივ მესამე მო-
სახლეო... მე წყალგალმა გავირბენ სი-
ძე-ქალიშვილთან და მალე დაებრუნ-
დები, მინდა წვრილად გამოგკითხო იმ
ბიჭის ამბავიო...

რაცდენ სანებლიძეს ვენახის შეწამ-
ვლა დაემთავრებინა და ჩამურის კი-
დეზე შემოდგმულ აპარატს რეცხავდა...
სამოცდაათიოდე წლის ჰარმაგი გლეხი
იყო, ბორდოს ხსნარით შეღებილი ძვე-
ლი ბლუნა-შარვალი ეცვა და თავი დო-

ლბანდით ჰქონდა წყარული... ჭიშკარს
მომღგარი უცხო კაცი რომ დაინახა
პორთფელით ხელში, შეერთა...

გია თოფურიძეს აღარ დაუმალავს ვი-
ნაობა, პირდაპირ უთხრა, გამომძიებე-
ლი ვარ, რაღაც სხვა საქმესთან დაკავ-
შირებით დამჭირდა თქვენი ძმისწუ-
ლის მოწმედ დაკითხვა, მაგრამ თბი-
ლისში ვერ ვნახე და მიტომ შეგაწუხე-
თო...

— მშვიდობა ხომაა, ბატონო?... —
აწრიალდა მასპინძელი. — ეს ორი თვეა
ბიჭისა აღარაფერი ისმის... ადრე წერი-
ლებს აგზავნიდა...

ოდამი შეუძღვა სტუმარს, მაგრამ
გია თოფურიძემ აივანზე ირჩია ყოფნა.

ვიღრე მასპინძელი ტანსაცმელს გა-
მოიცვლიდა, გამომძიებელი აივანზე
იჯდა და მოაჯირს გადაყრდნობილი სი-
გარეტს აბოლებდა... აი, ის მომიჯნავე

ეზო იყო, ალბათ, ბიჭის მამისეული
ფუძე... ჩანდა გაჭირილი ბალავარის
გასწვრივ დაყრილი რიყის ჰალანგარი

ქვები, თავისი ზურგიით რომ ამოეზიდა
დუშალადან ჩიქურ სანებლიძეს... იქვე
გადახურულში, ძველი სახლის შემკ-
ვარტლული ფიცრები ეწყო...

ხედავდა, რა რიხით იძლეოდა გან-
კარგულებებს დაბანილ-დავარცხნილი
და საგარეოდ მორთული რაყდენი, და
რა მარჯვედ ტრიალებდა წელში მო-
კაკული ღედაბერი სამხადში, რომლიმ
თავიდანაც ბლუჭა-ბლუჭად ამოდოდა
ლურჯი კვამლი... ქათმის კრიახი რომ
გაიგონა, გულში კიდევ ეამა, რადგან
დილას აქეთ, რაც თბილისიდან გამო-
ვიდა, ლუკმა არ ჩასვლოდა...

საღამო ხანს ზალაში ვახშმად დასხ-
დნენ. რაყდენს უნდოდა სტუმრის პა-
ტივსაცემად მეზობლები მოეპატიებე-
ნა, მაგრამ გია თოფურიძემ არ დაანე-
ბა... მომცრო ჰიქებით სვამდნენ ღვი-
ნოს და თან ბიჭზე საუბრობდნენ... ჭერ
დედა გარდაცვლოდა რაღაც „ჩამომრე-
ბი“ ავადმყოფობით და ექვს თვეში მა-
მაც მიჰყოლოდა.

— რამდენი წლისა იყო თქვენი ძმა?...
— ჰკითხა სტუმარმა.

— სამოცს იქნებოდა მიღწეული... —
მიუგო მასპინძელმა.

— რძალი?..

— ისიც ასევე, დაახლოებით.

— ბიჭი ექვსი წლისა დარჩა?

— დიახ...

— მერედა ასე გვიან ასაკში შეეძა-
ნათ შეილი?.. — ჰკითხა განცვიფრე-
ბულმა.

რაცდენი უხერხულად შეიშმუშნა და
კიქას ადგილი მოუნაცვლა მაგიდაზე.

— ჩემს ძმას ერთი შეილის მეტი არ
მისცა ბუნებამ და ისიც ომში დაედუ-
პა... ეგ ბოვშევი მოგვიანებით იშვი-
ლეს...

— მართლა?! — გაიკვირვა სტუ-
მარმა.

— რაღა დროს ამათი ჩვილბავშვია-
ნობა იყო, ბევრმა კიდეც გაუმტყუნა,
მაგრამ გიორგის, ჩემს ძმას, ჰქონდა
უსასველოდ გადაჩემებული, — არ მინ-
და ფუძე წაიშალოსო. ერთი წლისაც
არ იქნებოდა, თბილისიდან რომ ჩამო-
იყვანეს: ჩემი რძლის ნათესავე ცხოვ-
რობდა ქალაქში და იმან გაუკვლია
გზა... უნდა გენახათ როგორ გაიხარეს
— შეილი გაგვიცოცხლა. ჩვენი ჩქიუ-
რი დაბრუნდა ომიდან (ბიჭსაც ეგ სა-
ხელი დაარქვეს)...

ადრე თუ სიკვდილს ნატრობდნენ ახ-
ლა იმას შესთხოვდნენ ღმერთს—იმდენი
მანც გვაცოცხლე ეს ბოვშევი ამოგვაზ-
რდევინე და გზაზე დაგვაყენებინეო...
მაგრამ აღარ დასცალდათ...

არც მე ვარ მთლად მართალი, არ უნ-
და მომეგლიჯა გულიდან, მარა ეს ჩემი
დედაცაიცი, ახლა რომ დაფრინავს ჩიტი-
ვით, მაშინ ლოგინად იყო ჩავარდნილი,
გეოჭირდა; შვილებიც სასწავლებლად
გვეყვდა დაგზავნილი...

აქვე, ახლოს, უბისაში რომ ბავშვთა
სახლია იქ მივაბარე... ყოველ შაბათ-
კვირას ვაკითხავდი, ხანდახან ჩამომყავ-
და კიდეც — არ მინდოდა აქაურობა
დავეიწყებინა... მერე დუშეთში გადა-
იყვანეს და დაეკარგეთ ერთმანეთი.

ნაშვილები რომ იყო, ადრევე გაიგო:
მხნაც ასე, თქვენსავით მკითხა ერთ-

ხელ და დამალვა აღარ მოხერხდა... ვი-
ფიქრე, ალბათ, ამის გამო აიყარა გულა
აქაურობაზე-მეთქი...

შარშანწინ, შემოდგომაზე, სულ რომ
არ მოველოდით და სიზმარცხადში არ
ვიყავით, უცებ გამოგვეცხადა — გავრ-
დილი, დავაყვაცებული... აქ უნდა დავ-
სახლდეო, მითხრა; — მამაჩემის ანდე-
რძი არ დამეიწყებიაო...

სახლის მშენებლობა წამოიწყო და
ვაზის ჩაყრასაც აპირებდა იმ გზა-
ფხულს... დღე და ღამეს ასწორებდა —
მე ასეთი შარჭვე ბიჭის მნახველი არა
ვარ... გვიხაროდა და მხარში ვედექით...
ისე შეაყვარა სოფელს თავი, ახლაც მე-
კითხებიან, როდის ჩამოვო...

მერე უცებ აიცრუა გულა საქმეზე,
დაკრა ფეხი და ქალაქში გაიქცა...
ბოლო დროს ისე იყო აფორიაქებული,
ველარ ცენობდი... ადგებოდა ღამით,
გავედოდა აივანზე და იჭდა საათობით
(ძველი ფიცრული რომ დავშალეთ, აქ
ათევედა ღამეს).

არც გამეკირებია, მართალი ვითხ-
რათ: მე სამი მყავს, მაგრამ სამივე ქა-
ლაქშია გაქცეული, — უფრო იმან გა-
მოცა, აქ დამეკიდრებას რომ აპირებ-
და... კი დაიბარა მალე დაებრუნდებო,
წერილებშიც ამასვე მწერს, მაგრამ
აღარ მაქვს იმედი... სადღაც საკონსერ-
ვო ქარხანაში დაუწყია მუშაობა, ქი-
რით ცხოვრობს, თურმე; ვერ იქნა და
ვერ ჩავაკითხე ერთი, ვერ მოვიცალე,
ჭამაგირი დიდი არ უნდა ჰქონდეს...
ისედაც ბევრი ნაწვალბია ცხოვრებაში
და მეცოლებდა, ჯერ მანც ახალგაზრ-
დაა — პატრონი და გზის გამკვლევი
უნდა, ჩემს მეტი ახლობელი არავინ
ჰყავს... მართო საკუთარი თავის ანაბა-
რას ჰქვანი ბიჭია, ადვილად არ გადა-
ცდება, მარა ცოტა თავისებურია...
თქვენ რა დაგიმალეთ, და ხშირად მოს-
დიოდა, თურმე, ჩხუბი სამსახურში, მი-
ტომაც ვერ მოიკიდა ფეხი ერთ ადგი-
ლას... მეშინია ახლაც ხიფათს არ გა-
დაეყაროს... ხომ იცით ქალაქი ჭრელია
— ხალხიც აღარაა მანცდამანც, უწინ
რო იყო, ისე სანდო... მითხარი შენი

ქირიმე, ჩემო ბიძია, ხომ არაფერი გაუფუჭებია?..

— არა, არა... — სწრაფად მიუგო სტუმარმა და ხელის ნერვიული მოძრაობით ჩაასრისა სიგარეტი საფერფლეში. — თუ შეიძლება წამაკითხეთ წერილები...

რადენ სანებლიძე წამოდგა, კამოდის უჯრა გამოაღო და კიდევწახებულა ორი კონვერტი მიუტანა.

გია თოფურაძემ სწრაფად ჩაიკითხა გაკრული ლამაზი ხელით ნაწერი ბარათები. ბიჭი ორივეგან იმეორებდა, როგორც კი საქმეს მოვრჩები, მაშინვე მზიანეთში დაებრუნდებიო...

— ხომ არ იცი, რა საქმეზეა აქ ლაპარაკი?.. — ჰკითხა.

— მე მგონია შეყვარებული უნდა იყოს, აბა სხვა რა საქმე უნდა ჰქონდეს, მარა ჭალაქელი გოგო სოფელში არ წამოყვება და არც გამოადგება.

— თქვენი ვარაუდით, ბატონო რადენ... რას უკავშირებთ ბიჭში მომხდარ ცვლილებებს და ასე სასწრაფოდ მის გამგზავრებას?..

— ჯერ ვიფიქრე, ვინმე თავისიანი ხომ არ გამოუჩნდა-მეთქი (სწორედ იმ ხანებში, ვგონებ, რალაც წერილი მიიღო)... გარჩენა და გაზრდა ეზარებათ, თორემ მერე ამისთანა ბიჭი ვის არ უნდა!.. მაგრამ მაშინ უნდა გაჰხარებოდა, ეგ კი პირიქით, ისეთ დღეში ჩავარდა, დანა პირს არ უხსნიდა და თამბაქოს წევაც დაიწყო... ბოლოს ასე დავასკვენი: ალბათ, შეყვარებულს უთხოვებენ-მეთქი... თითო ჭიქა დავლიოთ, ბატონო, თორემ რაღა გამოვიდა, — მართო ლაპარაკს ვუნდებით!..

გია თოფურაძე იმ ღამეს იქ დარჩა... მალე „აზიაცებსა“ და გალიფეში გამოწვიული, უღვაშებგადარეხილი ბერიკაცი შემოესტუმრათ, „წყალგალმა“ რომ გახლდათ, სიძე-ქალიშვილთან... გვიანობამდე ისხდნენ და სვამდნენ...

გამომძიებელს ხანდახან ფიქრები წაიღებდა ხოლმე... მისი გონება მთლიანად დატყუროს ჯიქურ სანებლიძეს, რო-

მელიც არასოდეს ენახა, მაგრამ მაინც ნათლად ჰყავდა წარმოდგენილი: შავ სპეტანსაცმელში გამოწყობილი ახალგაზრდა ბიჭი, უკან გადაყრილი ოდნავ ტეხილი, წაბლისფერი თმით... გამხდარ, მოგრძო პირისახეზე მოდებული ოქროგარეული ძალი წვერ-ულვაშითა და დაფიქრებული ცისფერი თვალებით, რომლებიც დროდადრო უჩვეულო რისხვით ენთებოდნენ... რაც უფრო მეტა ესმოდა ამ ბიჭზე, თითქოს მით უფრო ეხვეოდა იგი იდუმალების სამოსელში...

ორიოდე დღის შემდეგ გია თოფურაძე თავის კაბინეტში ჰკითხავდა პატიმარს...

მირიანი შეტევაზე გადავიდა:

— მე კეთილსინდისიერად ვალიარე დანაშაული, ნებაყოფლობით წარუდგეჭი მართლმსაჯულებას და მოთმინებით ველი განაჩენს... საინტერესოა, თქვენ რატომ აფარებთ ხელს ჯიქურ სანებლიძეს, რომელიც... რომელმაც...

— ხომ ვითხარით, ბატონო... — შეაწყვეტინა გამოძიებელმა. — ბიჭის პოვნა ჯერჯერობით არ მოხერხდა-მეთქი?!

— ცხადია არ მოხერხდებოდა, — ნიშნისმოგებით თქვა პატიმარმა. — იგი იმალებას... თქვენც ადექით და გამოაცხადეთ ძებნა!

— საამისოდ საჭიროა დაპატიმრებინ სანჭტია, რის საფუძველსაც თქვენი ჩვენება არ იძლევა; ვერც მოწმეებს ასახელებთ და თვითონვე აღიარებთ, რომ ჯიქურ სანებლიძემ უარი თქვა შეთავაზებულ ავტომანქანაზე, ხოლო მერე შეპირებულ ასი ათასზეც...

— რა თქმა უნდა, — მას ხომ მილიონი უნდოდა!

— მერედა რატომ არ წაიღო?.. აქი ორჯერ მიეცა შესაძლებლობა: ერთხელ — როცა ორიშოში თავს წამოგადგათ და განგაიარაღათ, ხოლო მეორედ — როცა თქვენ თვითონვე დაუტოვეთ ბაღში განძით საესე ყუთად!

მირიანი შეკრთა: ბოლო დროს თავადაც ექვი ეპარებოდა, რომ ბიჭი ფულის გულისთვის დევნიდა...

— კარგი... ვთქვითდა ჩემი მოკვლა უნდოდა... განა აქვს კი ვინმეს უფლება ადამიანის სიცოცხლე და ღირსება ხელკას?

— გეთანხმებით... — ჩაიღიმა გამომძიებელმა. — მაგრამ...

— რა მაგრამ... თქვენ გინდოდათ მაინცდამაინც მოვეკალი?... მცდელობაც ხომ იგივე დანაშაულია!..

— რატომ მაშინვე არ მიმართეთ მილიციას?..

— მაშინ არ ვიცოდი ვინ იყო...

— ეს როდია მთავარი (თქვენ არც ახლა იცით ვინ არის იგი!); უბრალოდ გეშინოდათ!.. გეშინოდათ გამოძიებას რაიმე დანაშაული არ გამოეჩხრიკა — „საქმე არ ვამსკდარიყო“... ჩრდილი არ მისდგომოდა თქვენს უმწიკვლო სახელს... გერჩინათ თვითონვე გაგერკვიათ და მოგეგვარებინათ ყველაფერი, ხმაურისა და აყალმაყალის გარეშე!

— მე არავითარი დანაშაული არ მქონია, ვარდა იმისა... მაშ, ჭიჭურ საწებლიძეს არ დასჯით?..

— როგორ გითხრათ... როცა გამოჩნდება, დავეითხავთ, და თუ ყველაფერი დადასტურდა, რასაც თქვენ ბრძანებთ...

— სხვას რომ თავი დაეანებოთ. მართო იარაღის უნებართვოდ ტარებისათვის ეკუთვნის ციხე!..

— სხვათა შორის... — გაიღიმა გამომძიებელმა. — თქვენს სახლში მთელი არსენალი აღმოვაჩინეთ, რვეოლვერიიდან დაწყებული ხელყუმბარებამდე... საინტერესოა რად გინდოდათ, ომის დაწყებას ხომ არ ამირებდით?..

— თავს ვიცავდი... — ჩაილაპარაკა მირიანმა. — მე ომი აქეთ გამომიცხადეს!..

— მართალი გითხრათ, არა მჭერა... ჭიჭურ საწებლიძეს რომ თქვენი მოკვლა ნდომოდა ამ დრომდე მოიყვანდა განზრახვას სისრულეში!..

— არა გჭერათ?.. — გაიმეორა ღრმად

დაფიქრებულმა; ადრე თვითონაც ბევრჯერ მისულა ამ დასკვნამდე და ისევე უარყვია, მაგრამ გამოძიებლის ნათქვამი ახლა სხვანაირად ეღერდა... ხომ არ იმალებოდა ამ ამბავში რამე ავბედითი საიდუმლო?..

და უცებ, რატომღაც (სიტუაცია შეიქმნა ისეთი), წუხანდელი სიზმარი გაასხენდა:

სადღაც შორს მიემგზავრებოდა მთხოვარავით ჩამოხეულ-ჩამოძონძილი და მშიერ-მწყურვალე... ანაზღად თუთის ხეს გადაეყარა გზისპირას და ძლიერ გაეხარდა... რიგ-რიგობით იწვედა ტოტებს — მუქით იყრიდა პირში ქარვისფერ თუთას, მაგრამ ვერ ძღებოდა... მერე ტოტზე დახვეული ვახის ლერწი, ბაბილო და შავ-შავი მტევნებიც შენიშნა: თითქოს ჯერ არ უნდა ყოფილიყო მოწვეული, მაგრამ ხე სამზეოზე იდგა და ყურძენი მწიფდა... უცებ, ღობესთან თეთრკაბიანი ქალი შენიშნა და გაუკვირდა: „შენ აქ რა გინდა, ბაბი?..“ ორი მტევანი მოგლიჯა, უფრო დიდი და დამკრახული თავისთვის დაიტოვა, მეორე — ქალს გაუწოდა, მაგრამ ერთი მარცვალი იმასაც შეაწყვიტა... ქალმა მტევანს მიწაზე დააგდო და ფეხით გაკყლიტა... „რას სჩადიხარ, რას!..“ — დაუყვირა მირიანმა და სახეზე ხელები აიფარა... ბარის მოსატანად გაიქცა, რომ აეფხიკა, ან მიწა წაეყარა, მაგრამ სახლს ველარ მიაგნო და გასაღებიც გზაში დაჰკარგოდა... პერანგი გაიხადა და გადააფარა, თუმცა ისე იყო დაძინებული, ვერ მალავდა დაწყლებილ მტევანს... ქალი კი ამასობაში სადღაც გამქრალიყო — სისხლიანი ნაფეხურები აჩნდა მხოლოდ მიწას...

ბაბისთანა და ბაბიზე უკეთესები ბევრი ჰყოლია, მაგრამ ისინი არასოდეს მოჰგონებია, ეს კი ხანდახან ჭიჭურად შეახსენებდა ხოლმე თავს... აღბათ იმიტომ, ტრაგიკულად რომ დაიღუპა (თანაც ფეხმძიმედ იყო იმ დროს) და ისედაც — ჩანს, მართლა უყვარდა... გაუკვირდა: ან რამ დამასიზმრა ეს აბდა-უბდა, ანდა ახლა რამ გამახსენაო...

— თქვენ ნახეთ და პირადად ესაუბრეთ მას?... — ჰკითხა.

— არა, — მიუგო გამოძიებელმა. — აქი ვითხარით, ჯიქურ სანებლიძის პოვნა არ მოხერხდა-მეთქი; წერილი გამოუგზავნია... ესე იგი, წერილობითი ახსნა-განმარტება მომცა...

გია თოფურაძემ სიგარეტს მოუკილა...

იგი როდი სტყუოდა: დილით, ფოსტა რომ გადაათვალიერა, მართლაც იპოვა ბიჭის წერილი, უფრო სწორად მოზრდილი ბანდეროლი, რომელიც ოცდაათამდე თაბახს შეიცავდა, მაგრამ მისი მისამართით კი არა, პატიმრის ადრესით იყო გამოგზავნილი...

— შეიძლება მოგწიო?... — მირიანი კოლოფს წაეტანა.

— ინებეთ..

— რათ, რას იწერება?... — ასანთს გაკრა და როცა სიგარეტს უკიდებდა, გამოძიებელმა შენიშნა როგორ უკან-კალბდა ხელები.

— ფიქრობ, რომ სიმაართლეს!.. — მიუგო მან და დაყინებით ჩააშტერდა აფალებში.

— ვინ არის თუი, საიდან მოვიდა, რა უნდოდა?... — უცნაური ხმით ჰკითხა მირიანმა. — შიამბეთ რამე იმ ბიჭზე — გამაგებინეთ რა ხდებოდა სინამდვილეში!.. — უზომო ცნობისწადილთან ერთად უზომო შიშაც ჩასდგომოდა თვალებში. სიგარეტს საფერფლის კიდებზე ჩამოდო და პასუხის მოლოდინში გაქვადა...

— იგი შეილა თქვენი... — უთხრა გამოძიებელმა.

— რაო?! — იყვარა და ლენჩივით მიაშტერდა.

— დიახ... დეილი შეილი!.. — მიუგო მან.

მირიანს ყბა ჩამოუყარდა და სახე დაუჯრძელდა... პირი მოკუმა, თვალები მოხუჭა და ჩარბების კენეტას მოჰყვა... მერე უცებ თავი ასწია და გაიცინა:

— ხუმრობთ, ალბათ... ანდა რაღაც გეშლებათ... მე ხომ მხოლოდ ერთი ქაღალდი შევიღე მყავს!..

— არა, არ ვხუმრობ... — მირიანი გამოძიებელმა — და არც თქვენ შეგფერიით ახლა სიცილი!

მირიანი ისევე იცინოდა, მაგრამ ეს არ ჰგავდა ბუნებრივ სიცილს: სახის ცალი მხარე უღიმოდა, ცალი კი ჩამოსტროდა... წვერი გაზრდოდა და მთლად გასთეთრებოდა, თმა ასწეწოდა და გაზინზლოდა; ქუჩყიანი თეთრი პერანგი და მოქმუჭნილი-მოთელილი „საიუბილეო“ კოსტუმი ეცვა. მოხუცსა ჰგავდა, ავადმყოფსა და ჩაჩანას, სხვათა ზრუნვასა და მოვლა-პატრონობას რომ საჭიროებს...

— არა, არა, არა მჯერა... — სახის მომღიმარე მხარეც მოეღრუბლა და მოექუფრა; ხმა გაეზარა, გაუტყდა და მერე თითქოს სხვამ თქვაო, დასძინა: — განა ეს შესაძლებელია? არა, ასეთი რამ ცხოვრებაში არ ხდება...

— ხდება, ხდება... აბა კარგად დაუფიქრდით!.. — გია თოფურაძე დაძაბული მისჩერებოდა; სახეზე ღვარად ჩამოსდიოდა თფლი.

— რას უნდა დაეუფიქრდე?... — მიუგო ისეთი ხმით, თითქოს სულ სხვა სამყაროში გადასახლდაო. — თქვენ გონდით, ალბათ, გამოიტეხთო, თორემ ის ხომ დიდილება და მასთან ერთად დაილუპებოდა ბევრსიც.

— ბავშვი გადარჩა!.. — ჩააწვეთა გამოძიებელმა.

— არა, არა... შეუძლებელია... თქვენ გსურთ რამე სისულელე წამომაცდენინოთ... — თქვა მირიანმა ყრუ და არაამტყვესიური ხმით. — ის ხომ შეიდი თვისა იყო მხოლოდ... თანაც მანქანამ გადაუარა... მე მკვდარი მეგონა როცა საავადმყოფოში წაასვენეს... ვის უნდა სცოდნოდა ეს ამბავი?... არავის... აბორტი გავიკეთეო, მატყუებდა — თურმე მუცელს იკრავდა!..

კაცი დადუმდა და გამოძიებელსაც აღარაფერი უთქვამს.

— სწორედ იმ დილით მოვიდა ჩემთან... — წამოიწყო იმავე გასაცოდავებულმა ხმამ. — მუცელი ეტყობოდა უკვე, დამალუო შეუძლებელი იყო...

ეგონა, ბავშვის ხათრით მაინც შევირთავდი... მე კი ვუთხარი, ჩემი არ იქნება-მეთქი... პატიოსანი, ობოლი გოგო იყო, რაიონიდან ჩამოსული... ჩემს მეზობლად ქირით ცხოვრობდა... ძალიან უყვარდი, ძალიან...

— თქვენ კი მეორე დღეს ქორწილა გქონდათ... ყველაფერი ვადაწყვეტილი იყო!...

— დიახ, დიახ... თუ არ შემირთავ, თავს მოვიკლავო, მითხრა...

— გუნებაში კიდევ გაგიხარდათ და ჩუმად აედევნეთ უკან... გაინტერესებდათ რა მოხდებოდა...

— არა, თავი არ მოუკლავს... მანქანამ გაიტანა გმირთა მოედანზე...

— თქვენ სიახლოვეს არ გაჰკარებინხართ... შორიდან უთვალთვალდებით... სხვებმა უპატრონეს და წაიყვანეს საავადმყოფოში... ამბის გასაგებად მიაციტხეთ მერე, მოგვიანებით...

— რა გინდათ ჩემგან?..

— არაფერი... — მიუგო გამომძიებელმა.

— ჩემი ბიჭი ყოფილა?..

— დიახ... თქვენი ვაჟი... შეგიძლიათ ჩვენება მომცეთ? — ჰკითხა გამომძიებელმა.

— რა ჩვენება?.. — ცხვირსახოცი მოიშორა და გამოთავყვანებული სახით შეხედა, თვალები დაჰბერვოდა, და ცრემლებით ჰქონდა საეცე.

— ნუ გეშინიათ... ამით სასჯელი არც მოგემატებათ და არც მოგაკლდებათ!..

— რა სასჯელი?.. — ჰკითხა ვაშტერებულმა.

— სასჯელი კიდევ ერთი დანაშაულისათვის...

— მე არაფრის აღარ მეშინია... — თქვა კაცმა. — მიმიფრთხებია ასეთი საცოცხლისათვის!..

— კარგა... დღეს ამით დავამთავროთ.

— ცოტა ქალაღი მომეცით, თუ შეიძლება.

— რად გინდათ?..

— დავწერ ყველაფერს, ასე მირჩევიან... იქ, ჩემთვის, საკანში, მყუდროდ...

— ეგრე სჯობია... — გამომძიებელმა

ქალაღები გაუწოდა. უკან უკან გაქვით?..

— ფანქარიც, თუ შეიძლება!..

გია თოფურიძემ ფანქარი მისცა; მერე სახეზე ოფლი შეიმშრალა, კიქაში წყალი დაისხა, ოდნავ მოსვა. წყალი თბილი და უგემური იყო.

„იქნებ არც არის მისი შეილი?.. — გაუელვა გონებაში. — იქნებ ახლაც ეშლება რამე მირიანს?..“ დანადგოლებით არაფრის თქმა არ შეეძლო, მაგრამ ჩანს გაუმართლდა ვარაუდი... მაშინვე გაუჩნდა გჭვი, როგორც კი გაიგო, ბიჭი ნაშვილები ჰყოლიათ... ჩიქურ სახეობის წერილშიც, რომელმაც მასზე უდიდესი შთაბეჭდილება მოახდინა, მსგავსი არაფერი იყო ნათქვამი — სტრიქონებს შორის თუ იგრძნობდა რაღაცის კაცი!.. ყურმილი აიღო და ბადრავს გამოუძახა...

ახლგაზრდა სერჟანტი შემოვიდა ოთახში; მირიანი წამოდგა.

— მოითმინეთ... — გამომძიებელმა პორთველი გახსნა და გაკრული ხელით ნაწერი ქალაღების დასტა ამოიღო. — ჩიქურ სახეობიძე მთხვოს თქვენ ვადმოგცეთ...

გამყოლმა შენიშნა, პატიმარი ფეხზე ძლივს იდგა და მკლავში შეაშველა ხელი.

• • •

იმ დამეს მირიანმა თავი მოიკლა...

დილაადრიან ზედამხედველმა საკანის კარი რომ შეაღო, თვალწინ შემზარავი სურათი გადაეშალა: პატიმარი ყელგამოლადრული ეგდო ტახტზე, ხოლო იქვე, ტუმბურაზე, გადაქრელებული თაბახის ქალაღები ეყარა... შავი, ლეკვრტა სისხლით შეწებულ მის დაკრანხულ თითებში მინის პაწია ნამსხვრევი ბზინავდა (ეტყობა, თავიდან ფანქრის სათლელად ხმარობდა)... ზედამხედველს სახე დაეღმიქა, ტანში შეაძაგძაგა და დაზრინა იმის წარმოდგენამ, თუ რა არაადამიანური ტანჯვა უნდა გადაეტანა კაცს, ფრჩხილისოდენა შუშის ნატეხით კისრის ძარღვები რომ გადაეკრა...

დაიხარა და ქუთუთოები ჩამოუწია, მაგრამ მათ კვლავ მიიღეს პირვანდელი მდგომარეობა, თითქოს მიცვალებული თვალებს ახელსო...

* * *

რა შეიძლება ითქვას დამატებით?..
ჯიბო აბზიანიძე პატიმრობიდან გაათავისუფლეს, რაკი მირიანი აღიარებს — ყველაფერი ჩემი მოწყობილი იყო (კიკიკო თავგარელიძე, ჩანს, მართლაც სინდისის ქენჯნამ იმსხვერპლა!)

გუგა სამხარაძე ზღვიდან დაბრუნდა და დაქორწინდა, — ცისია თუ გახსოვთ! ჯიქურ სანებლიძე — მერე გაირკვა — ავად გამხდარყო და მთელი ორი თვე საავადმყოფოში იწვა თურმე... ახლა მშინეთშია და სახლს აშენებს! და კიდევ ერთი: ნანოს მეორე ვაჟი შეეძინა... მართალია მამამ სირცხვილი აჭამა და მთელი ქვეყნის სალაპარაკოდ გაიხადა თავი, მაგრამ ჩანს, მამა მაინც მამაა, და ახალშობილს მირიანი დაარქვეს!..

06306 ნიშარბაძე

პ ი ლ ი ვ რ ი მ ი

გამხნევებული შენი სიტბოთი და სულმოთქმული
შენი სიგრილით,
მე დაქწანწალეზ გაჩენის დლიდან შენს
ველ-მინდვრებზე
ვით პილიგრიმი.

ნუ დაიზარებ, მირჩიე რამე, მითხარ ჩემი მზე
საით ამოდის
ჯერ მალალ ცაზე ჰკიღია მთვარე, ვით ძველთაძველი
ეშვი მამონტის.

მეც მთვარის შუქით ვარ დაყურსული და აყვავებულ
ლამეებს ვითვლი
და კაცთა მოდგმის სატარებელი ჩემს მხრებზე ნელა
მძიმდება ტვირთი.

ისიც მითხარი, თუ უზრუნველი და ბედნიერი
ცხოვრების ნაცვლად,
რად ღამებედა ამდენი ფიქრი, ამდენი სევდა,
ამდენი განცდა.

ან ჩემი სული ჟამიჯამ ისევ სიყვარულისთვის
თუ არ ინთება,
მაშინ რაშია აზრი სიცოცხლის და ქვეყნად
ყოფნის
ქეშმარიტება.

გამხნევებული შენი სიტბოთი და სულმოთქმული
შენი სიგრაილით,
მე ვიწანწალეზ სიკედილის დღემდე შენს
ველ-მინდვრებზე
ვით პილიგრიმი.

ბოღნიხი

შენს მწვანე ტანზე
საუკუნოდ
ამოკვეთილი
სამოცდაბუთი
მშობლიური
სიტყვით ვიწყებით,
ნუ გაგვიწყრები
წარსულისთვის,
იყავ კეთილი,
მოურჩენელი
ტკივილისთვის
ნუ გაგვიწყრები.
დაგხავსებია
რა ხანია
მაღალი მხრები,
ხარ ბებერი და
რაც დრო ვადის
უფრო ბერდები,
დღეს ჩვენ მოვედით,
რომ ნანატრი
ქართული ხმებით
აგაზმუროთ
ძველთაძველი
შენი კედლები.
ხვალ ისევ მოვალთ
და დავარღვევთ
მაგ გარინდებას
და ცხელ ძარღვებში
სისხლის ფეთქვა
რომ არ ჩაჩუმდეს,
დავრეკავთ ზარებს
სიყვარულის
მზე აინთება
და შენს მშვენებას
ფრთამოტეხილს
შევიწარჩუნებთ.
შევიწარჩუნებთ
სიმაღლეს და
ღირსებას შენსას
და ყველა ერთად
თუ ვიქნებით,
უთუოდ შევძლებთ,
რომ მომავალში

ვერასოდეს
ვერავინ შერყვნას
შენი სხეული,
ამოსული
წინაპართ ძვლებზე.
დიდება ქართულ
ორნამენტებს,
მზის შუქთა მთოვარს,
ხალხს, გენიალურ
ხუროთმოძღვარს,
შენს უკვდავ შემქმნელს,
ბედნიერია
მომავალში
ვინც შენთან მოვა,
ვინც გულს დატოვებს
სამუდამოდ
ჩანგრეულ ჭერქვეშ.
სხვა არაფერი,
არაფერი
დარჩება ჩვენგან,
და ვართ ამიტომ
ერთი ფიქრით
დღემუდამ სავსე
გავეძლებთ ყველა
მოულოდნელ
წარღვნას და დელემას
თუ კი სამშობლოს
ერთგულებას
ამოვჭრით ფარზე.
შენს მწვანე ტანზე
საუკუნოდ
ამოკვეთილი
სამოცდაბუთი
მშობლიური
სიტყვით ვიწყებით,
ნუ გაგვიწყრები
წარსულისთვის,
იყავ კეთილი,
მოურჩენელი
ტკივილისთვის
ნუ გაგვიწყრები.

შემოდგომის სიმღერა

გაფითრებული
 და სევდიანი
 დღე ვფინება
 მინდვრებს მოთელილს,
 გესმის ძვირფასო
 ჩუმი შრიალი —
 ეს სიმღერაა
 ხმელი ფოთლების.

ახლა ჩვენს ტყეებს
 არგვლივ სხვა უფლის,
 წყლის პირას ბუჩქებს
 უჩანთ წივები,
 ყური დაუგდვ,
 გესმის ხმაური —
 ეს სიმღერაა
 შორი წვიმების.

ცა, შემოდგომის
 მზით ნაფერები,
 თვლემს დაყრდნობილი
 მთების ყაყარჯნებს,
 დაიმახსოვრე,
 ეს სიმღერები
 მოგენატრება

კიდევ მრავალჯერ.
 დაიმახსოვრე —
 ბოლო სურვილსაც
 საიმედო ფაში
 სულ მთლად მინისლავს —
 სიმღერა ჩვენი
 სიყვარულისა,
 სიმღერა ჩვენი
 სიყმაწვილისა.

ნადიმი გუდასუი

შალვა ჭინჭარულს

ბარისახოდან გუდანისკენ ფეხით მიმავალთ
 უეცრად წვიმა წამოგვეწია,
 ჩამოდიოდა ცა ფეხად თითქოს
 და წვეარამ ღამის ოკეანეში
 შორს კუნძულივით ბეუტავდა შექი.
 მივაბოტებდით გუბე-გუბე გალუმპულები
 და პოეზიის ცეცხლით ვთბებოდით.
 მერე თამბაქოს ბოლში შევედით,
 როგორც ღრუბელში.
 ენკენიობის წმინდა ტაბლას
 უსხდნენ ხევისურნი
 და იყო ღზინი, იფრქვეოდა სუფრასთან
 სიბრძნე, პირდაღებულს რომ უნდა შესმინა.
 მე კი ვველაფერს ისედაც ვგრძნობდი,
 ვხერეპდი ღვთაებრივ ლუღსა და არაყს
 და მიხაროდა, რომ ვსტუმრობდი
 იმ მოდგმის ხალხთან,
 უმაღ სიკვდილს ვინ ამჯობინებს
 მეგობრის ღალატს.

ზურაბ კახიანიძე

უკან ნუ იხედები

დამავიწყდა იმ ღამეებზე
 უცხო ყუავილს რა ჰქვია,
 სული რომ ვხუთებო
 ჩამქრალ ნეშომპალათი...
 ცხოვრებაში ყველაზე
 დიდი სივერაგვა
 საკუთარი რწმენის და
 სალოცავის დაღატი.

უკვე თვალს მიეფარა
 საოცნებო ჭედები...
 უკან ნუ იხედები,
 უკან ნუ იხედები

იმ წყლის პირაჲს ქარისგან
 ჩაჩებელი ლელია,
 შესევია ჭილყვავი
 დახვესებულ ნაზიდარს...
 ცხოვრებაში ყველაზე
 დიდი განსაცდელია
 საკუთარი თავის და
 ნაფიქრალის გაყიდვა.

ვაი, რა დროს ჩავნია,
 ნეტავ ზომ არ ვბერდები...
 უკან ნუ იხედება,
 უკან ნუ იხედება

ღამით სივს გავჩეხავს
 შენი წილი, საკაფა,
 ცრემლი ცვივა ხის ტოტებს,

ჩახერგილს და ჩაეპილს...
 ხელისგულზე რომ გესვა,
 გაფრენილა კაკაბი —
 ვაი, ალბათ, მოსწყინდა
 ოქროს ქვიშის საყვნიკი.

ხეს ატყვია ნუტრები,
 ჩოგორც მტყმეს კერტები...
 უკან ნუ იხედები,
 უკან ნუ იხედები

გაღურებულ, გაყინულ,
 მოცანცანე ხელებით,
 როგორ გინდა დავარცხნ-
 აწეწილი ფიქრები;
 ისმის კენესა გაქარულ
 გამხმარ ჩალის ღერების
 და ფეხებში უტიფრად
 გედებიან ქინკები.

უკვე თვალს მიეფარა
 უნაზესი ხედები...
 უკან ნუ იხედები,
 უკან ნუ იხედები

ვაი, რარიგ მწარეა,
 ვაი, რარიგ ძნელია,
 როცა ლურჯ სიზმარივით,
 დღისით, მზისით ცა ქრება...
 და ამქვეყნად ყველაზე
 ძნელი მოსათმენია
 ოცნებათა ძაღლის ძვლის
 კამათელში წაგება.

თავო, შენი ბრალია,
სხვას რას ერჩი ყვედრებით...

უკან ნუ იხედები,
უკან ნუ იხედები!

საქართველო
ბიბლიოთეკა

გადიდებული სურათები

გაფართოებულ ჩამქრალ თვალებით,
ზოგი ოსტატი,
ზოგი მხედარი...
თავს დაგვყურებენ,
გარდაცვალების
მრუმე ნისლიდან ან რას ხედავენ.

თან გვსურს ჩამოხსნა,
თან გვეხათრება, —
ყველას ვეღარაჯობს ის დღე წყევლი...
პკიდია, როგორც ძველი ხატები
მლოცველებისგან ზურგშექცეული:

როცა საფიქრალს გადაეყრები
და დაივიწყებ ხატებს სრულებით...
ფანჯრებს აწყდება ღამის პებლები —
მოხეტიალე მათი სულები.

თავს დაგვყურებენ...
ვინ ერთგულია
მათი ხსოვნისა;
ვინ წამწყმედელი,
რას მიხვდებიან,
დაშვებულია
თვალგაულწყვი ფარდის კედელი.

სხვა რა...
მოგწმინდოთ, რა საძნელოა,
რომ დასვევია მტვერი მლილივით...
როცა ვსვამთ ხსოვნის
სადღეგრძელოებს,
შეგვაერთობს მათი მწარე ღიმილი.

ვაი, ცხოვრებინ ლაზრ ბედკრულო,
ზოგჯერ საკუთარ ტკივილს ასხვისებ;
თითქოსდა, რომ არ გვისაყვედურონ,
ვამწრალეობთ იმათ ხსოვნის სასმისებს.

თავს დაგვყურებენ...
შუბლშეკრულია
ზოგი, ზოგი კი თითქოს ხალისობს...
ან რას ხედავენ,
დაშვებულია
ჩვენს შორის ფარდა სამარადისო.

დაშვებულია გარდაცვალების
ფარდა, ყველაფრის გადამკეტავი...
ჰო, მაგრამ ფრთხილად,
დედის თვალები,
იქნებ, ყველაფერს კარგად ხედავენ.

• • •

რად მოქლურულხარ,
წარბი გახსენი,
იქნებ ტკივილმა გადაიაროს...
ყოშირალ ღრუბლების მწარე თასმები
ცასაც არ შევინს, ადამიანო!

რამდენიც უნდა ხვნეშით იგმინო,
ცა ისევ ლურჯად შეისარკება...
თუ გაგიფრინდა შენი მიმინო,
რა დაგრჩენია — ხელის დაქნევა.

ღიმილის თქროს სად გადამალე,
ვის დაუტოვე განძი ვიროდ.
წარბები — ორი შავი მამალი —
წამომართულან საძიძვილოდ.

თუკი გაგთვალა ლხენის მოცილე
აღმა და მისწვდა გულის რიკულებს —
ან ხატბეპელას შეალოცვინე,
ანდა გელათის წყარო იპყრე.

თუ დაგინისლეს ბედის ვარსკვლავი,
თუ გადაყვეს მკერდის ჯებირი, —
თითები, ჩაბმახს გამოსაქრავი,
რად დაგიშვია ლოლუებზევით.

გახსენი შუბლი,
ჟამის თარები
ვის ჭირს აგემებს, ვის დალხინებას...
დარდიან კაცის გამოდარება
შგავს წვიმის შემდეგ ცის გალიმებას.

სხენი თოვლში

ღამით,
თოვლში,
კანკალა
ძლივს რომ ჩანდნენ ხენიც,
უცაბედად მანქანამ
გაიტანა ცხენი.

მოისროლა უნდობლად
დაღეწილი გავით,
წამოდგომა უნდოდა,
წამოსწია თავი.

მაგრამ თოვლით დაფარულ
ვერ იღებდა ქვიქვირს,
წაბლისფერი ფაფარი
გაქალაქდა ფიფქით.

ცახცახებდა დროდადრო,
ატანილი ძრწოლით,
როგორც თეთრი თოქალთო
დასდებოდა თოვლი.

ვით „ი“ „დედაენიდან“
გადმომხტარი მალვით,
თოვლში ეგდო დღეიდან
უსარგებლო ნალი.

ავად განაზმორები
თოვლს თელავდა ხენეშით,

დამტვრეული ტორებით
ეგდო როგორც ლეში.

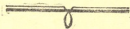
შეუძახენს:
„ბებერო,
წამოდექი, აბუ!“
მერე:
დაგვიდებენო
ათასნაირ სარჩულს.

თოვლით წაიშლებათ
ნაკვალევი ცხელი,
თორემ დაგვიჭდებათ
ოთუზბირად ცხენი.

მიატოვებს დაბზარულ —
დამსხვრეული ძვლებით;
ტყეში სადღაც საზარლად
გაპყმუოდნენ მგლები...

და ყბის მწარე თამაშით,
და კბილების ღრჭენით,
თრთოდა თეთრ სუდარაში
გახვეული ცხენი...

იტყვიტ:
ხდება მსგავსი რამ,
მაგრამ ვამზობ შკაცრად:
დღეს ვინც ცხენი გაწირა,
ხვალ გაწირავს კაცსაც.

მითხრობები

მაროს სამაჯური

ინსტიტუტის ეზოდან გამოსულმა გიგიმ დაინახა უცხოური მარკის მანქანა, რომლის ახლოს, ფილაქანზე ოქროს სამაჯური ეგდო. შორიდან დამკვნიარ ყვითელ ფოთოლს ჰგავდა, მაგრამ გიგი იმწამსვე მიხვდა, რომ ეს ფოთოლი არ იყო, მივიდა, აიღო და ჯიბეში ჩაიღო. მანქანაში არავინ იჯდა. ცოტა ხანს ამხანაგებთან ერთად იდგა, შემდეგ წავიდა-წამოვიდნენ. თითქმის დაავიწყდა სამაჯურის ამბავი. სახლში მისვლისთანავე გამოაცხადა:

— სამაჯური ეპოვე!

შინაურები შემოეხვივნენ. სამაჯური ხელიდან ხელში გადადიოდა.

— თხზმოდეთქვსმეტი სინჯის ოქროა, — დასკვნა დედამ, ბებიამ კი თქვა, რომ ოქრო კი არ აღამაზებს ადამიანს, არამედ მხოლოდ წაახდენს მასო, უმისოდ უფრო ღამაზია ადამიანიო.

— მაშინ ფულიც ხომ წაახდენს ადამიანს? — იკითხა გიგის დედამ.

— რასაკვირველია.

— მაგრამ ადამიანი მთელი ცხოვრება ხომ ფულის გულისთვის მუშაობს?

— არა, იგი მუშაობს, რომ შეჰქმნას რაღაც, რომ ცხოვრება უკეთესი გახადოს.

— ეს იდეალიზმია, — სთქვა დედამ.

— ახლა იდეალისტს ეძახიან ყოველ პატიოსან ადამიანს, საერთოდ კი იდეა-

ლიზმი ამას არ ნიშნავს.

— აბ: რას ნიშნავს?

— უცოდინარობას და არაპრაქტიკულობას.

გიგის დამ ჰკითხა:

— მე რომ შენზე უფროსი ვიყო, ხომ მაჩუქებდი ამ სამაჯურს?

— ახლაც შენ გაჩუქებ, — მიუჯო გიგიმ.

სამაჯური ყოველნაირად შეათვალთვინებდა, დედამ ხელითაც კი აწონა.

— არ ვიცი ნამდვილად რა ეღირება, მაგრამ არა მგონია სამას მანეთზე ნაკლებად შეფასდეს. ყოჩაღ! — თქვა დედამ.

ამ დროს შოთაც მოვიდა, გიგის მამა. მას სიხარულით აუწყეს ნაპოვნი ნივთის ამბავი. ამ ამბავს იგი არ გაუხარებია. უხშირდ მოისმინა, თუ როგორ იპოვნა გიგიმ მანქანის წინ სამაჯური, შემდეგ ჰკითხა:

— სხვა არაფერი იყო იქ?

— რა უნდა ყოფილიყო?

— არ ვიცი. ბრილიანტი, მარგალიტი, საფირონი...

— არა, არ იყო.

— არც სხვა ოქროს სამკაული?

— იყო მხოლოდ შემოდგომის ფოთლები.

შოთა მაგიდას მიუჯდა და დაკვირვებით შეაქებდა შვილს და ჰკითხა:

— ვინ დაგინახა, ეს რომ იპოვე?
 — ბევრმა... ლემციიდან რომ გამოვე-
 დით, ბევრნი ვიყავით.
 — გამვლელებიც?
 — დიახ.
 — და არავის არ შეუმჩნევია სამაჯუ-
 რი?

— არა.
 — პირდაპირ საოცრებაა... სად იყუ-
 რებოდა ამდენი ხალხი, კაცს ხომ არ
 შეჰყურებდნენ? ნუთუ მხოლოდ ის აინ-
 ტერესებდათ, თუ როგორ დაფრინავდ-
 ნენ ჩიტები და შვერები?

გიგიმ მხრები აიჩეჩა.
 — მე თქვენ ვითხარით როგორც
 იყო ნამდვილად ეს ამბავი, ახლა რაც
 გინდათ, ის იფიქრეთ?

— სხვებს არ მიუტყევიათ ყურად-
 ლება, ამან კი შეამჩნია, — თქვა დე-
 დამ. — რა არის აქ საკვირველი?

— ბევრი რამაა საკვირველი. მაგა-
 ლითად, ის, რომ სამაჯური ქუჩაში ეგ-
 დო და არა თავის ყუთში, რომ მაინც
 და მაინც გიგიმ მოჰყრა მას თვალი.

— ჰო, მაგრამ აბა როგორ პოულო-
 ბენ რამეს? ვილაც ეროა პოულობს
 ჩვეულებრივ.

მამამ ხელი ჩაიქნია.
 — რატომ არ დაუბრუნე?
 — ვის?
 — მის პატრონს.
 — ვინაა მისი პატრონი?
 — ალბათ, იმ მანქანის პატრონი.
 — შესაძლოა.
 — მისთვის უნდა გეკითხა.

— მას რომ რაიმეს ძებნა დაეწყო,
 კი ბატონო, მაგრამ მოვიდა ვილაც ქა-
 ლიშვილთან ერთად, დამშვიდებით ჩან-
 ხდნენ მანქანაში და წავიდნენ.

— სულ ერთია, მაინც უნდა გეკითხა.
 იქნებ ვერ არ ჰქონდა შემჩნეული.

— იქნებ მისი არ იყო სამაჯური? ასე
 ნებისმიერ ადამიანს შეიძლება ჰკით-
 ხო და ის გეტყვის „დიახ, ჩემიაო“.

— რატომ ნებისმიერს? მე, მაგალი-
 თად, გვიპასუხებდი „არაჲ“.
 — ვიცი, შენ ასე მიპასუხებდი, მაგრამ
 შენ ჩემონაკლისი ხარ.

— არა, მე არა ვარ გამონაკლისი. მონაკლისი ისაა, ვინც ვიპასუხებდა
 „კიო“... კიდევ ვინ დაინახა ეს ამბავი?

— ყველამ, ვინც ჩემთან ერთად გა-
 მოვიდა.

— და არავინ არ იფიქრა, რომ სამა-
 ჯური პატრონს უნდა დაუბრუნო?

— ვისთვის უნდა დამებრუნებინა?

— რა გინდა მაგ ბავშვისაგან? — უთ-
 ხრა დედამ. — იპოვნა სამაჯური და
 მოიტანა შინ... შენ რა, ეკვი გეპარება,
 რომ იპოვა?

— ორმოცი წელია დადევარ ამ ქვე-
 ყანაზე და ოქროს კი არა, ერთი მანეთიც
 კი არ მიპოვნია.

— აბა, რა გგონია, საიდან მოიტანა?

— აი, სწორედ ამის გაგებმა მინდა.
 გიგის კიდევ რამდენიმე შეკითხვა მი-
 სცა მამამ და ტელევიზორისკენ გაემარ-
 თა. უკმაყოფილო დედა სუფრას შლი-
 და. ბებიამ თქვა, რომ ამის გულისათ-
 ვის ჩხუბი არ ღირსო. იპოვნა და იპოე-
 ნა. საჯანგებოდ ხომ არ უძებნია. სამა-
 ჯური თავად მოხვდა თვალშიო.

— ესე იგი, სამაჯურიც დამნაშავე?
 საერთოდ არ შესმის, როგორ შეიძლება
 აიღო სხვისი ნივთი, — თქვა მამამ. —
 ნივთი თუ შენი არ არის, ხელი არ უნდა
 ახლო.

— რევოლუციის დროს იტაცებდნენ
 სხვის ქონებას, მაშინ ამას ვინ უყურებ-
 და, ახლა კი არ შეიძლება, — თითქოს
 მხარი დაუჭირა მამას დედამ.

— არც რევოლუციის დროს შეიძლე-
 ბა. საერთოდ, არც ერთ ეპოქაში სხვი-
 სი ნივთის მითვისება არ შეიძლება. რა
 შუაშია აქ რევოლუცია?

ამასწინათ შოთა მანქანით მიდიოდა
 და უტერად ნაცნობმა ინსპექტორმა გა-
 აფრთხილა, რომ მან წინა საღამოს მო-
 ძრაობის წესები დაარღვია, სასტვენის
 შემდეგ კი არ გაჩერდა. გაოცებულმა
 შოთამ უთხრა, რომ ეს არ შეიძლებოდა
 მომზდარიყო, რადგან მთელი საღამო
 შინ ვიყავით.

— მე თავად დაგისტვინე, — თქვა
 ინსპექტორმა. — მე რა, შენს მანქანას
 ვერ ვიცნობ?

შოთამ იფიქრა, რომ ინსპექტორი მაინც შეეცდოდა. მაგრამ, რამდენიმე დღის შემდეგ მეორე ინსპექტორმა უთხრა, წითელ ნიშანზე გაიარეო. შოთამ კიდევ უფრო გაოცდა. შემდეგ კი მანქანას ხან სად ხედებოდნენ, ხან სად, მაგრამ ყოველთვის ხელიდან უსხლტებოდათ. ბოლოს და ბოლოს, სოლოლაკში დაიჭირეს. საჭესთან გიგი იჯდა. გამოირკვა, რომ, როდესაც მამა იძინებდა, ის კი ადრე წვეებოდა და ასევე ადრე დგებოდა, გიგი — ხანდახან დედის ნებართვით — იღებდა გასაღებს და სადღაც დასეირნობდა. შოთამ გაცოფდა.

— მე სხვისი ვაზეთის აღებამაც ვერ ვბედავ...

— მაგრამ მანქანა სხვისი ხომ არ იყო, — გაოცდა დედა.

— სხვისი არ არის, მაგრამ არც იმისია... სხვისი ესლა მაკლია, რომ გიგამ სხვისი მანქანები მოიტაცოს.

შემდეგ გიგის ჰკითხა, თუ რატომ წაიყვანა მანქანა უნებართვოდ.

— რამდენჯერმე ვთხოვე, მაგრამ შენ არ მომეცა.

— მე შენ ვითხარო: აილე მართვის ნება და იარე-მეთქი. დადიხარ ნებართვის გარეშე, წესრიგს არღვევ, იტყუებო!.. რას ჰგავს ეს?

ამის შემდეგ შევიღისადმი უნდობლობა დაეუფლა.

ახლა კი სამაჯური გამოტყვრა, რომელიც თურმე, უბრალოდ ეგდო ქვაფენილზე, იმ აუარებელ ხალხში, თავლის დამაბრმავებლად ბრწყინავდა და მაინცა და მაინც ვიგამ შეამჩნია.

— ისედაც ლამის თავი გამისკდენ სამსახურის ამბების გამო და აქ, შინ მეზრდება სამაჯურებისა და მანქანების გამტაცებელი.

— ჰო, მაგრამ, ჯერ ხომ არ დაგვიმტყცებია, რომ მან სამაჯური მოიტაცა, — თქვა დედა.

— შენ ყოველთვის იცავ მას, ამიტომაც არასოდეს არ გრძნობს თავს დამნაშავედ.

გიგი ამდენხანს ტელევიზორს უყურებდა, ახლა შემობრუნდა და თქვა:

— გადასარევი ფილმია...

— აი ინებეთ! ამას კინო უფრო აინტერესებს, ვიდრე ის, რომ ახლა სადღაც აფორიაქებულია ხალხი სამაჯურის დაკარგვის გამო.

— რა გინდა მაგით სთქვა, შენ ფიქრობ, რომ მას არ უნდა აეღო?

— დიახ, არ უნდა აეღო! ის ხომ მინი არ იყო?

— მაშინ ხომ სხვა შეამჩნევდა და აიღებდა. პატრონის მოლოდინში სამაჯური გაუნძრევლად ხომ არ იდებოდა!

— თუთონ არ გაუკეთებია, არ უყილია, საჩუქრად არ უბოძებიათ, მაგრამ შინ მაინც მოიტანა. ვილაც ახლა ცრემლს რომ ღერის სამაჯურის დაკარგვის გამო, ამისი ბრალია.

— ხომ შეიძლება ეს ვილაც მამაძალისაა, ვისაც შეუძლია ათობით ასეთი სამაჯურის ყიდვა.

— მითუმეტეს, ვილაც მამაძალის სამაჯურს რა უნდა ჩემს ოჯახში.

— თუ პატივსაცემი ადამიანისა?

— პატივსაცემ ადამიანებს ოქროს სამაჯურები არა აქვთ.

— სხვათაშორის, შენ მართალი ხარ,

— თქვა ცოლმა, ქმრის დაშოშმინება სურდა. — მაგრამ შენ კარგად იცი, ცხოვრება არაა ასე მოწყობილი. ყველა ცდილობს მიიტაცოს ის, რაც უადგილოდ დევს. თუ არ აიღებდა ჩვენი შეილი, აიღებდა სხვა, რომელსაც არ გატანჯავდნენ ათასნაირი შეკითხვებით.

ღილით შოთამ ქარხანაში მისვლისთანავე ლიფტორმა გამოიძახა.

— იშოვე სადმე მანქანა. ამწე კომპიუტერი მივიღეთ, დღესვე უნდა გადმოტვირთოთ.

შოთამ ჯერ გლდანში წავიდა, იქ მისი მეგობარი მუშაობდა ავტობანის უფროსად, ბევრი იწვალა, ჩაიბარა ამწე და გამოგზავნა ქარხანაში, თვითონ კი ინსტიტუტში წავიდა. დერეფანში სიარულისას გაღიზიანებული შოთამ ფიქრობდა, რომ აქ ყველაფერს ასწავლიან:

ინტეგრალურ გამოთვლასაც, მინერალების კლასიფიკაციასაც, მხოლოდ ერთ რამეს არ ასწავლიან — როგორი უნდა იყოს პატროსანი კაცი. შემდეგ მეგარდერობებს შეეკითხა, ხომ არაფერი სმენიათ ვინმეს დანაკარგის, ან რაიმეს მოპარვის შესახებ. დაკარგული იყო თავშალი, დისერტაცია. მაგრამ დისერტაცია შემდეგ უპოვიათ.

— როდის?

— გუშინწინ.

— კიდევ რა დაიკარგა?

— კიდევ?.. მეთოთხმეტე კაბინეტიდან სკამი დაიკარგა. კომენდანტმა თქვა, რომ გასულ წელს ძალი დაეკარგეთ. ეს კიევიში მოხდაო.

შემდეგ შოთამ დამლაგებლებს ჩამოუარა. მაგრამ არავინ არაფერი იცოდა.

შესვენების დროს ის კვლავ ამ საქმეზე წავიდა. ნაპოვნი ნივთების ბიუროში უთხრეს, რომ შოთამ არც დღეს და არც გუშინ არავითარი განცხადება არ შემოსულა რაიმეს დაკარგვის თაობაზე.

— ხაერთოდ ძალიან იშვიათად მოგვმართავენ. ალბათ დიდი იმედი არა აქვს ხალხს, რომ დაკარგულს ეინმე თუ ნახავს, აქ მოიტანს. ზოგი რამ კი წლობით დევს, არავინ არ აკითხავს.

— ესე იგი, ვილაცას მაინც მოაქვს?

— იშვიათად.

— ჩაიწერეთ ჩემი ტელეფონი.

— თქვენ რა დაკარგეთ?

— მე არაფერი დამიკარგავს, არამედ ვიპოვე... ოქროს სამაჯური.

— და თქვენ მოიტანეთ?

— როგორც ხედავთ.

თანაშრომელთა თვალებში ცნობის-მოყვარეობა აენთო, ერთმა გამოკითხვა დაუწყო, ცდილობდა გამოერკვია, ამ უცნაური მოქმედების მიზეზი.

— თქვენ იმ კაცს ეძებთ, ეინც დაკარგა?

— დიახ.

— რისთვის?

— უნდა დავუბრუნო დანაკარგი.

— თქვენ თავად ის კაცი გჭირდებათ?

— აბა, სხვა ვინ უნდა მინდოდეს?

— შამაკაცია?

— არ ვიცი.

— ესე იგი, თქვენ კონკრეტულ პიროვნებას არ ეძებთ?

— რასაკვირველია, არა. ვეძებ მას, ეინც დაკარგა.

— ეს ძალზე სასიამოვნოა, — თქვა ქალმა ექვით.

— თუ ვინმე გამოჩნდება, დამოკით.

როდესაც მანქანაში წდებოდა, ფანჯარაში დაინახა ქალის გოცეხული სახე.

აქედან ავტონისპექციაში წავიდა. გიგოც წაიყვანა, მას მანქანა უნდა აეწერა. მისმა ამხანაგებმაც გაიხსენეს მანქანის ნიშნები და შოთა დარწმუნდა, რომ მისმა შეიღმა მართლა იპოვნა სამაჯური. ინსპექციაში ნაცნობმა ინსპექტორმა ჰკითხა:

— რამე დაგიშავათ?

— ვინ?

— იმ მანქანის მფლობელმა.

— არა.

— აბა, რატომ ეძებთ?

— რათა დავუბრუნოთ მისი ნივთი.

— ხო-ო! გასაგებია.

მაგრამ ეტყობოდა, რომ ვარაფერი გაიგო.

— ისე ვაკვირებულა ეს ხალხი, რომ თითქოს ზებუნებრივ საქციელს ჩავდიოდე. — ბუზღუნებდა შინისკენ მიმავალი შოთა.

— რასაკვირველია, — უთხრა გიგომ.

— გაუკვირდებათ, აბა რა იქნება!

„ტაუნუსის“ მარკის მანქანა სამი აღმოჩნდა ქალაქში. სამუშაოს შემდეგ დაურეკა მანქანის პატრონებს და შეეკითხა ხომ არაფერი დაგიკარგავთო. ერთს დაეკარგა ძალი, მეორეს კასრი მოპარეს აგარაკიდან. ძაღლის პატრონმა შოთას ძალიან სთხოვა დახმარებოდა მის ძებნაში, უთხრა მისი ფერი, ზომა, ამ ამბავმა გიგი და დედამისი ძალიან გაამხიარულა.

— არა, პატივცემულო, მე ყველაფერს არ ვეძებ.

მათთან სტუმრად მყოფმა ნათესავმა უთხრა:

— როდესაც მონახავს ძაღლს, მერე კასრი ეძიე. ყველა დანაქარგი ზომ პატრონს უნდა დაუბრუნდეს.

ამასობაში დარეკა ცოლისდამ, რომელიმე თქვა, რომ გასულ წელს გარკვეულ ბეჭედში დაქარგა და თუ გიგი იპოვნიდა, თხოვდა დაებრუნებინათ მისთვისაც. მაგრამ შოთა დაყინებით განაგრძობდა ძიებას.

შესამე მანქანის მფლობელმა გაბრუნებულმა თქვა, რომ მისმა ვაჟმა გუშინ დაქარგა ოქროს სამაჯური.

— სად დაქარგა?

— ქალიშვილს მისცა სათამაშოდ. მანქანაში მანქანაში ბევრი ვეძებეთ. შესაძლოა მანქანიდან გადმოუფარდა, როდესაც დედას უცდიდნენ ინსტიტუტის ახლოს. ანდა, ეზოში სკამზე...

— თქვენ არ გაგიცხადებიათ, რომ დაქარგეთ? — შეაწყვეტინა შოთამ.

— სად? ვისთვის? — გაეცინა მოპასუხეს.

— ამიწერეთ სამაჯური, — სთხოვა შოთამ, შემდეგ ყურმილი დაკოდა.

— წავედი, — უთხრა ცოლს.

— შენ თუ ამას აღმზრდელიობით მიზნით აკეთებ, — უთხრა ცოლმა, შეიცვალა, სანამ გიგი გამოვიდოდა ოთახიდან, — აზრი აღარ აქვს, რადგან იგი უკვე ყველაფერს მიხვდა.

— მე ამას აღმზრდელიობის მიზნით კი არ ვაკეთებ, არამედ იმიტომ, რომ სხვისი საქონელი პატრონს უნდა დაუბრუნონ.

— მეც ასე ვფიქრობ, რომ შენ სწორად იქცევი, — სთქვა დედამ ურწმუნოდ. მოემზადნენ და წავიდნენ.

მასპინძელმა კარი გაუღო, ოთახში შეიყვანა, დასხდნენ. სტუმრებს გულთბილად შეხვდნენ, თავაზიანად, ფუსფუსით, მაგრამ რამდენადმე დაბნეულად. მასპინძელი თითქოს რაღაცას ელოდა სტუმრებისაგან. შესაძლოა, რაიმეს თხოვნას, ანდა თუნდაც ახსნა-განმარტებას ასეთი არაჩვეულებრივი მოქმედების

გამო. ყოველი შემთხვევისათვის მან ნაიბურტყუნა:

— ახლა ყველაფერი გართულებულია.

შესთავაზა ყავას, ან ჩაის ზომ არ დალევეთ, მაგრამ შოთამ უთხრა:

— არა, არა, ჩვენ ახლაც მივდივართ.

— ეს მაინც მოთხარით, ვინ ბრძანდებოდა. ჩემი ვაჟი გამოგივლით, მადლობას მაინც გეტყვით. ახლა წასულია ქალაქიდან.

— რა საჭიროა.

— ჩვენს ვინაობას რა მნიშვნელობა აქვს, — დაუმოწმა ცოლმა.

მასპინძელი როცა დარწმუნდა, რომ ისინი არაფერს არ ითხოვდნენ, შეეცითხა:

— იქნებ ჩვენ გამოგადგეთ რამეში?

— ჩვენ არაფერი არ გვჭირდება.

— არ ვიცი, როგორ გადმოგცეთ ჩემი ვაოცება, — თქვა სამაჯური პატრონმა, რომელმაც საბოლოოდ ირწმუნა სტუმრების უანგარობა, — ჩემთვის რომ მოეთხროთ მსგავსი ამბავი, არ დავიფერებდი. მაგრამ აი თქვენ ზომ ჩემს წინ ხართ და ეს ფაქტია.

— კიდევ კარგი, რომ ასეთი არაჩვეულებრივი მანქანა გყავთ, თორემ ალბათ ვერ მოგძებნიდით, — უთხრა გულთ შოთამ.

— ჰო, აძლევენ ბავშვს ყველაფერს... ეს ზომ სათამაშო არაა? ჰოდა, დაქარგა. კიდევ კარგი, რომ თქვენ იპოვეთ. თქვენნაირ მშობლებს, რასაკვირველია, კეთილშობილი შვილი ეყოლებათ. კარგად სწავლობს?

— არა უშავს.

გამოემშვიდობნენ და წავიდნენ. მასპინძელი ფანჯარაში იყურებოდა, დამახსოვრა მანქანის ნომერი და ასე გაიგო იმათი ვინაობა.

მალე ამბავი მოუფიქრდა, რომ სამაჯურის პატრონი აქებდა მათ და ვაოცებული იყო მათი მოქმედებით, მაგრამ მაინც ასე ეთქვა:

— ასეთი მშვენიერი და შთაბეჭდილი საქციელი შეუძლია მხოლოდ შეიღებულ ხალხს. გაკირებულნი რომ ყოფი-

ლიყო, ხომ არ გამოაჩენდა სამაჭურს. ვინც მშენებლობაზე მუშაობს, მას შეუძლია მხოლოდ სხვისი სამაჭურის დაბრუნება.

შოთა გაკვირვებული იყო. გივიმ თქვა:

— ხომ ხედავ, რომ არ დავიფასდა. უმჭობესი არ იყო გაგეყიდა სამაჭური და ახალი საბურავები გეყიდა..

შოთა ტელევიზორს უჭდა, უცებ გივიონა:

— ჩვენ გასაოცარ დროში ეცხოვრობთ...

განაწყენებულმა შოთამ ბუზღუნით წარმოთქვა:

— ჩვენ მართლაც გასაოცარ დროში ეცხოვრობთ: საკვირველ საქმედ მიგვაჩნია, როცა ადამიანი ნორმალურად მოიქცევა.

ინფორმაციული კვლი

აეროპორტში რომ მივიდნენ, შეიტყვეს — ფრენა ჩერ-ჩერობით შეჩერებულიაო, მცირე ყოყმანის შემდეგ გადაწყვეტეს რესტორანში შესულიყვნენ. გამოცხადდა—ფრენა ორ საათს იგვიანებსო, შემდეგ კიდევ ორ საათსო. დარბაზში ნაცნობებს მოჰკრეს თვალი, ღვინო გაუგზავნეს, სპასუხოდ იმათაც რამდენიმე ბოთლი მოართვეს... მშვენიერი დღე იყო, ცაზე ღრუბლის ორი ქულა მოსჩანდა. გამოაცხადეს ჩასხდომა, დალიეს მშვიდობით მგზავრობის სადღეგრძელო, მერე კატო და სანდრო თვითმფრინავში ჩასხდნენ, ილო კი გამცილებელთა შორის იდგა და პაეროვან კოცნას უგზავნიდა, სანამ თვითმფრინავი არ აფრინდა ილო აეროპორტადან მეგობართან წაიქცა, ისინი დიდხანს უსხდნენ მაგიდას, შეექცეოდნენ მშვენიერ კაბურს. ილოს დავალებული ჰქონდა, სანამ სანდრო და კატო აგარაკიდან ჩამოვიდოდნენ, მას უნდა მიეხედა მათი ბინისათვის, მოეგლო ძალღისთვის, მკვირცხლი ჭკასათვის, რომელიც ხანდახან მასაც კი უყვებდა. ცოლ-შვილი სოფელში ჰყავდა ვაგზავნილი და ამიტომ ილოსთვის სულ ერთი იყო სად გაათევდა ღამეს. ორჯერ გასაღებიც კი მოიძებნა ჭიბეში, და აი, მეგობრის სახლიდან წარგად შეზარბოშებული წამოვიდა. ტრეფებულ ბინაში. გაილო კარი

და სასაიდლო ოთახში დივანზე წამოწვა. ლოგინი აეროპორტში წასვლამდე გაუშალეს. დაწვა და მაშინვე ჩაეძინა.

ღრმად ეძინა, სიზმარი არ უნახავს, გათენებისას გაახილა თვალი, რათა თვალი შეეგლო სასწაულებრივი განთიადისათვის და ისევ ტკბილად დაეძინა, მაგრამ საწოლი ოთახის კარი უხმაუროდ გაიღო და თვალი მოკრა საცვლების ამარა სანდროს, რომელმაც ოთახი ფიჩუჩების ფრატუნით გაიარა და სპირ-ფარეშოსაკენ გაუხვია. შეშინებულმა ილომ თვალები დასუქა. რას ნიშნავს ეს? — შეეკითხა საკუთარ თავს, თან გულის აჩქარებული ძგერა შემოესმა. ნუთუ სიზმარია, ან ჰალუცინაციაა: გულის ფანქალით ელოდა, თან იმედოვნებდა, რომ მოჩვენება აღარ განმეორდებოდა, მაგრამ გაიღო კარი, სანდრომ ისევ მედიდურად გაიარა უკანვე და შევიდა საძინებელ ოთახში. რამდენიმე ხნის შემდეგ ილომ გვერდით ჩაუარა კატომ. კი მაგრამ გუშინ ხომ ორივე გაფრინდა? ავიდნენ ტრაპზე, სანამ თვითმფრინავში შევიდოდნენ, ხელი დაუქნიეს, შემდეგ ტრაპი მოხსნეს, კარი დაიხურა და თვითმფრინავი გაფრინდა. ილო იდგა გამცილებელთა შორის, თვითმფრინავი შეეცურდა მზით გაკაშკაშებულ სიფრცეში, თან აბოლებულ კვალს ტრეფებდა და მთეფარი თვალს. და აი, ახლა

ის წასული ადამიანები მის თვალწინ მიდი-მოდიან.

ილო შეშფოთდა. რას ნიშნავს ყოველივე ეს? რესტორანი გაიხსენა... აი ისინი მოუსხდნენ ფანჯარასთან მდგარ მაგიდას. გარეთ რომელიღაც ლიხერი დიდხანს ახურებდა ძრავას, თითქოს ამ ხალხზე ცდიდა ხმაურის ძალასო. სანდრომ თქვა:

— ასეთი უზარმაზარი და მძიმე თვითმფრინავები ჩვეულებრივი ბატის შეჯახებისას ილუბებიან.

— ეს როგორ? — გოცდა კატო.

— არა მარტო ბატების შეჯახებისას, არამედ მტრედებისასაც კი, — დაეწოწმა ილო. — ზოგიერთ აეროდრომზე ფრინველებს საგანგებო ხმაურით აფრთხოებენ. კატომ მაინც არ დაუჯერა.

— მაშინ რილასთვისაა საჭირო არტილერია? მიეშვათ მტრედები, — თქვა მან.

ფანჯარაში იგი დიდხანს უცქეროდა თვითმფრინავებს, ბოლოს თქვა:

— რა დაწყნარებულნი და მშვიდნი ჩანან. ხომ მართალია?

— დაწყნარებულნი და გულგრილნი სიმძიმის კანონისადმი, — უპასუხა სანდრომ — სიერცემი ხომ ვერაფერი ჩერდება, თვითმფრინავები კი რალაცნაირად დაფრინავენ და ფრთებსაც კი არ ხევენ იმის ნიშნად, რომ კარგ გუნებაზე არიან.

— ფრინველებიც ხომ დაფრინავენს — წარმოთქვა კატომ.

— მაგრამ ფრინველები ხომ ისეთი მძიმეები არ არიან. არც ტვირთი დააქვთ.

შემდეგ მოვიდა ის ნაცნობი ინჟინერი, ვისაც ლენიო გაუგზავნეს. მან შეატყობინათ, რომ პნომპენი აღებულაიო, კიდევ თქვა:

— რეისი გადადებულია... აღწერა... თათბირი... სანიტარული ღლე...

შემდეგ იგი ბაზარში წაივდა.

სანდროს ახლა ნაცნობი მწერალი შემოხვდა. სანდრომ შესჩივლა — იმის ნაცვლად რომ გაფრენილიყავით, მთელ

ღლეს რესტორანში ვატარებთარაღმა უპასუხა:

— მერე რა მოხდა? რესტორანშიც ბევრია საინტერესო... ალბათ, რაღაც გაუფუჭდათო.

ილომ გაიფიქრა კიდევ: ეს რა მწერალია, — ასეთი დამშვიდებული... მწერლებმა უნდა იფიქრონ, ამისთვის კი ყველაფერი ნათელია, დაეკვების და შემფოთების ნიშანწყალი არ ეტყობა.

შემდეგ ილომ სამსახურში დარეკა, მაგვიანდებო გაუთვალისწინებელი მიზეზების გამო. შემდეგ სანდრომ უთხრა კატოს:

— ის ორი ღრუბელი, ცაზე რომ ჰკიდია, ჩვენ თავს მაგონებს. შინიდან კი წამოვედით, მაგრამ ადგილიდან ველარ დავიძარი, — რაზედაც კატომ უპასუხა:

— მე ხომ არა ვარ დამნაშავე, რეისი რომ გადაიღო?

შემდეგ ისინი გაფრინდნენ. ეს კარგად ახსოვს ილოს. მაშ რანაირად აღმოჩნდნენ ახლა აქ?

დაახ, საინტერესოდაა მოწყობილი ადამიანის ტვინი. მაგალითად, ჰალუცინაცია, ან მირაჟი. უდაბნოში ხედავს იმას, რაც არ არის ანდა რაც შორსაა.

გაგონილი ჰქონდა, რომ ჰალუცინაცია ძალზე დამაჩერებელიაო, მოჩვენებას ცხადისაგან ვერ გავარჩევო, მაგრამ ახლანდელ სანახაობას მაინც არ ელოდა. მისთვის რომ ეკითხათ როგორი საცვალი ეცვა სანდროს, ვერაფრით ვერ მოიგონებდა, მაგრამ ჰალუცინაციამ რალაცნაირად ამოატეგტივა მისი მუხსიერებიდან.

მოჩვენებანი დრო და დრო შეორდებოდა. და თვლემიდან გამოყავდა ილო. აი კატო და სანდრო გამოვიდნენ, სამგზავროდ ჩაცმულნი, როგორც გუშინ. დასხდნენ სასაუბროდ და საუბრობდნენ დაბალი ხმით, რათა ილო არ გააღვიძონ. სანდრომ თქვა:

— რა მაგრად ხშირავს!

მათ რადიო ჩართეს, დრო რომ შეემოწმებინათ. რადიოში გადმოსცეს პნო-

მპენი აღებულიყო. პნომპენი? ესე იგი, ეს ნამდვილად პალუცინაციაა, ამას ხომ გუშინ გადმოსცემდნენ.

ახლა ხშირად ლაპარაკობენ პიროვნების გაორების შესახებ, და ცოცხალი მაგალითიც აგერაა. სანდრო და კატო ერთდროულად იქაც არიან და აქაც, იქ ისინი ახლა ალბათ, დგებიან და სიხარულით მიდიან პარკში, ყველას ესალმებიან.

— რა სილამაზეა აქ, რა შესანიშნავია ეს ძველისძველი ხეები!

— ეს მუხებია.

— მერე, განა მუხები ხეები არ არის?

— ხეებია, ხეები!

სანდრომ გასულ წელს ლექსი დაწერა, რომელსაც კატო ყველას უკითხავდა. კატომ გაიხსენა, რომ სანდრო ნამდვილად სვამდა იქ ლუდს და მუხის გარშემო მტრედები ფრენდნენ.

გუშინ ლაპარაკობდა სანდრო იმ მინდვრის შესახებ და წუხდა, იქ რამე ხომ არ ააშენესო. მშვენიერია აბიბინებული მწვანე მინდვრი, სადაც დგას ლუდის ჯიხურიც.

ძალი დააბურეს და კატომ თქვა:

— ყველაფერი მოვრჩით! ახლა შეგვიძლია წასვლა.

ილოს გაეღიმა. რატომღაც ისევ აერობორტზე წავიდნენ. შეკრეს ჩანთა, გადაციცებით იყურებიან სათოზე. პალუცინაცია — ისიც სრულიად ცხადი, ნამდვილი. არავითარი ფანტაზია, გამონაგონი, ფერთა და ფორმათა ცხოველი თამაში. ისინი ზომებშიც კი არ იცელებიან და არც გრიმებს იკეთებენ. ლაპარაკობენ ჩვეულებრივი ფრაზებით:

— ძალიან გთხოვ: დღეს მაინც არ დალიო. რა დასვენებაა, თუ სულ რესტორანში ვისხდებით!

— რა ჩემი ბრალია, თუ ფრენა არ იქნება!

არა, იქნებ თქვან რაიმე მნიშვნელოვანი, ისე, როგორც გუშინ თქვა მწერალმა:

— რაა ჩვენი დელვა და წუხილი მარადიულობასთან შედარებით?

ნეტავ ისეთ ადგილან წამიყვანა,

სადაც ცხელ-ცხელი ლულა-ქაბაზი დამხედება, სურნელოვანი, საესე ხახვითა და მწვანილით. ანდა ხინკალი, რომელიც, დელფინებისამებრ თავად ჩახტება პირში, — გაიფიქრა ილომ. ახლა მონვენებები წავლენ და ისიც ადგება.

კატუშამ შეამჩნია, რომ ილომ თვალი გაახილა და გამოლოწინებული შეპყურებდა მათ. მერე ჰკითხა:

— გაიღვიძე?

მაგრამ ილომ ისევ დახუჭა თვალები, მონვენებებს ლაპარაკაც ხომ არ დაუწყებდა.

სანდრომ უთხრა:

— თავი დაანებე ეძინოს. წავევით.

ხელი მოუთათუნეს აწკმუტუნებულ ძაღლს და კარი გაიხურეს.

ილო ადგა. შუშაბანდიდან დანახა, სანდრო და კატო როგორ შეჩერდნენ და მეზობელს დაუწყეს ლაპარაკი. ილო ფანჯარას გაშორდა, რათა თვალი არ მოეკრათ მიხთვის და შეეიდა აბაზანაში.

ამასობაში კატუშა და სანდრო გამოემშვიდობნენ მეზობელს და ალაყაფის კარისკენ გაემართნენ. კატუშა შეჩერდა და სთქვა!

— იცი, სანდრო, ილომ ძალზე უცნაურად შემოგვხედა.

— როგორ თუ უცნაურად!

— არ მოგვესალმა, არაფერი გვითხრა. ის შუშაბანდიდანაც გვცქეროდა და არც კი გაკვირვებია, ჩვენ აქ რომ ვართ.

— მიხვდა ალბათ, რომ თვითმფრინავი არ გაფრინდა. ჯერ კიდევ არაა გამოფხიზლებული.

— ჰო, მაგრამ ხომ უნდა ეთქვა რამე!

— არაა სავალდებულო. მაგრამ კატო მაინც უკან გამობრუნდა.

— ილო! ილო — ეძახდა ძმას. ილო შხაპს ისხამდა და ეცინებოდა.

— შე მაინც შემომიშვი! — დაუძახა სანდრომ. „რა მომაბეზრებელი პალუცინაციაა, — ფიქრობდა ილო — წავიდნენ, ახლა ისევ დაბრუნდნენ. ნაღდი ცდუნებაა!“

— გამიღე ერთი წუთით! — მოითხო-

ვდა სანდრო, ილომ საეკტი გახსნა. სანდრო შემოვიდა და თქვა:

— იქ, თაროზე, ტარხუნის არაყია, მოსვი და ცოტა გონს მოხვალ. — და ალერსით ზელი მოუთათუნა მხარზე. ილომ გაქვავდა. ჰალუცინაცია არსებობს მხედველობითი, სმენითი, როდესაც ლაპარაკობენ, რადიკნაირი ზარები, მაგრამ შეხებითაც ყოფილა? შემდეგ თავი დაიმშვიდა, ამბობენ ხალხსაც ახრჩობენო, ასე რომ, მხარზე ხელის მოთათუნება სულ უბრალო საქმეა. მაინც შეყოყმანდა თვალმოუცილებლად შემსტერდა სანდროს და ჰკითხა:

— ნუთუ ეს შენა ხარ? — სანდრომ როგორღაც არადამაჯერებლად უპასუხა: — რასაკვირველია, აბა ვინ ვიქნები?

ილომ საცვლები ჩაიცვა და აბაზანიდან გაიძურწა. მერე სკამზე დაეშვა და სახეზე ზელი აიფარა.

— აბა შენ ვინ გეგონეთ? — ჰკითხა უკან მომავალმა სანდრომ.

— ვიფიქრე, მეჩვენება-მეთქი, — უპასუხა დაბნეულმა ილომ.

— როგორ თუ გეჩვენება, ახლა თვითმფრინავი გაფრინდება! — წამოიძახა სანდრომ.

— ისევ?

— რა, ისევ?

— ის ხომ გუშინ გაფრინდა?

— არსადაც არ გაფრენილა. ის მშვიდობით ისევ დაჯდა... გუშინ სად წახვედი?

— როდის?

— ჩვენ რომ გაფრინდით.

— ნუგზართან.

— ჰოდა, ამიტომაც ვეღარ აზროვნებ.

— ესე იგი, თქვენ ახლა აქა ხართ?

— არა, ჩვენ იქა ვართ. აქ ჩვენი ძირილილება.

და სანდრო შესტა კიდევც, რათა ეჩვენებინა, როგორი უსხეულოა.

— ჩვენ ახლა იქ ვდგებით, ვსაუზმობთ და მივდივართ პარკში, — თქვა სანდრომ.

— მუხები რომ არის, იქ?

— ღიბ.

— გასაგებია, — თქვა უნდობლად ილომ. — აბა აქედან სადღა მიდინართ, რადგან თქვენ უკვე იქა ხართ?

— დღეს რომ გამეღვიძა, მეც ვიფიქრე ჰალუცინაცია დამემართა-მეთქი. ვვარაუდობდი იქ გავღვიძებას და ისევ აქ აღმოვჩნდი. საერთოდ ცხოვრება — მთლიანი ჰალუცინაციაა. ეს ჯერ კიდევ პლატონმა შეამჩნია.

— მითხარი, პნომპენი აღებულია? — ჰკითხა ჩაფიქრებულმა ილომ.

— აღებულია, აღებული, — სანდრომ შემოთვთებისაგან სახე აემღვრა — ნუ სწუხხარ.

— ახლა ხომ კამპუნიას უწოდებენ?

— კი, — დაემოწმა სანდრო. — ეგ მისი დედაქალაქია!

ილო მივიდა ტელეფონთან და ნომერი აკრიფა.

— ნუგზარ, მითხარი, პნომპენი აღებულია თუ არა?

ამხანაგი გამხიარულდა.

— ეშმაკმაც წაიღოს. გული გააწყალეს ამ პნომპენით. ისეთი ამბავი ატეხეს, თითქოს ბერლინი აიღესო.

ილომ ყურმილი დადო და თავი ხელეში ჩამოილა.

— არაფერი არ მესმის, — თქვა მან.

— მე ხომ ინვერსიული კვალი ვნახე.

— საერთოდ რა შუაშია, აქ პნომპენი? — ჰკითხა კატუშამ.

— არ ვიცი, — უპასუხა სანდრომ.

— ჩვენ პნომპენში ხომ არ გავფრენილვართ.

— პნომპენი იმ შუაშია, რომ რადგან პნომპენი აღებულია, ეს იმას ნიშნავს, თქვენ გუშინ გაფრინდით.

— აბა ჩვენ ვილა ვართ?

— ალახმა უწყის!

კატო ატირდა.

— ილო, მითხარი, რა მოვივიდი? რა გტყვი?

— გაიგე, ბოლოსდაბოლოს, უკანვე მოვფრინდით. — თქვა სანდრომ.

— ჯოხის ცხენით?

მათ აღხსნეს, რომ თვითმფრინავმა თითქოს დიდი წრე შემოხაზა თბილისზე

და ისევ დაჯდა. მგზავრებს გამოუცხადეს, რეისი ხვალ დილაძეა გადადებული.

სანდრომ მოასწრო თვითმფრინავში ჩათვლება, როდესაც კატომ გამოაღვიძა, გაოგნებული გაიძახოდა:

— როგორ, უკვე მოვედით?

— იმ მომენტში მეც გავიფიქრე, რომ ჰალუცინაცია დამემართა-მეთქი, — თქვა სანდრომ.

— გადაწყვეტეთ სახლში წამოსვლა, აბა მთელი დამე აეროპორტში ხომ არ ვისხდებოდით... შენ აქ არ დაგხვდები.

ილო გაოგნებული უსმენდა მათ მონათხრობს, თან თავს უქნევდა თუკი ეს მაინც ჰალუცინაციაა, მაშინ საიდანაც უნდა გამოჩნდეს გუშინდელი ინჟინერი.

— გამოიღვიძე, ბოლოსდაბოლოს, ხმა მაინც ამოიღე! — გაცხარდა კატო და ამ დროს ეზოდან შემოისმა ძახილი.

— სანდრო!.. კატუსა!..

ილოც მივიდა ფანჯარასთან და სავსებით დარწმუნდა, რომ მისი მოჩვენება ზუსტი იყო — შუა ეზოში ინჟინერი იდგა.

— ასეც ვიცოდი, ჯერ არ იქნებოდით წასულები. ჩქარა!.. ვაკვირებთ..

— ახლავე! მადლობთ, მოვედივართ, — გამოეპასუხა კატუსა, სანდრომ კი დაძახა:

— ეს შენა ხარ, თუ ჰალუცინაცია?

— მე, მე, მხოლოდ დაუჩქარეთ!

ილო მოქუშული მოსცილდა. ფანჯარას. იგი ლოგინის გასწორებას შეედგა, მგზავრებმა კი ჩანთებს დასტაცეს ზელი.

— ისაუბრე, ყველაფერი მაგიდაზე აწყვიტე, — სთქვა სანდრომ, კატუსამ კი დაუმატა:

— გავგიღიმე მაინც, რა მოძმარული ხარ!

— მერე გაიღიმებს, როცა გონს მოვა, — სთქვა სანდრომ და ისინი წავიდნენ.

ილომ ისევ დაურეკა ნუგზარს.

— გამიგონე, შენი ბიძაშვილი, აი ის, ექიმი, ახლა სად არის?

— ალბათ სამსახურში. ისინი შაბათობითაც მუშაობენ. რაშია საქმე?

— გამოდი, ახლავე გამოგავლი.

ექიმი კეთილი კაცი იყო. ნუგზარმა მას აღხსნა, რომ ილოს დღეს მოჩვენებები ჰქონდაო და კონსულტაციისათვის მოვიდაო. ექიმმა ორივეს სთხოვა დამსხდარიყვნენ და ყველაფერი დაწვრილებით მოეთხროთ. ილო მოუყვა, როგორ გააცილა და და მისი მეუღლე, ნახა ინჟინერიული კვალი, დილით კი ისინი სახლში აღმოჩნდნენ.

ექიმმა მოუსმინა და შემდეგ ჰკითხა:

— გუშინ როგორ დაიძინეთ?

— ძალიან კარგად.

— ხომ არაფერზე ინერვიულეთ?

— არა.

— ადრე ამის მსგავსი არაფერი გქონიათ?

— არა.

— შენ ის მოყვედი, ის მოჩვენებები, — ჩაერია ნუგზარი, — შენ რომ ამბობ, წინათ ვნახეო.

— მე კი არ ვამბობ, არამედ ნამდვილად ვნახე!

— ძალზე საინტერესოა! — სთქვა ექიმმა, — სად მოხდა ეს, რა გარემოებაში?

ილომ უღიმამოდ მოყვა ის ამბავიც.

— ასე... კიდევ რა შეგიძლიათ დაუმატოთ?

— მხოლოდ სიყვარულის ამბავი, — სთქვა ილომ ჩაფიქრებით, — როდესაც გატაცებული ხარ, აღმერთებ შენს რჩეულს; ხოლო როცა გრძნობა გაივლის, ის უკვე სულ სხვა აღმოჩნდება. თავიდან საოცრებად გესახება, ლეთიერ დედოფლად, მაგრამ მალე ჰქრება ეს ილუზია.

ექიმს გაეცინა. მან სთქვა, რომ ეს ძალზე საინტერესო აზრია, მაგრამ ფსიქიატრია ჯერ ამით არ დაინტერესებულაო. სიყვარული მეცნიერულ ანალიზს არ ემორჩილება. ახლა მიწისძვრას წინასწარ იგებენ, ადამიანი კი, როდის და ვის შეიყვარებს, ამის წინასწარ მეტყველება სავსებით შეუძლებელიაო. აქ თავისებური კანონებია, ძალზე გამოუცნობი. ხანდახან უყურებ ზოგიერთის სიყვარულის ობიექტს და უბრალო-

ოდ გაოცდები, შეყვარებულა? კი ალტა-
ცებულა.

— აი ეს არის პალუცინაცია!

— მაგრამ მშვენიერი! — სთქვა ექი-
მმა. შემდეგ ექიმმა ჩაქუჩით დაუკაკუნა
ილოს, გაუზომა წნევა, მოუსმინა გულს,
ფილტვებს. ნუგზარი საღლიც გვიდა,
დაბრუნებისას უხმოდ დაუღო ექიმს
წინ რაღაც ქაღალდი.

— აბა, რა შემოძლია გითხრათ? —
დაიწყო ექიმმა, ხელი დაიბანა და მაგი-
დას მიუქცა. — არავითარი პალუცინა-
ცია თქვენ არ გქონიათ. თვითმფრინავი
ნამდვილად დაბრუნდა და დაჯდა აერო-
პორტზე რაღაც დაზიანების გამო და
რეისიც მეორე დილისთვის გადაიდო.
ნუგზარმა დარტყა აეროპორტზე და ყვე-
ლაფერი დაახუსტა. ახლა თვითმფრინა-
ვი უკვე გაფრინდა და თქვენი ნათესა-
ვები, ალბათ უკვე ადგილზე არიან ჩა-
სულელები და სვამენ ნარჩხანს!... საერთოდ
კი, უნდა შეამციროთ სმა. ჩვენს ასაკში
ორგანიზმი ზედმეტ გადატვირთვის ვე-
ლარ იტანს. არავითარი ვადახრა არ ჩანს,
წნევა ცოტათი მომატებული გაქვთ. მა-
გრამ ეს, რასაკვირველია წუხახდელის
შედეგია. ასე რომ, ამოიგდეთ თავიდან
სისულელები.

— მაგრამ ყველაფერი ისე რეალუ-
რად იყო, — თქვა ილომ და წამოდგა.

— იმიტომ იყო რეალური, რომ ნამ-
დვილად ისინი იყვნენ.

— ქუჩაში მიმავალმა ილომ აღშვო-
თებით წარმოსთქვა.

— მითხარი ერთი, რისთვის უშვებენ
ბოლს ბოლქვებზე? რომ გვაჩვენონ, თუ
როგორ დარწმუნდებით ფრენენ და რა
შორს?

— ამ აეროპორტში რას არ გაიგონებ.
წესიერად არაფერს არ აცხადებენ...

— პნომპენზე კი დაუსრულებლად
აცხადებენ ერთსა და იმავეს!

— აბა, როგორ ითამაშა თბილისის
„დინამომ“, იმას კი არ აცხადებენ.

— პო, მაგრამ, ასე უცბათ რატომ და-
ვიჭერე, რომ ეს პალუცინაცია იყო?

— იმიტომ რომ ცოტა უნდა სვა.

ჭერ სახინკლეში წასვლა...
მაგრამ ნუგზარმა სთქვა.

— უმჯობესია კომპაეშირის ხეივანზე
წავიდეთ. იქედან მთელი ქალაქი მოს-
ჩანს. მშვენიერი ადგილია.

ხეივანში ნაცნობ შოფრებს შეხვდ-
ნენ, მაგიდები ერთმანეთს მიადგეს.

თვალეზადმოკარკლული მებუფეტე
თავად ემსახურებოდათ. ქვემოთ, ბოტა-
ნიკურ ბაღში, ხალხი სეირნობდა. დღემ
თვალის დახამხამებაში გაიარა.

კომპაეშირის ხეივიდან დღამებისას
ჩამოვიდნენ. კარგ ვუნებაზე იყვნენ.
შოფრებთან იგი გონებასა და გრძნო-
ბებს შორის თანაფარდობაზე მსჯელო-
ბდა: გონება არ გადმოსცემს ყოველივე
იმას, რასაც ადამიანი განიცდის. რო-
გორ გადასცემ მაგალითად სიყვარულს.
კარგი სხეულის სილამაზეს, ანდა 'ურ-
ნელს?

— აბა გონება რა საჭიროა?

— რათა ახსნა.

— გრძნობა?

— რათა დატკბე.

ხელში პაეტი ეჭირა, რომელშიც ძა-
ლისათვის მაგიდიდან მორჩენალი ხო-
რცის ნაჭრები და მწვანელიც კი ჩაე-
ლაგებინა.

მანქანიდან ჩამოვიდა და კუთხეში
შეუხვია.

დიდებული საღამო იყო, ცაზე ვარს-
კვლავები ციმციმებდნენ. შესანიშნავი
ღვინო სვეს. კახურ ღვინოს მსოფლიო-
ში ვერცერთი ვერ შეედრება, მაგრამ
მანც უნდა ცოტა დალიოს ადამიანმა,
თორემ მართლა დაეწყება პალუცინაცია.
დღესაც ბლომად დალია. „მანც კარ-
გია“, ჩაილაპარაკა თავისთვის ილომ,
თან ალაყაფის კარებში შევიდა. კიდევ
ორი ნაბიჯი გადადგა ინერციით და გა-
ჩერდა. სანდროს და კატუშას ოთახის
ფანჯრები ღია და განათებული იყო, თა-
ვად მოხსდომოდნენ მაკლას და ჩაის
სვამდნენ. ოთახის სიღრმიდან ტელევი-
ზორის ხმა ისმოდა.

ალარ ახსოვს რამდენ ხანს იდგა. პირ-
ველად კატუშამ შეამჩნია იგი. გადმოი-
ხედა ეზოში და დაინახა, ფანჯრის ქვე-

მთ ილო იდგა და გაშტერებული შე-
 ყურებდა მათ.

— ილო, ეს ჩვენა ვართ, ჩვენ! —
 დაუძახა მან, ილო კი შეეკითხა:

— რაო, ისევ არ გაფრინდა თვითმფ-
 რინავი?

ძლივს ძლივობით შეიყვანეს სახლში,
 სკამზე დასვეს, აჩქარებით უხსნიდნენ,
 რომ თვითმფრინავი კი გაფრინდა, მაგ-
 რამ ჩვენ დაერჩით, იმიტომ, რომ დილით
 კარგად ვერ იყავი, კატუშამ თქვა
 — ვერ მოვისვენებო.

— კატუშას უნდოდა გვიან ჩამოფრე-
 ნილიყო, როცა შენ უფრო უკეთ გახ-
 დებოდი.

— ესე იგი, მე ვარ დამნაშავე?

ილო კინაღამ გადაირია. ყვიროდა,
 რომ თუ თავს დაანებებდნენ, უკეთ იქ-
 ნებოდა. და არავის არ გაანერვაულებ-
 და. არავის არაფერს არ უშავებდა, უნ-
 დოდა ნორმალური ცხოვრება, რაიზე
 გასაგები საქმე ეკეთებინა, არ უნდოდა
 ფიქრი ჰალუცინაციაზე. შემდეგ გაჩუმ-
 და და დაძაბულად უსმენდა გადაცემას,
 სადაც მოუთხრობდნენ აქტინიდიის შეს-
 ახებ, რომელიც იშვიათი მცენარე ყოფ-
 ილა და შორეულ აღმოსავლეთში ხარ-

ობს თურმე მხოლოდ. დიდი მოთხოვნი-
 ლება ჰქონია იუგოსლავიაში. შიში ნა-
 ყოფი წყრილი თმებითაა დაფარულიო.
 ახლა, ილო ბრაზობდა, რომ იგი მაღლო-
 ბელი უნდა იყოს რომელიღაცა რედაქ-
 ტორის, რომელმაც ამ დაძინების წინ
 კაცმა არ იცის რისთვის, ჩართო გადაცე-
 მაში ეს თემაო. ამ აქტინიდიის წყალო-
 ბით შეუძლია მშვიდად იძინოს, ეჭვი
 აღარ შეეპარება ნორმალურია იგი თუ
 არა.

— რატომ ამბობ ამას?

— იმიტომ, რომ ამ ამბავს პირველად
 ვისმენ. თუ თქვენ ჩემი წარმოდგენის
 ნაყოფი ხართ, მაშინ ეს აქტინიდიის საი-
 დან გამოტყუარა? არ შეიძლებოდა ეს
 ამბავი რომ მე დამეიწყებოდა.

— მე რომელიღაც გადაცემას ვუსმო-
 ნო იშვიათ ყვავილზე, რათა გავიგო,
 როდის გაეფრინდებოთ აქედან ბოლოს
 დაბოლოს? — იკითხა სანდრომ.

ილომ ისევ გააცილა ისინი. დაიცადა
 აეროპორტში, სანამ თვითმფრინავი და-
 ნიშნულ ადგილზე ჩაფრინდებოდა და
 მაინც გულის კანკალით უახლოვდებო-
 და სახლს.

ქამი მიმწუსრისა

მ ო თ ხ რ ო ვ ა

ბიელაში რიქრაქზე მოვედით. უფრო სწორედ, ცა რომ ლადარივით დაიჭირხლა, ჩვენ კოტორის ბუხტაში შევეცურდით. აქედან ბიელამდე სულ რაღაც საათნახევრის საეალიოდა თუ იყო. ჰა და ჰა, მეტი არ იქნებოდა; იქვე იყო გემთსარემონტო ქარხანა, სადაც ჩვენი „ანა-პა“ რემონტზე უნდა დამდგარიყო.

ცოტაც რომ გავეცურეთ, გემზე იქაური ლოცმანი ამოვიდა. მალალი, მოსული კაცი გახლდათ, დათვივით დაბაჯბაჯებდა, მიშოს ეძახდნენ. ამ მიშომ სამასგრამამდე კონიაკი რომ გადახუხა და ზედ ნახევარლიტრამდე, ჩვენებურა შამპანურიც მიაყოლა, ისეთი ენაწყლიანობა გაახურა, რომ მუცელი ხელით გვეკავა. რაღა დაგიმალოთ. ცოტა შეტიკიკიკებული ჩვენც გახლდით. სახუმარო ამბებს ზომ მაშინ აქვს მადლი, როცა მომყოლიცა და მსმენელიც მთლად დალაგებულ ჭკუაზე არ არიან.

ჰოდა, გაახურა იმ მიშომ ანეგლოტების თონე. ჩინებული ხაბაზი გახლდათ და ლავაშიც დიდებული გამოდიოდა. ენაწყლიანობა მხოლოდ მაშინ შეწყვიტა, ჰორიზონტზე ლამაზი ჩერნოგორიული სოფელი რომ გამოისახა.

შორს ნაცრისფერი კანიონების დიდი, უზარმაზარი რკალი იდგა. შიშველი, ცივი კლდეები შემაზრზენი და ცო-

ტა მელანქოლიურიც ჩანდნენ. უფრო აქეთ მწვანე გორაკების გრეხილები იწყებოდა. ეს გორაკები ზედ მოდგომოდნენ კოტორის ბუხტას და პატარა ბიელაც თავის თბილ უბეში მოექციათ.

მიწისა და ზღვის მღუმარე, პარმონულ შერწყმაში იყო რაღაც დიდებული, ხელუხლებელი, ჭერ კიდევ წაუბილწავი და იღუმალი...

ნავმისადგომთან დიდი, კობტა გემი იდგა. კოგრიტი ავიღე და ხიდურის აივანზე გავედი. გემის წარწერა რომ წაეკითხე, ისევ ხიდურზე დავბრუნდი. მაშინვე იმ იუგოსლაველს მივფარდი.

— მიშო, ნუთუ ეს „პასატი“?

— დიას, „პასატი“ გახლავთ.

— რას ამბობთ! „პასატი“ რამდენჭერ მინახავს. მე მეთევზეებთან ვმუშაობდი არგენტინის ნაპირებთან. იქ მოდიოდა „პასატი“. ჩვენი დაჭერილი თევზი მიჰქონდა. ეს გემი კი არ ჰგავს იმას.

მიშომ გაიცინა და მუხლისთავებზე დიდი, ტონტორა ხელები დაიფერთხა.

— „პასატი“ ძმაო, „პასატი“, მაგრამ ის კი არა, თქვენ რომ ვინახავთ. ძველი „პასატი“ დიწვა. აქ იდგა რემონტზე, ხანძარი გაჩნდა და დაიწვა. ბრალში ჩვენ ვიყავით და ამიტომ ქარხანამ ნორვეგიაში იყიდა ახალი „პასატი“ და ახლა მას ვარემონტებთ. თუ რემონტინ

ლის დახამხამებაში თქვენს გემს სულაც დაღაღრავენო.

„პასატიც“ ჩვენი გემი იყო — საბჭოთა კავშირის და მეტი პროტესტი აღარ განგვიცხადებია. რა მნიშვნელობა აქვს, მარცხენა ლოყა აგვეწება თუ მარჯვენა. სხვათაშორის, იმ „პასატზე“ ერთი ეკიმი მუშაობდა — ნიკოლაი კლიმენკო. სიმფეროპოლელი გახლდათ. ორმოცდაექვსი წლისა იყო. დრო უქმად არ დაეკარგა, ცხოვრებისაგან ბევრი რამ ესწავლა.

მე და კლიმენკო შეხვედრისთანავე დაემეგობრდით.

დილით გამომიარა და გემზე არც კი ამოსულა, ქვემოდან ამომძახა: ზელენკაში ხომ არ წამოხვალა.

იქ რა ვინდა-მეთქი და მაშინვე ის ბერიაცი შტუტბერგენი მიხსენა.

თავპატივი არ გამოიღვია, მაშინვე დავთანხმდით.

მზე ჭერ კიდევ არ ამოშორებოდა მონტენეგროს კანიონებს. შიშველი ციკაბო მთების თავზე იქითა თხემებიდან მომდგარი სხივები ოქროსფერ კაშპარას ქმნიდნენ. ძალიან ლამაზი სურათი იყო. მე და ნიკოლაი კლიმენკო თვალმოჭუტული გავუფრებდით ცხენების რემისავით გაბაწრულ კანიონებს.

— გუშინდელი ცა სულ სხვანაირი იყო. — თქვა კლიმენკომ.

ის იყო ქარხნის ჭიშკრიდან გამოვედით, წინ სამი გაოფლიანებული ბიჭი შეგვეფეთა. სამთავეს სპორტული კოსტუმში ეცვა, არაქათგამოცლილი იყვნენ და კოსტუმებიც ისე გაელუმბათ, გეგონებოდათ მთელი ერთი საათი ტროპიკული წვიმის თქვის ქვეშ იდგნენო.

ონაერებმა ის იყო პასატივით ჩაიქროლეს და ქარხნის ფართო ჭიშკარში გაუჩინარდნენ, რომ სანაპიროზე სპორტულად გამოწყობილი ქალი გამოჩნდა. ჩქარი ნაბიჯებით მოდიოდა. ჩვენ რომ დაგვინახა, ნაბიჯები შეანელა. მოვიდა და დადგა.

— გამარჯობათ! ჩემი გიყვები ხომ არ დაგინახათ?

— ახლა გაგვირბინეს. — უთხრა კლიმენკომ.

ქალმა დიდრონი ცისფერი თვალემა ახლა მე შემომბანათა.

— თქვენ „ანაპის“ კაპიტნის პირველი თანაშემწე ბრძანდებით, არა?

— დიახ! — ვუთხარი მე.

— შორიდან გიცნობთ. მე „პასატის“ კაპიტნის მეუღლე ვარ. ჩვენი გემიდან გხედავთ ხოლმე. ბიელაში პატარა რუსული კოლონა გვაქვს და ვალდებულ-ცა ვართ ერთმანეთს გცნობდეთ.

— რასაკვირველია.

დავეთანხმე მაშინვე მე და გავიფიქრე, რომ „პასატის“ კაპიტანს მეტად მომზიბველი მეუღლე ჰყავდა.

— საით მისეირნობთ?

კაპიტნის ცოლმა ისევ კლიმენკოს შეხედა.

— შტუტბერგენთან მივდივართ, ანა ბორისოვნა!

— ჩემი დიდი მოკითხვა გადაეცით მოხუცს. უთხარით რომ ზევ მისი სტუმარი ვარ.

ქალი წავიდა.

ცოტა რომ გავიარეთ და ანა ბორისოვნაც ქარხნის ჭიშკარში შესულად დავგულე, ექიმს გავხედე.

— ნიკოლაი დიმიტრიჩ, თქვენს კაპიტანს ჩინებული მეუღლე ჰყოლია. როგორც უკვე ვატყობ, ჩერნოგორიელები ცუდი შებადურნი არ უნდა იყვნენ. პირველად მე მათ თვალწინ ასეთ კალმას სისხამზე ანკარა წყალში არ ვავეშვებდი. თუ რომელიმე ჩერნოგორიელი სასროლ ბადეს გაშლის, ის სამი ლიფსიტა, ლედის წინ რომ გარბოდნენ, ვერაფერი შვილი კავალრები აღმოჩნდებიან.

კლიმენკოს თხელ, ქალურ ტუჩებზე ცბიერი ღიმილი გაექცა.

— ყველა იმას აკეთებს, რაცა სურს. კაპიტანმა თავისი საქმისა თვითონ უკეთ უწყის. ანა ბორისოვნა კი ყოველ დილით ექვსის ნახევარზე დგება და შეიდ კოლომეტრს ისე დარბის, თითქოს და ბიელის გზაზე ფრანგულ სუნამოს უფასოდ არიგებდნენ.

დიდებული ქალია.

ექიმი ჩემსკენ გადმოიხარა და ყურში ჩამჩურჩულა.

— ჩვენ ყველანი შეყვარებული ვართ მასზე.

ბიელას სანაპირო გზას მივუყვებოდით. ჯერ იყო და ხელმარცხნივ პატარა კაფეს ჩავუარეთ. კაციშვილი არ ქაჭანებდა შიგ. ადრე იყო და აბა ამ უთენია აქ მობრძანებით ვინ შეიწუხებდა თავს. შემდეგ ხელმარცხნივ საპარკმახერო გამოჩნდა. ვიტრინაში სრულიად შიშველი ლამაზი ქალის სურათი ეკიდა. იმ ლამაზ ქალს თავი კეკლუცაე გადმოიხარა და თავის ექსტრამოდურ ვარცხნილობას ჭიშიან ბარძაყებთან და მკრივ ძუძუებთან ერთად ქვეყანას უჩვენებდა.

ამ მომხიბვლელ სურათს თვალი ძლივს ძლივობით რომ მოვაშორე და გგარიანი ნერწყვიც გადავეყლაპე, მარცხნივ ერთსართულიანი ხის სახლი გამოჩნდა. ის იყო ხის სახლს გაუესწორდით, რომ ვილაცამ მოტოციკლეტი მოაგრილა, და ამ სახლთან დადგა. ორთვალია ზედ კედელზე მიიყუდა, ჭიბიდან დიდი, უშველებელი გასაღები ამოიღო.

— ეს მარკო მარკოვიჩის საკუთარი ლეინის სავატროა. — მითხრა კლიმენკომ და ის კაციც, ამ ხუხულასთან სულ ახლახან მოტოციკლეტი რომ მოაგრიოლა, წინ გადაგვიდგა.

— ექიმო, თქვენი წამალი ძლიერ მომიხდა, ახლა უკვე აღარ მახველებს.

მერე მარკო მარკოვიჩმა წერილი, ღიმილიანდგარი ნახშირით შევი თვალეები მე შემომამატერა.

— კომისარო, დაგვაფასეთ, მობრძანდით ჩვენსა, თითო სირჩა ვისკი ან ლეინო, გნებავეთ კონიაკი მიირთვიეთ.

კლიმენკომ თვალი ჩამიკრა.

— სიფთაზე მგონი ცუდი წინადადება არ უნდა იყოს.

მხრები ავიჩეჩე. წინადადება კი მომწონდა, მაგრამ ამ ტიპს — მარკოვიჩს პირველად ვხედავდი.

თუ ესურს სპილო დაიჭირთ, ბორკი-

ლიც უზარმაზარი უნდა გადმოიხაროს. პინძელმა იმ დიდი გასაღებით კარზე ჩამოპორწიალებული უშველებელი ბოქლომი ხენეშით მოხსნა და ნესტიან დარბაზში შეგვიძღვა.

პირდაპირ უშველებელი ჩანები ჩანდნენ. ბარე თხუთმეტამდე მაინც იქნებოდა. მარჯვნივ და მარცხნივ ლურჯად შეღებილ კედლებზე უმინო თაროებში ათასნაირი ვისკის, ჭინის, კონიაკის ბოთლები სულ სხვადასხვაფერად ელავდა.

მარკოვიჩმა თხელი ფართხუნა პალტო სწრაფად გაიძრო და თეთრ, ქათქათა ხალათში ხელები გაუყარა.

— რას მიირთმევთ, ექიმო. ალბათ თქვენს საყვარელ წითელ ლეინოს? თქვენ, კომისარო?

კლიმენკოს გაგზავნე.

— მარკოს კარგი წითელი ლეინო აქვს. თუმცა მიჭირს იმის თქმა, როგორ მოეწონება მარკოს მამულის ლეინო ქართულ კაცს.

მასპინძელი თვალეებში შემომციციუნებდა.

— იყოს წითელი ლეინო, შევსვამ. — ვთქვი მე.

მარკოვიჩმა ჩანების წინ გამართულ დაბალ დაბლზე სამი სირჩა დადო. მერე ხის დიდი კათხა ჩანს შეუშვირა და სისხლივით წითელი ლეინით აავსო.

— მოგწონს?

ექიმმა მხარი წამკრა.

კარგი უნდა იყოს-მეთქი, თავი დავუქნიე.

სულ სამადსამი ქიქა შეევსეთ. შხითა და ბუნების მადლით სავსე ლეინო გაბლდათ, მთელს სხეულში მაშინვე დენივით გაიარა.

კანოსთან რომ მივედი, კლიმენკომ მითხრა: ჯერ ადრეა, მოხუცს ეძინება და მოდი იმ მთაზე ავიდეთო.

რვა თვე თითქმის სულ გემზე გავატარე, უმოძრაობის გამო ცოტა დაკუნტული ვახლდით, მაგრამ, ჯანი გავარდეს, მაინც დაეთანხმდი და დაცერილ თხემებს აყვევით.

კლიმენკო ჩქარა აღიოდა ფერდობზე. მე კი ჩამოსაწერ მანქანასავით

ხენეშას ვუმატე. მერე მივლად, რომ მომელო ბოლო და მართლაც ყავლგასული მოტორივით ავთუხთუხდი, ექიმს აქძახე, მოიცადე-მეთქი.

კლიმენკო შედგა და მივამოს მშვიდი, მოალერსე თვალი გაადევნა. როგორც იყო მეც ავლოლდი იმ ბექობზე და ექიმს ხელი ბექზე დავკარი.

— იციან რა, მეგობარო, თქვენ თუ ასე ჯიხვივით იბტუნავით გორაკიდან გორაკზე, მე ისღა დამჩენია, შინ დავბრუნდე. პარტნიორად არ გამოგადგებოთ. ჯობს ნელა ვიაროთ, არსად არ მიგვეჩქარება. მით უმეტეს, ის ბებერი კაპიტანი თორმეტ საათამდე ფეხსაც არ გაანძრევს თურმე.

— ჰო, მართლაც და ჩქარა მივდიოდი. — ჩაიღუღლულა ჩემმა გამყოლმა და დაბნეულად შემომხედა. მერე თვალეზში ისეე ჩაუდგა სითბო და ალერსი. ხელი წინ გაიშვირა.

— მკედარი „პასატი“. ოთხი წელი გცურავდი ამ გეშზე. საკუთარ სახლად იქცა და... უცბად, ერთ ღამეში მისგან არაფერი აღარ დარჩა.

— რა მოხდა, როგორ დაიწვა?

კლიმენკო ჩამოჯდა. მე, რასაკვირველია ვისარგებლე ამ შემთხვევით და მაშინვე მის გვერდით ახლადწამობიბინებულ ბალახზე მოვკალათდი.

— ჩვენ, „პასატის“ ეკიპაჟის წევრები უკვე მეორე წელია აქა ვართ. გემს დიდი კაპიტალური რემონტი სჭირდებოდა. ვნახოთ, ერთხელ ღამით ხანძარმა იფეთქა და მთელ გემს მოედო. მერე, როცა ექსპერტებმა ყველაფერი კარგად შეისწავლეს, გამოიჩვენა, რომ ბრალში შემძღვლებლები ყოფილან. მთელი დღე იმუშავეს ტრიუმფში, როცა წაფილნენ, გავარჯარებული რკინა ასე უცბად არ დაეცრა — სადღაც უდიერად დაყრილ ჩერებში პირველი ნაპერწყალი გაღვივდა და მერე, იცოცხლე, მთელ გემს მოედო.

გათენებისას ყველაფერი დამთავრებული იყო, „პასატი“ ქართლ იქცა.

— წავიდეთ! — ჩამესმა კლიმენკოს

ბოლმადახეველი, გაბზარულმა მაშინვე წამოვდექი.

ერთხანს ისე მივდიოდით თითქოს დარალაზე წახლებებული ვყოფილიყავით. მერე ბროწეულის ბუნქნარებში რომ შევედი, ექიმი შეჩერდა.

— გვიან შემოდგომაზე უნდა ნახოთ ეს ადგილები. ერთ რამედ ღირს... წითლად რომ გამოანათებს მწიფე ბროწეული, მის ნახვას არაფერი სჯობს.

შემობრუნდა და ისევე ბიელას ვახედა.

— შენდებო, მთელი მსოფლიო შენდებო. აი ის ორი სახლი, შარშან არ იყო. ამ შეიდი თვის წინ ყამირს ილია არტამანოვივით ორი გამრჩე გლეხი დაეპატრონა და ხედავთ? რა სახლები წამოქმდეს! მალე სულ დამთავრებენ და წალკოტში იცხოვრებენ.

— მთელი მსოფლიო შენდებო, ადამიანი იშენებს სახლს. — დაიძახა პათეტურად ექიმმა და ველური ბროწეულის ბუნქნარში ბილიკი იპოვა.

კიდევ ორი გორაკი ვაღვივარეთ. უკვე ახლად აყვავებული მიმოზის ხეივანში ვეშვებოდით. ისეთი საამო სუნე იდგა, სიყვარულისა და სიცოცხლისაყენ რომ გეჭაჩებოდა. ქეშმარიტი ღვთაებრივი ბანგით გათრობს და გავიწყდება რომ შენს ირგვლივ არსებობენ დამწვარი, დაფერფლილი გემები.

ორთავენი ვღუშოდით... ყურს ვუგდებდით ახლადგაღვიძებული ბუნების იღუმალ ჩურჩულს. თითქოს და ესესაა აკნიდან ყრმა გადმოსულიყოს, მკლავები გაეშალოს და ცეროიან ბალახზე პატარა, სუსტი ფეხებით პირველად გავვლოს.

ხეივანის ბოლოში ორი შოშია დავაფრთხეთ. შოშიებმა დაიკაბჯახეს და ტყეში შეფრთხილდნენ.

— ხედავთ, ადამიანებს რა არევა-დარევა შეგვაქვს ტყის ცხოვრებაში.

— ეს მის შემდეგ, რაც რომ გამოქვაბულები დაეტოვეთ და სახლის შენება ვისწავლეთ.

— სწორია, — მაშინვე დამეთანხმა ექიმი.

მერე დიდ მუხნარში გავივალეთ. იდგნენ უშველებელი ბებერი ხეები. გარინდებულნი და ერთ წრედ შემოჯარულნი სათათბიროდ დაუძღვებულ ბერიკაცებს ჰგავდნენ. ზანტად ახმაურებდნენ სიკოცხლემადგარ ტოტებს და მორჩილად ესალმებოდნენ მზის პირველ სხივებს.

მუხნარი განველეთ და ერთბაშად ქვის უშველებელ გემს მივადექით.

პატარა ბექობზე ნაძვებისა და მაგნოლიების, დაფნისა და ზეთისხილის, მანდარინის, ძეწის და კიდევ ჩვენი პლანეტის ათი ათასი ხის შესანიშნავ ბაღნარში დიდებულად იდგა ქვის დიდი გემი.

წინ, ფორშტეენთან უშველებელი ტრაპი ჩანდა. ის მარჯვენა ბორტიდან პირდაპირ ზეთისხილის ხეივანში ეშვებოდა.

გაოცებული ვიდექი და თვალგზომუხტული გავყურებდი ამ საოცრებას.

— მისი უდიდებულესობას ავსტრია-უნგრეთის ფლოტის აღმირალს უკვე გაუღვიძია. — მითხრა კლიმენკომ და ტრაპისაკენ გაიარა. მერე ზედ შედგა ხელები ტუჩებზე მოიმრგვალა და მთელი ხმით დაიძახა.

— კაპიტანი!

გავიდა ერთი წუთი, ორი, სამი, ოთხი. კლიმენკოს ვანიშნე: ხომ არ ავსულიყავით-მეთქი.

ხელი გაიქნია, არაო.

ცოტაც კიდევ შევყოვნდით და ერთბაშად ფორშტეენთან ერთი გაღვული, ჩია მოხუცი გამოჩნდა. განიერსათავიანი ფართხუნა შარვალი ეცვა. ზუსტად ისეთი, რომლითაც ცეროდენა ჩარლი მთელი მსოფლიოს აღამიანებს სიცილით ხოცავდა.

ზევით კიდევ თეთრი, ქათქათა ხალათი ეცვა. ისიც ასევე განიერი, ბორტები ჩურჩხელებივით ეკიდა.

გამოფრატუნდა მოჩვენებასავით ეს გაღვული მოხუცი, გადმოგვხედა კე-

თილად გაგვილიმა და ზემოდან-კაპიტანად გადმოგვძახა.

— ამობრძანდით, ტრაპი დაშვებულაია.

კლიმენკომ ხელი დაუქნია.

— ჩვენ ვართ, კაპიტანი, „ანაპის“ კაპიტნის პირველი თანამემწყე და მე — ექიმი.

მოხუცს მგონი მისი სიტყვები სულაც არ გაუგონია, მაგრამ თავი ისე დაიქნია — ყველაფერი მესმისო.

ალარ დაგვიყოვნებია და ტრაპზე ავლოდით.

გადავდით თუ არა ქვის დიდ აივანზე, თავი მართლაც გემზე წარმოვიდგინე. ფორშტეენიდან ხუთიოდე მეტრის დაშორებით ქვის სამსართულიანი კოშკი იდგა. კოშკი ახლახანს შეეღებათ თეთრად და სულ ლაპლაპებდა. ფორშტეენისა და კოშკს შორის წინაერდოზე ქვისგან ორი დამჭაჩი გამოეთალათ. იქვე ეგდო ღუზის მსხვილი ჯაჭვი და საღებავების კასრები.

გაოცებული ვიდექი და ყველაფერს გულდაგულ უსინჯავდი. მოხუცმა ხელი რომ გამომიწოდა, მაშინ გამოვერკევე.

— „ანაპის“ კაპიტნის პირველი თანამემწყეა. გაუმეორა ძველ კაპიტანს კლამენკომ.

ბერიკაცმა თავი დაიქნია. მერე გრძელი ყავისფერი ტყავის ზონრით წინ ჩამოპორწილებული ჰოგრიტი მოიმარჯვა და ბიელას გახედა.

— „ანაპა“ მეოთხე ნავსაბმელთან დგას, მის უკან ახალი „პასატია“, ახლის უკან კიდევ ძველი, დამწვარი.

— სწორედ ასეა, — უთხრა კლიმენკომ.

მოხუცმა ჰოგრიტი ნელა მოიშორა და შემობრუნდა. ახლა შევხედე პირველად სახეში ასე ახლოდან. ძალიან ცოცხალი, მეტყველი თვალემა ჰქონდა. ხატზე რომ დაფიქცა, მაინც არ დავუჯერებდით, რომ ოთხმოცდაშვიდა წლის მოხუცი გახლდათ.

— გინახავთ საღმე ასეთი სახლი?

მოხუცი ეშმაკური ღიმილით მომჩერებოდა.

— არა მგონია, რომ სადმე მეორე ასეთი სახლი არსებობდეს.

ჩემი პასუხი ესაიბოვნა. ხელი მკლავზე მომიკადა და მოაჯირთან მიმიყვანა. ქვევით ტრაპს ქვევით მთელი წალკოტი ჩანდა.

— მე გავაშენე, თვითელი მცენარე ჩემი ხელით დავრგე. ნერგები საიდან არ მომქონდა, ვუვლიდი და ყველა ქვეყნის ხე ერთად გავახარე.

— როგორც მითხრეს, ეს სახლიც თქვენ აგიშენებიათ?

— დიახ, შოლოდ მე, მაგრამ ნუ ამბობთ ასე, სახლი კი არა, თქვენ გემზე იმყოფებით.

სახეზე ღიმილი ჩამოეწმინდა, ერთბაშად სერიოზული გახდა. სიმართლე გითხრათ, ეს სახეცვლილება არც კი უხდებოდა. მზესავით ნათელი ბერიკაცი იყო და თაღისანი ღრუბელი ვერ დაიმშვენა.

მაგრამ უცბად გამოიღარა, მიმზიდველი, კეთილი ღიმილი კვლავ განათდა ძველი კაბიტნის სახეზე, თოვლის ფთილებივით თეთრი თმები ორივე ხელით უკან ზანტად გადაიფარცხა.

— გემის კორპუსი ერთი მთლიანი ქვისაგანაა გამოკვეთილი. მთელი წელიწადნახევარი მარტო ამ საქმეზე ვმუშაობდი. რამდენი ენერჯია შევალიე!

— დაუჯერებელია, რომ ერთმა გამოკვეთეთ.

— ადამიანს ყველაფრის გაკეთება ძალუძს. ორგან გამებზარა უკანა ერდოსთან. ჩემი ბრალი არ ყოფილა. ძველი ბზარი გახლდათ და ცოტაც შემდეგ გაფიცხდა, ურო რომ დაეკარი.

— ხომ გავს ვემს, პა? — მკითხა უღრესად სერიოზულად.

— რასაკვირველია, ადგილიც ჩინებული შეგიჩნევიათ. მწვანე წალკოტზე, როგორც ოკეანის ზვირთებზე ისე გადმომდგარა გემი.

სახე გაუნათდა.

— წამობრძანდით.

მე და გქიმი მიყვებით.

კოშკში რომ შევედი, არც მაშინ

მიგვრძნია, რომ ჩვეულებრივ ქვის სახლში ვიმყოფებოდით. ყველაფერი ისე გახლდათ მოწყობილი, როგორც ეს საოკეანო გემებშია. ჭერ იყო და რკინის განიერი ლუკით გვერდით ოთახში თუ კაიუტაში შევედი. აქ კედლებზე, მაგიდებზე, მთლად დამტვერილ თაროებზე გამოფენილი იყო ხუთასამდე სხვადასხვა დროისა და ხალხის ცეცხლმსროლელი იარაღი: დამბაჩები, თოფები, მცირეკალიბრიანი ზარბაზნები. ყავლგასული ნივთების ამ კოლექციას ერთბაშად უძველეს საუკუნეებში გადაეყვადით.

გვერდითი ოთახიდან წითლად შეღებილი ლიუკით წინა ოთახში გავედი. აქ ხმლებისა და დაშნების, სატვერების გამოფენა გახლდათ გამართული.

მესამე კაიუტის ლიუკი რომ შევაღეთ, პირველად თვალში იატაკზე დაწყობილი დიდი მეწამულისფერი ამფორები მომხვდა. თორმეტი ცალი იყო, ორ რიგად ეწყო კედლის გასწვრივ.

ბერიკაცმა შეამჩნია, ამფორებს რომ განსაკუთრებული ინტერესით ვაჩვენებ.

— ეს ამფორები კართაგენის ნაპირებთან ამოვიღე ზღვიდან. ჭერ კიდევ ჩვენს წელთაღრიცხვამდე მეთორმეტე საუკუნეში კართაგენელ მეზღვაურებს ამ ჭურჭლით სასმელი წყალი მიჰქონდათ ნაოსნობაში.

უფრო მეტი მქონდა, მაგრამ შეიდი ცალი ევროპის მუზეუმებს დაეთმე.

ძველი კაბიტანი შებრუნდა და მეორე სართულზე ამაველ ხის წრიულ კიბეს მიაშურა. მე და კლიმენკო უკან ივედებენ.

მეორე სართულზე სამივე სრული ოთახი თუ კაიუტა გემების მაკეტებს ეჭირა. სხვადასხვა დროის გემები — ფინიკიური და კართაგენის, ბერძნული და რომაული, ესპანური, წერილი მაგარი თოკებით ჭერზე იყო ჩამოკიდებული. მთელი სამყაროს ზღვაოსნობის ისტორია ამ კედლებში იყო მოქცეული. დამტვერილი, ვამიყვებულნი ვალერები, მრავალნიჩბიანი და იალქნიანი გემები ადამიანს რომ დიდი სინატიფით, ნი-

კით უშენებია, ჰეშმარიტად ჩინებულ სანახაობას ქმნიდა ქვის ცივ სამყაროში.

ბერიკაცს ცოცხალი მეტყველი თვალები სიხარულით უციმციმებდა. ვგრძობდი, რომ აქ, გემების სამყაროში ყოფნა მას განსაკუთრებით სიამოვნებდა. ჩემს თვალში ეს ჩია, გალუული არსება ერთბაშად ამალღდა და დევკაცად იქცა.

— თვითველ გემს ზოგჯერ ერთი თვე უწინდობდი. ჯერ სპეციალურ ხეშვარჩევდი. ყველა ხე ვერ იტანს ადამიანის ხელს, ზოგი ფიცხია და ხელში შემოგეფშენება.

აი, ნახეთ რამდენია, სამასსამოცდახუთი. რამდენი დღეცაა წელიწადში, იმდენი გემი დავამზადებ.

მთელი სამი საათი მეორე სართულზე გავატარე. მერე, როცა გული ვიჭერე ამ ჩინებული გამოფენით, მესამე სართულისაკენ მიმავალი წრიული კიბესაკენ წავივდი. ძველმა კაპიტანმა შემამჩერა.

— იქ შე ვცხოვრობ. არაფერი შეიღლი სანახაობაა. თუ მინდა მინდა ძველებური მუნდირებისა და ჩინ-მედლების ნახვა გაინტერესებთ, შეიძლება ავიდეთ.

კლიმენკომ თვალით მანიშნა: ავიდეთო. მეც უკან აღარ დამიხვევია.

მოხუცი ახლა ზანტად, უხალისოდ მიგვიძლოდა. ის არაჩვეულებრივი ცეცხლი მას თვალებში პირველად ხილვისას რომ შევნიშნე, თითქოს და განელებულიყო კიდევ. ზევით ავედი თუ არა, მაშინვე ხელმარჯვნივ შეგვაბრუნა და ერთ სრულ ოთახში შეგვიყვანა.

აქ სამი კედლის გასწვრივ თხუთმეტამდე გარდერობი იყო ჩაირიგებული. თვითველ გარდერობში ეკიდა სირმებითა და სამხრეებით კოხტად გაწყობილი ავსტრია-უნგრეთის იმპერიის აღმირალის საპარადო და სამწყობრო მუნდირები, კიტელები, მაზარა და ხალატი. ერთ კარადაში ფერად ბალიშებზე ვლავა ორდენები და მედლები, რომელთაც ოდესღაც, როცა მისი მომკ-

რელები ფეხზე იდგნენ და უკერძოდ აზანზარებდნენ, ფასი ჰქონდათ.

ახლა უკვე გახუებულიყვნენ და თუნქის უბრალო საბრჭყვიალოებად ქცეულიყვნენ. როცა ამ დამტვერილ სანახაობას შევეურებდი, ასე მეგონა გამოტირებული იმპერიის საფლავთან ვიდგე. ეს წუთები ძალზე მელანქოლიურიც გახლდათ და ცოტა სასაცილოც.

კარლ შტუტბერგენმა ჩაახველა.

— ის სამი ორდენი თვით იმპერატორმა ჩამომკიდა.

ბერიკაცი სახეში კმაყოფილებით შემომყურებდა. თუმცა ცოცხალი, მეტყველი თვალები ჩემსკენ მოეპყრო, მაგრამ მაშინვე მივხვდი, რომ ფიქრებით სხვაგან იყო. ალბათ ვენაში ფრანციოსების დროინდელ სისახლის უშველებელ დარბაზში. მოაბიჯებს იმპერატორი და თან მოაქვს ბრჭყვიალა ზიზილპიბილოები, რომლითაც თავის ერთგულ ყმათა მკერდი უნდა დაამშვენოს.

— იცით რა! — უბად გამოერკვა კარლ შტუტბერგენი, — აი ის, მესამე ორდენი რომ გადმომცა მისმა უდიდებულესობამ, ჯერ კიდევ ახალგაზრდა კაცი ვიყავი. სისახლეში იმ დღეს ერთ ძალიან ლამაზ ქალს შევხვდი. ანა მარია კრიუგერის იმპერატორის გვართან რაღაც ნათესაობა აკავშირებდა. დღესაც არ ვიცი თუ რად მოხვდებოდა ტახტს, ისე კი ნამდვილად ნათესავი გახლდათ. ამას ახლა მნიშვნელობა არა აქვს.

მთელი ორი თვე დავრჩი ვენაში და ეს მზიანი დღეები ანა მარია კრიუგერის საზოგადოებაში გავატარე.

ბერიკაცმა ხელი მომკიდა.

— აქ სანახავი მეტი არაფერია, ჩავიდეთ ქვევით.

კლიმენკომ თვალით რაღაც მანიშნა, მაგრამ ვერ გავუგე თუ რისი თქმა სურდა.

ტრაბან რომ მივედი, შევჩერდი.

— ბატონო შტუტბერგერ, თქვენს საინტერესო ამბავი წამოიწყეთ მესამე სართულზე, სამწუხაროდ არ დავისრულებიათ. — ვუთხარი მოხუცს.

— ანა მარია კრიუგერის შესახებ... დიან, მასსოვს. მაგრამ მეტი არაფერი მომხდარა. ორი თვე მის კალთასთან გვატარე. შემდეგ ისევ ზღვა... სულ ეს იყო... ძალიან ლამაზი ქალი გახლდათ. ბერიკაცი უცბად ექიმისაყენ შებრუნდა.

— ხომ არ იცით, როდის მიაქვთ სპლიტში დასაპრელად ძველი „პასატი“?

— ზეგ, ზეგ მიაქვთ. — თქვა ექიმმა და ზღვას გახედა.

— ბევრი გემის ჩამოწერა მინახავს. ეს პროცესი ადამიანის ცხედარს კრემატოროიაში რომ წაიღებენ, იმას მაგონებს. — თქვა ძველმა კაპიტანმა.

ტანში გამერა.

მოხუცს გაეხედე. ნიკაბი ჩამოვარდნოდა, ძალიან ტანჯული სახე ჰქონდა. სულ რამდენიმე წინში ეს კაცი ჩემს თვალწინ ჩაჩანაყ ბებრად იქცა. ის ძველი შემართება და არაჩვეულებრივი რიბი, თვალსა და ხელს შუა გაილალა.

ბერიკაცს დავემშვიდობეთ. ტრაპზე რომ დავეშვიტ, კლიმენკომ მიჩურჩულა:

— მოტყუვდით. იქ, ზევით კიდევ ორი ოთახია, ისიც უნდა დაგვეთვალიერებინა. ამბობენ მოხუცს ისეთი რამეები აქვს გადაძალღული, რასაც კავშირი აქვს ანა მარია კრიუგერთანო. კარლ შტუტბერგენისა და იმ ავსტრიელი ქალის რომანზე ათასნაირ რაღაცეებს ამბობენ. მთავარი ისაა, რომ ანა მარიამ უღალატა. ის ორი ოთახიც უნდა დაგვეთვალიერებინა. მე კი განიშნეთ თვალით. მაგრამ თქვენ ვერ მიხვდით. გული მწყდება, რომ ვერ ვნახეთ.

• • •

ძველი „პასატის“ გამგზავრება სპლიტში სამგლოვიარო პროცესიას ჰგავდა. შემოვიდა ნახშირივით შავი ბუქსირი ჩვენს ბუხტაში. თუხთუხით მოადგა მეექვსე ნავსაბმელს. მაქისსიმსხო ფოლადის გვარლი გამოაბეს ძველი „პასატი“ კორპუსს.

ქარხნის ნავსადგურში უამრავი ცნო-

ბისმოყვარე იდგა. ზოგს ფოტოგრაფი ტიც კი მოეტანა, წარამარა ატკაცუნებდნენ. სხვები კი ელოდნენ ის შავი ხოკო, როგორ დაძრავდა დამწვარ გემს.

ახალი „პასატი“ ჩვენს გვერდით იდგა. ხიდურის აივანზე კაპიტანი ივან კოლესოვი ფეხის თრევათ გამოვიდა. უფორმოდ იყო. თბილი ყავისფერი ხალათი ეცვა და ღია საყელოდან ბანლიანი მკერდი მოუჩანდა.

განიერად ვაშლილი ხელები მოაჭირზე დააწყო, ბუქსირს გახედა, სულ რაღაც წამებში მის გვერდით ანა ბორისოვნაც გამოჩნდა. თუმცა თებერვლის სუსხი იყო, მაინც შილიფად ეცვა და ცოტა მობუხულიც მეჩვენა. სწორედ იმ დროს ბუქსირმა მაგრად დაიქშინა, მერე გაბმული საყვირიც მისცა და ელმავალივით გაიქაჩა.

„პასატი“ უსულლო გაშეშებული ცხედარივით შეინძრა. ისე შეყვანაყლდა თითქოს და შავი კუბო ქვლებში შეზარბოშებულმა კაცებმა ეს-ესაა მხრებზე გაიდესო. დაიძრა... ნელა, ზანტად, სოფლის შუკაში აგორებული შავად-ჩაცმული ადამიანების პროცესიასავით დაიძრა ვარდაცვლილი „პასატი“ და წუთისოფლის უკანასკნელ გზას, რომელიც იღუშალი სიბნელისაკენ მიზოზინებს, ჩუმიდ შეუდგა.

ვილაცამ ამოიოხრა. ახალი „პასატის“ ხიდურის აივანისაკენ რომ გავიხედე, ივან ვრიგორიჩი იქ აღარ ჩანდა. ანა ბორისოვნა ქარში წახრილ გამხდარ, გამოფიტულ ხეს ჰგავდა. ვარდისფერი ცხვირსახოცი ორივე ხელით სახებზე აეფარებინა და მხრები საცოდავად უცაცხაებდა.

ბუქსირი საყვირის სევდიან ჰანგზე მითუხთუხებდა. მზე ნელა ჯდებოდა ბუხტაზე და მის სხივებში ფოლადის გვარლზე გამობმული დამწვარი გემი ცაცხლისფრად ელავდა.

უკანასკნელი გზა იყო სევდიანი და მწარე ტყვილებით სავსე...

ექიმმა კლიმენკომ მითხრა: სინდიკატში ყური მოგვარი, კვირას მგონი მოსტარში მივდივართო.

ჩვენ ქარხნის ეზოში ვიდექით ახალი, უშველებელი დოკის, წინ პამბურგელებმა რომ ააშენეს. დოკი მართლაც და ისეთი გრანდიოზული იყო, ვერა და ვერ დავგვედგინა თუ რაში ქირდებოდა ის ველკო ვლახოვიჩის პატარა ქარხანას. ასე იყო თუ ისე, ჯერ მასზე ასული გემი კაციშვილს არ ენახა და ალბათ დიდბანს კიდევ ექნებოდა ასე უსაქმურად.

კლიმენკოს ნათქვამი ყურად ვიღე და მაშინვე სინდიკატისაკენ გავსწიე.

სინდიკატის ლიდერი ერთი ხარივით გაჩხინკული კაცი გახლდათ, ჩვენი სამუშაოს მწარმოებლისა არ იყო, მასაც ჯოკას ეძახდნენ. სიტყვებს ისე სწრაფად წამოიხროდა, ან მთლად ვერაფერს ვგებულობდი, ანდა იმდენს თუ ვგებდებოდი, რომ ამ საპატიო დაწესებულებიდან მთლად გამოვლენიებული არ გამოვსულიყავი.

წენგოსფერი თმა, გაურეცხავი მატყლის ფთილებს რომ უგავდა, ნაკუწნა-კუწ ჰქონდა თავზე დაკოსებული იმ ჯოკას და დანტესავით ტანჯულ სახეს, ცოტა სასაცილოს აჩენდა.

მე რომ დამინახა, დიწყო და გაწე-ლა, სულ ჩანჩქერვით ჩამოიღვარა. როგორც ყოველთვის, ახლაც ბევრი ვერაფერი გავიგე, მაგრამ იმას მაინც მივხვდი, მოსტარის ამბავი რომ ნამდვილი იყო.

კვირასაც კარგი დღე გათენდა.

ტრაპიდან ჩამოვედი და სანამ ექსკურსიაზე მიმავალი ბიჭები შექუჩდებოდნენ, ფეხი გავმართე.

ჭინში გამოკვართული ანა ბორისონა დაეინახე და გამიხარდა, მაშინვე მივხვდი ექსკურსიაზე რომ მოდიოდა. ხელში სანახევროდ დაჩუტული საველე ჩანთა ჩაებლუჯა. ნელა მოდიოდა. იფიქრებდით ამ სისხამზე საქმე გამოვლევია და ნაბიჯებს თევლისო.

— იცით რა — მითხრა ჩემს გვერდით, რომ დადგა, — ექიმმა ბოდიში მოიხადა, შეუძლოდ გახლავთ და შინ დარჩენა ირჩია.

კაპიტნის ცოლს ექვით გავხედე.

— წუხელ ივან გრიგორიჩთან ერთად გადაჰკრა და დღეს ორთავენი ლასოთი ნათრევს გვიან. აბა რა ექნებოდა, გათენებამდე უქაბუნებდნენ ქიქებს.

ჩვენი წითელი ავტობუსი მოსტარში რომ შეგვრიალდა, თებერვლის უღონო შუე ბოსნიის მთებს უკვე გადმოდგომოდა. პატარა ცოფიანი მდინარის გაღმა და გამოღმა იმდენი მეჩეთი ჩანდა, თავი ერთხაშად მექაში წარმოვიდგინე. ზოგის არსებობა უკვე კაცსაც დაევიწყებოდა და ალაჰსაც. იღვწენ გრძელი, უშველებელი საკვამურებივით აღმართული მინარეთები და კენარ ტანზე ხმელი ხავსის შემუჭებული ქურჭი მოესხათ.

ზოგან კიდევ სანახევროდ დანგრეული მინარეთები გატიალებულ ბუხრებს გვიანდნენ.

ამ ნამცეცა ქალაქში ექვსიოდე ეკლესიაც რომ დაეითვალე, ვერა და ვერ დავადგინე, სად იწყებოდა ქრისტეს საუფლისწულო მამულები და სად კიდევ ალაჰისა. ყველაფერი ისე იყო არეული ერთმანეთში, როგორც საკატლეტე მასალა საკუპავში რომ ვაივლის და მერე დიასახლისის მრგვალ გობზე ფერადი ზეინივით დაბორავდება.

ღმერთო შეგცოდე, თვალი არ ეცემ და მართლაც ასე გახლდათ ყველაფერი.

ანა ბორისონამ მხარი წამკრა: ეს ძველი, ისტორიული ქალაქიაო, ახალში აწი შევალთო.

ისე ისტორიასაც ყვარებია თურმე დომხალი, აბა ეკლესია და მეჩეთი ერთად რა გამოსატანია!

ახალ მოსტარშიაც რომ გავიქროლე, ავტობუსი ერთ პატარა მოედანზე მივატოვეთ. ჩვენ ცალ-ცალკე ჯგუფები შევადგინეთ და ქალაქში ქარში დაფრთხილა ხმელი ფოთლებივით გავიფანტეთ.

ბოსნიის ერაფნული მუზეუმის შე-

ნობიდან რომ გამოვედით, ანა ბორისოვნა ძლივს დავეითანხმე, სასაფლაოს მივაშურეთ. სადაც კი ფეხი დამიდგამს, ერთი შემთხვევაც კი არ გამიშვია, ადრე-მინათა ამ უკანასკნელ ნაესადგურში რომ არ შემეხედოს. ასეთი ხასიათი მაქვს და რა ვქნა!

ანა ბორისოვნა სხვა განწყობის ქალი ვახლათ, მაგრამ მინც დავეყოლე.

მიწა უკვე თბებოდა და საფლავებსაც ხასხასა მწვანე ბალახის ცივი საბნები გადაჰყენოდა. იყო სიჩუმე და სევდა...

საფლავებს შორის პატარა ყავლგასული ეკლესია მარტოკაცივით დაყუდებულიყო. მის გვერდით ვილაცას კიდეც სამარე ვაქვრა, თვითონ შიგ ჩასულიყო და ნახშირით შავ ერთ ნიჩაბ მიწას გაზანტებული ვულკანივით დრო-დადრო ამოაფრქვევდა ხოლმე.

როცა თავს წავადექით და გვირბანი სალამიც ვუთხარით, იმან, იმ ბოსნიელმა დაბლაგული ნიჩაბი გვერდზე გადადო და ღიმილით ამოგვხედა. მერე ჭრელაირლიყიანი ბოთლი ზოზინით აიღო, სქელ ტუჩებზე მიიყუდა. მოსვა და ისევ ზოზინით მოაშორა, გაიღიმა და თვალი ჩამიკრა.

— ხომ არ დაღვეთ? კარგი ვისკია.

— გმადლობთ-მეთქი.

თავი დაიქნია და ბოთლი მიწაზე დადო.

— მეოთხე დღეა ვთხრი, მაგარი მიწაა.

— მარტო რატომ მუშაობთ? — ჰკითხა ანა ბორისოვნამ.

— ვინმე რომ დავიჭირავო, ეს იმას ნიშნავს სამი ათასი დინარი ქარს გავატანო. არსად არ მიმეჩქარება, ნელნელა ვთხრი.

— მიცველებულს ხომ ეჩქარება?

ბოსნიელმა გაიცინა.

— მიცვალებული მე ვახლავართ, ქალბატონო.

— როგორ თქვენ? ვერაფერი გამიგია!

— საკუთარ სამარეს ვთხრი. თადარიგიანი კაცი ვარ, წინასწარ ვამზადებ.

ასე ჯობია: მერე ვინ იცის რა ექნება ბოსნიელი ნიჩაბს წაეტანა და მაგრად დაჰკრა ვაქვავებულ მიწას.

სასაფლაოდან რომ გამოვედით, ნარინჯისფერი „ზასტავა“ კინალამ შემოგვასკდა. ვილაც დამთხვეული იქდა ალბათ საუესთან, გოყივით მოჰყავდა. იღბლად დამუხრუჭება მანც მოასწრო და მერე გადმოსვლაც იკადრა.

ნილოსი რომ ცეცხლოვან მიწასთან დამხვედროდა, ისე არ გამიკვირდებოდა, როგორც აქ, ახალ მოსტარში კარლ შტუტბერგენის გამოცხადება...

იღვა თმაგაჩნილი ძველი კაპიტანი ნარინჯისფერ მანქანასთან და დაბნეული ილიმებოდა.

ახლოს რომ მივედით, ხელი გამოგვიწოდა.

— ანა ბორისოვნა, შორიდან გიცანით. ღმერთმანი გიცანით და დამუხრუჭება დავიწყებ. რა კარგია რომ ვნახეთ. სარავგოდან მოვდივარ. შეხედეთ, ერთმა ძველმა მეგობარმა რა მაჩუქა.

მანქანის კარი გამალო. უკანა საჯდომის მთელ სიგრძეზე თხელი, ენგმოდებული ღუზა იდო.

— მეცხრე საუკუნისაა. ძლივს გამოვეცანტლე იმ ჩემს ძმაკაცს. თქვენ წარმოიდგინეთ, მთელი ხუთი წელია რაც ამ საკითხზე მასთან წერილობით ვაწარმოებდი დიპლომატიურ მოლაპარაკებას. ოცი ათასი დინარიც კი შევაძლიე. უარი მომწერა. ბოლოს მუქთად მომცა. როგორ მიხარია!

მაპატიეთ, მინდა სინათლეზე ვიარო, ღამით მიჭირს საუესთან ჯდომა. ჩემთან შემოიარეთ. გელით, ჭიქა ყავაზე, ახლა ცოტა დათბა და ეზოშიც შეიძლება დაჯდომა.

მოხუცი აფუსფუსდა. კაბინაში ფაციფუციო ჩაჭდა. მანქანამ სასაფლაოს რომ გაუქროლა, გვირბანი კვამლიც დაყენა: ღეთის წინაშე ის გავიფიქრე, რამდენ ხანს უნდა გაექცეს საგულდაგულოდ გათხრილ სამარეს კარლ შტუტბერგენი! ნუთუ უზენაესს მისთვის ჯერ კიდევ არ მოუკითხავს ოთხი ცალი ფიცარი და მიწის ერთი ციკნა

ნაგლეჯი. თუშეა მე ვინა მკითხავს, იმ ბერიკაცმა თავისი „ზასტავით“ ამ ჩვენს პლანეტაზე რამდენიც სურს იმდენი იქროლოს. ეს მისი საქმეა და, კაცმა რომ თქვას, მე არც უნდა მაწუხებდეს.

• • •

ანა ბორისოვნამ აიხირა, თორემ მე იმ დღეს სულაც არ მეპრიანებოდა შტუტბერგენთან ეიზიტი. კარგი დღე იყო, ათასჯერ მერჩია კოტორისაკენ გამეფლო და ამ ძველთაძველი ციხისიმაგრე და გრძელი გალავანი შენახა, რომელზედაც ამდგენს მეჩინებოდნენ. მაგრამ ხომ გაგიფიქოთ, პაპა კალოსაკენ იქაჩებოდა, შეილიშვილს კიდევ ეზო ეპიტნავებოდაო. ოღითგან ასე ყოფილა, რამდენიც არ უნდა დალაგო გეგმები, რაც არ უნდა მტკიცედ გადასწყვიტო ამან ვიზამ, იმასაო. შიანიც ასე გამოდინს: ჯოჯი ერთს ფიქრობს, იმ დალოცვილ გამჩენს კიდევ გვერდზე ეცილება — ამიში აღბათ ადამიანის ბედისითვის თანდაყოლილი ირონიაცია ბლომად ჩაყრილნაკმაზულა.

შოლა, ანა ბორისოვნამ იმარჯვა და მარჯვნივ რომ უნდა გავყოლოდით დაბეტონებულ გზას, მარცხნივ გავუხვიეთ.

ანა ბორისოვნას ჭინისი მაგრად შემოტმასნილი შარვალი ეცვა და ჭიშანი ბარძაყებს ლამისაა გადამწიფებული ბროწეულის კანივით გაეგლიჯათ ტოტები. თუ შარვალი მაინც საღსალამათი იყო, ეს უფრო იმას უნდა მივაწეროთ, მაგარი ქსოვილისაგან რომ გახლდათ შეკერილა.

მარჯვნივ რომ უნდა გვევლო, მის საწინააღმდეგოდ მივდიოდით ახლა მე და კაპიტნის ლამაზი ცოლი. ზეღენიჭს რომ მივუახლოვდით, ჩემმა პარტნიორმა მოსტარი გაიხსენა. ის უცნაური კაციც არ დაეწყნა, თავისი ხელით რომ იახრიდა სამარეს (გასაკვირი ესაა, თორემ ისე ჩვენ ყველანი ერთმანეთს კარგად ვუთხრით სამარეს სწორედ იმ ად-

ვილას, ერთი წუთით სულაც არ შეგვიწყენია ლად რომ შევისვენებთ ხოლმე).

— სასაცილოა არა, ყველაფერი ეს? ანა ბორისოვნა შეჩერდა და ეშმაკურად შემომხედა.

— მგონი, არა, უფრო თალბიან ამბავად შეგვენება, ვინემ სასაცილოდ.

— თალბიან ამბავშიაღ ხომ არის რაღაც ისეთი, სიცილს რომ იწვევს?

მხრები ავიხეხე.

— გამოტყდი, რომ ასეა. მთელი ჩვენი ცხოვრება სიცილისა და დიდი სევდის ნარევი. ეს ორი ცნება სიცოცხლის მთელ გზაზე რიგრიგობით ცვლიან ერთმანეთს და სხეულში მშვესთან ერთად შხამიც შემოდის.

— მართალი ვითხრათ, ამაზე არსოდეს მიფიქრო.

— რა ფიქრი უნდა, ეს ჩვენი ცხოვრების მთელი სიბრძნე სიცრუე გახლავთ.

მხრები ავიხეხე. ფერდობზე, რომ აყვდი ადრიატიკისაკენ გადახრილ მშენს გაეხედე.

— მე უფრო მგონია კაცთა ცხოვრებაში მთავარი — მიზნებია. ახალი და ძველი, ჩამოწერილი და განახლებული იდეების ქილილი. მზის ამოსვლიდან ჩასვლამდე ყველაფერი უნდა მოასწრო. არავითარი მნიშვნელობა არა აქვს რამდენი გრამი ცრემლი დაიღვრება, ანდა სიცილით რამდენ კალორიას შეიმატებ. მთავარი მიზანია!

კაპიტნის ცოლმა არ მიპასუხა.

მუხების ხეივნიდან გამოვედით თუ არა, წალკოტად ქცეულ ეზოში შტუტბერგენი დაეინახეთ. მაგნოლიის ძირში დადგმულ ქვის მაგიდასთან იჯდა.

ხელები ცივ ქვაზე დაეწყო, თავი უკან გადაეგდო, სანთლისფერ მუხლებზე და ლოყებზე თმის თეთრი ფთილები ჩამოწეწოდა, თვალები დაეხუჭა და გარინდებულყო. თუშეა თბელი ტუჩები უცნაურად მაინც უცმაცუნებდნენ. თითქოს და ქვეყანას ეუბნებოდნენ: აქა ვართ, ცოცხალთა შორის და ჭერ არსად წავსულვართო.

კაპიტნის ცოლმა მარჯვენა ხელი კმე-

ლუცად აღმართა, მანინა, რომ გავჩერებულყავი. თვითონ ქურციკივით უხმაურად გაიარა და უცხად ბერიკაცის ზურგსუკან გაჩნდა. ასევე ფრთხილად გაიშვირა ხელები და ნეტარფიქრებით დმერთთან ასულ კაცს თვალბზე დააფარა.

მოხუცმა ცივი ქვიდან სწრაფად აილო თავისი დამკვირვარი ხელები და ქალის მტევნებს ჩააფრინდა.

— ანა, ძვირფასო, ეს თქვენ ხართ. ზღვის ფერიის სტუმრობა ჯერ კიდევ მაშინ ვიგრძენი, მხრებზე მზის სხივების ცხელი ნაკადი რომ დამაცხრა. მერე კიდევ მოშიამ დაიქაბჯახა და მოთხრა ანა მოდისო.

წამოდგა, მაგრამ ქალის ხელები არ გაუთავისუფლებია, მაგრად ეჭირა, როგორც დიდი ჭაფითა და ტყვილეებით მოპოვებული ჭილდო.

შოლოდ ერთი ნაბიჯი წავსდგი წინ. მაგრამ მაშინვე შემამჩნია და აირია.

— ოჰ, თქვენც აქა ხართ, „ანაპელო“! მობრძანდით, რატომ იმალებით?

უფრო ახლოს მივედი და ძველმა კაპიტანმა ანას ხელები სწრაფად გაათავისუფლა, მარჯვენა გამომიწოდა.

— ის თქვენი მეგობარი ექიმი სად არის. რატომ არ მოიყვანეთ?

— დილით დუბროვნიკში წავიდა, ერთი ავადმყოფი წაიყვანა კონსილიუმისათვის, ჯერაც არ დაბრუნებულა.

— ვწუხვარ, აქ რომ არ არის, დიდებული კაცია. დაბრძანდით.

სკამი გამოვიანოჩე, მინდოდა ანასათვის მიმეწოდებია, მაგრამ მოხუცმა დამასწრო და ანა მის გვერდით მერე დამწულ სავარძელში ჩასვა.

— იცით რა, არის ხოლმე წუთები, როცა მარტოობა აუტანელი ხდება. ადრე ამას არ ვგრძნობდი. პირიქით, მიყვარდა კიდევ ყველასაგან და ყველაფრისაგან გაქცევა, განმარტოება. ახლა კი, ზოგჯერ საშინელი სევდა შემობჯავს ხოლმე. იმასაც ვფიქრობ, მთელი ცხოვრება უქმად ხომ არ მინაყია-მეთქი წყლი. რა ვიცი, შეიძლება...

— მეუღლე, მეგობარი ანაპელომ ვყოლიათ?

შტუტბერგენმა გაიცინა.

— მეუღლე და მეგობარი ერთი და იგივე ცნებაა?

— რასაკვირველია.

დაუფიქრებლად ვთქვი მე.

— ეს თქვენ აზროვნებთ ასე, იქნებ სხვებს რადიკალურად განსხვავებული აზრი აქვთ.

— მე ვფიქრობ, მეუღლის ტახტზე ის უნდა დასვა, ვინც შენი ნამდვილი მეგობარია.

ბერიკაცმა ხელები ისევ გაშალა მაგიდაზე.

— ისე მოსალოდნელია ქალთაგან ლალატი, როგორც მაისში ძუძუნა წვიმა.

ანა ბორისოვნა ამკარად გაიბუტა.

— მე ქალთა ბანაკის დამცველი ვარ. ბერიკაცი გადაიხარა, ანა ბორისოვნას გამხდარ მხრებზე ხელები მოხვია.

— რასაკვირველია, საკუთარ საკარმიდამოს დაცვა ჭირდება, მაგრამ ამით მე აზრს არ შევიცვლი.

— განა ათასჯერ არ აჯობებდა გყოლოდათ მეუღლე, შვილები, — ვთქვი მე.

— არა, მაშინ ჩემი წილი სიამოვნების მეთედესაც ვერ მივიღებდი. ძალიან ბევრი უნდა მეტანჯა. ცოლის წილი ტანჯვა მეც უნდა გამეზიარებია, მერე შვილებისა კიდევ. ასე სჯობია, მთელი ცხოვრება არავინ არაფერს არ მაყვედრიდა, ჰქუას არავინ მასწავლიდა. მარტო მივდიოდი და თუკი სადმე უდიერად დაგდებულ ქვეს ფეხს წამოვკრავდი, ეს მარტო მე ვიცოდი და კაცი-შვილმა მეტმა არავინ. მარტო ვქმნიდი და მარტო ვანგრევდი.

ძალიან ძნელია სხვისი ტანჯვისა და ტყვილეების განზიარება. ყოველთვის გავუბრბოდი და სწორედ ამიტომ არც ცოლქმრობისა მწამდა არაფერი და არც მამულიშვილობისა.

შტუტბერგენი წამოდგა. სახლისაკენ მებრუნდა. ბოსა! ა, ბოსა!

გამიკვირდა, როცა მოაჯინას თხუთ-

შეტიოდე წლის გოგონა გადმოეკიდა.

— სამი ყავა მოგვართვი, ბოსა. ცოტა ვისკიც არ გვაწყენდა. კარადაში დევს გახსნილი. აბა, შენ იცი. ყავა ცხელი იყოს.

ის გოგონა თავის დაკვრით მოგვესალმა და მერე წინა ერდოზე გაუჩინარდა.

— სტუმარი გყოლიათ, — თქვა ანა ბორისოვნამ.

— მორიგე გოგონები მოვიდნენ დღეს პერტეგნოვის სკოლიდან. სულ გადააბრუნეს მთელი გემი, ყველაფერი ყირაზე დააყენეს.

— სახლს მოსწავლეები უვლიან? — ვკითხე მე.

— დიახ, — მითხრა მოხუცმა, — კვირაში ერთხელ მოდიან. მიალაგ-მოლაგებენ და კვლავ გაუჩინარდებიან. კარგი ბავშვები არიან.

— როცა ისინი აქ არიან, მაშინ არ გრძნობთ მარტოობას?

კვლავ გავახურე წელანდელი საუბრის შემდეგ განელეხული ლუმელი.

— არა, არ ვგრძნობ. საერთოდ, სულ ბოლო წლებამდე არ მიგვარძნია სულიერი სიცარიელე. ყოველთვის რაღაც უხილავი გრძნობებით ვიყავი სახეს და მუდამდღე მიხაროდა გათენებასთან შეხვედრა. ჩემი თავისათვის არასოდეს მიკითხავს თუ რა იყო ამის მიზეზი. მეგონა. ეს ადამიანური ცხოვრების ჩვეულებრივი წესი იყო და მეტი არაფერი.

ბოსამ ყავა ჩამოარიგა. ძველმა კაპიტანმა ანას გადახედა.

— დღეს უნდა მაპატიოთ, თვითონ რომ ვერ მოგიდუღეთ ყავა, მაგრამ ბოსას შეიძლება ვენდოთ, კარგ ყავას აღუდებს.

ყავა მართლაც ჩინებული გახლდათ, წუნს ვერ დაუდებდით. ჭიქები რომ გამოეწრუპეთ, ტრაპზე გოგონები ჩამოიხაწრენ. შტუტბერგენი მათვენ შებრუნდა.

— მიღიხართ?

— დიახ, პაპა, ერთ კვირაში გესტუმრებით. არ მოიწყინოთ.

გოგონები წაივინდნენ თუნიკების ქვეშაშობაში კაპიტანი ანას მიუბრუნდა.

— მეშინია გზაზე არ დაგალამდეთ, სინათლიე ჯობია სიბრტელი.

ანა ფეხს ითრევდა.

— ჭერ აღრეა, დაღამებამდე დიდი დროა.

— ჰო, რაღაც ისე მეჩვენება, თითქოს და ჩამოხნელდა კიდეც.

მე წამოვდექი.

— ჰო, კაპიტანო, ღუზის ამოღების დრო დადგა.

შტუტბერგენმა გაიცინა.

— პირველი თანაშემწე კარგად ერკვევა თავის საქმეში...

მუხნარს რომ გამოეშორდით, კაპიტანის ცოლს ვუთხარი:

— თუ მიხვდით მაინც მოხუცს რომ უყვარხართ?

ცოტა ჩამოხნელეხული კი იყო, მაგრამ მაინც ვიგრძენი ანას ლოყები რომ შეუფუაკლა.

— ვიცი.

— ეს პაპისა და შვილიშვილის სიყვარულს არა ჰგავს.

— ვიცი, — ჩაიჩურჩულა ანამ.

— ის მგონი ექვიანობს კიდეც. მატომ გამოგვრეკა დაღამებამდე...

ბეტონის გზაზე რომ ჩამოვედით, ანამ მკლავზე თავისი გამხდარი ხელი ჩამავლო.

— თურმე ძალიან ვგავარ იმ ქალს, ოდესღაც რომ უყვარდა, ნუთუ თქვენთვის არაფერი უთქვამს?..

— ეს მან გითხრათ?

— არა, ბერიკაცს ამის თაობაზე კრინტი არ დაუძრავს, მაგრამ ჩემი თვალით ვნახე, საქინებელ ოთახში იმ ქალის სურათი უყიღია, ძალიან მგავს. თავათ დაუხატავს ამ ორმოცდაათი წლის წინათ.

* * *

ამის შემდეგ კარლ შტუტბერგენს აღარ შევხვედრივარ, ჩვენს შორის სიკვდილი ჩადგა. ბერიკაცი სწორედ მაშინ მოკვდა, როცა ბიელაში მიწას ნიკიტა რილოვს ვაბარებდით. რილოვიც მოხუცი იყო. ეს კაცი ახლა მიტომ მოვიხსენებ?

ნეგ, მის შვილებთან ვმეგობრობდა. თვითონ ნიკიტა ჩილკოვი ამ სამოც-დაათი წლის წინათ იაკუტიდან პირ-დაპირ ბიელაში მოსულა. საწყალი ისე წაეიდა ამ ქვეყნიდან, ვერა და ვერ იქ-ნა რომ დამედგინა, გაციმბირებული გახლდათ თუ როგორც მოხალისე ისე ცხოვრობდა მარადიულ ყინულეთში.

მითხრეს თუ არა, შტუტბერგენის ამ-ბავი, ნიკიტას უკანასკნელი ბელტები მივაყარე და მაშინვე ზელენიკისაკენ მოვუსვი. მარტო არ წავსულვარ „პასა-ტის“ ექიმიც თან მახლდა. ჩვენმა სამუ-შაოთა მწარმოებელმა ჯოკა დრიგამ წა-გვიყვანა თავისი ცალკარიანი ფორდიო. მუხნარში შევეგრიალდით და ბექობზე ის უცნაური სახლიც გამოჩნდა, სადაც ძველმა კაპიტანმა საბოლოო ღუზა ჩა-ავდო. ქვის დიდი ტლანქი შენობა მოწ-ყენილი იდგა.

მე და კლიმენკო ნელა გადმოვედით ცალკარიანი ფორდიდან. ჯოკა დრიგა იქვე დარჩა მანქანაში, ფეხიც კი არ მო-უცვლია.

მეგონა სახლთან ზღვა ხალხი დაგვხ-ედებოდა, მაგრამ წყნარ ეზოში კაცი-შვილი არ ჰქაბებოდა.

ტრაპზე რომ ქოშინით ავირბინეთ, იქ წინა ერდოზე ორი გამხდარი გოგო-ნა დაგვხვდა. მაშინვე მივხვდი, პერ-ცოგნოვიენელი მოსწავლეები რომ იქნე-ბოდნენ. ჩვენთვის ზედაც არ შემოუხე-დავთ, ქვის დამქაჩებთან დამდგარიყ-ვნენ და რაღაც სახუმარო ამბავს ყვე-ბოდნენ. მერე ის იყო შენობაშიც შე-ვალწიეთ და წინ ბოსა და ერთიცი კიდევ ვიღაც ქალიშვილი შემოგვეგება. წრი-ვილი კიბეზე ჩამოდიოდნენ. ბოსას ხელ-ში ყავის ფინჯანი ეკავა. თან მოაბიჯებ-და და თანაც ყავას მიირთმევდა.

მიცნო და მომესალმა, კეკლუცად გა-მილიმა კიდევ.

ზევით, მესამე სართულზე არავიან აღარ შეგვხვდებოდა. მგონი საერთოდ იქ არავინაც არ იყო. საწოლი ოთახის გა-ნიერი ლიუჯი ბოლომდე მოეშვლიათ და ჩვენც იქითვე მივაშურეთ.

ზღურბლს გადავაბიჯეთ თუ არა, პი-

რდაპირ ჩვეულებრივი რკინის მკვლელობა ბურბი სახლგაო საწოლი დაეინახე. მკვ-ლიან ძველი საწოლი გახლდათ. მგონი არ შევეცდები თუ ვიტყვოდი, ალბათ მოხუცმა თავისი წყალქვეშა გემიდან წამოიღო.

ასე იყო თუ ისე, ბერიკაცი ახლა ამ სახლგაო საწოლში ესვენა გაჭიმულ-გასწორებული, დამშვიდებულ-დაწყ-ნარებული.

საწოლის უკან კედელზე შიშველი ქა-ლის სურათი იყო გაკრული. ამჟამად აღ-მართულ ტლანქეს შიშველ ფერის ვარდისფერ ტანზე დიდი უდავი შემო-ხვეოდა. სურათს ქვემოთ კი ეწერა: „ორი გველი“.

კარგად რომ არ მცოდნოდა, რომ ან-მარია კრიუგერი, ერთადერთი ქალი, რომელიც ძველ კაპიტანს სიკვამლის ასაკში ქეშმარიტად უყვარდა, ამ ორმოცდაათი წლის წინათ გარდაიცვალა, ვიფიქრებ-დი ანა ბორისოვნას სურათს ვუყურებ-მეთქი. ანა ბორისოვნა ახლა, პა და პა, ოცდაათი წლის თუ იქნებოდა.

უცნაურია ბედისწერა, ანა მარია კრიუგერი მატარებლის კატასტროფის მსხვერპლი გახდა. ერთადერთი გვამი ჩამოიტანეს ამ კატასტროფის შემდეგ ვენა-პარიზის ექსპრესიდან და ისიც იმ ქალისა იყო, რომელიც ასე უყვარდა კარლ შტუტბერგენს. მაგრამ ქალმა ამ კაცის ქმრობა არ ინდომა და ვიღაც კო-მერსანტს გაეყიდა პარიზში. ეს ყველა-ფერი ექიმმა კლიმენკომ ჩამიბაკლა, აბა მე საიდან დამესიზმრებოდა.

საწოლთან ახლოს ოთხიოდე სკამი იდგა. ძველი, ისიც გემიდან წამოღებუ-ლი სკამები. არც ერთ მათგანზე ჰირი-სულვალი არ მჯდარა და, რასაკვირვე-ლია, არც ცრემლი იღვრებოდა. ოთახში მხოლოდ ჩვენ სამნი ვიყავით: მე, ექიმი კლიმენკო და ის ბერიკაცი, ახლა სიკვ-დილისაგან გამარცხვული რომ ესვენა რკინის საწოლში.

სხვა მეტი არავინ ყოფილა მთელ მე-სამე სართულზე.

ცოტა კიდევ გავიარე და სურათთან მივედი. აშკარად ეტყობოდა რომ ძვე-

ლი იყო. თარიღიც რომ არ წამეკითხა — 1926 წელი, მაინც დავიჭერებდი მის ხანდაზმულობას.

გამოვბრუნდი და ექიმის თვალებს წავაწყდი, გავგნებული მომჩერებოდა.

წინა ერდოზე რომ გამოვედი, ზუსტად იმ ადგილას, სადაც ოციოდე წუთის წინ ორი გოგონა რალაცა სახუმარო ამბავს ყვებოდნენ, ანა ბორისოვნა დავინახე. კაპიტნის ცოლს შავი კაბა ეცვა.

შავი კაბა ძლიერ უხდებოდა ანა ბორისოვნას. ახლოს რომ მივედი, მაშინ შევამჩნიე, სახეზე თოვლისფერი ედო. ტუჩები უცახცახებდა და კანკალებდა.

კლიმენკომ მხრებზე ხელი მოჰკიდა.

— ცული ამბავი დავგეპართა, ანა ბორისოვნა!

ძალიან ცული... როგორ მივეჩვიეთ

და აი, გვიღალატა. გოგონებმა მხრებზე დაიწყო ხედავდა და დაგასაფლაოთო.

— რატომ ასე ჩქარა? — გაიკვირვა კლიმენკომ.

— აქ მუზეუმს ხსნიან. ფასიან მუზეუმს. მაპატიეთ, ბიჭები ცელქობენ, — თქვა და ტრაპზე დაეშვა. ქვევით კი მაგნოლიის ხის ქვეშ „პასატის“ კაპიტნის ონავარი ბიჭები გულმოდგინედ ცდილობდნენ მიწიდან ამოეგდოთ ქვის შრგვალი შავილის ერთადერთი საყრდენი, სწორედ იმ შავილისა, რომელთანაც ჩვენ ყავას მივირთმევდით ძველ კაპიტანთან ერთად.

ერთბაშად ვიგრძენი, რომ აცივდა. ხალათის ყველა ღილი შევიბნე. ვიგრძენა, რომ ნულა, ფეხაკრეფით შემოდინდა ეამი მიმწუხრისა.

კალე ბოზოხიძე

კალე ბოზოხიძეს დაბადებიდან 75 წლასავე შეუსრულდა. მთელი განვლილი ათეული წლების მანძილზე პოეტი გულწრფელად უმდებროდა საბჭოთა ხალხობრობას, ჩვენს ხალხს, ჩვენს პარტიას. იგი ავტორია მრავალი კრებულისა, რომლებიც პოპულარობით ხაზგდებობენ მკითხველთა შორის. „მნათობის“ რედაქცია ულოცავს პოეტს დაბადების დღეს, უხურვეს დღეგრძელობას და ახალ შემოქმედებით წარმატებებს.

ბარათაშვილის კლესიონი

აღმართი მახსოვს,
რომ მსვდებოდა ცრემლებს დენით;
შეიშრო ცრემლი,
ტატოს ამეოხს ვარდების ფენით.

გაცისკრებულან
დაბინდული პოეტის დღენი,
მსოფლიომ იცნო
სიყვარულით და აღმაფრენით.

ბარათაშვილის
აღმართიდან მწვერვალი შოჩანს,
საფლავის სევდა
საღლა არის, გათავდა, მორჩა!

ქართველი ერის
პარნასია მთაწმინდა ჩვენი,
იქ ბარათაშვილს
ფალავნობა უხდება, შვენის.

აყვავებულა
მის საფლავზე ყვავილი ნორჩი,
ვგრძნობთ შებრძოლ პოეტს,
მოქალაქეს და არა მორჩილს.

ვარდი დანათის
მგონის საფლავ! მარჯინ ფერისა,
სულს უცისკროვნებს
სიყვარული ქართველ ერისა...

• • •

მწამს სიყვარული
და მეგობრობა,
მწამს მშობლიური
ტკბილი ალერსი;
არა მსურს მტრობა,
მოყვასის გმობა,

სიტყვა ბოროტი —
შხამში წალისი.
მწამს შებრალება
და შეწყალება,
მძულს მოღალატე
გაცის ქვა-გული;

ისეთ ნიციოცნლენ
 რა ეწოდება,
 როს სათნოება
 არის ჩაგრული?!
 ვერ გამეფდება
 ღამის უკუნე,

თუ ნიყვარული
 მართალ გულშია;
 აღმშენებლობის
 ისმის გუგუნე,
 ნიციოცნლის ხალისს
 ფრთა გაუშლია...

• • •

სიყრმის ოცნებას,
 აღტაცებას ტალღა რიყავდა...
 დრომ წაიღო და წარიტაცა
 ის, რაც მიყვარდა...

წრფელი მიზანი
 კვლავაც ცისკენ აიტყორცნება,
 განა ყოველი ამაოა,
 არის ოცნება?!.

წინ ვისწრაფოდი,
 გრიგალს გემც თუმც წინ მიპყავდა,
 ვხეთქებოდა ქარიშხალი
 მის, რაც მიყვარდა.

რწმენა, იმედი
 მასალადღევებს, არ ვარ ეულად,
 შეუღრბელი სული ჩემი
 როდი ძღვეულა?!.

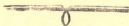
• • •

არ ვწერ წუთიერ
 დიდებინათვის
 და არც იმისთვის —
 მივიღო ტაში;
 ერის სულისკენ
 მისთვის ვისწრაფი,
 რომ ერუანტელი
 გავლიდეთ ტანში
 მწამს უკვდავება
 არის ოცნება,
 წინაწდვილესთან
 დიდი აქვს ზღვაჩი;
 ათი ათასჯერ
 დაილოცება
 ამ წუთისთფლიმ
 უბრალო მგზავრი.

მიწას რას არგებს
 ზეცის ქუხილი?
 მთა-ბარს აცოცხლებს
 წვიმა და ცვარი;
 უნდა გვესმოდეს
 მოძმის წუხილი
 და ლექსი რეკდეს,
 ვით ბრძოლის ზარი
 არ ვწერ წუთიერ
 დიდებინათვის
 და არც იმისთვის —
 მივიღო ტაში;
 ერის სულისკენ
 მისთვის ვისწრაფი,
 რომ ერუანტელი
 გავლიდეთ ტანში..

მე ავირჩიე

მე ავირჩიე ბილიკო მცირე,
 მწვერვალისაქენ მივეყვები გზა წვრილს,
 გზაში შეველს ვხვდებო, ქურციკს და ირემს,
 მათოვს და მაწვიმს, მათოვს და მაწვიმს.
 დაბლა ლივლივებს ზღვა, როგორც სარკე
 და სანაეარდო გზა მოჩანს ფართო;
 მე ბილიკი მაქვს სავალი ცალკე
 და შარავნაზე გასვლას არ ვნატრობ.
 ღრუბლებში მსრბოლავს შევხარი არწივს,
 და წყალვარდნილთა ჩქეფანი მესმის;
 თუმცა ცის ახლო მათოვს და მაწვიმს —
 ჩემგან შორს არის შხამი და გესლი...
 ვერ გადამიჭრის ამ ბილიკს შური,
 ვერ შემაშინებს ყინვა და ჭირხლი;
 თუმცა აქ დამდგარა ქარ-ბუქთა ბური,
 სულ წინ ვისწრაფი და ქედს არ ვიხრი.
 მწვერვალისაქენ ბილიკი მიდის,
 ციცაბო აღმართს გავსცილდი, გავსცილდი;
 წინ სალი კლდეა — პიტალო დიდი,
 მაინც დაღმართში დაშვებას ავცდი.
 თუნცა ძნელ გზაზე მათოვს და მაწვიმს —
 ბედნიერება სხვა რამ არ მინდა;
 ვეთაყვანები ჩემს ბილიკს — გზაწვრილს
 და სულის მწვერვალს — ცასავით წმინდას...

ქეთევან ზინაიძე

მოთსაოგაბი

დღისით, მზისით...

— მაყვალო, მიყვარხარ! — ნძლია თავს პანტომ და ჩამორგეა გულის ზარები.

— მართლა? — აქისკისდა მაყვალო და ეზოს ბოლოს ახლადმოთიბულ ბაღის ბუჩუკზე მოიკალათა.

— მა ტყუილად? — აბა ბიჭიე და გოგოს გვერდი დაუშვებნა.

— აბა, დედა დაიფიცე?

— დედას მზემი

— კიდევ?

— მამას მზემი

— კიდევ, კიდევ?

— შენმა მზემი — ფიცს გულიც თან ამოაყოლა პანტომ და ზურგსუკან დამალული გვირგვინის გვირგვინი დაადგა.

— გოგო, მაყვალო, სად წახველ, რაღას უყურებ, გააბი თოკი, რაღისდა უხდა გამრეს ეს სარეცხი — დაიძახა მაყვალოს დედამ.

— რა ცაზე დაგება თვალი, ნახე როგორ მიხდება გვირგვინის — იწყინა გოგომ, პანტომ მშერა რად მომამოარაო.

— იქა ნაკვეთი მაქ, იმას ვუყურებდი, — იხუმრა პანტომ და შეანათა თვალები.

— ნაკვეთი? — ჩაიხიჩხინა მაყვალომ, — რასთ ადისარ ხოლმე?

— ფიქრის კიბითა, — არ დაიბნა პანტომ.

— ჰოო, მე მეგონა იტყოდი, ჩემი გაკეთებული რაკეტითაო — მაყვალომ პანტომს ბუჩუკის ბლუჯა ქონორზე ჩამოაყარა, — ხომ ვერ მომიგე ზიტყვაშიო:

— ეგვეც იქნება ჩვენი კოსმონავტები უკვე თვეობით ცხოვრობენ ცაში და მე რა...

— კოსმონავტებს არა, კიდევ იმათ დაედარე...

— ვითომ რატომ არაო?

— ბიჭოს, აღარ იტყვი, რასა თეს და რას იმეო იმ ნაკვეთში? — შეაცქერდა მაყვალო პანტომს.

— ვარსკვლავები

— აი, შუალამისას „მრავალი“ რომ გამობრწყინდება ხოლმე, ის ხომ არ არის შენი მარჯვენის მადლი? — ჩუმ-ჩუმად იცინოდა გოგო.

— რატომაც არა...

— მერე რად ვინდა ამდენი ვარსკვლავი?

— ერთს — ბეჭდად მოგართმევ, წყვილ-წყვილს — საყურად, კუნწულას — გულქანდად.

— დანარჩენს?

— ისიც სხვანა, ქვეყნად იცი რამდენი საბატარძლოა...

— აი, თურმე რად ამბობენ შენზე? ბიჭია, ვარსკვლავებს ეთამაშებაო!

— ამბობენ და ეგრეთა...

— ვარსკვლავნაკითო აბა, დამიპირე!

— ისკუბა გოგომ ბულუღიდან და ბიჭიც გადაპყვია...

— მაყვალ, არ გესმის, გოგო, შენაც შემწყვდი გულიდანა, სად მოუსაგლეთში წახველ, დამაფნინენ სარეცხი... ქოთქოთებდა დედა.

— თუ კარგია, შენ შეწყვდი მაყვალის გულიდან! — ნიავს ვაატანა პანტონ ხაყვედურთ.

— აბალე, დედიას ავად ნუ იხსენებ! — დარკუშტ. მაყვალ.

— მაშ რად მიწყევლის შენ თავს? უცებ რომ გული...

— რატო შაშინ არ გაგინკდა, შროშანას გოგო სხეზე რა გაათხოვეს? — მოიწყურა მაყვალ კაპასობით.

— შროშანას გოგო ვისი ტიკი-ტომარაა? — ფერდობებს ჩამოატარა პანტონ თვალი.

— პო, ტიკი-ტომარა... მთელი უბნის ყბაში იყავ თვალი უტირავსო...

— უბანს რა ეკითხება ჩემი გულინა!

— რა ცხვირი ჩამოუშვი? — მოიწყინა მაყვალომ.

— შენ კი რა ცხვირაპრებილი შემომყურებ...

— მენა! აგრემც ვავექრები, რა ჩემი ბრაღია, დიდუდასავით ნოღია ცხვირი რომ მაქ... — ხმა ჩაებზარა გოგოს.

— მაშ. მართლა გიყვარვარ? — შეპყვდრა პანტომ.

— მა ტყუილად!

— აბა, დაიფიცე.

— დედას მზემ!

— კიდევ?

— მამას მზემ!

— კიდევ, კიდევ?

— შენმა მზემ!

სტაცა პანტომ გოგოს ხელი...

— მაყვალ, მომხედე, მკლავები ჩამომწყდა, არ გეყურება შე გასაწყალე-

ბელო შენა, — ხმა ჩაებზარა ძახილით მაყვალის დედას.

— მაყვალ, წამო თეკლა ბებოსთან წავიდეთ.

— ამ გვირილის გვირგვინით! — ატყრცილდა გოგო.

— ჰოოდეს სულ იმას მავედრებს, შენი პატარძალი ჩემთან მოიყვანეთ, ანდერძი დაწერილი მაქვსო, ჩემი სახლკარი შენზე ალალიათ...

— ანდერძი ჩვენმა მტერმა დაწეროს, თეკლა ბებომ დიდხანს იცოცხლოს, იმას სიტყვაეც დაეჭერება, მაგრამა...

— რა მაგრამა? — ელდა ეცა პანტონს.

— ის მაგრამა, პანტიკო, რომა... უმაღლესს დამთავრებ თუ არა, ესაოდა და დიპლომაჩანი ვართ, ზოგზოგივითა აქეთ აღარ იზამ პირსა, მე კი რა ვქნა, ნუ გეწყინება, ჩემი აოფელი შენზე ძალიან მიყვარს, აქედან უფებისმომცველი არა ვარ.

— ცუდად გიცენია პანტია, მე იმიწთვის ვსწავლობ სოფელს მეტად გამოვადგენეთქი და შენ კი რა იოლად გამამგზავრე აქეთ-იქითა... პაპა დათამ, რომ კვდებოდა, თეკლა ბებო მე ჩამაბარა. წამო. ვკითხოთ თუ არა გჯერა, იცო როგორ გაეხარდებო, რას იტყვი, პა?

მაყვალომ კისკინა ატენა.

— იმას ვიტყვი... პანტონ მალლა ნაკვეთში გავყვები-მეთქი, ხუმრობა საქმე როდია, ვარსკვლავები ამრავლო და ქვეყანას საბედნიეროდ გულზე აყარო...

დაპკრენ გოგო-ბიჭმა ხელი ხელნდა...

— გოგოვ, სად მიხვალ, ვის მისდევ, მაყვალ... — კაბის კალთის ფრიალს ძლივს შეაძწრო თვალი დედამ და იქვე ჩაიყვია: მიშველეთ, ხალხნო, — კიოდა საწყალი და ბლუჯა-ბლუჯა ჩამოჰქონდა თმა.

მთელი სოფელი გამოიშალა. „რა ამბავია ჩვენ თავსა“, ჩოჩქოლებდა ხალხი.

— აგრემც ვავექრები, ჩემი მაყვა-

ლო... ძლიერ ამოთქვა გამწარებულმა ქალმა.

მაყვალის გაგონებაზე ქალებმა წივილ-კივილი მორთეს. ბედზე ჩამოიარეს პანტოს ამხანგებმა, იმათ დაამოშინეს — ქორწილია. ქორწილია!

— ხმა გაიწყვეტე, — ჩუსტი წიქრო მაყვალის დედამ და გარღვილ ბიჭებს ესროლა — რაღა შენ გედიკოჯან, — მიეგურგურა მაზლიშვილს, — გაიყვანე შენი „ოღა“. ჩაიხი ეს ბიჭები და გაეკიდეთ გოგოსა, შენი სირცხვილიც არა, ბიძაშვილი მოგტაცეს დღისით, მზისით...

— ძალო, ჩვენა მდევრად ვერ გამოვდგებით! — უკან დადგა გედიკო.

— ვითომ რატომო?

— პანტოს მაყრები ვართ!

— ჰაი, ჰაი, რომ ვართ! — ჩაირობროხეს ბიჭებმა.

— ამოვიდეს საწყობიდან მაყვალის მამა, კაი მაყრულს გამოერგბთ! — ლამის თითი მოვარდა კოკონას ქალს დაქანებაში.

— რატომაც არა, ძია პეტო კარგა ლოტბარია! — სიტყვის ვალში არა რჩებოდნენ პანტოს „მოწმე კულები“.

— დამეკარგეთ აქედან, ფტი არ დამატრიალებინოთ, — მისწვდა ღობის მარჯილს გაფთრებული ქალი და ბიჭებიც ვითომ შეშინდნენ, ხორხოციით აქეთ-იქით მიმოიმაღლნენ.

მეზივით გაეარდა ხმა — პანტომ მაყვალს მოიტაცაო. სიტყვამ იფრინა, იფრინა და კოლმეურნეობის ბოსტანში ბაბლოს ზედ ყურზე დააფრინდა.

— ძალიანაც კარგი, გოგო იმისაა, უნდა მოიტაცონი თქვენ რას იტყვიოთ, ქალებო? — თვალი გადაატარა ბაბლომ პამიდორის ყუთებთან მოფუსფუსე მეზობლებს. მათმა გაოცებულმა მზერამ გულისხმაში ჩააგდო, შეიღამსახელი ყურიდან გულს ჩასწვდა და სიმწრით ხელებილა გაასაფსავა.

— წყალი, წყალი — წამოიშალნენ დედაკაცები, ეცნენ ვინ ურჩის ბაბილოებს უსრვსდა, ვინ სიღამ უწყაპუნე-

ბდა, წყალიც აკურეს და როგორც იყო მოასულიერეს.

— მეზი შენც დაგეცა ჩემი გული გახეთქვისთინა, — შვებით ამოისუნთქა ბაბლოს შულმა და ერთი მუტე წყალი თვითონაც შეისსა სხებზე.

— რა დროს მაგას ცოლი იყო. ძლივ უშაღლების ღირს ვახდა, აღარ დაიცადა დემთაერებინა, მაგ ჩემი ცოდვით საესეს. მაგასა, ჰა? ქა, მე ვისწავლო მაგის მაგიერადა, ჰა? ვისი იმედითა... მოთქვამდა ბაბლო და მგლის ნაბიჯით მიდიოდა შინისკენ. ჭიშკარს ხელი ჰკრა, კარმიდამოს ქორის თვალი გადაატარა. ბაბბური არაფრის იყო. შოაჯირზე კატა იწურა და სხვენზე ატია. ბაბლო კიბეზე ჩამოჯდა, ხილბანდი შეიხსნა და გაოფლიანებული ყელ-ყური შეიმშრალა. გაძლება არ უნდოდა, ხანამ პანტოს მამა სამუშაოდან მობრუნდებოდა!

უცებ წამოხტა ბაბლო. თვლები ზონისრისა და უნებლიედ ჩაიხურჩულა „ფუ, ეშმაკათო“. არა, ეს არ იყო მოლანდება, ჯირკზე გულხელდაკრეფილი კოკონას ქალი თვლებდა. — ამას რაღა უნდა აქა? — წამოიღადღადა ბაბლომ და შეიშარათა.

შეძახილზე მაყვალის დედამ თვლები გააჭყიტა და ბაბლოს დანახაზე კინალამ გადმოსცვივდა კოდეც.

— მზითვეში გამოჰყე შენს ქალს? — დომინჯი მოიყარა ბაბლომ.

— აი, მანამ პური ნუ გიქამაით, კრიქანთ, სანამ მზითვის ღირსი არ გაგზადოთ. აი, ასე ცარიელ-ტარიელი უნდა მოგიგდო; — საჩვენებელი თითი გამოილოკა კოკონას ქალმა და ცხვირპირთან დაუტრიალა — განა არა, მზითვის ჭვლები ადგია შენ გაფხევილ სტუდენტსა... დამაცადეთ თქვენა, გოგონ უკან წაიყვან და ყველაფრიდან მოწმენდილზე დავსამთ, კრიქაანო, მოწმენდილზე.

ბაბლომ ორივე ხელით ქოქოლა მიაცარა.

— მეზი შენც დაგეცა და ამ შენ მზითვით. რა გზითაც შეგიძენია, იმ გზით

მოიხმარე, ჩვენი სამყოფი ყველაფერა
 საკმაო გვაქ, შენი ახტაჯანა გოგოს პატ-
 რონს ნეტა რა ზმა ამოგვლენა? ხელში
 ვერ დაიჭირე და ჩემი ბიჭია ბრალში?

— თუ არ არის და ნახავ, კანონი ქა-
 ლნაა.

— კანონები ჩვენც კარგად ვიცით,
 ნადაც შენი დაიკვებო, იქაც ჩვენი
 თქვი. ვასწი აქედან, თორემ...

ბაბლომ ხელი აუჭნია,

ხელის აქნევა ვგრე არ უნდაო, სწვდა
 კოკონას ქალა ბაბლოს წინსაფარში და
 დაითრია.

არავინ იცის რას დაატრიალებდნენ
 შვილების ნებით დამძახლებული ქალე-

ბი, მეზობლები რომ არ ჩანდგომოდნენ
 შუაში.

ძლივს წაიყვანეს შინ მაცვალოს დე-
 და.

მიდიოდა და წყევლა-კრულვით იკ-
 ლებდა კრიჭიანთ გასაგინს.

— რაც დაიწყებლო, ერთიც არ აგც-
 დეს! — მისძახოდა გაკავებული ბაბლო.

მაცვალოსა და პანტოს თეკლა ბებოს
 კალთაში ჩაერგოთ თავები. დედაბერი
 თავის ხეშეშ, შრომაში ჩამკნარ ხე-
 ლებს ფაქიზად უსვამდა თმებზე ნეფე-
 პატარძალს და გულთ ლოცავდა: ღმე-
 რთმა ტკბილად შეგაბეროთ ერთმანეთ-
 საო.

ანიშური, შარი-შური...

პელომ სიძეს ანიშურის წყაროსთან
 გაანერებინა მანქანა და თავბრუდახვე-
 ული ძლივს გადმოვიდა.

— მადლობელი ვარ, ჩემო სიძეე, პა-
 ტვისიცემისათვისა, მაგრამ მეტი აღარ
 შემიძლიან, — პირზე ცხვირსახოცი მი-
 იფარა და განზე მიდგა.

მხრებჩამოყრილი იდგა სიძეეცატი, არ
 იცოდა რა სამსახური გაეწია.

— ახლა აღარაფერა მიშავს, სული
 მოვითქვი, — ზედიზედ შეისხა პელომ
 სახეზე მუჭით წყაროს წყალი და იქვე
 ჩამოჯდა. — წადი, შვილო, მიხედე შენ
 საქმესა, უკვე გადამიბარა, ვერ ვიტან
 მანქანას და რა ვქნა.

— რაც კი შეიძლებოდა, ფრთხილად
 მომყავდა, — მოუბოდიშა სიძემ.

— შენ კარგად იყავ, ამითანებისათ-
 ვის ჯუღშია შენ სიდედრსა, პატარას
 დავისვენებ და ისე ავალ შინ, ხელ-
 ბარგი მე არა მაქვს და არაფერი.

— ძალა როგორ დაგატანო, მიტკლი-
 ფერი გელო, — ორწყალშუა იყო სიძე.

— გაბრუნდი, სანამ გარაჟში მიხვალ,
 პურიჭამა მოასწარ, აკი ამბობდი სატ-
 ვირთო მანქანა მაქვს შესაკეთებელიო.

რაკი პელოს ფერი მოუვიდა, სიძემ
 გული დაიარხებინა და მანქანა შემოატ-
 რიალა.

— ღმერთო, მშვიდობით ატარე, —
 მიაყოლა პელომ ლოცვა და წყაროს
 ახლა პირი შეუშვირა. — ვიშ, დაგე-
 ლოცონ ათავე, რა ცივი ხარ, რა ანკა-
 რა, — ხელი ალერსით ჩამოატარა ნა-
 კადს და ახლა პეშვზე დაეწაფა... იქვე
 მრავალძარღვას მსხვილი ფოთოლი წაწ-
 ყვიტა, წყალში დაასველა და ხილბანდ-
 ქვეშ შუბლზე მიიღო. — აღარაფერი
 ვიშავს, სოსოკას ქალო, — დაიბიედა
 თავი და ორლობეში მომავლ მეზო-
 ბელს ხელი დაუჭნია — აქეთ, აქეთ დი-
 დებაანთ რძალო, აქეთ...

— სადა ყოფილხარ, ადამიანო! —
 გადმოსჭრა გზა მანდილოსანმა, ჩანთა
 მიდგა ხისძირში და ხენეშა-კენესით ჩა-
 მოჯდა.

— სად ვიქნებოდი? ნათქვამია. „კა-
 ტის გზა საბძლამდეო“, ჩემ ქალთან ვი-
 ყავი, დედა მოუყვდეს, დიდ ჭაფაშია,
 იმოდენა თჯახის გაძლოლას ეხუშრები,
 ქათამიო, ლორიო, ბოსტანიო... ცოტა

ნელო წავაშველეთ: სიძემ თავი იპოვა „ქოგუ-ლით“ წამომიყვანა, აქ რომ არ გად-მოვსულიყავ, შინამდე სულს ვერ მივა-ტანდი, ცუდად ვხდებოდი იმ ვერანაში, რომ დამიტრიალდა თავი, ვთქვი, აბა, პელო, დროზე გადაასწარ-მეთქი.

— აბა, პირი გაიკეთეთ, — ჯიბეში ხე-ლი მოიფათურა დიდებთან რძალმა და პიტნის კანფეტო მიაწოდა.

— შენ ხომ მისდღეში ხარ სანუსნავი არ გამოგვლევ, — შეხსნა ქალადი პე-ლომ და ჩაწუწუნა. — შენ გაიხარე, რა მეთამა...

— კოთბერატივიდან ჩემ მახლიცოლ-თან ამოვიარე გზად, იმათ ბაღებს წა-მოვუღე, ი პატარა გოგო მინც ძალიან კარგი პყავთ, დილატიკინაა ნამდვი-ლი ი გასაქრობი ისა, დამქრეტულები არიან კაკა-კუკაზე, ყვეს კაკალს გააგ-დებინებ და იმათ დედასთან ვერაფერს ვახდებ. სულ ზუზივ, ზუზივ იზოგება.

— შენ კარგად იყავ, გაუვარდა ხმა, ხელმოქერილიაო.

— ეპ, გადამყრელი ვილა, მაგრამ მტრისმეტი, თავზე რეტიო.

— კოთბერატივი იყო რამე?

— რაც გინდა, სული და გული ისე-თი ფართალია, მართლა მშვენიერი. საბნისთვის ფეხიჩითე მინდოდა, ისეთი ლამაზი ავარჩიე, ჩახახა, — კეკემ ჩან-თიდან მატარა წვერი ამოსწია, პელო-მაც დალოცა, მშვიდობაში და ბედნიე-რებაში, კაი სიძე და კაი მოყვრები, გო-გოს სამზრთვოდ გენდომებო.

— ი, რავი, ჩემო პელო, ყველაფერი ილბალია. სალომემ რა ბიჭე გაათხოვა ი თავისი ელაში გოგო, იტყვი: თვალი მომცა და მყურებინაო. ნაქმბი კალა-ტობია თურმე, რაიონის დეპუტატი ყო-ფილა, ქორწილის დღეს ოროთახიანი ახალი ბინა მიუციათ, ისე უზის ი გოგო დედოფალივითა, არა მშურს, ღმერთმა ბედნაერი ამყოფოს, მაგრამა, აი, ილბა-ლზე ვთქვი, — ამოიხრა კეკემ, — ჩე-მი გოგო ვისზე რა ნაკლებია...

— ბიჭმა კი თავისლაფი დაასნა, ვა-იკუ რა ამბავი დაუტრიალებია? — პე-ლომ მრავლძარღვა წყალში დაასველა

და ისე მიიფარა შუბლზე. — გასულ შაბათს იმის ვეცს, რა პევიან, ქა, სახე-ლი ვეღარ მომიგონებია...

— ნუგზარა.

— ჰო, ნუგზარას, პატარაძალი მოპყავ-და თურმე. გოგოს თეთრი კაბა არ ჩა-უცვამს, შარვალში გამოწყობილა, ფა-ტა კი დაუდგამს თავზე. სალომეს ბიჭს, — ნუგზარას, — ჰო, ნუგზარას, ადრე-ვე დაუშლია, მისა ეს სურვილი რომ შეუტყვი, მაგრამ ახლანდელი გოგო-ების თავის ნათქვამობა ხომ იცი, პრინ-ციპზე შემდგარა. დაბოღმილა სალომეს ბიჭი, — ნუგზარაო, — მაშ, ნუგზარა, ისეთია თურმე დანა პირს არ უტანის, სწორედ ხელისმოწყრის დროს დაუკ-რავს ფეხი სიძეს და გამოქცეულა. ამ-ტყდარა ალიაქოთი, გამოსდგომიან გო-გოს პატრონები, გაბუტვბ მიზეზი რომ გაუგიათ, ხელად იქვე გაუჩენიათ თეთ-რი კაბა, გამოუწყვიათ პატარაძალი, მა-გრამ ახლა სალომეს ბიჭი, — ნუგზარაო, — ხო ნუგზარაო მაშა, ახლა ეს შემდგარა პრინციპზე. ახლავე თავისი უნდა გაიტანოს, მერე რა იქნებაო. მი-დიან და მოდიან შუამავლები. რა იქნე-ბა მავანთ ბოლო, არავინ იცის.

— რა თავწასულობა იყო იმ გოგო-სი, გვირგვინში ჯინსებით დგომა ჰა კარგად უქნია ნუგზარასა, აქო და მო-დაათო, ლამის ლოგინშიც აღარ იხ-დიან... მოუტედა მამგონი. ამ მზრთეა ჩემი ბიჭიც კერპია, რომ აუკრძალა ცოლსა შარვალი, მორჩა! დეთისწინა-შე ი რაღაცა „ლეიტუზები“ თვითონ უყიდა — სამუშაოზე ჩაიცივო, სხვაგან კი ნურას უკაცრავად შარვალიო, ზიზია კაბეზე ჩემზე იყოსო, დედა ენაცვალის ისეთი გულკეთილია, თვითონ უფრო უხარია, თუ რამეს უყიდის, იმის გუ-ნებისას კი ვერას გაიგებ, ერთავად ჩა-მოსტირის ცხვირ-პირი.

— დიდებთან რძალო, დაიწყე დე-დამთილობა, იმ გოგოსი მე ქება მესმის, — პეშეზე წყალს დაეწათა პელო, — შენ რატომ არა სვამ, წყალი კი არა, წამალია, რა მომბარუნა ქა, დაელო-ცოს სათავე...

— კარგი იქნება თავისთვისა, ავი იქნება თავისთვისა, — გადაშალა ძრახვის კვალი კაკემ.

— ო დედაბერი როგორღაა, შენი მძაბლის დედაო.

— შენი მტერი და ავადმახსენებელი იყოს იმ დღეში, უფროსი ქალის, ადრევე რომ მოპყვდომია, იმისი შვილები არავის ანებებენ, დედობა იმან ვაჯვიწია და ჩვენა ვართ ბებოს მოვალენით, წიწილასავეით დააწიალებენ რიგრიგობით. ახლა ბიჭს წაუყვანია, ქალაქადგილას რა გააძლებინებს ამ საცოდავს, მეთორმეტე საართულზე უცხოვრია, თურმე, შიშით ფანჯარასთანაც ვერ მიდის. იხეწება ჩემს სახლში წამიყვანეთ, ჩემ ქერქვეშ ამომხდეს სულიო...

— ოთხმოცდაათისა იქნება, არა! პაი, რა ქალი იყო, მთელი თავისი დღე და მოსწრება კოლმეურნეობის მინდვრებში იწადმართა, გვერდში ედგა მზესა და ქარსა... ჩემი დედამთილი იტყოდა, პირველი მერგოლური ქალი იყო... საქმეს მარჯვედ უძღვებოდაო, ისეთი იყო, ცხენიან-კაცს ძირს დასცემდაო.

— ახლა როგორი პირში მთქმელი, მართლმთყვარე, ასეთი ადამიანი არ უნდა ბერდებოდეს, მაგრამა თვალი დაუდგა წუთისოფელსა.

— კიდევ კარგად იქნებოდა, ის სანაცილე სიძემ ცეცხლზე ნავთი დაუსხა. ცოლის სიკვდილის ორკვირისთავზე მოიყვანა ფეხი. შვილები დააწიოკა.

— ე, ნუ მოკვდება ადამიანი, თორემ უოცხლები სათავისოდ ატრიალებენ მდგომარეობასა. ისე კაცმა რა თქვას, მა რა უნდა ექნა იმ სიყმეწამხდარსა! ჩველი კაცი, აბა, ისე დადგებოდა?

— დრომდე, ჩემო პელო, მართებდა თავდაპყრილობა, თორე ისე ვინ დამრახავდა.

— კეკე, რა მაგ სიტყვის პასუხია და შენ მუღს მურაბა როგორი გამოუვიდა? — პირს ღიმილი მოადგა პელოს.

— ჩაეხარშა, რა იცი, შენა? პროთეზის ჩაწიწივებულმა კბილებმა სიცილა დაუშვეწენეს კეკეს. — დაბერდა და სა-

ოჯახო საქმე ვერა და ვერა მარჯვარება ანა.

— მა რა იქნებოდა, იმოდენა წყალი დააქივლა, ისედაც მწიფე იყო ბალი.

— ფთათათაა, ფთათათა ეგ ქალობადსავსები... ბიჭი ჩამოუვიდა გუშინ ჩარიდან. ისეთია, ისეთი მდინარე წყალთან დასალევი. დავაქაცებულა, ჰკუთნაში ჩავარდნილა. გვაიება მისი სიტყვა-პასუხი.

— ღმერთმა კარგად უმყოფოს, ქვრივობაში გაზარდა, რასაც ეგ ფოქილობდა!

— ბიჭი მარჯვეა, მამასავით ყველაფერი გამოსდის ხელიდან, თუ ქალატოზობა, დურგლობა, ტრაქტორის ხომ თვალდახუჭული შლის და აწყობს. გოგობმა სახლში არ გააჩერეს, ერთმანეთს არ აცლიან მიმატიყებას. ჩემი მუღი აფორიაქებულია, გაფთხა არავინ შემომივიარდეს ოჯახშიო. დინჯი ბიჭია, ადვილად ვერავინ აურევს ჰკუთნაგონებას, პო, მართლა, პელო, იმ დღესა მუერნეობაში კრებაზე იყავი?

— როგორ ვიქნებოდი, ეს ორი კვირაა ქალთან ვარ, — შუბლის ფოთოლი ნიაზე გაავრიალა პელომ.

— ნეტავი კი ყოფილიყავი, იცი რა ვაგორეს ნინუცაცა და იმისი თავმოტვლეპილი ქმარიცა... ქა, სულ ჩემრემად, აბგებით უზიდიათ თუ პამიდორი, თუ ქარხალი, რავი, რაღა არ მოეპოვება მუერნეობას ბოსტანში.

— ნაქრენ, ჩაქრენ, რამ დახარბათ ეგ უბედურები, შვილი მაგათ არა ჰყავთ და ძირი. კიდევ ეგენი ტირიან, მაგათ ოჯახში იდამიანი ლუკმის ნატრულია, გაიწყვეტავენ ხოლმე ყველაფერს.

— პელო, თურმე, ცოლს ცალკე პქონია აბგა, ქმარს — ცალკე.

— მეველეებს დამიხედეთ!

— ხალხს ზიმზიმი გაჰქონდა. ჰკითხეს იმ ჩანდაბრუჯულ ნინუცასა, რად გინდოდა კომბოსტო, ვერ ხომ თავი არ დაუხვევიაო, „მწნილი უნდა ჩამედოო“, უმაღ მიაგება ურცხვად პასუხი. წამოუხტა გაკაპასებული დისშვილი, რით ვერ დაისწავლე, დეიდაჩემოო, სამწნილე

კომპოსტოს რთვლი უნდა დაედოსო. სად იყო ხარხარი. ვილაცამ დაიძახა: უთო აღამიანი კომპოსტოს თავს დაეხარბო, სიცილით დავიუყუენით.

— იმ ბენტარა ქმარმა რაო, სიცოცხლით უნდა გამოვწყდე ნათესაობაშიო?

— მაშ, ქა, ვკადრება თქვენი გვარი-შვილს ეს მიიმუნობაი, ცოლს წამღა-უქუმ ხელსა ჰკრავდა, განუმდიო.

— მაგ ცოლმა დასთხარა თვალეები, მაგრამ გონს რომ ვერ მოეგო?

— ბოდში მოიხადეს, ამ შეცდომას გამოვისყიდითო ბრძანეს ორთავემ, მაგრამ მაგათ იქ ვილა აბოგინებს. მეორე დღეს დამთვარალა შენი ბიძაშვილი და ცხარე დღე დაუყენებია ნინუცასთვისა, მგონი ჩაუბუბნია კიდეც.

— ეგრე მოუხდებდა, ეხლა მაინც დაეყარნენ შინა და რაც აობრიათ, იმით წაივინენ იოლად. დაუნახებები, მაგათ სახლში სიკეთე არნადით რომ შეიტანო, ვითომც არაფერიო. სხვა კიდეც რა ითქვა კრებაზე?

— ბევრი რამ, ჩემო პელო. ბალახის ხელით სათიბი მანქანები მიუღია მეურნეობასა, ისეთები არიან ბიჭები, მოთმინება არ ჰყოფნიან, როდის გაიტანენ შინდორში; ახლა რა ბალახია წამოსული, აბრეშუმივითაა. ჩვენი მწველელი გოგოები აქეს და ადიდეს. მაგათი სიტყვა და საქმე ერთია, იტყვიან ამდენი უნდა მოვწველოთ თითო ძროხიდანაო და მოწველილია! ტელევიზორში უნდა ილაპარაკონო, თქვეს.

— ი ფერი გამოგვზე რალაცებს რომ ჩურჩულ-კურკულობენ, ტასიასთვის ჭიბეში წერილი ჩაუდვიაო, გაიგე?

— ქა, მაგას ვინ არ გაიგებდა, ტასიამ ქვეყანა თავზე დაიხვია. წერილი თავზე გადაუფხრეწია და კარგი სილაც გაუწვინა, მგონი იმის ხუთი თითი ჯერაც ამჩნევია; ჭერივო რომ ვარ, ეგრე კი ნუ მიყურებ, როგორ თუ გამიბედუ მაგითანა რამეო, საბაბი მოგეცი თუ რაო, მოუაშრებია თავი ტასიას და რა მოუაშრებია. ისეთია თურმე პავლია გამჭრალა, იფიცება წერილისა მე არა-

ფერი ვიციო, შარო, საიდან მოდიხარო!

— ახლა ჩვენში ვთქვათ, კეკე, ტასია მართალია? სადაც კაცმა ქალს რალაცა მიანიშნოს, ყველამ რომ ასეთი წიოკა ატეხოს, სად წავა.

— უფრო იმაზეა გამწარებული, რომა წერილი ხელთ აღარა აქეს, მაინც ემუქრება, სულ ერთია წყალს არ დაეუწმენდავო.

— გაწყვიტოს ხმა. ცა მოწმენდილზე კაცი არავის მისწერს წერილსა, რატომ მე არა მწერენ? პავლიასა თავი ქულში აქეს.

— როგორც გინდა თქვი, კი უცდია წყლის ამღვრევა. იმ დღესა, ეგა და კოდევ ორი ქვემოუბნელი ქალი, ისინიც ფერმაში არიან სანიტრებადა, რაიონიდან მოდენილან, ჯანმრთელობის შემოწმებაზე ყოფილან, ჩვენ სოფლის გადმოსახვევთან მდგარან, მანქანას არაფერს გამოუვლია, ბედზე ერთს გაუჩერებია და რაჯი გაუგია ანიშურეთში მოდიოდნენ, თავაზიანად უთხოვინია დობრძანდითო. ეგენიც ჩამსხდარან. უკითხავს იმ კაცს, სოფელს რა გიჭირთ, რა გილხინთო. მაგ ტასიას გადმოუვლია ერთი მეტრო ენა, პასუხის მაგივრად პავლია გაუტანია და გამოუტანია თურმე. ქალები ჭირის ოფლში გაწურულან, აქეთ-იქიდან ჩქმეტდნენ თურმე, გაჩემდიო, საქმეში ხარ... აღარ იტყვი ვინ ყოფილა ის კაცი, რაიკომის ახალი მდივანი, ტასიას არა სცნობია სახეზე...

— რას ამბობ, კეკე! — ხელი შემოიკრა პელომ ლოყაზე — ვაი სირცხვილო, მოახსნევენებს ეგ შეჩვენებული ეგა.

— მაშ აღარას დაუკლებს, მაგინ ჰკულისა გახდებდა. იყო, თურმე რა კაცი ია ჩემი ვანე ძალიან აქებდა, მაგათ ბრიგადას სწევია, სილოასა სდებდნენ. საქმეში ჩახედული ჩანსო, დარბაისელი კაციო. თავაზიანი სიტყვა-პასუხიანი, ახლა როგორი თავმდაბალი, რომ მისულა, ჩვენი ხალხი პურსა სჭამდნენ თურმე შუადღისას, თვითონაც დასწვდენია პურის ნაჭერს, ყველიც წაუტეხია

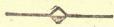
და გემრიელად წახემსია. მცირეზე ბოდიშით, გაწეულან ბიჭები, ყველი და ბური, კეთილი გულით, — უთქვამს.

— აბა, უყურე ქა! სხვებიც აქებენ, სულ კარგ ადგილებზე უმუშავია. ღმერთმა ხელი მოუმართოს. ჩვენი სოფელიც თავს არ შეირცხვენს, ნინუცასი და იმისი აბუეტი ქმრის სინაბარა კი არა ვართ.

— ბოსტნეულიც კარბად ჩავაბარეთ, ჩემი სიძე ამბობდა ამდენი და ამდენი პროცენტით, ვერ ვიხსომებ რაცხვებსა.

— ჰოო, გეგმას გადავაჭარბეთ, — ზემი ვანეც იწონებდა თავსა. ქვეყანამ ვალში არ დავრჩებით...

ჩხრიალებდა ანიშური, ქალებს გაპქონდათ შარი-შური. ვინ იცის, როდინ დაეღუოდათ სათქმელი, რომ ჩვენი და თქვენი მადლი შხაპუნას არ მოესხა. უცებ დასცხო და სულ ფხაჭა-ფხუჭით წამოყარა მანდილოსნები. ერთი აღმა წავიდა, მეორე დაღმა და სანამ შინ მივიდნენ სოფლის კიდეს ცისარტყელა გადაიერკალა.

მისწავა შემოგორსა

თანამედროვე პოლონური პოეზია

ზედმეტი პარსკვლავი

ახალი ვარსკვლავი აღმოაჩინეს,
რაც სრულებით არ ნიშნავს, რომ ქვეყანა უფრო განათდა
და სამყაროს შეემატა რაღაც არარსებელი.

ვარსკვლავი დიდია და შორს არი.
იმდენად შორსაა, — ერთი ციკუნაა
და მასზე უფრო წვრილ ვარსკვლავებზე უფრო პატარაა.
ჩვენს გაოცებაში საოცარი არაფერი იქნებოდა,
ამისთვის დრო რომ გვქონდეს.

ვარსკვლავის ასაკი, მისი მანა, მდებარეობა —
ყოველივე ეს ერთ საკანდიდატო დისერტაციას ეყოფოდა
და ერთ პატარა ჭიქა ღვინოსაც
ზეცასთან დაახლოებულ პირთა წრეში:
ასტრონომი, მისი მეუღლე, ახლობელი და კოლეგები,
იანწყობილება ძალდაუტანებელია, ჩაცმულობა
შინაურული,
საუბარი ძირითადად ადგილობრივ თემებს ეხება
და ყველანი მიწის თხილს აცნატუნებენ.

ვარსკვლავი მშვენიერია,
მაგრამ ეს როდი ნიშნავს,
რომ ჩვენი ქალბატონების სადღეგრძელო არ უნდა
დავლიოთ,
რომლებიც ჩვენთან გაცილებით უფრო ახლო არიან.

ვარსკვლავი უშედეგოდ...
ვარსკვლავი გავლენას ვერ მოახდენს ამინდზე, მოდაზე,
ფეხბურთის თამაშის ანგარიშზე,
მთავრობაში მომხდარ ცვლილებებზე,
შემოსავალზე და ფანტულობათა კრიზისზე.

ზემოქმედების გარეშე პროპაგანდაზე და ზქამე
 მრეწველობაზე.
 ვარსკვლავი, რომელიც არ ირეკლება საპრეზიდენტო
 მაგიდის გაპრიანებულ ზედაპირზე
 და რომელიც — აღურიცხვლი —
 ზედმეტია სიცოცხლის აღრიცხული დღეგანასაყვინ.

მაშ, რაღა ნაჭიროა ვითნვა,
 რომელ ვარსკვლავზე იბადება იდამიანი
 ან რომელ ვარსკვლავზე კვდება ცოტა ხნამ შემდგ.

ახალი?

— დამანზე მაინც, სად არი.

— იგერ იქ, ვარდისფერ ღრუბლინა და მარცხნივ რომ
 ბანა.

იმ აკაციის ტოტს შორის.

— აბა — ვუძაპსებ.

მიხვალაქაუ ლაშქარს ურთიერთობა

ტი და რა ვითარებაში გენიზმრებიან მკვდრუნა?
 ზშირად ფიქრობ მათზე დაძინების წინ?
 ვინ გეცხადება პირველად?
 მუღამ ერთი და იგივე?
 მიხი ხახელი? გვარი? სასაფლაო? ვარდაცვალებინ
 საბილი?

რან გუბნებიან, რაო?
 შენი ძველი ნაცნობები ვართო? ნათესავები?
 თანამგამაგმულენა?

საიდან მოვედითო?
 ვინ გამოგვაგზავნაო?
 შენ გინდა, ერთღროულად სხვაგაე თუ ესიზმრებიან?

თავიანთ ფოტოსურათებს თუ ჰგვანან?
 დაბერდნენ დროთა ვითარებაში?
 მოიკლეს? გახდნენ?
 მოკლულნი არიან თუ ჭრილობების მოშუშება მოასწრეს?
 თუ ახსოვთ მათი მკვლელის ვინაობა?

რა უჭირავთ ხელში — იგვიწერე ის ნივთები.
 დამაპალია? დანახშირებული? ფერფლად ქცეული?
 რას გამოხატავს მათი მზეტა — შიშს? მეღარას?
 რანაირს?

ან იქნებ თქვენ მხოლოდ ამინდზე ნაუბრებან?

ჩიტებზე? ყვავილებზე? პეპლებზე?
 თვითონ თუ გაძლევენ უსიამოვნო შეკითხვებს?
 რას უპასუხებ მაშინ?
 წინდახედული დუმალის ნაცვლად?
 იქნებ ჯობს სიზმრის თემა შეცვალო?
 ან ღროზე გაიღვიძო?

იაროსლავ ივანოვიჩი

• • •

ლექსი არ იწერება,
 ლექსი წარმოითქმება...

სიტყვა შიგნიდან იზრდება —
 ფუფუნება როგორც ცომი,

სულს სწავლით
 შეზავებული.

ზაფრანით შენელებულ ცომს,
 ქადის ცომს —
 ქვავის რუხ ცომში გადაზელავენ,

მერე მან შეექცევიან
 ალამიანები,
 მხეცები,

ყოველი სიტყვა ყვირილად ამოიზრდება,
 მაგრამ ღამით ყვირილი არ შეიძლება —

და ამიტომ ჩუმათ, ჩუმათ,
 ჩუმათ წარმოთქვი ლექსი...

დ კ ბ რ უ ნ ე ბ ე ბ ი

შებინდებისას, პატარა მკვდარი მევიოლინე მზიარულ
 ვალსებს უკრავს.

პირქუში დედინაცვალი თავისი პირველი არშიყის
 სენტიმენტალურ
 რომანსებს ღიღინებს.

მანაჩლა, ნადაც თეთრი იანამნის ღრუბლო დიდი
ხანია ჩაქრა,
ახლა ჩიტების ქრიაშულით არი აკლებული.

თავზე ხელადებული სიყვარული, აქ რომ სუფევდა, —
ცოლქმრობით
შეიცვალა.

მხოლოდ ღრუბლებია იმეთივე.

მგზავრო, მგზავრო, რა საჭიროა ამდენი დაბრუნება?
შენს წინ
საოკეანო გზებია, შენ კი, დაღონებული, წამდაუნუმ
მოაკითხავ ხოლმე
გარდასული ბავშვობის ამ აგარაკს.

აივნის ორივე მხარენ
ტუბეროზებია დარგული,

თვითეული მათგანი ამოზრდილია,
როგორც სურნელების
პაწია შადრევანი.

ნუთუ ყვავილები მართო იმისთვისაა,
რომ გაგვახსენონ?
არა, არა. იმისთვისაც,
რომ გაგვაცილონ.

კ რ ხ ე ბ რ ბ კ ნ ი

მეც შემეძლო, — თავზეხელადებულ შეგვერემან იტალიელს, — კორსიკიან
გაუვალ ტევრებში თავი შემეფარებინა და ბებუთით ხელში, უმწიფარი ქალი-
შვილები გამეუპატიურებინა...

წითელკანიანივით, ვმდგარიოყავი ვიგვამის შესასვლელთან, ტრამალების ნუნითა
და კვამლით გაჟღენთილი, ჩემი ცოლი კი — ბიზონის ტყავის ფხეკით იქნებოდა
გართული...

ტახტის მოცილესავით, მეც შემეძლო, საკუთარი ტყავის გადარჩენის მიზნით,
ხელისუფალთან მეჭეიდა, სასმელზე ზაფრანით შეკმაზული თევზი დამეყოლე-
ბინა; მოტკბო სოუსი მოკაუტუებულ თითებზე ჩამომედვენებოდა, მე კი სულ
იმის ვტიქრობდი, როგორ დამელუბა ხელმწიფე ან ჩემი ავისმსურველი...

მეც შეგეძლო, მომთაბარე ვაჭარივით, შავი ზღვისპირეთის ტრამალებში შეგეძლო
ტილა, ყირიმიდან და ოდესიდან მარხილი, კუპრი ჩამომეტანა; ღამლამობით
ზღვიდან მონაბერი ქარის სუნთქვას ვიგრძნობდი, ნაკვერჩხალთა აღმურით
სახელაღწილი, მიამიტ ზღაპარს მოვეყვებოდი, ანდა სხვის მონაყოლს მოვის-
მენდი...

მე კი მასწავლებელი ვარ, ოჯახში დაედევარ და კერძო გაკვეთილებით თავნ
ვირჩენ.

შულამისან გამოძეგვამა
და ვერ მოვისაზრე სადა ვარ.

სასტუმრო ოთახის მაღალ ჭერქვეშ
წეროების ქარავანი გაკიმულიყო
და ყივილით მიფრინავდა —

ჩრდილოეთი...
ჩრდილოეთისკენ...

ი მ ე დ ი

იმედიც ფრინველია
მასაც ფრთები აქვს

დაედევარ და ყველგან
იმედს ვეძებ
ვაგლახ, უიმედოდ

ბარში
რომელსაც „იმედი“ ჰქვია
მარტო სკამებია
მწვანე ფერით

დანაბნენი ყველაფერი
მწვანეა წიფორც ყველგან:

Cappuccino¹

სპაგეტი
აღნავლებული ბალები
და Corriere della sera²

არის იმედი ერთ სამლოცველოში
უშვენიერები
•Speranza³ დონაღელისი

მაგრამ მას ბრინჯაოს ფრთები აქვს
და გაფრენა არ შეუძლია.

- 1 ჰოინი ვაჟა (იტალ).
- 2 „ხალიპოს კორიერა“, ვაზეთი (იტალ).
- 3 „იმედი“ (იტალ).

დ ა ბ ა-ქ ა ლ ა ქ ი

ქოფაკი ყეფს

სამრეკლოს ზარი სასაფლაოსკენ მოხუცს მიაცილებს
გერმანელი ქალი ვაშლსა ფცქვენის
ეტნა შორსაა

დღეს მოთოვა
მიმოზა დაჰქნა

მერცხლები ჰყვიანი
და ფორთოხლის სუნია ჰაერში

ცა უფრო ფერმკრთალია ვიდრე აქამდე იყო
ზღვიც ნაცრისფერია
და ყვავილებიც რალაცნაირად გადასხვავდნენ

მხოლოდ ამაოების წუხილია
წინანდებური

სეპდიანი პენესია

რა დამრჩება მეხსიერებაში ამ მგზავრობის შემდეგ?

წითელი კედლები, გოთიკური ჩონჩხები,
გლიცინიები,

გაუბედავად რომ იფურჩქნებოდნენ
ქუჩის ნესტიან კუნჭულებში.

ქალიშვილის ღიმილი
და ძღაღბეწვიანი ქოფაკი,
გააფთრებით რომ უყეფდა
მთელ ქვეყანას

და მეც,
წვიმასაც,
გონდოლასაც
და მზად იყო არხში გადამხტარიყო.

ნატურპორტი

წვიმებმა
თოვლი აატალახეს,

კურდღელი გარბის გზაზე,

ლამაზი ქალი
დღეს ჩემთან მოვიდა,

იები მომიტანა
შორიდან...

„რა სიცივეაო“, —
თქვა,

მართლაცდა
ცივა

ქუნაშიც,
სახლშიც,

ნემ გულშიც,

ამისთანა გაზაფხულია
წლელს.

• • •

სულ მუდამ ერთი და იგივე! თან შუალაშით!
თუმც არა! სამის ნახევარზე,
ნაშუადღევს...

ისინი მოდიან ყავის დასალევად,
სიგარეტის მოსაწევად
და გაბრწყნის სუნი ეუფლებს სასადილოს,

დამპალი ფიქრის,
ფოთლების და
დანესტიანებული ტანსაცმლის სუნი.

მაინც რატომ მოდიან ყოველთვის,
ქამენ, სვამენ,
ყორნებივით გარს მეხვევიან:

„ამა და ამ რიცხვში მე გარდავიცვალე. ამა და ამ დღეს
მე მოგვედი,

მე კი მომკლეს,
მე ჩამომახრჩვეს,
მე დამზვრიტეს.

გახსოვს რა ლამაზი ვიყავი,
შუბლზე რომ მაკოცებ
ერთი კვირის შემდეგ კი გარდავიცვალე...

მე კი თვალი შენ დამიხუჭე,
„უკვე გარდაცვლილს...“

— მერე რა მოხდა,
ამას ანგარიშმიუცემლად აკეთებენ —
„ჩვენც ცოტა ხანს კიდევ გვინდა ფიცოცხლოთ,

შენი ენით ვისაუბროთ,
შენი ავტოკალმით ვწეროთ,
შენი ტუჩებით კოცნა ვიგემოთ...“
— მომშორდით,
გვაბეზო!

• • •

სად არი ის ფრინველი,
მარათხაფით აქონრილი ბუმბულით
ბალახებში რომ დარბოდა სახლის წინ
და უაძინოდ: თფ-თფ თფ-თფ?

სად არი ის კატა,
უოველ დილით აივანზე რომ ამოდრიდა
და თავის ულუფო ფინჯან რძეს
მთითხრავდა ხთლმე?

სად არი ის ყვითელი ქოფაკი,
თავის მონათესავე ძაღლებს დასაქორწინებლად
სტავისკოს ტერიტორიის რომ აჭირაევბდა
და ვრახელ
თავხედური ყვფით გული გიუხეთქა
სიმონა ღუ ბთვეუარს?

სად არი ის ლამაზი ქალი,
რომიდან ჩამოსული,
ოცდაათი შლიაპა რომ ქონდა შენახული კარადაში,
ფინისს რომ აქმეგდა მალულად
მაგიდის ქვეშ რესტორანში
ვია ფრატინაზე?

სად არის ის მანდილოსანი — ხელმწიფის ჩამომავალი,
ვისაც უყვარდა
ვრუბელთან ან ლანგრენტთან შესვლა

1. სტავისკო — ვარშავის გარეუბანი, სადაც თავის მამულში ცხოვრობს ავტორი.

და სახელდახელოდ ქიქა აბსენტის გადაკვრა
 სტას დიგატთან,
 ან ადას მიუერსბერგერთან ერთად?
 ხიდ არი ის ახალგაზრდა ვაჟი,
 ტყუილის თქმა რომ აღამაზებდა
 და ამიტომ — სულ ტყუოდა ხოლმე?

ხიდ არი იმ ქალიშვილი,
 რუსულად რომ მღეროდა
 გულმინამწვდომი ხმით:
 ყველაფერი შენთვისო,
 ყველაფერი შენთვისო
 და თან ფეხს არ მაშორებდა?

დაიხოცნენ ყველანი, დაიხოცნენ.
 ნუთუ არ იცი, რომ ყველანი დაიხოცნენ?

პოლონურიდან თარგმნა მონიკა ანდრეიუჩაკი

მოსრობები

იან-ვანიჩი

არც ოჯახებით ვიცნობდით ერთმანეთს, არც საერთო საქმეში შევხვედრივართ, მაგრამ ჩვენ არა მარტო ძველი ნაცნობები, მეგობრებიც კი ვიყავით, ქუჩის, ტროტუარის ნაცნობები. იქ ვხვდებოდით ხშირად, როცა იმ მხარეში ჩავდიოდით და აქეთ-იქით დავეხეტებოდით, ზოგჯერ ისე, უბრალოდ, როცა სიარულში აზრი თავისუფლად ლაგდებოდა, ზოგჯერ კი შეშფოთებული, როცა არ ვიყავი წერის გუნებაზე. მაგრამ თვალს მოვკრავდი თუ არა იან-ვანიჩს, გული მიშოშინდებოდა და მერე უკვე მარჯვედ ვმუშაობდი.

იან-ვანიჩი ქუჩას და ტროტუარს ხვეტავს—სამასი მეტრი წინ და, თუ საჭირო გახდება, სამასი მეტრი უკან. მის ნაკვეთზე სისუფთავე და წესრიგი უნდა იყოს, ეს კი ძნელია, რა თქმა უნდა, ზოგჯერ ძალიან ძნელიც. ზამთარში, როცა თოვს, წინ რომ წავა იან-ვანიჩი ხვეტა-ხვეტით, უსათუოდ უკან გამობრუნდება, რამდენჯერმე კიდევ მოიქნევს ცოცხს, მოხვეტავს ახლად დაფენილ ფიფქს. ზაფხულშიც, როცა ბავშვები ჩაუვლიან, კამფეტის ქალაქს ყრიან ძირს, ხშირად უხდება უკან წამოსვლა. ან როცა ზღვაზე ქარიშხალი ბობოქრობს, ხეებს ტოტებს ამტვრევს, ძირს აფენს

ფოთოლს, მაშინ იან-ვანიჩს ასი თვალი სჭირდება. ერთხელ გაივლის ცოცხით, მეორედ, მესამედ.

ასი წელია იან-ვანიჩს ვიცნობ. უფრო სწორად, ოცი წელია, რაც ამ ქალაქში ჩამოვდივარ. იგი მუდამ აქ მხვდება, ფუსფუსებს, საქმიანობს, ხვეტავს და ხვეტავს არყის ხის ტოტებისაგან შექრული მაგარი ცოცხით.

ოდესღაც, დიდი ხნის წინათ, როცა პირველად გავიცანი იან-ვანიჩი და გამოველაპარაკე, გამოცოცა მისმა სახელმა. რა უცნაურია — იან-ვანიჩი? იანი კიდევ შო, გასაგებია, მაგრამ ვანიჩი? ან იან-ვანიჩი უნდა იყოს ან ივან-ვანიჩი, რადგან იანი იგივე ივანია.

— რას ბრძანებთ? — მითხრა იან-ვანიჩმა, — მე თითქმის რუსი ვარ და გარდა ამისა, რუსები... მე, მაგალითად, მუდამ...

და მან ბევრი კარგი სიტყვა მითხრა რუსებზე, რისთვისაც მადლიერი დავრჩი და ხუმრობით ვუპასუხე:

— იცით რა, რუსი — გენერლის წოდება როდია. თუმცა, გენერალიც არის და გენერალიც. როგორც ჯარისკაცები, ასევე გენერლებიც სხვადასხვანაირები არიან.

— არა, ნუ იტყვი ამას. რუსები ისეთი...

მალაფარდოვანი სიტყვები ყოველთვის მალაფარდოვანია, მაგრამ ზოგჯერ წრფელი გულთ ნათქვამ ასეთ სიტყვას სითბო ეძლევა.

იან-ვანიჩი წრფელი გულთ ლაპარაკობდა და ჩვენ დაემგვობრდით.

რამდენჯერაც ჩვიდოდი იქ, ზაფხული იქნებოდა, ზამთარი თუ ვაზაფხული, იან-ვანიჩი მუდამ თავის პოსტზე მხედებოდა, სამასი მეტრი წინ და, თუ საჭირო გახდებოდა, სამასი უკან.

ხეებში კარგად ვერ ვერკვევი და იან-ვანიჩს ეკითხებოდა რაღაცას ხეებზე...

— ბავშვებმა ჩავვიარეს...

— გამარჯობათ, ბაბუი იანი!

— გამარჯობათ, იან-ვანიჩი!

ყოველი ბავშვი თავის ენაზე ესალმება იან-ვანიჩს და ისიც, მგონი მთელი ოლქის ბავშვებს იცნობს, ყოველი მათგანის სახელი იცის, თავ-თავის ენაზე პასუხობს.

იან-ვანიჩი ბაბუა არ არის, თითქმის ჩემი ხნისაა, დიდო-დიდი, ხუთი წლით იყოს უფროსი, ომი ერთად გამოვიარეთ.

იან-ვანიჩი მეუბნება, რომ იმანაც სრული ოთხი წელიწადი ვაბარა ფრონტზე.

იან-ვანიჩი კეთილია, საოცრად ინტელიგენტური და გულთბილი. ყველაფერი ესმის, ბავშვებიც უყვარს და...

ორი ციყვი ხეზე დახტოდა, მერე ღობეზე გაიბრინეს და ძირს ჩამოხტენ.

— ვაი, მანქანის ქვეშ არ მოხვდნენ, — შეწუხდა იან-ვანიჩი. — სულელები.

ციყვები თითქმის მოშინაურებული არიან, ერთს წითური კუდი აქვს, მეორეს ნაცვარი, ხალხის არ ეშინიათ, არც მანქანების, თვალის დახამხამებაში გადობრინეს ქუჩის მეორე მხარეზე, მდინარისკენ.

— დაბრუნდებიან, — მითხრა იან-ვანიჩმა და მზრუნველობით დაუმატა: — ისევ აქეთ გამოიქცევიან. უბედურება რამ არ შეემთხვეთ. თვალი უნდა მივადევნო. სულიერება, სულიერები!

იან-ვანიჩს ბუნება უყვარს, ციყვებიც უყვარს, ხეებიც, ყველაფერი, მიუხედავად იმისა, რომ ბუნება მეგზოვებს არ ანებივრებს. მეგზოვითვის კარგია მყარი ზაფხული, მყარი ზამთარი, წესიერი იგიანი ვაზაფხული და შემოდგომა.

ბუნება კი, ვაგლახ! ურევს. და აი — შემოდგომა. ფოთლები. ფოთოლცვენა...

ფოთლები, ფოთლები, ფოთლები. თურმე რა სხვადასხვაგვარები არიან.

— ეს ცაცხვია, — მეუბნება იან-ვანიჩი, — ეს კი ალვა.

გროვიდან ერთიმეორის მიყოლებით ამოაქვს ფოთლები და მიხსნის:

— ეს მუხბა...

— ეს ნეკერჩხალი...

— ეს აკაცია...

— ეს კი ჩვენი — რუსული! არყის ხე... ჭერ მთლად მწვანეა!

კაცები და ქალები, გოგონები და ბიჭები, ჩვენგან მარცხნივ და მარჯვნივ, წინ და უკან, ჩვენგან კარგა მოშორებითაც იან-ვანიჩით ებრძვიან ფოთლებს დილით, დღისით, საღამოს. ხვეტავენ არყის ხის ტოტებისგან შეკრული მაგარი ცოცხით. ყველა ისინი, როგორც ჩანს, იან-ვანიჩის მეგობრები არიან, ისინიც მეგზოვებია, ან მეგზოვების შეილები და ახლა ზოგი მათგანი დაგვიანებული, მაგრამ გონიერული მოდის მიხედვით არის გამოწყობილი, ნარინჯისფერი ან მოყვითალო-მოვერცხლისფრო ეილეთი აცვიათ, რომ შოფრებმა დროზე შენიშნონ და მანქანა არ დააჯახონ.

— თქვენ რატომ არ იცვამთ, იან-ვანიჩ ასეთ ეილეთს? — ვკითხე მეგზოვებს.

— რად მინდა? ციყვი ხომ არა ვარ, რომ უგუნურად გავენთო გზაზე. — მიპასუხა მან.

და კვლავ ფოთლებზე.

მეოცე წელია ამ მხარეში ჩამოვდივარ, ვხედავ ყველაფერს, რაც უკეთესობისკენ იცვლება და რაც ჭერ კიდევ ძველებურად რჩება, მაგრამ ასეთი ფოთოლცვენა ჭერ არ მინახავს.

მიხარია, თან იან-ვანიჩი მეცოდება.

— შე ყველაფერი მიყვარს, — მეუბნება ის. — პენსია დამინიშნეს, მაგრამ მუშაობას თავს არ ვანებებ. ჯამაგირი ახლა კარგი მაქვს. ამას ჰქვია ცხოვრება!

— ნუთუ უკვე პენსიაზე ხართ?

— მეკუთენის, მაგრამ ხომ ხედავთ, მაინც ვმუშაობ...

და კვლავ ფოთლები, ფოთლის ზღვა: ნეკერჩხლის, მუხის, ცაცხვის, ალვის, თხმელის, ვერხვის, არყის, აკაციის და კიდევ რამდენიმე უცნობი ბუჩქის, რომელთა შესახებ ჯერ არ მიკითხავს ინვანიჩისთვის. მიფრინავენ ფოთლები, ეკვრიან სველ ასფალტს. ტროტუარების გასწვრივ მიჰქრებიან მანქანები, ძველი თუ ახალი, კარგად შენახული „პობედები“ და უკანასკნელი მოდელის „ვოლგები“, „მოსკვიჩები“, „ზაბოროტეცები“, „ფიგულები“, ნამდვილი ავტომობილის მსგავსი — ინვალიდთა ეტლები, მიჰქრებიან, ფოთლის კორიანტელს აყენებენ, მაგრამ ფოთლები კვლავ ფარფატით ეშვება ასფალტზე, ბებერი, ახალგაზრდა და ნორჩი ხეების ნორჩი ფოთლები, თავისი დღე რომ ვერ შეისრულებს.

— კარგა ცხოვრობს ახლა ხალხი, — მითხრა ინვანიჩმა. — კაცი აღარ დარჩა, მანქანა რომ არ ჰქონდეს. უფრო მეტად კი „ფიგულს“ ეტანებიან.

ზღვაურმა დაუბერა და თოლიები მდინარისკენ გაფრინდნენ, იქ უფრო სიმყუდროვე იყო. ზღვა და მდინარე გვერდივერდ არიან აქ, მიწის ვიწრო ზოლი დევს მათ შუა, იმ ზოლზეა ჩვენი ქუჩა, ტროტუარები, რკინიგზა, სახლები. როგორც კი ზღვა აღელდება, თოლიები მდინარის მეჩჩეზე გადიდებიან, მყუდრო ადგილს ეძებენ, ვალუქროლებენ გზას, მანქანებს, სახლებს, მიისწრაფვიან მდინარისკენ, რომ მერე, როგორც კი ზღვა მიყუჩდება, უკან დაბრუნდნენ.

— უკეთეს ადგილს ეძებენ, — ისე მითხრა ინვანიჩმა თოლიებზე, თითქოს ჩემი ფიქრი გამოიცინოთ. — მერე და რას პოულობენ? სიკვდილს. მეცოდებიან.

— არ ვიცი, რას პოულობენ თოლიე-

ბი, მაგრამ მე მაინც დამინიშნეს მუშაობა. ეს მტაცებელი ფრინველი, ზღვა და ეს მდინარე კი მიყვარს.

ზღვა აქ ზაფხულშიც ცივია, მდინარე კი თევზაობის მოყვარულებს არ ანებივრებს. მე და ჩემი ვაჟიშვილი რამდენჯერმე წავედით სათევზაოდ, ყოველი ღონე ვინმართ, მაგრამ ამოდ, ვერაფერი დავიჭირეთ.

და მაინც ორივე მშვენიერია, ის ზღვაც და ის მდინარეც, განსაკუთრებით მათი ორთაბრძოლის დღეებში. შტორმის დროს ზღვა მდინარის შესართავს ასკდება, გზას უღობავს, არ აძლევს საშუალებას, რომ თავისი მტნარი წყალი მის მლაშე წყალს შეურთოს და მაშინ მდინარე მძვინვარდება, ნაპირზე გადადის, ტბორავს მეჩჩეებსა და ენძულებს, პატარა ხევებს, მდელოებსა და ყველას ჯიბრზე ხალხისკენ მიისწრაფვის. ხალხი იძულებულია დატოვოს სახლ-კარი, წაასხას საქონელი, წაიყვანოს ბავშვები, მაგრამ ადამიანები, რასაკვირველია, კვლავ უბრუნდებიან თავის სახლ-კარს და მდინარემ იცის ეს, იგი ხალხის წინააღმდეგ არ არის ამხედრებული, ზღვის წინააღმდეგია. მდინარე ზღვაზე მშვიდია.

— მდინარე ღუბავს თოლიებს. როცა ქარი მიწიდან უკან ერეკება მათ, ზღვისკენ, — მიხსნიდა ინვანიჩი, — მავთულებს ასკდებიან.

მავთულებზე არ ვფიქრობ, კიდევ ერთი ფოთოლი დავინახე, ეჭვსთითა, თითქოს მეცნო, მაგრამ ამ კუთხეში არ ველოდი მასთან შეყრას, თან ერთი კი არა, მრავალი იყო, დიდები, კომბოსტოს ფოთოლივით, ცოტა მომცროც, მწვანე, გაყვითლებული და წითელიც.

— ეს ხომ წაბლია, — ამიხსნა ინვანიჩმა. ახლა, თითქმის უკრაინულ კილოზე ლაპარაკობდა. — ოღონდ ეს გარეთული წაბლია, არ იქმევა.

მე კი მეგონა, რომ წაბლი მარტო კივში და სამხრეთ რუსეთში ხარობს.

მუდამ გზადაგზა ვსაუბრობდით. არ მინდოდა ინვანიჩისთვის საქმეში ხე-

ლის შეშლა, მოცდენა. საკუთარ დროსაც ეზოგავდი. სამუშაოდ ვიყავი იქ ჩასულა.

იმ წელს იან-ვანიჩის სიბერე დაეტყო. თუ შემოდგომის, ამ ფოთლების ბრალი იყო? უწინ არ ვყოფილვარ იქ შემოდგომაზე, მაგრამ შემოდგომაც და ფოთო-ლცეენაც მანამდე ხომ იყო.

იან-ვანიჩს გაქუტული ქული ეხურა, გაზინთული, დალაქაქებული ბაფთი ჰქონდა ქულზე შემოვლებული. სახე, რა თქმა უნდა, ძალიან ახალგაზრდული არა ჰქონდა, მაგრამ არც ბებრული. ბოლოს და ბოლოს, ჩემ სახეს რომ შეეხედო? ჩემსას ვერ ვხედავდი, მაგრამ მგონია, იან-ვანიჩს ჩვეულებრივი სახე აქვს, კეთილი, ალერსიანი, ირგვლივ ყველანაირს რომ ყურადღებით აკვირდება.

ხელები ღონიერი. რომ შეხედავთ, როგორ მუშაობს, შეგმურდებათ. იან-ვანიჩივით მეც ძველი ჯარისკაცი ვარ, მაგრამ ასეთი ძალა და სიძარჯვე არა მაქვს.

ქარგი სიტყვები ვუთხარი იან-ვანიჩს თავის ხელებზე.

— რას ვიხამ! ასეთი სამუშაო მაქვს! ეჩვევა კაცი! — მითხრა იან-ვანიჩმა.

გვერდით ისევ ჩაგვიარა ხალხმა.

— გამარჯობათ, იან-ვანიჩ!

— საღამო, ბაბუა იან!

ზოგ ბავშვს იან-ვანიჩი რუსულად პასუხობს, ზოგს თავის ენაზე.

ქალები ბაზარში და მაღაზიაში მიიჩქარიან, ყველა ესალმება იან-ვანიჩს. იან-ვანიჩი მანდილოსნებს ქულს უხდის. თავს უკრავს, ზოგს ამბავსაც გამოჰკითხავს. საოცარია, ყოველ მათგანს თავისებურად მიუდგება, ერთს რუსულად გაესუბრება, მეორეს უკრაინულ და ბელორუსიულ კილოზე გამოელაპარაკება, ქართული გენაცვალე და კაცოც არ ავიწყდება...

როცა იან-ვანიჩის გვერდით ვარ, მეც უნდა მივესალმო მის ნაცნობებს და მათ მოკლე საუბარს დავესწრო. მაღლობა ღმერთს, იქ არავინ მიცნობს იან-ვანიჩის გარდა. ზოგჯერ იან-ვანიჩი გვერდით

ჩავლილ მანქანებს უკრავს ხმებს, მანქანების ესალმება, არ ვიცი. მიყვარს იან-ვანიჩთან საუბარი, დრო კი ყოველთვის არა მაქვს, ზოგჯერ გავუბრუნებ.

რამდენიმე დღის წინ ასევე გავმეცი და ვნანობ.

როგორც ყოველთვის, წუთით შეეჩერდი, რომ იან-ვანიჩისთვის ორიოდ სიტყვა მეთქვა. ამ დროს ვილაღ მოხუცი მანდილოსანი მოვიდა, სიმპათიური ქალი ჩანდა, კეთილი, გამოელაპარაკა იან-ვანიჩს, მეც რამდენიმე შეკითხვა მომცა. ვუპასუხე. უფრო ის ლაპარაკობდა. იან-ვანიჩი ჩვენ საუბარში ჩაერია, რაღაც ფრაზა ჩაურთო ხორხისმიერ გერმანულ ენაზე.

საოცარი კაცია იან-ვანიჩი, გერმანულიც სცოდნია.

— სხვათა შორის, ცნობილი ქალია, პარტიის ძველი წევრი, ძველი ბოლშევიკი, მგონი წითელ მსროლელთა რაზმშიც კი იყო. ებრაელია, მაგრამ ვინც ისრაელში მიდის, ყველას ლანძღავს...

ჩემს ფიქრებს ვუტრიალებდი და აჩქარდი, იან-ვანიჩი კი კვლავ ოქტომბრის უხვ ფოთოლს შეებრძოლა.

ოქტომბრის ამ დღეებში ცვალებადი ამინდი იდგა. ხან წვიმა წამოუშენდა, ხან თოვლი წამოვიდოდა, მერე ისევ მზე გამოანათებდა, დათბებოდა, ფოთოლი კი ისევ ცვიოდა და ცვიოდა, გეგონებოდათ დასასრული არ ექნებოდა, მაგრამ ხეები და ბუჩქები ჯერ მაინც მწვანედ იყო მორთული.

— დიდი ჯაფა გადგიათ, იან-ვანიჩ! — ვუთხარი ერთხელ.

— რას ბრძანებთ! თქვენი საქმეა ძნელი, თორემ ჩემი რა სათქმელია, თავის შექცევაა მხოლოდ!

მტრელები იან-ვანიჩის ფეხებთან დავგომანობდნენ, გამელელები ესალმებოდნენ. თოლიები ზღვიდან მდინარისკენ და მდინარიდან ზღვისკენ ფრენდნენ, ცას სერავდნენ. ციყვები ღობეზე დაბტოდნენ, ქვაფენილზეც ჩამოდიოდნენ, მე მიფრთხოდნენ, იან-ვანიჩს კი არა.

— მიყვარს ისინი. ოპ, როგორ მიყ-

ვარს! — თქვა იან-ვანიჩმა. — სიცოცხლე! იცით, ომი, ფრონტიმ გასწავლის ყოველი სულიერის სიყვარულს.

რატომღაც ის მოხუცი ბოლშევიკი ქალი გამახსენდა. ვისაც იან-ვანიჩი გერმანულად დაელაპარაკა. უცხო ენას ვერ ვსწავლობ, მიჭირს. უცხო ქვეყნებში ყოფნისას, პრაქტიკამაც ვერ მიშველა. იან-ვანიჩმა კი, შეეხოვემ, გერმანული იცოდა.

ოქტომბრის მიწურულში უცებ დათბა, ზღვა მიწყნარდა, მდინარე თავის კალაპოტში ჩადგა, მხოლოდ დილით იღუშებოდა მიდამო, ჭანლი იდგა. დღისით კი ქრებოდა.

ასეთ დღეებში მუშაობა მიჭირდა, უთენია გველიოდი სახლიდან სახეტილოდ, ეგებ სიარულში დამებალოს-მეთქი კარგი აზრი.

ერთხელ გავიარე ნაცნობ ქუჩაზე, მეორედ გავიარე რამდენიმე დღე დავედი, მაგრამ იან-ვანიჩს ვერ შევხვდი. ტროტუარი დაუგველი იყო, ფოთლით მოფენილი, ღამის ყინვას ფოთლები გაესლიბა.

გამახსენდა ბიჭები, ძალიან რომ უყვარდათ იან-ვანიჩი, ბაბუა იანი და ერთ დღეს განგებ ისეთ დროს გავედი ქუჩაში, როცა ისინი სკოლიდან ბრუნდებოდნენ.

პირველად სწორედ ის ბავშვები გამოჩნდნენ, რომლებიც არაერთხელ მინახავს იქ, იან-ვანიჩთან საუბრისას. ბავშვებმა მიცნეს და მომესალმნენ.

ვილაპარაკეთ სკოლაზე, ნიშნებზე და მერე ვკითხე:

— ბაბუა იანი სადაა? რაღაც აღარ ჩანს ამ ბოლო დროს?

ყველაზე პატარამ, ზურგჩანთიანმა ბიჭმა მხრები აიჩჩია:

— ამბობენ, დააპატიმრესო.

— როგორ? რისთვის?

— ეს არ ვიცი. ამბობენ, დააპატიმრესო.

როგორ არ ვიცი, — შეაწყვეტინა მეორემ, — არ იცის! არ იცის! ფაშისტებს ეხმარებოდა, მეტი რაღა გინდა! კიდევ ახსნა გვირდება?

მესამე, სუსტმა, გაღელვმა ბიჭმა იქნა, იქნებ რაღაც მოიპარათ. ზღვა ხოლმე ასეთი რამ. გამყიდველ ქალს, დეიდა ინდრასაც ასე დაემართა. მაგრამ მერე გამოუშვესო.

— აქ რა მოსატანია დეიდა ინდრა? — აღშფოთდა მეორე ბიჭი. — ფაშისტებს ეხმარებოდა, გესმის, ფაშისტებს! შენ კი დეიდა ინდრაზე რომაც რაღაცას.

დოკუმენტებიდან:

1. ი. ი. ლიდეისის დაპატიმრების ორდერი.

16/10-71 წ.

2. საოკუპაციო ჯარების და ბანაყის ადმინისტრაციის წინაშე განსაკუთრებული დამსახურებისათვის, გამოეცხადოთ მადლობა ლაგერის შემდეგ დაქირავებულ მოსამსახურეებს:

ა. ი. ი. ფლეგონტოვს.

ბ. პ. ვ. გლუშკოს.

ბ. ი. ი. ლიდეისს.

ზემოთხსენებული პირები ერთგულად ემსახურებოდნენ რეიხს და ფიურერის საქმეს, რისთვისაც დაიმსახურეს მადლობა.

ობერ-კომენდანტი-მიულერი

12 სექტემბერი, 1943 წელი.

3. საქმეში წარმოდგენილი (სს334-338, 485-946) მრავალი დოკუმენტის საფუძველზე დადგენილია, რომ იან იანის ძე ლიდეისი, დაბადებული 1921 წელს, თავისი ნებით ჩაბარდა ტყვედ. მომზადების შემდეგ გაგზავნილ იქნა „XXX“ ბანაყში, სადაც მონაწილეობა მიიღო 1942 წ. ტყვეთა მასობრივ მოსპობაში — რუსების, უკრაინელების, ბელორუსების, ესტონელების, მოლდაველების, ებრაელების, ქართველების, ლატვიელების და სხვა ეროვნების ხალხის. იგი ჯერ № 44, ბანაყის კომენდანტად იქნა დანიშნული, შემდეგ კი დააწინაურეს, ტორფის დამუშავების კომენდანტის თანაშემწედ გადაიყვანეს. იქ ხალხს მასობრივად ქლევდა. ბანაყ „XXX“ სულ მოსპობილ იქნა 518 ათასი ტყვე, მათ შორის სხვადასხვა ეროვნების 93 ათასზე მეტი ქალი და ბავშვი. ლიდეისი არა

ერთხელ იყო აღნიშნული და წახალისებული ბანაკის უფროსის — მიულერის ბრძანებებში... 1944 წელს ინტერნირებულ იქნა გერმანულ არმიასთან ერთად... იგი სხვებთან ერთად გაანთავისუფლა წითელმა არმიამ ქალაქ ელისეში. გაიარა შემოწმება, წარსული დამალა... წარმოდგენილი საბუთებით და სიკვდილს გადარჩენილ მოწმეთა ჩვენების საფუძველზე...

24 ოქტომბერი, 1971 წ.

— ის კი ამბობდა, შენსავით მეც ვიბრძოდით.

ახლა კი მესმის, საიდან იცოდა იანვანინმა ბევრი ენა.

მანდილოსანს ველაპარაკები. ნარინჯისფერი ქილეტი აცვია, რომ შემთხვევით მანქანა არ დაეჭახოს! ქუჩის მოპირდაპირე მხარეზე ვდგევართ.

— ბრძოლით კი იბრძოდა, მაგრამ სხვა მხრიდან...

ქალი წამით გაჩუმდა.

— ლიდესი, სწორედ ზედგამოჭრილი გვაზია მისთვის.

— რას ნიშნავს, ლიდესი? — ვკითხე მე.

— არც კი ვიცი, რუსულად როგორ გითხრათ? ქვემძრომი, რაღაც მცოცავი.

ჩვენს ფეხებთან მტრედები დაგოგმანობენ. თოლიები მდინარიდან ზღვისკენ მიფრინავენ, მიუხედავად იმისა, რომ ზღვა დღეს შფოთავს. მამასადამე, თოლიები უკეთეს ადგილს არ ეძებენ... ტროტუარზე დარბიან ციყვები, შუა გზაზე გადიან, არ ეშინიათ მანქანის, წითელკუდა და რუხკუდა თითქოს უკვე ზამთრისთვის ემზადებიან.

არ გადავვდი ქუჩის მოპირდაპირე მხარეზე, სადაც იანვანინს ვხვდებოდით. იქ უფრო მოზღვავებულიყო ფოთოლი, სველი, ასფალტს გაკრული, წებოვანი.

მამაკამ და მზე

ე. პ. პერშიაკი

1942 წლის იანვარში, ჩვენი ნაწილი ჩრდილოეთში გადაიყვანეს. ფრონტი შორს იყო, მაგრამ ჩვენი პოლკი არ ითვლებოდა სათადარიგოდ. თვითონაც კარგად იცი, რა არის სათადარიგო პოლკი ზურგში. ომი მძვინვარებს, ისეთი ომი, როგორც არასოდეს ყოფილა, და ამ დროს წითელარმიელები, მზეზე ვიხუხებით.

აქ კი, ჩრდილოეთში, გერმანელთა ავიაციის თავდასხმა, განგაში და იმის შეგნება, რომ შენ უბრალოდ კი არ მსახურობ, რაღაც საჭიროს აკეთებ. ისიც კი გვითხრეს, თითქოს სწორედ ჩვენზე იყო დამოკიდებული არა მარტო მთელი ოპერაციები ზღვაზე, არამედ ინგლის-ამერიკიდან ლენდ-ლიზით სურსათის შემოტანაც. მაშინ არ ვიცოდით, რა იყო ეს, რისთვის იყო, მერეღა მივხვდით, მაგრამ თვით სიტყვას — ლენდ-ლიზი, ჩვენთ-

ვის, ბიჭებისთვის ღიდი მნიშვნელობა ჰქონდა. ყველა ფიქრობდა, იქნებ ამ გაუგებარი სიტყვიდან დაიწყოს ამერიკელთა და ინგლისელთა დახმარებაო, ნამდვილი დახმარება ომში. იმიტომ, რომ ფორმალურად, ხომ გახსოვს, ომის დაწყების დღიდან, ოცდაორი იენისიდან ვითომ გვეხმარებოდნენ. მაგრამ ახლა ამაზე არ მინდა ლაპარაკი, მოკლედ გეტყვი სათქმელს.

მალე უხტაში, არის ასეთი ტიპური ჩრდილოური სოფელი, ბინებში მოვეწყყეთ და მიწურების თხრას შევეუღებეთ. ორი კვირა ვთხრიდით მიწურებს და სხვა ყველაფერს, რაც საჭირო იყო. ჩვენ საქმესაც ვაკეთებდით და განგაშის დროს, როცა გერმანელთა ავიაცია თავს გვესხმოდა, მეზენიტებს ვეხმარებოდით, მიგვექონდა ჭურვები, ვმარხავდით დაღუპულებს. მოკლედ, ჩვენი ბატალიონი,

განსაკუთრებული დანიშნულების ბატალიონი იყო. მერე მართლა განსაკუთრებული საქმე გვევალა, მანამდე კი დაზმარე რაზმი ვიყავით. მივდიოდით, სადაც გაგვგზავნიდნენ, ვეხმარებოდით, ვისაც დაზმარება სჭირდებოდა, საპატრულო სამსახურიც გვებარა.

ჯოჯობეთური ყინვა იდგა. ოცდათხუთმეტი, ოცდათვრამეტი ჭრაიუსი. ხან ორმოცსაც გადააცილებდა, მაგრამ ეს არაფერი იყო, თუ ქარი არ ქროდა. როცა ზღაური დაუბერავდა—ზღვა ჩვენგან შორს იყო. ორმოცდაათი კილომეტრის იქით, ორმოცზე კი არა, რამდენიმე გრადუს ყინვაზეც აბლაგლდებოდა ადამიანი. ადგილობრივი მოსახლეობა ხომ შეჩვეული იყო, ისინიც კი არ გამოდიოდნენ გარეთ ქარში, სოფლის ქუჩებში ამ დროს ძეხარციელი არ ქაქანებდა.

და უცებ. ასეთ ჯოჯობეთურ ყინვაში ბიჭი დავინახე. მორიგეობის შემდეგ ჩემი მიწურისკენ მივთქაროდი, ისე ციოდა, ისეთი მდუმარება იდგა, თითქოს ირგვლივ ყველაფერი ჩაკვდა და გაიყინაო.

ქოხები, ხეები, მახლობელი ბორცვები, თვით სოფელი და ცაც, ერთ მხარეს, საითაც შვე ჩადიოდა, მღვრიე-მოვარდისფროდ იყო დაფერილი, მეორე მხარეს კი, საიდანაც მთვარე ამოდიოდა, მიმკრთალებული. შესაზარი სურათი იყო და იმ ბიჭს ვერც შევამჩნევდი, ტოლად რომ არ გამხსნოდა მარცხენა ფეხზე.

გავჩერდი, ხელთათმანი წავიძრე, გაყინული თითებით დავახვიე ტოლადი და მაშინდა დავინახე იგი, ზღურბლზე იდგა, თბილად ეცვა, რვა-ცხრა წლის იქნებოდა.

— აქ რას აკეთებ? — ვკითხე, როცა ტოლადი დავახვიე.

— არაფერს, — მიპასუხა მან, — ეუყურებ.

— მე მიყურებ? — ვკითხე ისევ. — საშინლად ცივა, გაიყინები. შედი შინ.

— არ გაიყინები, — მიპასუხა ბიჭმა ყვიანა ხმით, მაგრამ მხნედ. — შენ ახლა შეგხედე, მანამდე მთვარეს ეუყუ-

რებდი შენ ხომ ეს-ესაა მოხვედი. როცა მე ვუყურებ...

ჩრდილოური კილოთი ლაპარაკობდა, ვერ გადმოგვემ, როგორი, მაგრამ გაძაოცა ამან და ბიჭთან ახლოს მოვედი.

— მერე, რა არის მთვარეზე განსაკუთრებული?

გაგონილი მქონდა, რომ ძაღლები და მგლები თუ მთვარეს შეხედავენ. თვალს ველარ აშორებენ, ძალიან დიდხანს უყურებენ და ყმუიან. არიან მთვარეულები. როცა მთვარე კაშკაშებს, ლავინიდან დგებიან, აღიან სხვენში, სახურავზეც, ილტვიან მთვარისკენ, მოჯადოებული უცქერიან, მერე თავის საწოლში ბრუნდებიან, მშვიდად სძინავთ, დღით კი არაფერი ახსოვთ. მთვარეულების ამბავი დედისგან მქონდა გაგონილი. იგი ყოველთვის ფარდას ჩამოუშვებდა ხოლმე, როცა მთვარე ფანჯარაში იხედებოდა.

მაგრამ ახლა ღამე არ იყო, საღამოს რვა საათი იქნებოდა და არც ეს ზღურბლზე მდგარი ბიჭი ჰგავდა მთვარეულს, სერიოზული ყმაწვილი იყო, ჭერ მთლად ბავშვი, მაგრამ უკვე ჭარისკაცულად მელაპარაკებოდა. ჭარისკაცოვით მსუბუქად კი არ იყო ჩაცმული, თბილად ეცვა და მაინც კანკალებდა. მე ისევ ხუმრობით ვკითხე:

— მითხარი, რა ნახე იმ მთვარეზე?

— შეხედე! — მიპასუხა მან, — ყურადღებით შეხედე, როგორია. ზევით და მარცხნივ დააკვირდი.

მეც შევხედე, უფრო ბიჭის საამებლად. მღვრიე მთვარე დავინახე, უფრო ნახევარმთვარე იყო, ზევით და მარცხნივ ჩამოთლილივით მქონდა კიდე, ვერღზე გადახრილი ეკიდა ცაში, საზამთროს უსწორმასწორო ნახევარივით.

— რაო, სავსე არ არის, არა? — ვკითხე ბიჭს.

— რატომ არ არის სავსე? — ვხაზილსდა ბავშვი. — მითხარი, რატომ?

— ასე ხდება ხოლმე, — ვუპასუხე გაურკვევლად. — ზამთარშიც, ზაფხულშიც. ხან ახალია მთვარე, ხან ბადრი.

— არაფერი არ გესმის! — გაბრაზდა

ბიჭი სულ სულ არაფერი წითელარ-
მიელი კი ხარი უყურე ამას ტოლადის
წესიერად დახვევაც კი არ იცის!

— თქვი თუ იცი! — ვტკიცე გულმო-
სულმა. — თორემ დგახარ აქ, ზაქმე არა-
ფერი გაქვს და თავგზას მიზნე.

— თუ არ იცი, ვეტყვი, — მიბახუხა
ბიჭმა. — სცივა მთვარეს. ეს არის და
ეს. მთვარეს სცივა, გესმის? ჰოდა, მზე
ათბობს მას, ზრუნავს მისთვის. ხან პა-
ტარა ნაწილს გაუთბობს, ხან დიდს, რო-
ცა ყინვია და ქარიც უბერავს, როგორც
დღესაა. ის კი, მზე, თბილია, ცხელია,
შორეულ ცხელ მხარეში იმალება, მაგ-
რამ მთვარეს არ იფიწყებს. იცის, რომ
მას სცივა, სულ დამლაშობით დადის.

დამიჭერე, გამოაცა იმ ბიჭმა თავისი
სიტყვებით. რალს დავდევი ქარსა და
ყინვის საკუთარი თავიც დამავიწყდა
და ყინვაც. საინტერესო ბიჭი იყო.

მაშინ არც მე ვიყავი დიდი, ჯერ კი-
დეც ბიჭი მეთქმოდა. რა არის თვრამე-
ტი წელი. ჰოდა, მეც მომინდა ეს ბავშ-
ვი რამით გამოეცხებინა.

— მითხარი, ხანდახან რატომ შეიყ-
რებიან ხოლმე ცაზე მზე და მთვარე ერ-
თად? რატომ ხდება ეს? საღამოობით,
ბინდში ან განთიადზე. აბა, მითხარი,
რატომ ჩნდებიან ცის ტატნობზე ერ-
თად?

— მზე და მთვარე ერთად? მინახავს,
მაგრამ არ ვიცი, რატომ ჩნდებიან ერ-
თად.

აბა, არ იცის მე... დამთბა კიდევ, იმე
მეცა კარგია, რომ ეს მაცხც არ იცის.
თორემ ცეროდენა ღლაპია და უყურე,
როგორ მელაპარაკება, ტოლადებზეც
წამთმობა და...

— მაშ ვური დამივლე! — ვუთხარი
იმემა აშკარა უპირატესობით კმაყოფილ-
მა. — როცა მზე წადის, მთვარე კი ის-
ისი ამოდის. ეს მავზოლეუმთან გულშა-
გულად შეცვლას ჰგავს. მზე საღამოს
მთვარეს აბობუნებს პოსტს, დილით კი
მთვარე მზეს...

ყველაფერი ვუთხარი, რაც ბავშვობა-
ში მაშინგან მქონდა გავლნილი, იმიტომ,
რომ პატარა ბიჭს ველაპარაკებოდი, მი-
ნდოდა ვავტოლებოდი მას, გამოეცხებინა
და, კიდევ, რასაკვირველია, თავის
მოწონება მსურდა, უნდა დამენახებინა
მისთვის, რომ არც ისეთი უცივი კა-
ცი ვიყავი, როგორც მას ვგვგონე.

— კარგი, — მითხრა მან ისევ ჩრდი-
ლოურ კილოზე. — მაგრამ შენ საიდან
იცი?

არ ველოდი ასეთ კითხვას. მაშინ, იმ
წუთში არ ველოდი და, ცხადია, მამაზე
არაფერი მითქვამს, ვიქმეცა.

— ვიცი, მორჩა და გათავდა. — გა-
მოვუცხადე შტაკედ. — ნამდვილად
ასეა!

— კარგი! — გაიმეორა ბიჭმა. — რო-
გორც მავზოლეუმთან გულშეგების შეც-
ვლა. მადლობელი ვარ: — გაჩუმიდა, ის-
ევ მთვარეს შეხედა მერე მე მომაჩერ-
და. — მე ჩემით კი არ მივხედდი რომ
მზე მთვარეს ათბობს. მაშინ მოამბო, ჰო-
და, დამახსოვდა როცა მთვარეს ვუყუ-
რებ მამა მახსენდება და მისი ნაამბო-
ბიც.

— სად არის მამაშენი?

— ომში დაიღუპა, გერმანელებმა მო-
კლეს, ახლახან მივიღეთ ცნობა, — თქვა
ბიჭმა. — შენ გყავს მამა? ალბათ ბებე-
რია!

თავი ველარ შევიკავე. მოვებეე ბიჭს,
გულში ჩავიკარი. შევაჯანჯლარე, ომ
როგორმე გაძებო და, იქნებ წითელ-
არმიელისთვის სირცხვილიცაა ტირილი
მთელი ომი წინ მედო, ასე ვიარე ამ
გზაზე ერთხელ არ ავტირებულვარ. აქ
კი ველარ შევიკავე თავი.

— მაპატიე: მეც... მთვარეზე და მზე-
ზე ჩემით არ მივხვდარავარ მამამ მამ-
ბო ბავშვობისას. ბებერი არ იყო ის-
ომში მისკოვთან დაღუპა. გერმანე
ლების ტყვეით, ოღონდ ის ორმოცდო-
ორში...

მოგონებანი

სტალინიზე საკმაოდ ბევრი მოგონება შემოიპრ-
ნა მახთან თორმეტი წლის ურთიერთობის
დროიდან.

სტალინის გარეგნობა: საშუალოზე ოდნავ
დაბალი, მოხდენილი აგებულებისა. გამართული
სიარული იცოდა, მხრებში არ იხრებოდა,
ხორბლისფერ სახეზე წვრილი ნუფაუღარა ეტ-
ულობდა. ქაღარასურთული შავი თმა უკან ჰქო-
ნდა ვადავარცხნილი. მისი ღია თაფლისფერი
ვალები, თუ უნდოდა, უღიმილოდაც მივაზი-
დავდა, ღიმილიანს კი აღერხიანი შევი ეღუ-
რებოდა. მრისხანების ეპის მხერა მომწუსტვე-
ლი ვაუბდებოდა და სახეზე, ნუფაუღართა
შორის წითელ ლაქებს დააყრიადა ხოლმე.

სტალინი გამართული რუსული ენით, მაგრამ
საკმაოდ შეხანიშნავი კავასობრა აქცენტით ლა-
პარაკობდა. ოდნავ ურუ ზმა ჰქონდა, უღელში
შოლდულუნე. ფესტიკულაცია, ასევე შობარობა,
სიარული — ზომიერი, არა მკვეთრი, მაგრამ
გამომეტყველი.

სტალინი უოველი მხრივ, რაც კი პიარადე მას
შეეხებოდა, განსაკუთრებით უბრალოდ გამოი-
ყურებოდა. ჩვეულებრივ იცვამდა ხოლმე შა-
ლის რუხ ნახევრადსამხედრო კიტელს. იმავე
შაღისაგან შეეკრიდ სამოქალაქო ფორმის შარ-
ვალი, რომლის ტოტები თხელძირიან, თოქმის
უქუსლო, ძალიან რბილ შევროს ჩექმებში
ჰქონდა ჩატანებული და ოდნავ ვადმოშვებულო.
სინდისან ასეთივე ჩაშვებული შარვალი ეცვა.
იშის დროს ზშირად მარშლის ფორმას ატარებ-
და.

უკანასკნელად სტალინი სკკ XIX ყრილო.
ბაზე ვახზე. ეს იყო 1952 წლის ოქტომბერში.
სულ ვაითორებული (ქაღარა) მერეენი. თმა შე-
თხელებოდა. ძალიან მოხუცებულიყო.

* ფრაგმენტები წიგნიდან „ცხოვრების მი-
წანი“.

ჩვეულებრივ, თათბირებს, საუბრებს დროს
სტალინი მსუბუქად მიმოდიოდა კაბინეტში.
დადის ოთახის ერთი ბოლოდან მეორემდე, თა-
ნაც უხმენს, რას დაპარაკობენ. შემდეგ კი
ფანჯრებს შორის კედელთან მიდგმულ დილ,
შავტყავადაქრულ პარქუშ დივანს მიაშურებს.
ზედ მის კიდულ ჩაშოქდება, თამბაქოს მოსწევს
და ისევ განაგრძობს სიარულს. ამ დროს იშვი-
თად თუ ვინმეს გააწუვეტინებდა სიტყვას, ბო-
ლომდე აყლიდა ღაპარაკს.

როცა ვიწრო წრის თათბირს ატარებდა, სტა-
ლინს სტენოგრაფისტები, მდღენიბა არ ჰყავდა,
ოქმის მსგავს რაიმე ჩანაწერს არ აუთებდნენ.
ცკ-ში გამართულ უფრო ფართო თათბირებზე
სტალინს ზშირად უგზავნიდნენ მარათებს. მა-
რათს იგი უოველთვის წაიკითხავდა, აურატუ-
ლად დაეცავდა და კიბეში ჩაიდებდა ხოლმე.

სტალინი ვერ ატანდა ზერელობას, დაუნ-
დომელი იყო იმათ მიმართ, ვინც საკითხის გან-
ხილვის დროს ისე გამოდიოდა, რომ საქმე არ
იცოდა. მისი თანდაწარებით ერთი არასერიოზო
წული გამოსვლაც კი საკმაო იყო, რომ ასეთ
ორატორს სამუდამოდ გაფუჭებოდა ხასიათი.

მომთხოვნელობა მუშობაში — აი, მისი სტი-
ლის დამახასიათებელი ნიშანი.

აგი დავადლებას აძლევს პასუხისმგებელ მუ-
შაკს. ეს უკანასკნელი ეუბნება:

— ამხანაგო სტალინ, დრო არ გვეყოფა, ხა-
კმე ძნელია!

— ჩვენ აქ მხოლოდ ძნელ საქმეებზე ვლაპა-
რაკობთ. მიიტომ მოგიწვიეთ, ძნელი საქმე რომ
არის. სქობს ვეითხრათ, რა დამხარება გჭირ-
დებათ. ვაკეთებით კი უველაფერი უნდა გააქო-
თოთ, რაც საქაროა, თანაც ვადაზე.

თუ ვინმე ვრძელი ახსნა-განმარტებით შეეც-
დებოდა თავისი უარის დასაბუთებას, სტალინი
გააწუვეტინებდა

— განმარტებას თავი დაანებეთ. ეს თუ არა? არა? მაშ ასე, რას იხამ, სხვას დაავალებო.

სტალინს უყვარდა, როცა მას მიუცხადებდნენ, რომ სტალინი, პირდაპირ და ზუსტ პასუხს ამოდიდნენ. ჩვეულებრივ, ვინც პირველად იყო მასთან, დიდხანს ყოყმანობდა, ცდილობდა კარგად მოეფიქრებინა, რომ პასუხი ცუდი არ გამოხდებოდა. მეც ასე დამემართა. პირველ ხანებში, ხანამ პასუხს ვაეცემდი, ყოყმანობდა. ფანტარაში ვიცვირებოდი, ჭერს შევეურებოდი. სტალინი სიცილით შეტყოდა:

— ამაოდ შეტყუებ ჭერს, აქ არაფერი არ წერია. აქოებებს პირდაპირ შემომხედოთ და ის მიხიბათ, რასაც ფიქრობთ. თქვენგან მხოლოდ ამას მოვიტხოვ.

ერთხელ, დასმულ კითხვაზე პასუხის ვაეცემა ვაშლირდა: არ უყოფო, როგორ შეხედებოდა ჩემს პასუხს, მოეწონებოდა თუ არა ჩემი ნათქვამი. სტალინი მოიღუბა:

— იცით რა, მხოლოდ ისე მიპასუხეთ, როგორც ფიქრობთ. ჩემთან საუბარში პარფერობა არ არის საჭირო. რა სიკეთეს გამოიღებს ჩვენი საუბარი, თუ თქვენ ჩემი სურვილის წინასწარ გამოცდისას შეეცდებით! ნუ ფიქრობთ, თუ თქვენ აზრს ჩემსას არ დაეჭობხვება, ცუდი იქნება. თქვენ სპეციალისტი ხართ, იმიტომ გესაუბრებო, რომ თქვენგან რაიმე ვისწავლოთ და არა მხოლოდ გასწავლოთ.

და მან მიამბო თავის დროზე სამუშაოდან განთავისუფლებული ერთი ბელმძღვანელი მუშაკის ამბავი:

— იცით რა ცუდი ჩვეულება ჰქონდა? ხანამ რომელიმე კითხვაზე ვაპასუხებდა, თვალბში თქვენი აზრის ამოკითხვას ცდილობდა, რომ პასუხი თქვენს აზრს დამთხვეოდა, საბამაოყნო, მოსაწონა პასუხი მოეხებებინა, ასეთ ადამიანს თავისდა უნებლურად დიდი ზიანის მოტანა შეუძლია საქმიანების. იგი საშიშია.

— თუ შტაკივად ვწამო, რომ მართალი ხართ და ამ სიმაართლის დამტკიცება შეგიძლიათ, ნუ რასობდეს ნუ გაუწევთ ანგარიშს სხვის აზრს, ვინც უნდა იყოს იგი. ისე მოიქცეთ, როგორც თქვენი გონება და სინდისი გიპარჩახებთ.

სტალინს ხშირად მოსდიოდა საქმიანი წერილები. მათ ავტორებს საკიროდ და შესაძლებლადაც კი მიარჩნდათ, წერილის ბოლოს საკუთარი ვრძნობებიც გაემუდგებინათ და სტალინსათვის ერთგულურადაც აღეთქვათ. შევამჩნიე, როცა სტალინი აბგვარ წერილებს ხამაღლა კითხულობდა, ახლო ადგილებს ან გამოტოვებდა, ან იტყოდა:

— ბოლოს კი, როგორც მადებულება, „ვაშა“, „ვაშა“ ანუ „მარტოობს ხაყ. კ. პ. (მ)-ს და მის ბედად, დიდ სტალინს“

თვალბებს ეშმაკურად მოკუტავდა და დაუმატებდა:

— ამით ჩემს მოსუილვას ცდილობდით, მხარს დამიჭერსო.

უყოფლოთვე მოყოლებდა სტალინის ოპერატორლობა. თუ რაიმე გადაწყვიტა, თქვა, დაავალო — იგი გაუქიანურებლად, ზუსტად ვადაზე უნდა შესრულდეს. ეს იყოდა ყველამ, ვისაც კი ურთიერთობა ჰქონდა მასთან.

დასახულა მიზნის მიხამწევად სტალინი თვით უყოფლოებს ზომებსაც არ ერთებოდა. ამის დასტურად ვაგისხენებს ჩვენი ავიაციის განვითარების ისტორიაში კრიტიკული პერიოდების — 1939 და 1946 წლების — ორ მაგალითს.

1939 წელს, ესპანიის ტრაგედიის ფინალის შემდეგ, როცა აღმოჩნდა, რომ გერმანიის ავიაცია თავისი საბრძოლო თვისებებით ჩვენსას სჯობნის, ცენტრალურმა კომიტეტმა და მთავრობამ მთლიანად ვარდაქმნეს საავიაციო მრეწველობა და მეცნიერება. სტალინმა მაშინ ფანტასტიკური მოკლე ვადებით დააწესა ახალი, ხანტახანი თანამედროვე დონის საბრძოლო თვითმფრინავების შესაქმნელად და პარტიის ნებართვანტასტიკა რეალობად იქცა.

როცა 1945 წლის ბოლოს და 1946 წლის დასაწყისში განიხილავდნენ ჩვენი ავიაციის ომის შემდგომი განვითარების პეჯეს, საკითხი ამგვარად დაიხვა: ან უნდა დავდგომოდით ნამდვილი რეაქტიული გამანადგურებლის „მესტრშიტაბი“ ახლის ვაღმოდების ვჯახ, ან ორიგინალური კონსტრუქციის საკუთარი მანქანები უნდა შევექმნა. სტალინი შტაკივად დაუჭირა მხარს საკუთარი ძალეებით რეაქტიული ავიაციის განვითარების კურსს.

— ახლის ვადალება, — ამბობდა იგი, — ჩამორჩენას ნიშნავს, კუღში ჩანჩაღს მოასწავებს. ხანდახან ახლის ვადალება სასარგებლო საქმეა. — ვაშლირდალბებს დაავრკობებს, მაგრამ პრინციპული პრობლემა საკუთარი ძალეებით უნდა ვადაწყვიტოთ. მხოლოდ წინადადება და შეზღუდული გონების ადამიანებს არ ვაეცებოთ ეს.

სტალინიც ისეთი შთაბეჭდილება შემექმნა, რომ იგი არასოდეს არ ჩქარობდა, არსად არ მოეჩქარებოდა, ყველაფერს დიწხად აკეთებდა. ამავე დროს, მასთან ვაშლირდულ საკითხებზე დაგვიწილებებს დაუყოვნებლივ, როგორც იტყვიან, ნამჭროცხველად იღებდნენ ბოღმე. მაგრამ ახლო ვადაწყვეტილებათა მიღება მხოლოდ მას შემდეგ ხდებოდა, რაც უყოფლოზრავ და აუცოდებლად სპეციალისტების მოსაწიდეობით განიხილავდნენ საკითხს. სპეციალისტთა აზრს უჭარბდებოთ ეყოლებოდნენ. მათი აზრი ხშირად ვადაწყვეტა იყო მაშინაც კი, როცა თუნდაც თვით სტალინის თავდაპირველი მოსაზრების საწინააღმდეგო ურთილყო. სტალინთან შეიძლებოდა დავა. ხანდახან, როცა საკითხი ვანსაუბრებოთ რთული იყო, მისი დამატებით

მომზადებისათვის ბევრი-ბევრი ორ-სამ დღეს
აქვე დავალებს.

დავალდების სწრაფ და ზუსტ შესრულებას
მოითხოვდნენ როგორც დიდ, ისევე მცირე ხა-
ველებს.

მაგონდება ორა შემთხვევა.
ერთხელ გამოიშაბეს და მნიშვნელოვანი და-
ვალება მომცეს. სტალინმა მიხსნა:

— ეს სასწრაფო საქმეა, მაღე უნდა შესრუ-
ლდეს, და ვადაწუვრეტოთ თქვენ ოვანდოთ.
რით დავებმართო?

უკმაპსზე:
— არაფერია არ შეჩადება, ყველაფერი მაქვს
დავალდების შესასრულებლად.

— კეთილი. თუ რანე დაგვირდეთ, არ მომერი-
დოთ, დამირეკეთ. დაბმარება მთხოვეთ.

სწორედ ამ დროს მომავგონდა.

— ამხანაგო სტალინ, სახსოვარი მაქვს! მაგ-
რამ მცირეოდენი საქმეა, იქნებ არ ღირდეს
თქვენი შეწუხება?

— მაინც რა?

— დავალდების შესრულების დროს ხშირად
დაგვიკირდება აერიოდრომებზე მიხვლა ჩემს
ქარხანაში კი ავტოტარხანსორტის საქმე ცუ-
დადაა. ორი „მ-1“ მანქანა დამვიკრდება.

— მტკი არაფერია? მხოლოდ ორი მანქანა?

— დეახ, მტკი არაფერია.

კრემლიდან ქარხანაში დავბრუნდი, მოადგი-
ლე შემოამეგება:

— ეს არის ავტო-სატარქტორ- მარწველო-
ბის სახალხო კომისარიატიდან ფარეკეს.
გვთხოვეს, ვინმე გამოგზავნეთ და მინდობილო-
ბა გამოატანეთ, რომ ორა „მ-1“ მანქანა ნი-
დოსო.

და ზედმისაწერად მინდობილობა გამომიწო-
და. ისევე დღეს ორი ახალი მანქანა „მ-1“ ჩვე-
ნი ქარხნის გარეშეა. ადგა:

სალამოს ც. კ. დან დარეკეს გადგეს, მადიდეთ
თუ არა ავტომანქანების ეს უკვე შესრულების
შემოწმება იყო.

სხვა დროს ასეთი რამ მოხდა, გვიან სალამოს
ბინაზე დამირეკა სტალინმა: მას ერთი ახალი
თეთმთერხანაჰს შეიარაღების ზოგიერთი დაწე-
რადებითი ცნობა მიტერქესებდა. პასუხის გა-
ცემაზე უარი მოვახსენე.

— არ შემოძლია ამაზე ლაპარაკი, ამხანაგო
სტალინი!

— რატომ?

— ასეთ საკითხებზე ქალაქის ტელეფონით
ლაპარაკი აკრძალულია.

— მო, მართლა. მე კი დამავიწყდა! კი მაგ-
რამ, ბინაზე პირდაპირი ტელეფონი არა ვაქვით?

— რასაკვირველია, არა მაქვს.

— შტატით არ გერგებათ? — ვაიცინა სტა-
ლინმა, — კარგი, დამე მშვიდობისა.

შეორე დღეს, საშუალოდან რომ დავბრუნდი,
ჩემს საწირ მადიდაზე, საქალქო ქსელის ტე-

ლეფონის გვერდით კადეე ერთი მამაკაცი
ვიხიე. შემდეგონმა ატალინი ამ აპარატით მი-
რეკავდა.

რამდენჯერმე შემომხმენვია, თუ როგორ ვერ
თმენდა სტალინი უწივეწრობას. იგი ხშირად
აღწეოთებულა ცუდად შედგენილი დოკუმენტის
კითხვის დროს. ხანდახან იქვე ვაბარბდით
სვენი წიგნიერების „ვამოდეს“.

ხშირად, ვიწრო წრეში საკითხის განხილვის
დროს, სტალინი აზრის გამოთქმა სთხოვდა
ყველა მსურველს, ზოგიერთს თვითონ ეკითხე-
ბოდა, ბოლოს შედეგებს აქამებდა. მერე ქალა-
კლის ფურცელსა და ფაქარს გასწევდა: ბოლზე
ვინმესეენ და ეუბნებოდა:

— დაწერეთ.

ფვითონ კი უყარხახებდა.

რამდენჯერმე მიმინდა მისი კარხახით ავი-
ციის საკითხებზე დადგენილები. დაწერა. იგი
გარახახბოთ, ხანდახან თქვენ უყარ შეწერდება
და დაგვრდება, რა გამოვლო. ერთხელ შემთანე
შეგრდება, დაეკვარდა დაწერაჰს და ჩემივე ზე-
ლით ფაქრით მიმიე დასვა.

სხვა დროს არც თუ ისე მიხდენილად ვაქმა-
რთე ფრაზა. მა მითხრა:

— ქვემდებარე, ვგონებ, თავის ადვალზე
არაა, აი, როგორ უნდა!

და გაასწორა.

ამის შემდეგ უპრადლებით გადავიციოზე რუ-
ხული ენის გრამატიკის სახელმძღვანელო.

— თუ ადამიანს არ ძალუძს თაღისი აზრის
წიგნიერი, ზუსტი გამოთქმა, — თქვა ერთხელ
სტალინმა, — მაშადადე, იგი ახვეე უსიტე-
მოდ, ქალსურად აზროვნებს. როგორ მოუვლის
ასეთი კაცი მინდობილ საქმეს?

ერთხელ, ერთ-ერთი ხამხედრო პირის მიერ
შედგენილი დოკუმენტი რომ წაიკითხა, სტა-
ლინმა თქვა:

— აი, უწივეური კაცი! ამა, სცადე და ხაყ-
ვედურტი უთხარი, — მაშინვე თავის უწივეწ-
რობას მუშერ-გლებური წარმოშობით ავიხ-
ნის. ეს უცულებურბოა, დაუდევრობა; გინსა-
კუთრებოთ თავდაცვის საქმეშია დაუშეებელი
საყუთარი ცოდნის ნაკლის, საყუთარი ტექნიკუ-
რი მოღწეაღებლობის, საქმის უტოდიმარობის
მუშერ-გლებური წარმოშობით გამოართდება.
მტრები შედავას როდ მოგვემერ სოციალუ-
რი წარმოშობის გამო. სწორედ იმბოტ, მუშები
და გლეხები რომ ვართ, მტრზე ნაყლებად არ
უნდა ვიყოთ მომზადებულნი, ყოველმხრივ და
უხადოდ, ყველა საკითხში.

იყენენ არბობ ისეთი მეთაურება, საქმის
განსაყუთრებოთ კი საბრძოლო ტექნიკის, თავი-
ანთი ნაყლები ცოდნის შეესებას საყუთარი ხი-
მამაცი და საურთხისადმი მძულვარბოთ რომ
ცდილობდნენ. აი სწორედ ასეთ მეთაურებზე
ამბობდა სტალინი:

— ჩვენში ბევრი საყუთარი ხიმამაცი იქებს

თავს. მარტო გამხედრობა, თუ საბრძოლო ტვი-
ნიკის ჩინებულად არ ფლობს, ახადურს შოტ-
ციმს. მხოლოდ ნიშნავი და მარტო შტრის ზი-
ძულევილი რაღაც კმარა. როგორც ცნობილია,
ამერიკელი ინდიელები ძალზე მამანი იყვნენ,
მაგრამ მათ თავიანთი მშვილდ-ისრებით ვერაფე-
რარ გააწვევს თოფებით შეიარაღებულ თეთრ-
კანიანებთან ბრძოლაში.

რის დასაწყისში არა ერთხელ მომიხმენია,
თუ როგორ საუვედურობდა სტალინი ზოგიერთ
ხაშქედროს პარს უნიციატოვობის, ცოცხალი აზ-
რის ფქონლობის გამო. აგი ნაწყენი ეუბნებო-
და მათ:

— რა ხახარგებლოს გააგებ თქვენგანს მოელი
მხოლოდის სამხედროები ასეთები ხართ —
რუტინას, „ერთხელ შემოწმებულს“ ჩასქვებნი-
ხართ, ახალი რამისა გეშინიათ.

— ფით თუ არა თქვენ, — თქვა მან ერთ-
ხელ, — რომ სხვა ვაშქე კი არა, სწორედ ჩვე-
ნი სამხედრო უწყებებს ზედმედვანელები ეწი-
ნაადმდეგებოდნენ არმისა ავტომატების შე-
მოღებას და თავგაბოდებით იყავდნენ 1891
წლის ნოფშის შაშხანას?.. თქვენ არ გქვიათ,
გელნიმბათ კიდევ. ეს კი ნამდვილი ახავია.
რის წინ მარშალ კულეოვან ამის გამო დღდა
ბრძოლა დამპირდა. ახვევა ავიაციასი — ხაზ-
ლის ეშინიათ. გაიხსენეთ ფლიუშინას მოიერი-
შე თვითმფრინავის ამხავი...

რის დროს სტალინის ახეთი თავისებურება
შევამჩნიე: თუ ფრონტზე ჩინებულად არის ხა-
ქვე — აგი ჭავრობს, მომთხოვნი და მკაცრია:
როცა არახსიანოვნი ამბები მოდის, — აგი ხუ-
მრობს, იციანს, დამთმობა ხდება. რის პირ-
ველ თვეებში მარცხის შთაბეჭდილება გვეუფ-
ლებოდა, ჩვენს ჭარბს უკან ახედდნენ, ყველა
შიშველ გაიფიცილიდა ამას. სტალინი კი არახსო-
დეს იმჩნევდა, რომ მასაც უჭირს. არახოდეს არ
შემიწინავს მისთვის რაიმე დახეულობა. პი-
რაქით, მხვე განწუხობილება ჰქონდა; ადამიანებს
მომთმენელობით ეკადებოდა. მას ჩინებულად
ესმოდა ალბათ, რომ ახეთ დროს უდამიანებს
მხარში ამოდგომა, გამხნელება ესპირივებით.

ერთ დროს — ეს რამდენ აუო — ჩვენში
წითელი არმიის უძლეველობაზე? წერა და
ლაპარაკი უწყვარდათ. სტალინიმ შენიშნა:

— სწორა არ არის ლაპარაკი ჩემივლით არ-
მიის უძლეველობაზე. ისტორია უძლეველ არ-
მიებს არ იცნობს. არმია შეიძლება ძლევაშობი-
ლი იყოს.

იმ დროს სტალინიმ არ შეეძლო მშვიდად მო-
ესხინა მეტროლოდა საუბრობისადმი მეთაურე-
ბის უდარდელი დამოკადებულების ფაქტები.
ერთხელ, ფრონტიდან ჩამოსული რამდენიმე მკ-
დალი თანამდებობის მეთაურის მოხსენება რომ
მოხსენა და ვაიკო, ჭარისკაცებს ცუდად ამ-
რაგვენს სურსათით და ტანსაცმლითო, სტალი-
ნი გაესარდა და აღშფოთებით უთხრა მათ:

— გრცხვენოდეთ თქვენ კომუნისტებს ხარის
შეხედეთ მათ, — და მის კაზინტში დკადე-
ზულ, ოქროთი შოვარაყებულ ხარჩოებში ჩა-
შულ სუფროციხისა და კუბუზოვის პორტრე-
ტებზე ანიშნა, — თავდაწინაურება, მემამულე-
ები კუბუზოვი, სუფროციხე უფრო შეტად ზრუ-
ვადმდენ თავიანთ ჭარისკაცებზე, უკეთ იცნო-
დნენ თავიანთ ჭარისკაცებს, უფრო უწყვარდათ,
ვიდრე თქვენ, ხაშქოთა კომუნისტ-მეთაურებს
მისა ამ სიტყვების ხამართლიანობა ვიგარძე-
ნით ყველაში, — ამათაც, ვინაც ეს საუვედურო
შეეგებოდა და ჩვენც, ვინც ამ საუბარს ვესწრ-
ბოდით.

ჭერ კიდევ თეთრფანელებთან რის დროს
მხმენია ლაპარაკი ჭარბის სურსათით მომარა-
გების თაობაზე. იმ წამთარში უჩვეულოდ მკ-
ციო უჩნეები აუო სტალინი აღშფოთებით ამ-
ბობდა:

— ურონტს უგზავნიან თეთრ პურს, ძეგვე-
ულს, ხიწილაბას, ვის კარებდა ეს? ყველა-
ფერი იუნიება, ქვაკდება, თხარალად არსული
იცნობილა კი დავიწყებს. — ხომ ჭერ კიდევ
პეტრეს დროიდან აუო ცნობილი, როგორც ჭ-
არისკაცის მოსახურებელი და ნოფიერა ხვე-
ბი უკველგვარი ლაშქრობის დროს: სიცხეშიც
და სიციცხეშიც.

შე უკვე ვთქვი, რომ სტალინი ძალიან გამარ-
თულიად, წინაიერად ლაპარაკობდა. აგი ხში-
რად იყენებდა ლიტერატურულ ხაზეებს. ერთ-
ერთი საუბრის დროს სიტყვა ჩამოყარდა ზო-
გიერთ იმ მუშაკზე, ვინც არც თუ ახე კარგად
გამოიწინა თავი. სტალინიმ გაცერთ შენიშნა:

— აც წამოსკვორენიელი მილტაად თუ თე-
მისტოკლე?

ვერს გავიკვ და ვკითხე:

— რატომ წამოსკვორენიელი?

— თქვენ იციო, ვინ იყვენ მილტაადე რა
თემისტოკლე?

— ძველი სახერძნეთის ხარდლები.

— რით გაითქვეს სახელი?

— რით, ზუსტად არ ვიცი, მაგრამ რომელი-
დაც ბრძოლაში კი ვაითქვეს სახელი.

ერთხელ, ერთ ბაქიბუქა პახუხისგებედ
მუშაკს რომ ახსიათებდა, სტალინიმ ჩუბოვის
იმ პერსონაზე შეიდარა, რომელიც თავის ცოდ-
ნას აკვენსიდა: სახერძნეთში ყველაფერი აქე-
თო.

— გამხოვთ?

— არ მახსოვს, ამხანაგო სტალინი

— ჩუბოვი არ წაიციოთხავო?

— რასაკვირველია წაიციოთხე, მაგრამ ეს არ
მახსოვს.

— არის ნაწარმოებები, რომელთაც ვერ და-
ივიწყებ.

ერთი ახალი თვითმფრინავის გამოცდას ვაპი-
რებდით, ძალიან სწრაფად უნდა გამოვყვეოდა.
ავიაციის მუშაკთა შორის აღმოჩნდნენ თანამე-

დროვე კომუნისტები. მათ მოითხოვენ ქარხნიდან მანქანის შორის წაღება, რადგან გამოყვანილი მფრინავები იქ არიან.

სტალინი: თქვა:

— რატომ უნდა წაიღოს მანქანა? უფრო ადვილი არ იქნება, მფრინავები ქარხანაში მოიყვანოს! ვინ მოუშავს ამჯერად?! თავს რატომ არ გააძრტვთ? შინდარისებულ გულპოველებს მზაკვით? ხომ იცით, როგორ მიათრევენ ბზოს ახანოში, ხოლო ვალკაში უქვილი ჩაქარებს, ცომა უნდა მოეხილოთ.

ერთხელ, გვიან ღამე, ხანგრძლივი საქმიანი საუბრის შედეგ, სტალინი: უკვლეა იქ მყოფი შინ, ვახშაშე მიიწვია.

— დღეს, ვკონებს, ვეყოფა, — თქვა მან. — სხვებისა რა მოვახსენოთ და მე კი ძალიან მომწვიდა, სპეციალურად არავის ვეპატიებები, ეს საფადლებული არ მიიწვიოთ; ვინაც არ ხერხს, თავს ნუ შეიწუხებს. ვინაც ვახშობა უნდა, ვთხოვ!

ვინ იტყოდა უარს.

უკვლეა ვავეშურეთი მასთან კრემლის ბინაზე. ეს ბინა სამუშაო კამინეტის გვერდით იყო. ფანქრები კრემლის ეზოში, არხენდლის პირდაპირ, გამოდიოდა. ბინა უზრატლოდ, სადად იყო მოწყობილი. უღაჯა უარაჯა წიგნები, სხადილოში, მარცხენა მხარეზე, მთელ კედელს ფარაჯა ახანოის ძველებური ვეიბერთილა პუფტი. მასში ეწყო ხასხისები და, კავკასიური ჩვეულებისამებრ — უანწები. ოთახის შუაგულში იდგა მაგიდა. მას გადაფარებული ჰქონდა თეთრი ქათქათა სუფრა. ამ მაგიდასთან ათამდე კაცი ეტეოდა. ფანქრებს შორის შუაგედელთან იდგა ტახტი-დივანი, მარჯვენა კედელიან — წიგნების კარადა.

ვახშაშა, ანუ, როგორც სტალინი უწოდებდა, სადილი, არსებითად სამუშაო კამინეტში დანერგული თათბარის ვაგრძელება იყო. მარამ არაბო გაცვლა-გამოცვლა უფრო დაად მამინარებლად, სხვადასხვა თემებს, — პოლიტბიუროს, საერთაშორისო თემებს, ტექნიკის, ლიტერატურის, ზელოვნების საკითხებს შეეხებოდა. ზოგიერთი საკითხით შეტად დაინტერესებულთ სტალინი კარადსთან მივიდოდა და საქარო წიგნს ვაშროიდებდა ხოლმე. თუ საუბრის დროს რაიმე ვეგორაფიული ცნობა დასებრდებოდა, სტალინი აიღებდა თავს ძველ, უკვე ვაქრევილ რუკას, მაგიდაზე ვაშლიდა და იტყოდა:

— ვნახოთ რაბს რუკაზე. თუმცა იგი საქმად ვაიტირება, მარამ ქერ კიდევ ვემსახურება.

როგორ ვვიანაც არ უნდა დაემთავრებინა მუშაობა სტალინს (ხშირად დილის 5-მ საათზე), იგი „ვახშობის“ შემდეგ ღამის ვახათვიდ ეტრეტწოდებულ ახლო აგარაკზე მიეშვევრებოდა. აგარაკი მდებარეობს თბილისის მოსკოვის ფარგლებში, კონცეფცი, ნაქანარში. დაბაღბ

სახლია, ნაქეუში ნაშქდარი, ვარდენ არც მარანს. კიშკარს შევიდნენ, მარჯვნივ მანქანებს სადგომი და დაცვის სახლი მდებარეობს. აგარაკისკენ ფეხით მიდნენ. ვხა მოახფადტებულა. დიდი ბაღი. ორანჟერია-საბთბრია. ვარდები. სტალინი თვითონ სუვატულით უყლიდა მათ. აგარაკზე მოსულთ ეკებებოდა პოლკოვნიკი (შემდგომში — გენერალი) კუშნიჩვი.

სახლის წინათობა მოპირეტებულა ღია ფეხის მუხით. მარცხნივ დგას სტალინის ტანხაც-მლის, ხოლო მარჯვნივ — მოსხვეულითა ტანხაც-მლის ნაშობადი. მარჯვნივ — კამინეტის შესახვეული კარებია, პირდაპირ — დიდ დარბაზში შესახვეული. აქ დგას გრძელი მაგიდა და ტაბლის შალითავადფარებული ტახტი, უზრატლო საქანელებიოი საქამები. მოწყობილობა — ძალიან უზრატლო. კედლებზე ვარკულია ფურინალ „გაგონიოკადან“ ამოღებული ჩამდენიმე ფერადი აგაროლუქვა. ატაკვე — ვარდისფერი, სტანდარტული. კომბინა საფურება. ეტრეტ წოდებული „კრემლის საფენები“ — უკვლეა მომზარაგებლის იდეალი. კანცელარატული სტანდარტული ლუსტრები.

მასხოვს, ქერ კიდევ ომამდე, როცა სტალინი კარგ ხახითზე იყო და ჩვენ მარტონი ვარტეზლით, ასეთი კითხვების დასმა უყვარდა: „რას ამბობენ მოსკოვში? რა ახალი ამბებია, რაზე ღამარაკობენ?“

ამასთან, აშკარა ვულგამშვიდებით თქვენს ვულგა საუბარში ჩაბნას ცდილობდა. ერთხელ, 1939 წლის ზაფხულში, საქმიან საუბარს რომ მოვრჩით, მე წამოვდექი.

— შემიძლია წავიდე?
— ეგნარებთ? დაბრძანდით, ნაის ხომ არ იწებებთ?

ხამი ჰქია ნაი მოგვიტანეს — სტალინს, მოლოტოვსა და მე. სტალინს ცალკე როზტბთ შუაზე ვაქრილი ღამონი მოარითებს, მან ნახევარი ღამონი თავის ნაის დააწურა.

— აბა, როგორ არის საქმე, რას ღამარაკობენ მოსკოვში?

როგორც ბერ სხვა მოსკოველს, მეც იმ დროს ძალზე მაშფოთებდა მწვანე ნარგავთა ვანადვურება სადღოვ კოლტოზე. ეს მოსკოვის ამბის ვადამწვევტილებით კოდელებოდა. მოსკოვის შესანიშნავი პულვარები, მათ შორის, ნოვინის ესტორიული პულვარიც, საუკუნოვანი ცაცხვები დაუნდობლად ვარტებს. ქალაქის ცენტრის ირავდევი ბაღ-მაგიტრალის მრავალილოდ, მტრისინა წარს ვასწერივ ვაშენებულა მწვანე ნარგავთა მთლიანი ზოლი ამოპირკვეს და აშუღლი დაახსეს.

დღიონებით ღამარაკობდნენ, ტერის პულვარსაც იგივე ზედი ეტლესო, ვადამწვარბატ, სწორედ ახლა იყო უკვლავ უკეთესი მომინტი, რომ ამ საგანზე სიტყვა ნამომეგდო.

— მე მკონისა, ახლა უკვლეა უფრო ნაქანარს

ზორატოა სადღევო კოლეჯზე ბუღალრების
განადგურების საკითხი. მოსკოველებმა ძალზე
გულდაწყობილები არიან, რატომ გაყვითა ეს?
— აი, მათი თავხატუნი კითხვა. რას არ ამბო-
ბენ...

— მაინც რით ხსნიან? — დაძაბული ვუბრა-
ლებთი ივანეს სტალინმა.

— ზოგი ამბობს, ამას იმიტომ აკეთებენ,
რომ ომის შემთხვევაში ქარებმა და ტანკებმა
ქალაქში უფრო თავისუფლად გაიარონ. ხეებზე
პგონით, ვახებით ომი თუ ატედა, ხეები შა-
შიან გახვნი დაავარდებენო. ზოგიერთი ამხაც
ამბობს, სტალინს მწვანე წარგავება არ უყვარა
და ბუღალრების განადგურება ბრძანაო.

— აი, მონაწიხი! მეგრ ვინ ამბობს, თითქოს
ჩემი განყარგულება?

— ბევრი ლაპარაკობს.

— ამას წინათ არტიტექტურის სახელმწიფოს
ერთ-ერთ ხელმძღვანელთან ვიყავი და სუფე-
დური ვუთხარი მწვანე წარგავეთა უფუნური
განადგურების გამო. იგი თვით იყო აღშფოთე-
ბული და თქვა, რომ ეს იმ მითითებით მოხდა,
თქვენ რომ მოსკოვის რეკონსტრუქციის გეგმის
განმუშავის დროს შეცვლია. ერთი სიტყვით
„სტალინური გეგმის“ მიხედვითა.

სტალინი აღშფოთდა.

— ახეთი მითითება არავისთვის შევიცილ
ლაპარაკი იყო მხოლოდ ქუჩების მოწესრიგება-
ზე, იმ უბნების მცენარეების მოქარზე. ქალაქის
ხედს რომ ამხინჯებდნენ და მოძრაობას აფერ-
ხებდნენ.

— აი, ზამ ხედავთ, საქმით იყო თქვენ რაღაც
გუთქვით და ვიღაცამ ისე „იმარჯვა“, რომ სა-
უფროვანი ცაცხვები დაუშვეს ძირს.

აშკარა იყო, ამ ამბავმა სტალინს ძალიან ატ-
კინა გული. მე მაინც აღარ მოეშვა და ვთხოვე:

— მაინც რა ბედი ელის ტვერის ბუღალრს?
ნუთუ მასაც ვასჩებენ?

— არაფერია მსმენია. ვინ ვითბრათ? — მკით-
ხა მან.

— ვუთხრა ამბობს...

— ვუთქობ, საქმე აქამდე არ მივა, რას იტ-
ყვით, მოლოტოვ, ტვერის ბუღალრს არავის და-
ვარავინებთ, ხომ? — გაიღმა სტალინი.

მან დღეშილით ბოლომდე შეხვა ჩაი, აიღო
ფურცელი ქილალი და ფანქრით მოხაზა, თუ
როგორ იყო საქმე.

თურმე მოსკოვის რეკონსტრუქციის გეგმის
განხილვისას სტალინმა თქვა, პერუაია მუხნა-
ხაიას ქუჩა, ჩემი აზრით, ცუდადაა გამწვანე-
ბულიო. პერუაია მუხნახაია (ახლა — მშვი-
დობის პროსპექტი) არც თუ ისე უარყო ქუჩა
იყო. ისედაც ვაწრო ქუჩას ორივე მხარეზე გა-
ზონები მიჰყვებოდა, გაზონებში დაარგული მცე-
ნარეები ვასაცოდავებულყო, გამშარყო, გა-
ზონები ავაწრობდნენ ქუჩის საკად ნაწილებს
და ტროტუარებსაც. ისინი სინამდვილეში არა

თუ ამშვენებდნენ, ამხინჯებდნენ კიდევ ქუჩას:
მთელი მოლი გათვლილი იყო, ხოლო ხეები და
ბუჩქები — გაყვლეულიო.

— ეს იმიტომ ვთქვი, — განაგრძობდა სტა-
ლინი, — რომ მომავალში არ დაეშვათ მოსკო-
ვის კეთილმოწყობა ამგვარი „გამწვანებით“.
... ომის დროს უმაღლეს მთავარსარდალს არც
თუ ისე ბევრი დრო ჰქონდა განხილულ საკით-
ხებთან დაუკავშირებულ თემებზე საუბრისათ-
ვის, მაგრამ იგი მაინც არ გაურბოდა მათ.

1932 წლის 2 მარტს მოსკოვის ჩამოყვდი ციმ.
ზარლიან, სადაც ერთ ქარხანაში თავდაცივის სა-
ხელმწიფო კომიტეტის რწმუნებულად ვიყავი
ვაგზავნილი. სტალინმა იმავე დღეს მიმიღო.
ვუამბე რკინიგზის ტრანსპორტის სინდელის ამ-
ბები, ომის დღე-ღამე მოგზაურობის დროს რომ
ვინახე.

მან დაწვრილებით გამოიკითხა, საერთოდ,
ციმბირის და კერძოდ კი — ქარხნის ამბები.
მეკითხებოდა, როგორ არის მოგვარებული კვება
ქარხნებში, როგორ მუშაობენ ქარხნების მუშათა
მომარაგების განყოფილებებიო. შემდეგ იმით
დაინტერესდა, თუ ციმბირის მაგისტრალის რი-
მელ უბნებზეა ერთლიანდაგაში და რომელზე
ორლიანდაგაში რკინიგზა.

ჩვენ ვუბრალებას არ ვაქცევდით რკინიგ-
ზების სწორად მშენებლობას, არასწორად ვვა-
თარებდით რკინიგზის ქსელს, — თქვა მან. —
მოსკოვიდან მარტო რადიოლორად კი არ უნდა
გაგვეყვანა ვხები, არამედ აგრეთვე — კონცენ-
ტრული წრეების მიხედვითაც. კერძოდ კი
აუცილებლად უნდა გაგვეყვანა ვზა ვოლგის
გაწვრივ. ეს მნიშვნელოვანი არტერიაა. აქამდე
მოსკოვი ან ჩელიაბინსკი უნდა გაიაროს კაცმა,
კაკახიიდან ხარატოვში რომ ჩავიდეს. იმდღე-
ბული ვართ, ახლა, ომის დროს, ვავყვანოთ
ეს რკინიგზა. მაღე გაიხსნება ბაქო-ვორკის ვზა.

სტალინმა მიამბო, რომ იგი ნოვოსიბირსკში
30-40 წლის წინათ იყო, როდესაც ვალახაბლე-
მიდან გამოიქცა. იმ დროს იქ ხელ რაღაც ორა.
ხამი ქუჩა ჰქონდათ. სახლები—მხოლოდ ხისა.
ამაზე აუხახახებ, ახლა ნოვოსიბირსკი შეხანი-
ნავი ქალაქია-მეთქი.

სტალინმა მიამბო, თუ როგორ გამოიქცა გა-
დასახლებიდან ციმბირის 30 გრადუსიან უნივა-
ში.

— მეეტლებს შევუთახნებდა, რომ ახეთ ძლიერ
უნივაში მაღულად კრახნოიარსკამდე ჩამოაყვან-
და. მხოლოდ დამით მოვდიოდიო. ვასამარტლოდ
ფულს კი არა, არაფს ვაძლევდო.

ვკითხე, რამდენი არაყის ვადახდა მოვიწით-
ნეთქი.

— ყოველ გადასარბენზე არშინ. ნახევარ არაუხ ვისდიდა.

გაქოცდ:

— ეს რანარი სავოშია?

თურმე შეტეტემ იმ პარობით წამომიყვანა, რომ ყოველ ფუნდუსში გაჩერებისას მგზავრს მაგიდაზე უნდა დაეწყო იმდენი თლავო ახაუი, სივრდით ერთ-ნახევარი არშინი რომ გამოსულიყო. ასე მოდიოდნენ ღამით, დღისით კი ეძინათ, რომ პოლიციელებს არხად გადახუროდნენ.

ვიცოდი სტალინის ხიშტადრე და ექვიანობა, რის შედეგადაც ხშირად კარგი მუშაკებიც, ჩემს აზრით, უმართებულად მოუხსნიათ სამუშაოდან. ამიტომ განსაკუთრებით ყურადღები ყურს მის სიტყვებს კადრებზე. ამ მხრივ ბევრი რამ ნემთავის გაუგებარი იყო.

მისგან ხშირად მხმენდა პირდაპირ კლასიკური აზრები ადამიანებთან მუშაობის ბოლშევიკური პრინციპების თაობაზე.

ჩვენს პარტიკაში ხშირად ასეთი რამ ხდებოდა: ადამიანს ახალ ადგილას დანიშნავენ, იგი მუშაობაში სიძნელეებს წააწყდება და კარგი მუშაკების უყოლობას უჩივებს: „მუშაკები არ მავარჯა“, „ვერავის ვერაქნობი“. ახალ თანამდებობაზე დანიშნული ასეთი ადამიანები თან გაიყოფიან ხოლმე უგრაფორებულ „ყუდს“, ესე იგი წინანდელ ადგილზე მასთან ერთად მომუშავეებს, რომ „დახურდნენ“ შეიქმნან. მე მხმენია, თუ რა ვადარებით ვმობდა სტალინი ერთი ადგილიდან მეორეზე ადამიანთა ამგვარ გადაყვანას.

— ადამიანები, დახლოებით, ყველგან ერთნაირია, — ამბობდა იგი. — რასაკვირველია, თქვენთვის აქოებება ყველაზე უკეთესი ადამიანები მოგვეცა, მაგრამ კარგები ცოტაა, ყველას რომ კარგ მუშაკად ვერ აქცევა, არიან საშუალო მუშაკები — ისინი ბევრია, კარგზე გაყოლებით ბევრად არიან ცუდებიც, ასეთებიც გვხვდებიან. იმითთან უნდა იმუშაო, ვინც გვაყვ. სად შეარებ მხოლოდ კარგებს?

ასეთ რეპლიკასაც მიაჯიქეთ ყურადღება:

— ნაჟლი და შეცდომა ყველას აქვს მუშაობაში, წმინდანი ადამიანები არ არიან. ამიტომ თითოეულიც მუშაობაში არსებულ მცირე ნაჟლს უნდა შევერბოდეთ. მთავარი ის არის, ბაღანის დადებითი იყოს. რომ არ გგონიათ, რომ თქვენ ნაჟლი არა გაქვთ? — მოთხრა და ხელით მხარზე შეშებო. — თქვენც გაქვთ. შეც მაქვს ნაჟლი, თუმცა მე „ადგილი ბელადი და მასწავლებელი“ არსადვართ. ეს გაზეთებიდან შეიჭრებ, — იხუმრა სტალინი.

* * *

ყველაზე მეტად მშფოთვარი დღეები მას შემდეგ დაგვიდა, რაც გერმანელებმა 3 ოქ-

ტომბერს ჩრდილო აიღეს. 6 ოქტომბერს წრიაშკი დავტოვეთ. საბჭოთა ხაინფორმაციო ბიურო თავის 11 ოქტომბრის ცნობაში მტერთან ვიაშისა და ბრანსკის შიშართულებებით დააბზული ბრძოლების ამბავს იტყობინებოდა.

ამ დაბზულ დღეებში, მოსკოვი და, მასთან ერთად, მთელი ჩვენი ქვეყანა რომ ვაიციდებოდა, სტალინთან მიხვლა მომიბოდა. აშკარად ვიტყვავა ვაიწყობილება ძალიან ნერვიული იყო. ვეშაიანი, ვინც თუდაცვის მრწველობასთან ვაყავით დაკავშირებულნი, განსაკუთრებით ვგრანო. ბდით ნვენს წილ მასხიბმეგზობას ფრონტზე შექმნილი მდგომარეობის გამო.

სტალინი მე და სახკამი დღის ოთხ საათზე თავის კრეშლის ბინაზე, სასადილო ოთახში მოგვიწოდო, როცა ოთახში შევედი, რაღაც უჩვეულო სიწყნარე და ხიშვადე ვგრძენი. სტალინი მარტო იყო. როგორც ჩანდა, ჩვენი მიხვლიანი დანახვებულად წამოწოლილიყო, თერთშალითიანი დივანის გვერდით დადგმულ სკაზე გორკის ვადამილი ტომი ეყო ვადამრტენეულად.

სტალინი მოგვეხალა და ოთახში ხაარული დაიწყო. დაბზული ვურადღებით ვაყვარებოდა ამ ნაცნობ ფიგურას და ნინდოდა იმ ადამიანის სულიერი მდგომარეობა ამომცნო, რომელსაც ახლა იმდენი შეპასუცროდა მილიონობით ადამიანი, იგი დამშვიდებული იყო, არავითარი შუშფოთება არ ემწეოდა. სამაგიეროდ იგრანობოდა, თუ როგორ ვადამილიყო, უძილო ღამეებს უშედეგოდ არ ნაველოთ, ხაზე ჩვეულებრივზე უფრო ფერსკრალით მქონდა. მოქანცულობისა და ვანუწვებელი ზრუნვის ვაული აღუქმებოდა. არც თუ ისე მხიარული საუბარი გვექოდა, მაგრამ მთელი ამ საუბრის დროს მისი ხიშვადე არა თუ არ შერტფოდა, ჩვენც ვადამოგვედო.

იგი ნელა და მსუბუქად მიმოდიოდა: ახადილო მავიდიის ვასწერა, შაპირსებს ფუნდოდა და თამბაქოთი ტრინოდა ჩიბუხს, შას მეტად აუჩქარებლად და როგორღაც შინაურულად აყვებოდა. ამის გამო იჭაურობა ჩვეულებრივ, უბრალო იერს ადებდა. დამამშვიდებლად მოქმედებდა ნაწილი დივანიც, გორკის ტომიც, მაგიდაზე მდებარე მუქი-მომწიანო ფერის ნაჟლული კოლოფიც „მერცხოვანა ფლორას“ შაპირსებისა, და ჩიბუხის გატენის თვით ასეთი ჩვეულებრივია, ესოდენ კარგად ნაცნობი მანერაც.

საუბარი საავიაციო მრწველობის წინაშე დასმული უმნიშვნელოვანესი საკითხების განხილვით დაიწყო. ეს საკითხები დაკავშირებული იყო ევაკუაციის პირობებში თვითმფრინავების გამოშვების მინიმალური შეღწერების პრობლე-

მასთან, სტალინიმ შეაფიქრ და მიზნის სრული სიღრმადით დააყენა ჩვენს წინაშე მთელი რიგი ამოცანები. მან იმაზეც მიუთითა, თუ როგორ უნდა შესრულდებოდეს ისინი. სტალინიმ შეაწარმოა შეიტანა კარსნების ევკუალიის თანაზე საკუთარს მიერ დახასულ ზოგადი დონისძიებაში, ამასთან, წინადადებულია ათაღიანიწინებდა რკინიგზის ტრანსპორტის შემაძლებლობას.

ევკუალიაში ჩვენი კონსტრუქტორებისა და კარსნების მუშაობის კონკრეტული საკითხების განხილვის შემდეგ, საუბარი შედგა ომის სერითი თემების, უკანასკნელ მოვლენებს, პიტლერელთა შემოტევას, სტალინი საკმაოდ უზიზღად აფასებდა ჩვენი ქვეყნისა და არმიის იმდროინდელ მძიმე მდგომარეობას. იგი გადამწყვეტ მნიშვნელობას არ ანიჭებდა იმას, რომ გერმანელებმა უკვე ხელთ იგდეს ჩვენი ტერაქორიის დიდი ნაწილი და მოსკოვს ძალიან მოვალდობდნენ, იგი ამბობდა, სულ ერთია, გერმანელები დიდხანს ვერ გაუძლებენ ასეთ დამაბულობას. ჩვენი შესაძლებლობანი და განუხაზურელო რსხურსება აუცილებლად შეასრულდნენ გადამწყვეტ როლს მტერზე გამარჯვებაში.

სტალინი ამბობდა, რომ მტრის ასეთი საომარი წარმატებების მიუხედავად, ხალხი ერთივ, ლოყნად შეშვიდროვდა და თავის სამშობლოს ოცავს და რომ ეს მხოლოდ ჩვენს ქვეყანაში ოცავს შესაძლებელი. მისი აზრით, ვერც ერთი სხვა ქვეყანა ვერ გაუძლებდა ასეთ ვერსადელებს, ვერც ერთი სხვა მთავრობა ვერ დასრუბოდა ხელისუფლების სათავეში.

ფრონტზე ჩვენი წარუმატებლობის ერთ-ერთი სერიოზული მიზეზად მას ცალკეული სახის ოარათთა არაზუსტი ურთიერთქმედება მიაჩნდა. მან გვიამბოვ იმ დონისძიებებზე, რომელთა გატარებამაც უახლოეს დროში უნდა აღმოცხადებოდა ეს ნაკლი. ჩვენ უკვე იმის მართლაც მათე დაერწმუნდით, თუ რა უდიდესი გავლენა იქონია ამ დონისძიებებმა შემაძლია საბარძოლო ოპერაციების მსვლელობაზე. ამასი დაგვარწმუნა უკვე მოსკოვთან მიღწეულმა წარმატებებმა.

სტალინიმ შეხვიდრის შემდეგ მტკიცე რწმენით აღუტრვადლი დაებრუნდით: რა მძიმეც არ უნდა იყოს დროებითი წარუმატებლობა, სულ ერთია, უდიდეს უპირატესობა ჩვენს მხარეზე; ჩვენი გამარჯვება გარდუვალია! ხალხიანი, მხზე განწყობილება დაგვეუფლა. ახალი ენერგიით შეუდგეთათ მუშაობას, სათა ევკუალიაზე სანაირბოვებში არა მარტო აღვედგინათ თვითმრინაეებისა და მოტორების წარმოება, არამედ მნიშვნელოვნად გავავიდობინა კიდევ ჩვენი პროდუქციის მოწოდება ფრონტისათვის.

1942 წლის აპრილში უმაღლესი მთავარბარდლობის ბანკში გამოგვიძახეს სახალხო კომისარია, ილიუშინი და მე. ჩვენს გარდა აქ იყვნენ აგრეთვე შორსმოქმედი ავიაციის სარდალი, მარშალი გოლოვანოვი და სამარო თავდაცვის სარდალი გენერალი ვურაველიოვი. სტალინიმ გვიოხია, შეიძლება თუ არა გამანადგურებლების ბომბდამშენებად გამოყენება, თუ ფრთების ქვეშ ბომბებს დაკრებდით, ამოცანა იმაში მდგომარეობდა, რომ თუნდაც დროებით მანე შეგვეცვას ჩვენს ავიაციაში ბომბდამშენთა ნაელებობა.

ჩემს გარდა, თითქმის ყველამ დადებითად უპასუხა. მე კი, როგორც ჩანს, ვერ ვაუბე მას. მის შექმნილა ვითარების მთელი სერიოზულობა და მარტო კონსტრუქტორულ თვალსაზრისს დაეყრდნე. წინააღმდეგ ვუბევი, ვამტკიცებდი, — ბონების დამქერი საეცტები და თვითონ ბონები სიჩქარეს დაუკარგავენ გამანადგურებლებს და გაუარესებენ მათს მანევრირებას; თუ განსადგურებლებს მიწაზე განლაგებული მიწების საფარიზოდ გამოიყენებთ, გამანადგურებელი ავიაციის დანაკლისი ძალზე მატებს. მე თქი, ჩემი აზრით, სპირო იყო ყველა ზომის მიღება მოიერიშე და ბომბდამშენი თვითმფრინავების გამოშვების გასადიდებლად.

მწვავე დევა განაღდა. სტალინი უკრადღებით ეუბნებოდა.

მარშალმა გოლოვანოვმა თქვა, აკოყვევი სიძინელებს აწვიადებხო; გამანადგურებლებზე ბომბდამშენი მოწუბილობის ვამართვა არცთუ იხე ძნელი საქმეა, — ეს მხოლოდ ოდნავ გადადებებს გამანადგურებლების წონას და ვაუარესებს მის ღირებებს, სამავიროდ გამანადგურებლები დაბომბვას შესაძლებლობას შეიძენენო.

გამბარბულ გულზე გოლოვანოვს მეკეთრად მივმაროე:

— რა გესმით თქვენ ამ საქმისა? მე ბომ არ ვერბეო თქვენი ოპერატიული საკითხების გადაქარაში!

სტალინიმ სიტყვა გამაწვევებინა და წესრიგისკენ მომიწოდა:

— რატომ უკრიოთ? ვინ მოგვით აქ უკრიობის უფლება? რა უფლებით უყუროთ მას?

თვითონვე მივხვდი, რომ გავწინაბდი და უტაქტოდ მოვიმეცე აღუქმადრე ევკინის ძე გოლოვანოვს, ვისაც უკველთვის პატივისცემით ვეოდებოდი. მივხვდი, მაგრამ, სამწუხაროდ, უკვე გვიანდა იყო. სტალინის ეს საბარძლიანი სავუდურია დიდხანს არ დამვიწყებია.

გამანადგურებლებზე ბომბდამშენი მოწუბილობის ვამართვის საკითხი გადაწყდა. სულ მალე დაერწმუნდა, თუ რა ტუთუთბარძლოდ ვეწინააღმდეგებოდი ამ მწმუს; გამანადგურებელ-

თა ბოშებით აღჭურვამ დიდი ხარჯებლობა მო-
უტანა ფრანგებს.

* * *

საბჭოთა მთავრობამ 1945 წლის 24 მაისს
კრემლში გამართა გამარჯვების აღსანიშნავი და-
რბაზობა. კრემლში ზშირად ვყოფილვარ, მაგრამ
ახლა თითქოს პირველად მივიღიოდი იქ. მოსკო-
ლიდან: დარბაზობა მზარებდა და ხალხი შე-
კრებდა.

ზორიცივის აღსაფიხ თადექვეშ განუწყვე-
ტილვ ნაკადად მივიღებოდა მანქანები. მთა-
რობის მიერ გამართულ დარბაზობაზე შევარ-
ხალხი იყო დასატივებულა.

კრემლის დიდი დარბაზი ვაირადღებოდა,
სადღესასწაულად, საზეიმოდ აბის მორთულა.
კარჯა ხნის წინათ ნაცნობ წითელი ნიხით მო-
ფენილ მარმარილოს ფართო კიბებს, ანთებულ
ურაცხე ჭაღს, მარწვიანე მოვარაუებულ სამკა-
ულებს, ფართო მარწვიანე ხასხულ დიდ ხუ-
რათებს ახლა როგორღაც განსაუფრებულა
იგრა მისცემოდა.

გორაკის დარბაზში, როგორც ეს იმამდე იყო
ხალხში, ვაშლილის საზეიმოდ ვაწყობილად, უკ-
ვილებით მორთული მაგიდები.

უველანი აღტაცებით მისწერებოდენ ხარ-
ღებს, რომელთა გვარებიც ესოდენ ზშირად შე-
ორღებოდა წითელი არმიის გამარჯვებების აღსა-
ნიშნავად გამოცემულ უმაღლესი მთავარსარ-
ღის მარჯვენებში.

ვაინმა დარბაზობის ხელშეღვენელი ვ. მ. მო-
ლოტოვის წარის ხმა. უდერად ხიწუნე გამეფდა.
მოლოტოვმა აღღვარებელა შებრძოლი-წითელ-
არმიელები, შეზღაფრები, ოფიცრები, ვენერ-
ლები, ადმირალები. აბის შემდეგ დიდი კომუ-
ნისტური პარტიის სადღვარბელი შესვებს.

უკანასკნელი სადღვარბელი სტალინმა წარ-
მოთქვა: როგორც კი წამოღდა და დამარჯი და-
იწყო, მიხი ხიტუვები მქუხარე ოვაციამ და-
ფრა. როცა დარბაზი ცოტა დაწუნარდა, სტა-
ლინმა თქვა:

— ნება მიბოძეთ ხიტუვა ვთქვა, შეიძლება?
ისე იქუხა ოვაციამ. ვაინმა შემახლები:
„შეიძლება? შეიძლება! ვთხოვ!“

და სტალინმა წარმოთქვა თავისი ცნობილი
ხიტუვა რუს ხალხზე. მინ თქვა:

— ამხანაგებო, ნება მიბოძეთ წარმოთქვა
კიდევ ერთი, უკანასკნელი სადღვარბელი.

შე მინდა წარმოთქვა ჩვენი საბჭოთა ხალ-
ხის და, უწინარეს ყოვლისა, რუსი ხალხის სად-
ღვარბელი...

დასწარენი აღტაცებული ტაშისცემითა და
„გაშას“ შემახილებით შეხვდენენ სტალინის სე-
ტუვებს.

— მე, უწინარეს ყოვლისა, — ვანავარე სტა-
ლინმა, — ვსვამ რუსი ხალხის სადღვარბელი
იმიტომ, რომ იგი არის ყველაზე უფრო გამო-
წენილი ერი ყველა ერთა შორის, რომლებიც
საბჭოთა კავშირის შემადღვარბელობაში შედიან.

შე ვადღვარბებ რუს ხალხს იმიტომ, რომ
ამ ომში მან დაიმხსურა საყოველთაო აღიარ-
ება, როგორც საბჭოთა კავშირის ხელშეღვენელი
ძალიან ჩვენი ქვეყნის ყველა ხალხთა შორის.

შე ვადღვარბებ რუს ხალხს არა მარტომ
იმიტომ, რომ იგი ხელშეღვენელი ხალხია, არა-
მედ იმიტომაც, რომ მას აქვს ნათელი გონება,
მტკიცე ხასიათი და მოთმინება.

ჩვენს მთავრობას ცოტა შეეღვრა რომ
ქონდა, ჩვენ გვეონდა სასოწარმყვეთი მღვარ-
ბობის მომენტები 1911-12 წლებში, როდესაც
ჩვენი არმია უკან იხევდა, სტოვებდა უკრაინის,
ბელორუსიის, მოლდავეთის, ლენინგრადის ოლ-
ქის, ბალტიისპირეთის, კარელია-ფინეთის რეს-
პუბლიკის ჩვენთვის მშობლიურ სოფლებსა და
ქალაქებს, სტოვებდა, რადგან სხვა ვამოხავალი
არ იყო, სხვა ხალხს შეეღვრა ეთქვა მთავრობი-
სათვის: თქვენ ვერ გამარჯვებთ ჩვენი მოლო-
დინა, ვადვადეთ, ჩვენ სხვა მოვარობის დავა-
უენებთ, რომელიც წავს შექარავს გერმანიასთან
და უწრუნეღვარბეთს ჩვენთვის მისვენებას.
მაგრამ რუსი ხალხი არ წავიდა ამ გზით, ვინაი.
დან მას სწეროდა თავისი მთავრობის პოლიტიკის
სისწორე და გააღო მსხვერპლი, რათა უწრუნ-
ველყო გერმანიის ვანადღვარბება, და რუსი ხალ-
ხის ეს ნდობა საბჭოთა მთავრობისადმი აღმო-
ნდა ის ვადამწვევტი ძალა, რომელმაც უწრუნ-
ველყო ისტორიული გამარჯვება კავშირობის
მეტრზე — ფაშაშზე.

სადღობა მას, რუს ხალხს, ამ ნდობისათვის
სტალინს სისტემატურად აწვევტინებდენ
ხიტუვას ვანვარბელი, ვრივალისებური ძლიერი
ტაშის ცემით. იმიტომ მის მოკლე სადღვარბე-
ლის თითქმის ანატომი საათი დრო დასჭირდა.
ბოლოს სტალინმა ვედარ მოითმინა და ვაი-
ცინა.

— მოთმენენთ ხიტუვა. სხვა ორატორებს
შემდეგ ვალამარჯებთ, ყველა ოლამარჯებთ.

კვლავ ახალმა ტაშის გრაილმა და „გაშას“
იღვოქა.

— თავისი ვამოსელა სტალინმა შემდეგი ხიტუ-
ვებით დამთავრა:

— რუსი ხალხის სადღვარბელი იფოსი
და ქეია გამოსცალა.

ნოდარ მოლოკაძე

აკაკი გავარელია

აქაც გაწერელას დაბადების სამოცდაათი და ლიტერატურული მოღვაწეობის ორმოცდაათი წელი შეუსრულდა; თითქმის დაუჭვრებელია, რომ თანამედროვე ქართული საბჭოთა ლიტერატურის, ფილოლოგიისა და ლიტერატურათმცოდნეობის ეს გამოჩენილი წარმომადგენელი უკვე უფროს თაობას ეკუთვნის — იგი ზომ უღარესად აქტიური მონაწილეა მიმდინარე ლიტერატურული პროცესებისა ისეთათავე თუ შეიძლება დაეახებოდით მოღვაწე, რომელმაც ეგზოტ ნაყოფიერად მუშაობდეს ქართული კულტურის ურთულეს პრობლემებზე. ბეჭდუდებს პირველხარისხიან შრომებს პოეტიკაში, აქვეყნებდეს გემოვნებით აღბეჭდილ პროზულ, მემორიულ და ესთეტიკურ თხზულებებს, პოდემისტურ წერალებსა და ნარკვევებს...

აქაც გაწერელას შემოქმედება ნამდვილი არტისტისმითა და ქემპარტი უნივერსალიზმითა აღბეჭდილი; 1938 წელს დაიბეჭდა აქაც გაწერელას „ნარკვევები ქართული პოეტრიკადან“, რომელშიაც შევიდა მისი ერთდებმა „რუსთაველის პოეტიკის საკითხები“ (1932), „თეიმურაზ პირველი“ (1937), „ბებეკი“ (1934), „სულხან-საბა ორბელიანი“ (1938), „დავით გურამიშვილი“ (1937), „პლატონ იოსელიანი“ (1932), „გოეთე ქართულ ლიტერატურაში“ (1932), „პარათაშვილის ლექსი“ (1934)... ამ ნაშრომებში პოეტის თვალსაზრისით თვალს გადევნებულა სტილის, ლექსთაწყობისა და ეანრიკობრივი ევოლუციისათვის რუსთაველიდან მოყოლებული XIX საუკუნის პირველ ნახევრამდე. აქაც გაწერელას ზემოხსენებული წიგნი, მის მონუმენტურ „ქართულ კლასიკურ ლექსთან“ ერთად, ფუძემდებლური ნაშრომია ქართული პოეტიკის, როგორც მეცნიერული დისციპლინის საფუძვლი.

ზუსტად 50 წლის წინ, 1929 წელს აქაც გაწერელამ მწერალთა კავშირში წაიკითხა მისხსენება ქართული ვერსიფიკაციის საკითხებზე

(იხ. მისი „ქართული კლასიკური ლექსის“ წინასიტყვაობა), ხოლო 1931 წელს გურნალ „მნათობის“ პირველ ნომერში დაბეჭდა რეცენზია ბ. გორჯაძის წიგნზე „ქართული ლექსი“, რომელშიც მოკლედ ნამოყალიბა თანამედროვე ლექსთმცოდნეობის ძირითადი თეორიული დებულებანი (საზომის სქემის გაშიგნვა მეტრისაგან, როგორც ლექსის რეალური ერთეულისაგან, ტერმის აღიარება სქემის ელემენტად, ტაქტის (სტრიქონის) მიზნევა ლექსის ძირითად რიტმულ ერთეულად და ა. შ.); რასაც ლექსთმცოდნეობამ რუსეთში მიაღწია 20-30-იან წლებში, თითქმის ერთდროულად ქართულ პოეტიკაში იგივე დაშკვადრა აქაც გაწერელამ. ესაზანა ლექსთმცოდნეობის კლასიკური მიღწევებისა ჩვენში და რუსეთში.

1925-1945 წლებში აქაც გაწერელია წერს მთელ რიგ შრომებს („ანდრე ბელი და რიტმის პრობლემა“, „მზავალი ქართულ ლექსში“, „მასალა ქართული ვერსიფიკაციის ისტორიისათვის“ და სხვა), ჩითაც აღრმავეებს და აწვითარებს უკვე 1928-1929 წლებში გამოშუშავებულ თვალსაზრისს ლექსთწყობის ძირითად საკითხებზე. ამ დარგში მუშაობას აგვირველებს ავტორის მონუმენტური წიგნი „ქართული კლასიკური ლექსი“ (1952). მასში უზვი მახლობს საფუძველზე საბოლოოდ აიხსნა და გაანალიზდა ქართული ლექსის ბუნება, ხილამურ-ტონურობა დაღვიწდა მისი რიტმის ძირითადი სპეციფიკური ნიშნები, რითმისა და სტროფიკის სახეები და ფორმები, გამოყოლიდა სველი საზომი და მათი სქემები ამომწურავა აქცენტური და ხახითებით. თუ ჩათვდენ დიდი მნიშვნელობის აღმოჩნდა „ქართული კლასიკური ლექსი“ ჩვენი ლექსთმცოდნეობის ისტორიაში საერთოდ იქიდანაც კარგად ჩანს, რომ იგი ამჟამად მეოთხეტი იბეჭდება ავტორის რჩეული ნაწარების შესაშუ ტონში. „ქართულ კლასიკურ ლექსზე“ აღიზარდა არავრთი თაობა ჩვენი ლექსთმცოდ-

დებებსა და მან დიდი როლი ითამაშა ქართულ პოეტკავში; აქაც გაწერელაჲს წიგნმა დიდი ხანია საყოველთაო აღიარება პოეზია, როგორც ჩვენში (კ. კეკელიძე, ს. უფლისწული და სხვ.). ახე სახელმწიფოებრივად „არამის იფილიპო, პ. ლენინი...); ეს ფაქტი აქვამად საანთო-ლოგოჲს კრეშარობტაჲდა მინდულო. აქაც გაწერელია ქართული და მსოფლიო პოეზიის საკანთო საკითხების აღიარებული მკვლევარია, გავიხსენოთ მისი შესანიშნავი სტატიები ცალკეულ პოეტებზე (ბ. ტაბიძე, გ. ლეონიძე, ა.ბაშელი, მ. მაკავარიანი, ანა ახმეტია, დ. ვაჩიშვილი); როგორც ცნობილია, ქართული ჰიმნოგრაფიის სტრუქტურაზე მის მიერ კარგად გათვალისწინებული მოსახრებაჲს ხეხუბით დადასტურა ჩვენი საგალობლების პუბლიკაციებმა (ბ. მერტიველი) და საგანგებო გამოკვლევებმა.

მომდინარე წელს ავ. გაწერელიამ გამოაქვეყნა ფაქტობრივად საყურადღებო ნაშრომი „სტრუქტურალიზმის შესახებ პოეტკავში (იხ. „მნათობი“, 1979, № 1).

1902 წელს დაიბეჭდა ავ. გაწერელიას რჩეული ნაწერების I ტომი, რომელშიც შევიდა 1941 წელს მის მიერ გამოცემული კრიტიკული წერილების კრებული „წიგნები და ავტორები“ მთლიანად და დამატებით — „ლიტერატურული ძიებანი“, პორტრეტები და ესეები. ტომში მოთავსებულია 1932-1960 წლებში გამოქვეყნებული მასალა. მისი უმეტესი ნაწილი ეხება ქართულ და უცხოელ პროზაიკებს (ტოლსტოი, დოსტოევსკი, ანდრე ბელი, ი. ტინაილოვი, სტენდალი, ჰემინგუეი, ტუშინაი, ვ. ბარნოვა, დ. კლდიაშვილი, კ. ვაშაშვილი), რომელთა შემოქმედება განხილულია მეტწილად მხატვრული ოსტატობისა და პოეტკავის თვალსაზრისით. ავ. გაწერელიას სტატიები ცხადყოფენ ავტორის ღრმა ერუდიციას, გემოვნებასა და მწერალთა შემოქმედების უღრმესი პლასტების წვდომას. თვით სტილი ამ სტატიებშია ჩვენი მოხატულობით თვისობრივად ახალი ეტაპია ქართული კრიტიკული აზროვნების ისტორიაში, რაც ამ დარგის მიუყვამობელი ისტორიკოსი გვერდს ვერახოდეხ აუღლის. ამავე ტომში შევლის ავ. გაწერელიას წერილი ბ. ტაბიძეზე (1938) და მისი მოგონებანი ჩვენი დიდი პოეტის შესახებ („ლურჯამი და გობელიანი“, 1960). ორივე ეს ეტაპიდი ჩვენი შესანიშნავი ლირიკოსის პოეტურა ოსტატობისა და მისი პირიქების შესანიშნავი პორტრეტულ დახასიათებებს წარმოადგენს. ამავე უნდა ათქვას ავ. გაწერელიამ ცენტრზე ხელმოყვების გამოჩენილ წარმომადგენლებზე (ბ. კარლოვი, კუხნივალი, ვ. ხარაბიშვილი, ვ. ანკაფარიძე და სხვ.). ნიშნდობლივია ეს ფაქტიც, რომ სულ უკანასკნელ წლებში ავ. გაწერელიამ ახალი, უფროხად ხაულისხმის წერილები მიუძღვნა დოსტოევს-

კისა და ტოლსტოის შემოქმედებას, განსაკუთრებით აღხანისწავია მისი სტატიები „მხატვარი და კაცობრიობა“ და „ტოლსტოის მხატვრული მეთოდის შესახებ“, რომლებიც 1978 წელს „მნათობის“ და „საუნჯის“ ფურცლებზე გამოქვეყნდა.

ქართული კრიტიკული აზროვნების ისტორიკოსი ალბათ მომავალში აღნიშნავს ავ. გაწერელიას ზემოთ აღნიშნული ნარკვევების ზეგავლენას ამ დარგის განვითარებაზე ჩვენში და მხატვრული ახალიზის ამ მადლ დონეს, რომელიც მათშია მიღწეული.

1965 წელს გამოვიდა ავ. გაწერელიას რჩეული ნაწერების მეორე ტომი, რომელშიც მოთავსებულია მონოგრაფიები „გრიგოლ ორბელიანი“ (1959), „ნიკოლოზ ბარათაშვილი“ (1945) და „ავთ-უშაველი“ (შემოკლებით. მთლიანად დაიბეჭდა „ქართ. ლიტ. ისტორიის“ IV ტომში). ისინი ქმნიან ერთგვარ ტრილოგიას XIX საუკუნის სამი დიდი პოეტის შესახებ. დასახლებული პოეტების შემოქმედების შეფასების ამ წერილებს ვერც ერთი მკვლევარია ვერ აუღლის გვერდს. ხანამ მათ გამოაქვეყნებდა, ავტორმა წინასწარ ჩაატარა დიდი მუშაობა გრ. ორბელიანისა და ნ. ბარათაშვილის ნაწარმოებების პუბლიკაციის დარგში. როგორც ცნობილია, 1936-1937 წლებში მისი რედაქციონა და ვრცელი შენიშვნებით დაიბეჭდა გრ. ორბელიანის „წერილების“ II ტომი (1881-1889 წ.წ.). ეს გამოცემა კლასიკურად უნდა მივიჩნიოთ მწერლის ეპისტოლარული შემოქმედების გამომწვერების თვალსაზრისით. მას. ში ოთხსამდე წერილის მრავალრიცხოვანი პეტრონიად და ისტორიული ფაქტია დადგინდა, ვრცელი ისტორიული ფონისა და სათანა. დო წუარობის ჩვენებით უმიდრესი ბიბლიოგრაფიული და ბიოგრაფიული მითითებების საფუძველზე. ამჟამად პირდაპირ დათვარებლად ამც 25 წლის ახალგაზრდამ ეპოქის უფროხად წერილობანი მომენტების ისეთი ცოდნის გამოყენება, რასაც „წერილების“ ორი ტომი აღხატურებს; თავის დროზე ამ გამოცემის კ. ვაშაშვილია და გ. ნატროშვილი საგანგებო წერილებით გამოემხარენ. ასეთხვე მადლ დონეზეა შესრულებული ავ. გაწერელიას მიერ გამოცემული ბ. ოსტოიანის „გოგორჯი XII ცხოვრება“ (1956), გრ. ორბელიანის „მხატვრული ნაწარმოებების სრული კრებული“ (ბ. ჭუმბურიძესთან ერთად 1959), თანათის ქიქოძის მიერ ქართულად თარგმნილი ალ. დიუმას „აკაკისი-ახაფის“ დართული შესავალი წერილი და საინაშრო კომენტარები (1960), ნიკოლოზ ბარათაშვილის ნაწარმოების აუდემიური გამოცემა (1972 წ. ა. დოლაშვილიან ერთად) და სხვ. დიუმას „აკაკისი“, სეცუალისტების აზრობით, თვით სადრამატული არ დირსებია ისეთი ანა-

ლიზი და საკომენტარო აპარატურა, როგორც ქართულ გამოცემას აქვს დართული.

ბავანგებოდ უნდა აღინიშნოს აკაკი გაწერტელის ცალკეული ნაქვეყნები და წერილები ქართულ-რუსთურ ურთიერთობათა საკითხებზე. ისინი შეიკავენ პირველხარისხვან აღმოჩენებს იმ ღაბრუნი. ასეთია, მაგალითად, „ტაქტიკა, მენ-დელია და სპარტელო“, „ლეონარდო ვინ-ნი და სულხან-საბა ორბელიანი [ერთი იგა-ფარავის გენეზისის გამო]“, „მხახლა ვახტანგ VI ბიოგრაფიისთვის“, „დედოფალი თამარი („გუ-რჩხი ხათუნა“) და პოეტა ჭეღველი იდ დინ რუ-ში“ (ამ უკანასკნელში გაშუქებულია რუსუდან შეფის ასულის კონიის დედოფალ თამარისა და სპარსეთის უდიდესი მგონის ურთიერთობა, რაც კარგადაა შეფასებული ქართულ ორიენტა-ლისტიკაში იმ. პაროფ. დ. კობიძის „სპარსული ლიტერატურის ისტორია“); არ შეიძლება არ აღინიშნოს იუმბლარის სტატია „დანტე და პრეტორიული საქართველო“ (ეს ნაქვეყნ გამოქვეყნდა ფრანგულადაც, ხოლო კვებუკი უნივერსიტეტის [კანადის „რევიუში“ მას მალე-დ შეფასება მისცა). სპეციალისტების დიდი მო-წონება დაიმსახურა ვრცელმა ფილოლოგიურმა გამოკვლევამ „პეტრე იმერეელის ბიოგრაფიის საკითხები“. კერძოდ, როგორც ცნობილია, ამ ნაშრომმა ბელგეელი ზოლანდისტების, კერძოდ, გამონენილი მეცნიერის პოლ დევის ყურადღე-ბა მიიპრო.

აქ გაწერტელის კვლევითი ინტერესებს სდრ-როში უყოველთვის მოქცეული იყო რუსთაველის უკვდავ პოემა. მან სპეციალური ნაქვეყნები მათი მონოგრაფია მიუძღვნა ვეფხისტყაოს-ნის ავტორის მხატვრული მსოფლმხედველობისა და პოეტის საკითხებს — ვრცელი წერა-ლი „შევის მხატვრული მოდელი რუსთაველ-თან და დანტესთან“ (1970) და მონოგრაფია „ვეფხისტყაოსნის პოეტის ზოგიერთი საკით-ხი“ (1974). პირველ ნაშრომში ავტორი გვიჩ-ვენებს რუსთაველისა და დანტეს შეხვედრის ხა-ზებს ფხედვო-დიონისე არეოპაგელის მოძღვ-რებასთან დაკავშირებით, აგრეთვე ვეფხისტყა-ოსანში მრავალი ქრისტიანული დეფინიციების არსებობას, რაც იმას მოწმობს, რომ რუსთავე-ლი, როგორც თანაჲს ეპოქის დიდელი შუალე, ქართველი ხალხის რწმუნას აზიარებდა და ერე-ტაკოსი ან ურქული არ ყოფილა. აკაკი გაწერ-ტელის გადარწმუნა და განავითარა იმ თვალსაზ-რისი, რომელსაც სხვებიც (ვახტანგ VI, კ. კე-კელიძე, თეიმურაზ ბატონიშვილი...) იცემდნენ მანამდე.

ქართულმა ფილოლოგიამ ვაიწარა (ი. ბარა-მიძე, ნ. ლომოური, ისტორიკოსი ა. ბოგვერაძე და სხვ.) აქ გაწერტელის მიერ საბოლოოდ და ექვემდებარებად დადგენილი ფაქტი, რომ პეტრე იმერეელის ბიოგრაფი „საქარია ქართ-ვილი“ ფაქტობა და იგი შეთხზული მარია. ამა-

ვე უდავო აზრს გამოთქვამენ ვერსიული მკვლევარებიც (ე. შონიჭანი, პოლ დევი...).

აქ გაწერტელის დასახურება ის ფაქტი, რომ მან არა ერთი უნიკალური მართება გააქარწელა ქართულ ფილოლოგიაში (რუსთაველის პანთე-ისტომა, პეტრე იმერეელის მიერ 129-134 წლებ-ში ობრდინაჲსი მონასტრის აგება იმ დროს, როცა ქართველი უფლისწული კონსტანტინო-პოლში იმყოფებოდა 138 წლამდე).

ამგადად ხელახლა იმტეტება აქ გაწერტელის „ჩრეულ ნაწერთა“ სამოქმედო (ორი ტომი უკვე დაიბედა 1975 და 1978 წწ.) და მკითხ-ველისათვის ზემოთ ჩამოთვლილი გამოკვლევებ-ში ადვილად ხელმისაწვდომია. მათი სრული და უყოველმხარეი შეფასება მომავალი მკვლევარის საქმეა. ვანა დასაფასებელი არა თუნდაც იმ ფაქტი, რომ ჩვენი დიდი ვაჟ-ფშავლას შემო-ქმედების ძირითადი პართი — ქართული მი-თოსი — აკაკი გაწერტელის განალიზა უკვლა-ზე სრულიად და დრამა? (იხ. წერილი „ვაჟ-ფშავლა და ქართული მითოსი“, მისი რჩ. ნა-წერების II ტომში. თბ. 1978), რაც სავანე-ზოდ აღინიშნა როგორც ქართულ კრიტიკაში (თ. კობლატაძე და ზ. კუშხურიძე), იხე საზღ-ვარგარეთ.

ახალი ცნობებითაა მდიდარი აქ გაწერტელის წერილებში სერია „ისტორიულ-აკონოგრაფიუ-ლი ძიებანი“, რომელიც ყურხად „დროშაში“ დაიბედა 1966 წელს.

ჩვენ განზრახ მოკლევით სიტყვა აქ გაწერ-ტელისზე, როგორც მხატვრული სიტყვის ოსტატზე. იგი იშვიათად და ჭუნწად აქვეყნებს თავის პოეზიულ და ესეისტურ ნაწერებს. დიდი ხანია ქართული მკითხველი ელის მის დრუ-მენტურ ეპოსს „შამილი“, მაგრამ ცალკეულ მოთხრობებსა და ნოველებს, რომელიც თემო-ტურად კავახის ომს ეტება, ავტორი დიდი ხანია აქვეყნებს. ასეთია მისი „ჩირ-იურთი“, „იმამი ლოთაში“, „ბოსლის შევარი“, „იმამის ერთი დღე“, „ამწათი ანუ სეფილის დილა მთა-ში“. განსაკუთრებული ღირსებებით გაჩირი-ჩევა მისი მოთხრობა „სიკვდილი ბართაშვილი-სა“, ნოველები — „მოურავი“, „საბედისწერო შე-მთხვევა“ და „მხატვრის ნაშრომი“.

საერთოდ, როცა აქ გაწერტელის შემოქმე-დებსა გადავადებდით თვალს, შეენიწავთ ერთ უაღრესად მნიშვნელოვან თვისებას, — ზვენი იუმბლარი არ დასცილებია თავიდანვე არჩეულ გზას, მისი ინტერესები უმთავრესად ფილოლო-გიურ-კრიტიკული (აქ შედის პოეტის) და-პარ. ზაულ-მესტიური აზროვნების სფეროთა შემო-ფარგულში. თუ პოეტისაში იგი მკაცრი და დისციპლინირებული მოაზროვნეა, მხატვრულ ნაწარმოებში ისტორიული ფაქტების სიზუსტე-თან და ერუდიციასთან ერთად სხვების პლას-ტაკური ხატვისა და ქლივიტი ემოციური ნაჲ-დის ურთიერთშერწყმის პრინციპს იცავს. ამის

გიორგი ციციშვილი

სული პოეტური, გზები გამულიზვილური

მართლაც ბრძნული გამპრიაბობით უთქვამთ ზევს სვიან წინაპრებს: ცხოვრება კაცთა კეთილ ნაშობქმადარწვა დაფუძნებულა, და ერთადერთი საწყაო, რითაც ადამიანის ღირებულება განიზრდება — ხალხისათვის გადებული საკეთი არისო. სწორედ ასეთი გაგებოდან იღებს სათავეს ტრადიციული სწრაფვა, რათა კაცის რაობა ამ საზომით აირწყოს და უოველი ადამიანი მისი ნაშობქმადართ შეუხადეს.

ეს სამართლიანი „საწყაო“ ერთგულ ლიტერატურასა და ხელოვნებაშიც დამკვიდრდა. იგი ქართული სულიერი კულტურის დიდ საზომად გადაიქცა: კაცური კაცობა საქართველოში ესთეტურად იდეალადვე ამაღლდა, ხოლო კაცური კაცობის ამოხსნად — ხალხისგან გაუთხოველობა, მასთან ერთიანობა იქნა მიზნული. ასე გახდა ქვეშარატი ხალხობა ქართული ერთგული მწერლობის იდეურ-ესთეტურ რა საფუძველი. ხოლო თავი ხალხობა გაგებულ იქნა, როგორც პროგრესული აზრის, კმედათი მოქალაქეობრიობის, დროის აღდგენისა და შეგრძნების, პატრიოტული თავდადებისა და ხალხიანადი ერთგულების გამოვლინება. სწორედ ასეთი ნიშანდობლიობით ხასიათდებოდა უბრწყინვალესი ქართული კლასიკური ლექსი; ასეთივეა მისი შემკვიდრე — უმდიდრესი და უმშვენიერესი ქართული საბჭოთა პოეზია.

ქართულმა პოეზიამ იმიტომ შეძლო გამხდარიყო ხალხის მესაიდუმლო და მაირაბტარი, რომ თავის შთაერ გამოვლინებაში იგი მარად იყო ცხადყოფა ხალხურ-ერთგული მუნებობა, სერით ერთგული იდეალებისა, თავისუფლებისა და ბედნიერებისაკენ სწრაფვისა.

სწორედ ამგვარი პოეზიისადმი თავდაუზოგავ

სამხატურს უძღვნა თავიანი თავი ნიჭიერმა ქართველმა უშობქმედმა, ზვენი ხალხის საყვარელმა მგოსანმა, ქართული მწერლობის საყოველთაოდ აღიარებულმა მოღვაწემ იოსებ ნონეშვილმა.

იოსებ ნონეშვილი შეგნებულად აგრძელებს ერთგული პოეზიის ტრადიციებს. იგი ხიხულ-ხორცეულად არის დაკავშირებული მსოფლიოში უძველესი და უმდიდრესი ქართული სიტყუაკაშმული მწერლობის ნოყიერ ნადავთან.

მის ოდნავაც არ აშინებს, თუ ფხვედონოვაცობობთ გატაცებული რომელიმე ლიტერატორი ირონიულად გაჰკილავს „ზედმეტ ტრადიციულობისათვის“, ანდა მის ფუნქციანარ ხალხურობას „პოეტურ სწორსაზოვნებად“ მიანთლავს, „ქველმოფურად“ მიიჩნევს. საწუხაროდ, ამის შიში არაერთ პოეტს ემჩნევა. სწორედ ასეთი აუკუღმართებე ქაბთულ ლექსს და იროიდე ლიტერატურული „სნობი“ წამიჭებათ ხელოვნურობის ოროფებებზე აყენებენ, ერთგულ ძარღვს აჭრან, უცხოურის ახდად ხდიან.

არა მარტო სხინათელი, ჭავარიანი ნიჭი, არა მარტო ფართო თავდასწიერი და ცხოვრებაში ნახველულება, არამედ მწერლის მტკიცე, ღრმად გაარებული პოზიციაც არის მიზეზი იოსებ ნონეშვილის უშობქმედების სერით სამხალხო აღიარებისა, იმ ადული გულითალობისა, რომლითაც იგი შეითხველთა შორის სარგებლობს.

ამას წინათ საბჭოთა საზოგადოებრიობამ ერთსულიყოთან პატავისცემით აღნიშნა პოეტის დაბადების წმ წლისთავი. ი. ნონეშვილის იუმედეს საკავშირო რეზონანსი შექმდა. ზეშმა ცხადყო, რაოდენ პატავს სცემს ზვენი ხალხი

ეროვნულ მწერლობას ამ ერთ-ერთ თავკაცს, რომელმაც ახლებს მის მხატვრულსა და საზოგადოებრივ საქმიანობას.

ამ წერტილში არ ვაპირებთ პოეტის ორმოცწლიანი შემოქმედებითა გზის შეფასებას. გვიანდა მხოლოდ მის ამ ლექსებს შევეხეთ, რომელიც ამ უკანასკნელთა სამი წლის მანძილზე დაიწერა, მით უფრო, რომ მათში საკმაოდ მკაფიოდ გამოვლინდა ავტორის ბედწერა, მისი როგორც პოეტის თავისებურებანი.

იოსებ ნონეშვილის ბოლო წიგნი, რომელიც თითქმისდა აქამებს მის ორმოცწლიან სამწერლობა გზას, აჩანს მხატვრულ რიტმთან ერთად პატარა ლექსით ხსენება. ცხოვრების ახალ მიწასთან მიხლოებით ახელდარბოვულ ამ ლექსში მსუბუქი ბლინდითი მონასს გაქროლილი წლებით მონაპერა ხდება. ამა, რომელიც აქამაინ არ ჩაუფიქრებია წლების დაუყოლებელ მართლად; ვიორგი ლეონის ოპანიანი შემახილო — „ქიარა, თორემ წახულა ჩემი ახალგაზრდობა“ — ყველა პარმეი პოეტის სული კოვლი. ეს პირველი შემთხვევაა, როცა ნონეშვილის ლექსში წელსე ქაოლითი მონაპერა ხდება იმდღეა. ავტორს წლების ნაჯე უმძღვარია გულში და შორს, სადაც მიიქს სიკაბუე უჩინ; მაგრამ შემოქმედებით სიმეტრულე ჯერ კიდევ შორსა და პოეტს იმედი აქვს, რომ გაუძლებს „წლების წარღვნას“.

თანამედროვე ადამიანს ღოცვა არც შეეძლოს, ალბათ, ყველა ამავე ოლიტებდა; ნეტავი წლების წარღვნას გადურჩეთ. და რა ბედნიერია იგი, ვისაც საფუძველი აქვს ანგარი იმედი იქონიოს. ასეთი იმედი კი მხოლოდ ამას შეიძლება მქონდეს, ვინც პირადულ ბედნიერებას, უპირველესყოფილსა, ხალხის ბედნიერებაში ეძებს და მხოლოდ იქ პოულობს. იოსებ ნონეშვილის მლოდრიონდელი ლექსები, ისევე როგორც მთელი მისი ადრინდელი შემოქმედება, სწორედ ამ ფიქრით, ამ სურვილით, ამ ოცნებით არის გამსჭვალული.

მშობლიური ქვეყნისა და ხალხის მძაფრი, გადამღება სიყვარული ნონეშვილის ღდალ ანუქრომებულ ლექსებში არასოდეს არა ყოფილა არც თვითმარა სწრაფა, არც ვიწრო-პირადული გრძობა, არც შეზღუდული ეროვნულობის გამოხატულება. ეს კეთილშობილური ზოგადადამიანური ღრეფვა მარტო ქართულეთათვის კი არა, ყველა ხალხისათვის არის განაგები, სათუთი, მახლობელი. იგი თვისობრივად ასალი პატრიოტიზმის გამოხატულებაა, რომელიც არა თუ არ ეწინააღმდეგება, არამედ თვით შეიცავს ტოლფას ინტერნაციონალისტურ საქმისს. იგი გენმარება ვიორე არამარტო შენი, არამედ სხვა ხალხების სულიერი სამართო, მათი ეროვნული საუწყე, რომელიც ხალხებში დაუნდობელი დროებას წამლევი ტალღებისა-

გან გადაარჩინეს და ხსტორიის მძვინვარეობაშიცა თავი დაცვა.

აი, სწორედ ასეთი წმინდა პატრიოტიზმით გამოარჩევა, მაგალითად, ნონეშვილის „ინდიელი გოგონას ღოცვა, პერში გოგონალი“. ეს მშვენიერი ლექსი ეროვნულობის დაცვის, მისი შენარჩუნების აუცილებლობას ქადაგებს და ამ გარდაუვალი გრძობის ქებათა ქებას წარმოადგენს. პოეტმა ინდიელი გოგონას გულუბრუნოვლო ღოცვა ასეთი ვულგარამწერლობით დანაღმა, რომ მას ასევე მზრუნველად გამოეყოფა და უფლა სხვა ხალხის შეილი, ვისაც ოდნე მანც უყვარს თავისი ქვეყანა, თავისი ერი:

რავინდ კარგი იყოს, მე სხვას არ ვინდობებ,
რავინდ კარგი იყოს, სხვას არ ვინატრებდი,
ნემგან მამა-პაპის სულს ნუ გამოდენი,
ღმერთო, დამიტოვე ენა წინაპრები!..
ღმერთო, ნემი ხალხი ვის რას ვლევებ,
ნატრობს ბედნიერი იყოს ყველა ვრო,
ღმერთო, ნუ წაართმევ ჩემს ხალხს
ღეღენას,
ქვეყნად ყველა ენა არის შემსიგრი.

ეს ლექსი არა მარტო გადმოგვცემს ინდიელი გოგონას საოცნებო სურვილს შენარჩუნის თავის ეროვნულობის, დარჩეს ინდიელად, არამედ აღჩინებს ძალუმ პროტესტს ნაციონალური დესკრიმინაციის, აპარტიდის, გენოციდის — ეროვნული ჩივრის ყოველგვარი გამოვლინების წინააღმდეგ.

ეს ლექსი ერთი მაგალითთაგანია იმისა თუ როგორ არის შეხამებული-შეწყველებული ომებს ნონეშვილის შემოქმედებაში სუბიექტური განცდა და საზოგადოებრივი მოტივი, პირადული ფიქრი და პოლიტიკური პრობლემატიკა ინდივიდუალური ოცნება და მოქალაქეობრივი მოტივები.

ნაციონალური ინდივიდუალიზმისა, ერთობის მრავ. ხოლო მეორე მხრივ ეროვნული შეზღუდულობის უკიდურესობათაგან თავისუფალი მამულიშვილური გრძობა პოეტის ყოველ ლექსში სმინიობს, მის ყოველ მწკარშია ჩაქურცებული.

ამ გრძობით არის შთაგონებული ლექსი — „ამ წილის, ამ საუკუნის“, რომელშიც საქართველი წარმოვიდგებუა არა მარტო ბარქიანი წერების თუ ციტატისგანთა პლანეტაციების მხარედ, არამედ ვიკატური ჰიდროსადგურების, საავტომობილო, ნეტაღრევილი და ჩარბ. მშენებელი ქარხნების მოწინავე ქვეყნადამაგრამ მისუბედეად ყოველივე ამისა, საქართველოს ნამდვილ ხელოლოდ, მის კრებად სახედ პოეტს თბილისი წარმოუდგენია, იოსებ ნონეშვილი თბილისს მესტტება. თუ თავის პატრიოტულ ღირსებაში იგი გ. ლეონის კვადში დგას, დედაქალაქისადმი სიყვარულში თბილი-

სის ტრუზადურს ა. გრიშაშვილს ექმობილებს, მისავეთ აერტულეს თოუზანაშია" ვაზრდილი, მისავეთ თბილისური მირიონ სცნია.

ხადე არ უნდა იყოს პოეტე (იგი კი მოგზა. ურრობის დიდე ტრფილია), ყველან საქართველო და თბილისი ეწმანება. უცხო მხარის სილამაზით მოზიბილულს, ვერც ერთი ხამოიხიხებური კუთხე ვერ უქარწყლებს, ვერ უფერმარათალებს მშობლიური ქვეყნის მტკიცედ ჩაბეჭდილ ხატებს; აუველაზე ღამაზად მიგინევეთ მთებო, მიწა-წყალი ათასფერო, რომ ქვეყნად არ იყენენ ჩემი მთებო, ჩემი ღვთაებრივი საქართველო".

ეს ალბათ, სოციალქართული ერთეული იყო. სეგმა, რომელიდაც იშვიათია მსოფლიოში ერთი, რომელიც ასე მტკიცედ იყოს მიჭკვული თავის მიწა-წყალზე, როგორც ქართველობა. ამის შესახებ მოხდენილად თქვა ტალიან ტაბიძემ: „დავბადებულეარ რომ ვყო მონა და საქართველოს შედგას უღელი...“

ქართველი კაცის შემართებას, მის მამაცურ ბუნებას პოეტმა არაერთი შთაგონებული ნაწარმოები უღღესა. ასეთია დაუშთაგრებელი პოემატე „კაპიტანი მოტა“. ჭერ-ჭერობით მისი მშობლად შესავალი გამოქვეყნდა. იგი ცნვდება ქართველი პარტიზანის, გიორგი ვარაზშვილის გმირობას. იტალიელმა ხალხმა მას იტალიის ეროვნული გმირის წოდება მანიჭა.

ამ ციკლის რა ნიმუშიც არ უნდა ავიღოთ, ფილოსოფიური ნათქვამებით გამოჩნეული „ფირისმანი“, თუ ენართული ჩანახატებით მსუბუქი და უღარდელი „სოფლი თბილისში“, ყველან იგრძობება ის შეიღერი გრძნობა ხამშობლობადში, რომელიც პოეტს ზეშთავონებით ევლინება და მისი ლექსის ძარღვიანობას, ეღერადობას, ხატოვნებას, განაპირობებს. ცოცხალად, მხოლოდ გოგონის კარნახით ამ მშობლივ რსატოლობას დახმარებით ასე ვერ დაწერა.

მამა-პაპათა ნაანდერძების და რევოლუციური მონაპოვობის დაცვის, თაობათა თანხმობას და ერთურობითადში მხარში ამოღგონის იდეა მოწოდებასავთ განახის ლექსში „საქართველოში ბევრია დაფნა“. იგი წინაპართა დროშაშემართულ ანრადღებს მოღუბობს; ამ პატარა ლექსში განისმის მარადიული ძაბილი ვარდაცვლილთა, რათა ცოცხლები არ შეცდნენ და გზა სწორად გაავლონ. „საქართველოში ბევრია დაფნა, საქართველოში ბევრია შუბა, ფოთლები მათი მოქკრილოთ უბეთ, რომ დაუფიწოთ მამებას საფლავს“.

თავდადებულთა ეს საფლავები გვაფიქრებენ რჩეულთა გზის სისწორეზე, სხანდო საქმისაჟ. მის თავდადებაზე, ზეალიწედლ დღეზე, ჩვენი შეილებით მომავალზე. რაოდენი მოწინაა ჩანს აქ მშთ მონაროთ, ვინც თავისუფლდას შეუწერა; იქნებ ხუდ ისე ვით მამას სურდა, მე ვერ შევქელი ღტოლვა მიწნიქერ, იქნებ ცდუნებებს

აყვე მისი ძე, ფესქვეს იმ გმირს ვსაგმირდებოქო, ეს კეთილშობილური ბჭვი რევოლუციონერი მამის საქმისადმი ერთგულების უცლო საბუთია. ვინც ასეთი ცხოვრებისეული კომსახით ზელმძღვანელობს, მას გზა და კვალი არ აერევა.

იოსებ ნინეშვილსათვის ერთნაირად ძვირფასია როგორც ხამშობლოს წარსული, ისე მისი მომავალი; მისთვის აწყო, ნამყო და მყოფადი იშოლირებულად როდი არსებობენ. სამივე ეს დრო ზაღის ცხოვრების ეამია და, მამასადაფე, სამივე მნიშვნელოვანია, სამივე სიხზბორცეულია. წარსულში პოეტე დღევანდულობას ფესვებს ხედვას, ხოლო მომავალში დღევანდულობის ნათყოფა. და, განა წარმოიდგინება ნათყოფე უფესვად? ამიტომაც ენარტფახება წინაპართა სისხლი, რომლითაც გაიზილია ჩვენი მიწის ყვეელი ვოქი. „ხად მქონდა ჩვენს ხალხს სისხლი აშდენი, რომ ხადდა აღარ დაუქცევა“.

ხოლო წლებობს ლექსებში გრძნობის სიხლილით და ხატეთა სიცოცხლით გამოირჩევა ორი ლექსი, მიძენილი პოეტის თაობას ბრწყინვალე შემოქმედთადში — ლადო ასათიანისა და მირზა ველკვანისადმი.

ორივე ეს ნიმუში პოეტმა თავისი მეგობრების განმარტებულ ლექსების შეტრბა და რიტმზე ააგო და ამათ თითქმის დექსალურადაც დაუალოვდა დიდებულ ადრესატებს. ლადოსა და მირზასათვის დამახახილებელი ლექსიკის თუ მხატვრულ ხატეთა ოხტატური მოწველებით, იოსებ ნინეშვილი ხალხის მერტ ატაციულ მათ ხტაქიონებს გვახსენებს, რთოც მერ შთაბეჭდილებას აღწევს: „ატატოს ასახაც ვერ მოესწარი, ბედს ვერ ვაუმკლავდი უცხო წინაინს, ქართველ პოეტთაგან ასე მცირე ჩანი ამქვეყნად არავის უცხოვრია“ — და ეფექტური, „ლადოსებური“ ხტაქიონებით თავის შემფახებულურ არსაც გვაწვდის:

მარამ წელსადი ოცდაექვსი
რამდენ ოცდაექვსის სადარია,
რამეთუ სისხლი ჩვენი შეწა ლექსმა
ბევრქერ აღავწიო და ვადარია.

ემოციურიობით დამარღვულ ამ ლექსს ლადოს ლოცვად აღუღენილი ხტარობის პერიფრაზა აჯარგვინებს. მასში ლადოს პოეზიის გამოწამული ერთ ფოტუსშია თითქოსდა შეტრული და აღწერასული პოეტის უცდავებას ღაღადებს: „ღმერთმა წურაქოლეს მოკვიშალოს შენი შეძახება ვაფაკური, ჭერ ხომ სეციცხოვლის დიდ ტამარში ფეთქავს საქართველოს ცხელი გული“.

გულწრფელი სეველი არის დათაღებული ნახი ღირსობით აღსახე ხტაქიონები, მიძენილი მერტე ხატელოვანი თანატოლისადმი, მირზა ველკვანისადმი

ენ ვაფოს, მისი მირზე, წუთისოფლი
ვანანენ,
სიკაბუკის ფერად. სიზმარს გაყოლია
სიყრმე ჩვენი,
სინაღორდ დილა სისხამ სად ხარ გიცდი.
ფერის ქლა,
შენ ისევ ის ჰებუი ხარ, — მე ქალია
მოშეძალა.

ხედა მაშინ განსხვავდება უმიზეზო მოწყე-
ნილობისაგან, როცა მისში ტკივილი ფერისობა.
ამ ლექსში მეგობრის დაკარგვით გამოწვეული
ტკივილი ღია პრილობისათვის მოჩანს: „შენი
სიურსის ზმები მესმის, ვნახე ობლად მდგარი
ოფი; ზაი, დედამ, თიანეთში მე უშენოდ რა
მინდოდა. სად ხარ, შენი მთების უბე შენი ლექ-
სის შუაით ბრწყინავს. აქნებ უცხო ციხე ქვეშ
დარუხელს, შესახებ ჩვენი მთების წვიმას, რომ
ეს ჰერდი ნატყვიარა გაფორდოს, დავი-
მის...“

„გვარი ლექსები, შინაოფლებელია ობელის.
კებივით ჩვენს ხულებში აღმართულები, არ
გვაწვევენ იმით, ვინც ჩვენი ბედნიერებისათ-
ვის თავი დასდო. მათ უკვდავყოფას იოსებ
ნონეშვილმა არაერთხელ შეაშველა თავისი დო-
ნორა პოეტური ხმა.“

წმინდა, ამაღლებული სიყვარულის რომან-
ტიზებული განცდა თავიდანვე ხარაქიანად არწ-
ულებდა პოეტის მითითებული შემოქმედე-
ბას. ფეი მისი აღმართულების, სიცოცხლისმო-
ყვარების, სიღამათო ტკიპის მიზეზია მიზე-
ზია. ნონეშვილის შთაბრძნული, ნატყვი სატ-
რფილი ღირსია ქადონურ ზარნივით ფე-
რავს, ოქროცურვლობას მხატვებს მის მღელ-
ვარე პოეზიას. ამ ხარადიულ თემს მან არც
ახლა უღადატა. სხვაფერე არც შეიძლებაოდა:
უსიყვარულიდ პოეტი — პოეტი — ჰვარა არის,
მით უფრო, რომ ასევე სიყვარულს ედარა ზედ-
დავს და ჩვენი მგობანი დღედაც ისეთივე მე-
სობება სიყვარულისა, როგორიც თავისი სიკა-
ბუკის გარიტარეზე იყო.

ბოლოწლების ციკლებში სიყვარულით ახში-
ანებულ რამდენიმე ზინებული ლექსი გამოი-
ჩრევა. ოღონდ ეს არის, რომ ისინი ახალ „ნი-
შნისაც“ აფლენენ: რაღაც მსუბუქ სევდას, თუ
მოკრძალებულ სინანულს ვითა დაუდგარი
კრილით ნაშობს. მიუხედავად ამისა, ახალ
ლექსებში მოჩანს ძველებური, ნონეშვილისე-
ბური სიწრფედე და სიწმიდე ფერისობას. მარ-
თალია, პოეტი ხელ უფრო და უფრო ხშირად
ნივის „დავანებული სიყვარულის“ მოხვლა-
ზე. მაგრამ დავანებული სიყვარული ხშირად
ნადრევე უფრო მართობდა, ამიტომ ადრე-
ულზე მეტად თუ არა, ნაღებ ამგზებულად არ
მოქმედებს: „რა სველიანი თვალებით მიმხერ,
რა მშვენიერი ხსელი გქვიან, გულზე თიარა
რად შემომაგზენ, სიუფროს გზაზე რად უშე-
ხედი გვიან“.

უბედურება ის არის, რომ ცხოვრება დაგა-
წვევებულ სრბოლასა მკვებ, ხაგმარისთა აღამო-
ანმა გრძელ გზაზე ერთი წამით ხაღმე ჩაიშუ-
ლოს, ოდნავ შეყვანდეს, შეისვენოს და გათავ-
და: — ხაღმადიოდ დავგვიანებეს სიყვარულმაც
ასევე იცის. ბხიდ დროსავით უღმობელია, ნო-
ნეშვილი დროის სწორედ ამ უღმობელობას
მხატვრის. ასეთია კლდეშამოსილი გრძინობით
გამორჩეული მისი ლექსი „რა უცერად დაქალ-
დი, მავშეი იუაე გუშინ“. ნაზი ქალწულის
უცერი გამოჩენა პოეტს გავაღვლებს მოსე-
ლას აგონებს, როცა ხეხილი ერთხელად ყვავი-
ლებად დადიანებტება და გაყვარებული ფე-
რობს: „ნეტა როდის იფეთია, გუშინ არც კა
ჩანდა, თეთრად შემოჩეთეთა სულში შექად
ჩაღდა“.

სწორედ ასეთი „სულში შექად ჩაღდა“
სიყვარულის მომღერლად დარჩა მგზნებარე და
უბრებელი იოსებ ნონეშვილი. ამტომაც შე-
ინარჩუნა მან ასე სრულად, ასე შეუშქვარად
სიხარულისა და მშვენიერებით ტკიპისის მაცოც-
ხლებელი უნარი. ტყუილად როდი აღმოჩნდა
მის შინაგანად ამღერებელი აფორისტული
ფრანა: „აღმერთი სიყვარულისა თუ გულით არ
იწამე, მამ ამ ქვეყნად რად მოხედე, თავი რად
გაიწამე“.

ბოლო წლების ციკლებში შთაგონებითა და
ოსტატობით აღბეჭდილი არაერთი ხევა ლექსიც
კავლობს. ასეთია გამოჩენილი მეცნიერის ილია
ვეკუასაძის მიძღვნილი „ნატკობს მგობანი“,
მისში კიდევ ერთხელ იჩინა თავი პოეტის უნა-
რმა ადამიანთა და მოკლენათა მკაფიოდ, მოს-
დენილად, გააზრებულად წარმოსახვა-დასახათე-
ბისა.

მაღალი ადამიანური არსობის პოეტურა
ცხადყოფა ლექსი „დარჩა პოეტად და კიდურ
კაცად“, რომელშიც პოეტმა თავისი ზნეობრა-
ვი მარწმხიცი ვეამცრო. უველა, ვინც პარადოდ
იცნობს აეტობს, — ამ უსაყველ, წრფელსა და
უხირობო კაცს, ნამდვილად მუშაინურსა და
სიყვარულს — იგი ბედავს რამდენად ველ-
წრფელია მისი შეგონებისა.

ციკლილია, რომ იოსებ ნონეშვილი, ეს ხა-
თუთი პოეტი და ვულთბილი ადამიანი, უადრე-
ხად მგრძობიარეა ორგულიყოფი გაჩემობა-
დში. მის ამ თვისებას უნდა ვუმაღლოდეთ,
რომ იგი აქტობრად ესაუბრება ყველა ღირს-
შესანიშნავ მოკლენას. მაგრამ პოეტმა მარტო
„ადი მოკლენების“ ვაშაადწერელი როდიო.
როგორც ქუშჩარიტა ღირსობისათვის, ცხოვ-
რებაში დრმადინებულში მოაწროვან პოეტისა-
ოვის, მისთვის სწორად ხაგმარისთა ხელ უწინ-
შეწინა, ხელ პატარა დედალი თუ ფაქტი, რა-
თა მათში რაღაც გაყოფებით უფრო დიდი და
მასშტაბური შეიცნოს. ნონეშვილს აქვს ხში-
ქვბო უნარი ერთი შეხედვით მუცრე ყოფითი
ნოკლენა მიძღვარ შემოქმედებით იმხულხად გა-

ინადოს, განაწივადოს, „გაატაიუროს“, ყვე-
ლას დასახად მადლა შემართოს და ამ მადლა
აწვეულ „მეორებს“ წყალობით რაღაც გაცოდუ-
ბით უფრო დიდი და სავლთისხმი დაგვანახოს.

ახეთი მისი „ორი სპორტული შენახიბი“
თითქოსდა რა „სპორტული სავანია“ რეკონსტ-
რუირებული სტადიონის გახსნა, მაგრამ ერთ-
ნული სპორტული ტრადიციების მატარებელ
პოეტმა ამ ფაქტსაც მათელიშეუღერა სიმაღლი-
დან აფასებს და მას თანამეშველეთა აქტივი-
ზაციის, მათი სულიერი ღრსაშვის სახანად
იყენებს. მისი ფორმულია „უტანი ვართ, მერამ
დღერათმა გაგაანია ქართულდება“. — ნიკო-
ნაილოვი განსაუთრებულობის ქადაგებდა კ-
არ აღქმება, არამედ მტირირაციუკავი სულხე-
ბის ამ გამწვევებულ პათეტურ შეძახლად,
რომელსაც სწორად გაქიოლდენ ბევრად შრა-
ვლირაციოვან მტერთან ბრძოლაში ჩაბმული
ჩვენი მათელი წინაპრები. მათერი სპორტული
შეჭობი პოეტში იწვევს მშაღვარე, დაუფგრო-
მელი ცხოვრების ასოციაციას: „ეს ცხოვრება
ქაღალდი, შეჭობია, შემართება“, ამბობს იგი
და სწორედ ამაში ზედღეს ყოველი „შეჭობის“
შემოქმედებით ძალას:

ეს ცხოვრება წუთისოფლის სტადიონის
სადარია,
დას, ბედთან, როგორც ბერძნობა, თამაში
აქვს აღმანის.
მაშ, მგლეს მტელი მოგდევს თუ კ. თვალნი
ქორებრ ანანთები,
შორს გავშალოთ სიკაბუკის, სინაუქის დიდი
ფრთები.

ასე „შემოატრიადა“ მან ხალქსო თემა და
ერთვრული ნერვების აღწევების, ცხოვრე-
ბასთან მშვედური შერკინების ქადაგებდა აქცია.
„სხვა გამარჯვების ზარებიც რუკავს, ჩვენი ზმა
უფრო შორს ვადასწავდება, დღეს საქართველოს
სქირდება ყველაგან შებმა, შუტევა და გამარჯ-
ვება“. ამ სტრიქონებში დაკონურად მინიშნე-
ბულია უკანასკნელი წლებისათვის დამახასია-
თებელი საზოგადოებრივი ვარემოს შეცვლა სა-
ქართველოში, ის დიდი დამარსველ-მარტანი-
ზებელი მუშაობა, რომელიც ჩვენს რესპუბლი-
კაში მიმდინარეობს და ის აღჭურვაოვანებე-
ლი იმედები, რომელნიც პირველი დიდი გა-
მარჯვებებით არის წარმოქმნილ-გამარტებულა.

ოსებს ნონეშვილის ბოლდერიანდელ ლექს-
თა შორის თავისი მადალი მხატვრულ-შინაარ-
სობრივი დისტებებით განსაუთრებებით გამოარ-
ჩევა ვაწერ. „მხატვრულ საქართველოში“
გახულ წელს გამოქვეყნებული ცყდა „ელადის
ყვავილები“. ეს დრამატოვანი, დაბეჭდილი,
ეპიკური პოეზიის ნიმუშმა პირდაპირ შეხა-
შური ვულუბ ცნებლით და პოეტური გუნებით
აჩიან შექმნილი.

ამ ლექსებში „მედლა“ ერთი ყველაზე შთა-
ბეჭადი პოეტური ქმნილებაა.

ბეჭადი პოეტური ქმნილებაა. მანამდე, მანამდე
ტრადიციული მითოლოგიური ხახხან სარ-
ლიად განსხვავებული ინტერპრეტაცია კოლხის
ახულის რთული ხაზიანობა და მანში მოტყუ-
ბული, შშობლადურ ვარემოს მოწვევებლი, უც-
ხი შხარეს ვადახეწული, ხატრფოგან უღმო-
ბლად მატოვებული ქაღის ტრაველია დაინახა,
ქაღისა, რომელმაც თავისად სავალოდ უვე-
ლადერი ხიყვარულს ანიცვლი, თეოი ხამშო-
ლოც კი. აფრაწვევებლი ხიყვარულით დაკო-
დილმა, მოხიბვლილი, მაგრამ ცრუ და დალა-
ტანი იახონისგან ნაცდუნებმა შედეგამ, თავისი-
ანები მიატოვა, ხიყვარულისა და ბედნიერების
ძიებისა უღეს შხარეს შეთვარა თავი. აი, აქე-
ბან იწვევდა იოსებს ნონეშვილის გააზრებით
შხაყვარ და ზეაად ბერძნებში მოხვედრილი მე-
დღას ტრაველია: „...სხვის მიწაზე ვის ვაუზო-
რია, შენ რად დაგინდობდენ ქაღო, თუ ახე
დამაწი, ბრძელი და კარგი ხარ, ბერძენი რად
არა ხარო“.

ბერძნებმა, ვახანაც ჩვენს წინაპრებს არა
ერთი ხიწვარე, დარბევა, დალატი უწევით,
ქართველებს მართო ოქროს ვერძი რიდი მოხ-
ტაცებს, ისინი აღმანისდაც იბირებდენ, იტა-
კუნდენ. სწორედ ახეთი ბედი ეწია მდღესა.
კოლხის ახული ამ შწარე ბედებმა ჩააფქრა
სახერძნეთში ჩახული პოეტი. „კოლხეთის უვე-
ლასზე დამაწიო ახული, ჩემო ტანწული დო“,
— მიმართავს იგი შორედულ თანამეშაშულდს.

მედღას რეპაბლიტაციის სურვილი მართო
პატროტულმა გრძობამ რიდი წარმოსვდა; პო-
ეტი გერდნობა არსებულ აბტორიულ ცნობებს,
რომელნიც უარყოფენ მედღას მიერ შვალეზის
მშატვრულ-ლიტერატურულ გამოანაკონად მი-
ანისათ. „უარყოფენ შურით და დალატით დევნი-
ლი, მუარველი დღერათი ვერ გდნობდა, და ვინ
უწყის... დაგამებს თუ ჩაგადენინებს ქვეყნად
უბინისი ცოდევა“.

პოეტმა რამდენადმე გამოართლა აბტორისა-
გან დაუშოგავად შერისხული თანამეშაშულე და
სულ სხვაგვარად შეებედა მას:

შეგარქვეს გრძნული, ბორტტი, აესული,
რა აღარ ვიწოდეს ნეტო...
ამ ქვეყნად ყველაზე ბედურლო ახული,
ყველაზე ტანწული დედოგ.

ავტორისათვის დამახასიათებელი სწრაფვა —
ყოველ ფაქტს უფრო ღრმა იდეური და შინა-
არსობრივი ელერა მისცეს, „წყაქვეშა დინე-
მა“ გაუჩინოს და ეპიკური ფაქტის მიღმა ფი-
ლოსოფიურად განსოგადებულა აზრი მოგაწო-
დოს, აქაც თავს იჩინს და ეს ლექსი წარმოგ-
ვლდება როგორც ტრაველია ხამშვილის ქვეყ-
ნის მოლატე აღმანისა, რომელსაც მისი სა-
შობლოს მტრები ვადიბირებენ, შემდეგ კი გა-
ნუეთისავად მატოვებენ და უღეს ვარემოში,

უცხო ხალხში მოხედრალს ცხოვრებას წამუ-
ნით ამოყვრებიუნენ, ბოლოს კი ამ ტრაველიას
ერთადერთ დამნაშავედ მასვე მიიჩნევენ.

სიმშოლური ხაზეების შექმნა, განსწოვადე-
ბელი აწრიათა და აფეაღად ამოსაცნობი ქარაზ-
მულბოით — იონებ ნონეშვილის ნადვი ზერ-
ხია, სწორედ ასეთი ხასიათისაა ლექსი — „ოუ-
რმე ღმერთბიცი ცდებთან ძლიერ“. მთელს მსო-
ფლიოში გაღვრებულმა მამაცურმა ბრძოლამ
სახალხო ოფედლებსათვის, ნადიონადური და
ხოციადური თავისუფლებსათვის, კოლხონუ-
რი და იმერიალისტური ბორკილებს დახამხ-
ბერეად, ზეენ დროში უადრესად მასტაბური
ხასიათი მიიღო. რეპციული ძალებე ურეელი
ხაშუალებებთ ცდალობენ ამ ბრძოლას წაქრო-
ხას, მებრძოლთა ვაჟმტვერებას. ხალხს მო-
სარწღეთა ასეთი დარქის სიმშოლური ხურათია
ამ ლექსში, რომელიც ფანტასტიკურ-მიოლოო.
ვიური ანტურაჟის მიუხედავად, უადრესად თა-
ნამედროვედ უდერს:

ფრმე ღმერთბიცი სცდებთან ძლიერ,
როცა ვითომდა სამართლიანი
მწაერთი ვანსაქეს, დისაქეს, სძლიეს
ღმერთბის ურნი აღამაქეს.
არა სცოდნიათ, რომ როცა სქიან,
სქიან კი არა, — გმირებად ხდიათ!

ხალხსათვის ტანჭული ასეთი გმირია ღმერ-
თებისაგან ცეცხლის მიმტაცებელი, კავკასიონის
მთებზე მოქავეული პრომოეთ. იგი „ღმერთმა
უღმერთოდ აწამა, მაგრამ დათრგუნეა მისი მა-
ინე ვერ შეხლო“:

რამეთუ შენგან ვეშელის გვინვა
ყველა ქარიშხლის ზამ შეყერთათ:
რამეთუ შენვე აქეთ გმირად
ხალხის საქმისათვის მებრძოლი ღმერთთან.

დღეს, როცა „უფრო დეივლება პრომოეთს
ცეცხლი“, ხალხის ხასიყეთოდ მოპოვებულა,
ამალა ხამყარი ძველი ქვეყნის წინაღმდეგ
ხამოლოო იერიშზე გადადის. სწორედ ესაა
ზეენი ეპოქის ყველაზე ნიშანდობლივი მხარე:

შეშმა, შეტევა, ძიებად ახლს
ვიდრე ცეცხლი ზეენ გულში ბორკავს
არ დაიღუნელება გონება ხალხის,
არ დაღამრდება აღამის მიდგმა...

აა, ასეთ აქტუალურ ოფერ ვაწარებადღე,
მბაფრი ხამოქადაქო ლიროის სტაქამდე მიბ-
უხვს პოეტს ერთი შეხედვით მოქაველებული
პრესტორიული მითი და მას ცოცხალი თანამე-
დროვე ისტორიის გასაზრებად იყენებს.

იონებ ნონეშვილს უყვარს კონტრასტული ხა-
ზეები, იგი ზწირად მიმართავს მარქვე დამი-
რებისბრებს, სანაწილდეგო მოკლენათა
შორსგამიწნულ შედარებებს, ანტიფეებს. ასე-
თია ლექსი „კარიპოლისთან“ — თანამედროვე

მრავალმილიონიანი ქალაქის აურსატრი, ტუ-
რისტებისა და მანქანების ვანუწყებელი ნაკა-
დები, რეპტიული ფეიომფრინაჟების ურბის-
წამლები სივილი და უცემა; ღოკოკონი მწეადად
და აურქარებულად რომ მიღოდავს. რა შეუთავ-
სებლობია, რა უცნაური პოლარულიობა! მაგრამ
პოეტი ამ კონტრასტზე უფრო დიდ კონტრასტს
აწეადაშენებულ ძველ ბერძენთა და მათ თანი-
მედროვე ნაშერთა დამირისბირებაში ხედავს:

ვილაც შეხსიათა მიშერს აგად,
ირგვლივ ტურისტების ბრბოა ბრელი,
მე კი ბერეულის შთამომავალს
საღვტ რეზინას ვეაქრება.

ძველებერძენთა მიერ გაღმერთებული გმირი
ბერეულები და ხალხი რეზინის გამყიდველი
თანამედროვე ბერძენი — ისტორიის ხწირად
სწვეფა ასეთი პარადოქსები!
ირონიასთან ფრთად, იონებ ნონეშვილი
ფუმორსაც მიმართავს. მისი ფუმორი ურეულ-
თის უბორბოკა, მახეღლონიერია და ავტოხაა
მოკლენისადმი ვანუკობილებსა გამოსატავს.
ასეთია, მავალითად, ლექსი აადაწედა უნდა ხა-
მაგიერო გადავუხადო ბერძენს“. პოეტს გადა-
უწყებთია: „აქ, პირდაპირ უნდა ვუთქულო და
ხერბით ათახვართ, მედეას ნაცვლად გზას გა-
ვუყულო ერთი ბერძენი ქალი“. მაგრამ „ღმერ-
თი“ შეახსენებს, რომ მან როგორც მწედილის-
მოყვარემ, ეს არ უნდა აკადროს. ხალაღობო-
ხაშუმარო სტრიქონება კობტა ჩუქურთმის ხაზეს
აქლდეენ ამ პატარა ლექსს.

იონებ ნონეშვილის პატრიოტული სულისკვე-
თება, სიყვარული მშობლიური ხალხისა და
ქვეყნისადმი მისი ლექსების დიდზე დიდი უმ-
რავლებობისათვის უმიტრელებს შთამავრებე-
ლი ვრწმობა. იგი თითქმის ყოველთვის ხელშე-
ხაზებად გამოხსვივის. მაგრამ პოეტისათვის ეს
არის არა პლაკატური დიარება; ან ხარეკლამო
განცხადება, არამედ ათილი სიცოცხლის მოთავ-
რი ძარღვი. ამიტომ პოულობს იგი ამდენ უე-
რებს, დეტალებს, შტრიხებს, სახეებს მის გამო-
ხამედანებულად: ამ ვრწმობის გამოსახატვად
პოეტი ერთნაირი წარმეტყველი იყენებს მითო-
ლოგიურ სრ ისტორიულ ცნობებს და თანამედ-
როვე მახლასაც. ეს სწორედა თეაღსაწინოდ მო-
ნანს მის ერთ-ერთ ბოლოდროინდელ ცეკლშიც
„ელაღის ყვავილება“, ამის ნიმუშად ლექსი
„აქაღვანი“ გამოდგება.

ხამეცნიერო ლიტერატურაში საკმაოდ ხარ-
წნულად მოამანთ ცნობა, რომ პედაგოგები
(წინარებერძნული ტომი) ქართველი ტომების
მონათესავე ხალხი იყო. ურეელისი ლეგენდების
მიხედვით, ძველებერძენთა გმირთა-გმირი აქაღვე.
სიც პედაგოგი იყო. სწორედ ამან წაუბიძგა პო-
ეტს დაიწერა ლექსი, რომელშიც შესაძლებლა
გამოეტყობს თავისი აზრი და ფქრება ქართვე-
ლი ხალხის კულტურის სიძველესა და სიმდი-

დრეზე, ამ ხალხს შიდალ საბრძოლო, შრო-
მით, შემოქმედებით ღირსებებზე, რის წყალო-
ბითაც მან ათაწლოვანი ისტორიული გზა გა-
მოიარა და ბედნიერ ამშეოს შეესწრო და ეს
მაშინ, როცა მისი ხნის ხალხები ისე პირწინ-
დად აღიზავენ პირისაგან მიწისა, რომ მათი ნა-
ტამაღლიც კი გაქრა.

პოეტმა მისთვის დამახასიათებელი გამომგო-
ნებლობით „შემოაპარუნა“ ამბავი: „ჩვენს წი-
ნაპრებად სოფლიან პელაგებს, აქნება საბუთაც
ბევრზე ბევრია, მე კი საბუთად ის მწიან ურუ-
ლაზე: აქილევს მტერი ვერ მოერია“. პოეტმა
ვერ უძატივია ამპარტავანი ბრძანებისათვის
მათი „განთქმული“ ვერავლბა. როგორი მწკუ-
რულობითაც მოკლულ იქნა აქილევსი, ქართუ-
ლებსაც ასე ვერაგულად უხწორდებოდნენ:
„შოლოდ დიდატით და ჩახაფრებით შოლოდ
მაპარვით ჰქლავდნენ ქართველებს“. ამ ორი
„ოტრისის“ ერთ დესკნად გაერთაინება ლექს
კრავს არა მარტო კომპოზიციური არტაბებით,
არამედ იდეური მიზანდასახულობითაც:

...დი ვფიქრობ, მტერზე ზეაოდ დაძრული,
მიმნდობი, ქველი, წრფელი, აღლი —
სული ლაზური თუ პელაგური
გინა ქართული სული არ არის...
ათასი ჭრის მტრები გვეციენენ,
ტელმა მშვიდოდ დღე რიდი გვაღიარა,
ბეჭეტში დაწირით აქილევსივით
სულაც სხეულები ჩვენი ხალხისა.

აღმიანთა ბუნებრივი თვისებებია: ხადაც არ
უნდა იყუნენ, როგორადაც არ უნდა იყუნენ,
მიინც თავისი მშობლიური კლთზე ეშხანებათ.
ეს თვისება ქართველებს კიდევ უფრო გაქვე-
თრებულთა აქვთ, შესაძლოა ერთნაირი თვის-
ებადარჩენის იმ უძლიერები ინტაქტის წყალო-
ბით, რომელიც გაბუდმებულმა ისტორიულმა
ძრელებდობამ მათ ეხოლენ გაუშახვალა და
ღრმად ჩაუნერგა. ეს თვისება ა. ნონეშვილსაც
მოხდგამს. უცხოებში ან უცხოეთზე დაწერილი
მისი ყოველი ნაწარმოები, რა ტანრისაც არ
უნდა იყოს იგა, ხეპართველოზე ფიქრით იწყე-
ბა და ხეპართველოზევე ფიქრით მთავრდება.
ახეთია „ეღადის უვაალების“ ცაკლის ერთი
ფინაშენელოვანება ლექსი „ნიხლი ედგმა
ათონს“.

პოეტის ხადარდებელი ერთ მტკივნეულ დი-
ლემათ დახტრიალებს: „უაო, თუ ქართველი
აქით გზას ვიღარ გამოიენებს“ და რომ უზმა-
რებლბისიხაგან „ნიხლი ედგმა ქართულ პტრგა-
მენტებს და წიგნებს“. დარდი ქართული კულ-
ტურის ამ უძველეს და უმიდგრები ერის
დროთაინახან იავარყოფიხა და დაცინებახა,
დედა საქართველოსაგან ხავადალო მრწვეტობ
გამოწვეული, მოხვენებას არ აძლევს მგონან,
ამტომაც ედგრენ ახეთი ხედეიანი ელდეიურთ-
ბით მისი ნატივი ლექსის ხტრეიქნებთ:

ვეშხათსავეს ფერდობს
ხეა ეფინება ნელი...
ამ ხმას უსმენდა ერთ ღრთს
ექვთიმე ათონელი.
ამ ხმას ისეც და ისეც
გიორგი მთაწმინდელმა,
აქედან მშობელ ცისკენ
ფიქრები აიდუნდა...
ამ ხმით ათონიეც ხეჩა
აზქარს ესამდა ტანზე...
ასლა ცით მონაბერი
ეს ხმა გულს სეველით აესებნა.

როცა ეს შინაარსობრივად გამართლებულია,
პოეტს არც ხედვის მხატვრული გამოკლენა და-
ეძრება, არც მწუხარებისა, რადგან ერთიცა და
მეორეც აღმიანის შინაგანი თვისებებია და მათი
პოეტური გამოკლენება მშორად აღმიანის სუ-
ლიერად უფრო აწიფებს. ფიქრისა და მოქმე-
დებისათვისაც უფრო განაწყოებს, ვიდრე უღარ-
დელი მხიარულება. იოსებ ნონეშვილის ლექ-
სებში მშორად შეხედება ახეთ ჩამაფიქრებელ
განწყობებებს და ხწორედ ამიტომაც არიან
იხინი ქართველი მკითხველისათვის ესოდენ
მახლობელნი და გულშიარმწელონი.

იოსებ ნონეშვილის პოეზიაზე მსჯელობისას,
არ შეიძლება არ აღნიშნოს მისი ერთი ნიშან-
თვისება, რომელიც დღეს, ქართულ პოეტურ
შემოქმედებაში მიმდინარე პროცესების ფონზე
ფრიად ხაგულისხმოდ გვეჩვენება: ასლა, როცა
მრავალი პოეტის შემოქმედებაში ღირიცა თან-
დათან ჰქარავს ღრმა შინაარსიანობას და
უპარტებად ვარსობრივად განცდილ, მოკო-
ნების, დროებითი განწყობილებების, თუ შემო-
ხვევითი მოკლენის ხუბიექტივიზებულ გადმო-
ცემათ ეშხანურება, კვლავაც გავისხენოთ ჩვენი
კლასიკური პოეზია, ხადაც ყოველი პირადული
განცდა დიდ მიზნებს და მადალ იდეალებს ეშ-
ხანებულობდა, როცა ღირიცას ყოველთვის აშხი-
თებდა, რომ ლექვემა დანებდა“. ის ჰეორც
„ახლიან“, რომელიც პატრიოტულ, პოლიტი-
კურ ხამოქვააქო, სოციალურ პრობლემატიკას
ეშხანურებოდა და თავისი „შემოიარებთი“ ხა-
სიათის, ნართაულად მომნიშნებელი ფორმის
წყალობით შესაძლოა უფროად ხტრიადა, ვიდრე
პარდლარს ნახარლი ხეტყვა (ხეპარისხი ვაეო-
ხენოთ ილიას „გაწავებულა“, აკაკის „აღმართ-
აღმართ“, ვაჟას „არწივი“).

იოსებ ნონეშვილის პოეზიაში ნაკლებად შეხ-
ვედებით შინაარსიხაგან დაცილი ლექსებს. მა-
რტო პირადული განცდიხა თუ განწყობილებას
შეხვედელი აღწერთ, „ეიწრო“ ღირიცული ტი-
პის ლექსებს, მხოლოდ და მხოლოდ ავტორის
ხისარულს, მწუხარებას, ხინანულს თუ აღტა-
ციებას რომ გვაუწყებენ და ამ გრძობათა აღწე-
რის აქით არაფერი რომ არ იგულისხმება. ეს
მიიტო, რომ პოეტს თეთი პაწია ღირიცულ ლექ-

სმაც კი გარკვეული ამბის, ინფორმაციის, სატოვანი აზრის ჩადებას ცდილობს.

ამ მიზეზის წყალობით იოსებ ნონეშვილს მრავალი ლექსი ბალადური ტიპისა და მას გარკვეული სოფეტური ქარგა ახასიათებს. ამდენად მისი მრავალი ლექსი, მოცულობის მიუხედავად, ან ლირიკო-ეპიკურ ხასიათს ატარებს (გაუიხსენოთ მაგალითად „რქები და ირემი“), ან გულახდილი პუბლიცისტური მომწოდებლობით გამოირჩევა (მაგალითად „გვიყვარდეს საქართველო“), რასაც ასევე დაბრუნებული ა. ს. რი სჭირდება, ანდა თავისი ხასიათით პოეზიას ვაგონებს, ლირიკული ლექსის მცირე ფორმამდე დაყვანილს. იოსებ ნონეშვილს მრავლად აქვს ისეთი ლექსები, რომლებშიც რაიმე პრობლემა ლირიკული საშუალებებით გადაწყვეტილი. ან რაღაც გარკვეული ამბავი და შთაბეჭდილება გადმოცემული, მოგზაურობისაგან აქნება იგი მიღებული, თუ რაიმე სხვა გზით.

იოსებ ნონეშვილის ლექსთა ამგვარი, საუფეთიანობა, გარკვეული „ამბავის“, ლირიკულ ქსოვილში ჩართვა-შაქსოვა პოეტის ლექსალური სტილის დამახასიათებელ მომენტს წარმოადგენს და მძაღლ ოსტატობას მოიხსოვს. ამიტომ არის, რომ ლირიკული და ეპიკური საწუისების ორგანული შერწყმა. შეხამება ერთი მცირე ზომის ნაწარმოების ფარგლებში უფელა პოეტს როდი ძალდს: ამას სათქმელის მადარი გააზრება და პოეტური ბერძების სათანადო მიხადება სჭირდება.

იოსებ ნონეშვილის ლირიკა იმიტომ არის საზოგადოებრივად აქტუალური, დროსთან დაკავშირებული, ხალხის ფართო ფენების ფიქრისა და განწყობილებების გამომხატველი, რომ უც.

ველოვის მკვეთრი, ნათელი იდეური შინაარსის მატარებელია და „სახალხო წარმომადგენლობისკენ“ ისწრაფვის, ამაშია ნონეშვილის როგორც პოეტის ერთ-ერთი მთავარი ღირსება, რდენლაც ასეთი ტიპის მგონებს „პოეტა ტრიბუნის“ პირობითი ტერმინით ნათლადდენ.

უოველ ზელოვანს, რომელსაც პასუხისმგებლობის მძაღლი გრძნობა ამოძრავებს, განუწყვეტლავ აწვადებს კითხვა: შესძლო თუ არა მან ისე სრულეყო იდეურ-მხატვრულად თავისი ქმნილება, როგორც ეს ქვეშაობატ ზელოვნებას შეეფერება. ეს საკამენტალური კითხვა აწვადებს ნონეშვილსაც:

...და თუ სულ ისე ვერა ვთქვი,
ისე, როგორც ვულს სურდა,
ჩემი გრემი და ველათი
ნუ გამიგებენ ცუდად —
მე მათი ღელავით ველევედო,
მათი მზე მწიყავდა მუღამ...

აქ მგონის ის სადიცარო მოჩანს, მისი პოეზიის ის წმიდათა. წმიდა, რასაც მან თავისი ნათელი მუზა და ნაყოფიერი ცხოვრების ორმოცა წელი შესწირა: საქართველოს დაუბინადარი ზედა, ქართველი ხალხის რუქრობი მზე.

მართალია, ამ წერილში მხოლოდ პოლს ხამი წლის მანძილზე დაწერილ ლექსებს შევეხეთ, მაგრამ მათში არანაყოლებ კარგად მოჩანს იოსებ ნონეშვილის მთელი ქარდმეგარი, ხალხი და ზეყარიელი შემოქმედება, ქართული საბჭოთა პოეზიის ეს უხვად მხშიოიარე რტო, დეადი თანამედროვეობით ამეტყველებული, პოეტურად შთაგონებული და მამულიშვილურიდ მგუნებარე.

ზოთა მალაპოკონი

მეგობრობა გზად და სიღად

მსოფლიო ლიტერატურის ისტორია ანახავს მრავალ ფაქტს, მათ შორის — საქმაოდ დრამატულუბასაც, როდესაც არა თუ ლიტერატურული მიმდინარეობანი, სკოლები, დაჯგუფებანი, არამედ ცალკეული შემოქმედნიც ვარკვეულ შემოქმედებას ახდენდნენ სხვა ხალხების მწერლობაზე, ზოგჯერ მათს საზოგადოებრივ-პოლიტიკურ ცხოვრებაზეც კი, ან, პირაქათ, თვითონ სესხულობდნენ დიდ შემოქმედებით იმპულსებს სულიერად ახლობელი ამ ერების ცხოვრებასთან და კულტურასთან შეხებისას. საქმარისაა გავიხსენოთ თუნდაც ბაირონი და საბერძნეთი, ან ვოტეე და იტალია, ან პოლონელი ეველინი პანსკას და ინორე დე ბალზაკის სიყვარული, რის შედეგადაც დიდ ფრანგ რომანისტს საფრანგეთ-პოლონეთს შორის ეკონომიური ურთიერთობის განვითარების იდეებიც კი აღუძრა.

მსგავსი მაგალითებით მდიდარია საქართველო და მომძე საბჭოთა ხალხების ლიტერატურულ ურთიერთობათა სფეროც.

მეგრე ევტუშენკოს ერთ თავის ლექსში ნათქვამი აქვს, რომ საქართველო „რუსული მუზის მერეც სამშობლოა“. ეს სტრიქონი თავისებური პოეტური პერაფრაზია დიდი რუსი კრიტიკოსის ბენარონ ბელინსკის წერაობის „ლერმონტოვის ლექსების“ (1841) შემდეგობ ადგილობა: „საოცარია, კავკასიას თითქოს წილად ზედა ყოფილიყო ზვენი პოეტური ტანანტების აყვანი, მათი მუშეების შთამაგონებელია და გამოწვევითენია, მათი პოეტური სამშობლო“. ამის დაწერისას ბელინსკის მხედველობაში ჰყოფდა XIX ს-ის 20-იან-30-იან წლებში საქართველოში მყოფი პუშკინი, ლერმონტოვი, გრიბოედოვი და აქვე ვაღმოსახლებული დეკამისტები, რომელთა შემოქმედებასაც სამშრეთში ყოფნამ, ქართულა თემამ, ქართულ ანტილივინციასთან, ამ ხალხის ძველთაძველ

კულტურასთან შეხებამ წარუშლელი კვალი დაანია. ვავიდა დრო, მოელი საუკუნე და მეტოც, და დიდი რუსი კრიტიკოსის ამ ხიტყვებმა ახდენილი წინსწარმეტყველების ელერადობაც შეიძინეს. თითქმის ასი წლის შემდეგ, სხვა დიდი რუსი შემოქმედი, მაქსიმ გორკო „ზარია ვოსტოკისადმი“ 1931 წელს გამოგზავნილ წერილში იტყვის: „ოქვენი ქვეყნის დიდებულმა ბუნებამ და თქვენმა რომანტიკულმა სიტუაქიემ — სწორედ ამ ორმა ძალამ მომცა ბიძგა, რომ მაწაწაღიდან ლიტერატორი გავმზადარიყვი“. დაბლოებით ამავე პერიოდში, ოდნავ ადრე, დაწერს პოეტი-ტიბუნე ვლადიმერ მაიაკოვსკიც თავის ცნობილ სტრიქონებს ლექსში „ვლადიკავკაზი-თბილისი“ (1924): „როგორც ფეხი შემოვდგა კავასიაში, მე გამახსენდა რომ ქართველი ვარ“, ხოლო სხვაგან მიმართავს თავის მშობლიურ სოფელს — მაღდაღს: „ოქვენი ვაღი მაქვს, მაღდაღის ზეცავ“.

პარალელი რომ უფრო სრული იყოს, აქვე გავიხსენოთ ალექსანდრე გრიბოედოვის სიყვარული ნინო ჭავჭავაძისადმი, რომელიც მწერლობა თავის ტრაგიკულ დაღუბვამდე მცირე ხნით ადრე შერთო ცოლად. ბევრი დიდი მხატვრული მანაფორმა ვარად, მას განუზორციელებელი დარჩა საქართველოს და შოთელ ამერკავკასიის ხამურტეო აღორბინებას ვეგმები.

და გავიხსენოთ ისიც, თუ რა მდიდარი, მრავალმხრივი, დიფინიშენელოვანი მოვლენებით იყო აღზავსე ქართულ-რუსული, ქართულ-სომხური, აზერბაიჯანული, უკრაინული და ა. შ. ლიტერატურული ურთიერთობის, ურთიერთ შეგაუღწის, შემოქმედებითი თანშეგობრობის თვალსაზრისითაც ის საუკუნეწახეტიანი პერიოდი, რომელიც საქართველოს თემისადმი მიძ-

დღეიდ პუშკინის ლექსებს თუ ბ. ბელინსკის ზე-
მოადინებულ სტრქონებს ამორებს ვ. ვეტუ-
შენკოს 1978 წელს დაწერილ ლექსებდ, რომ-
ლის შესახებაც ამ წერტილის დასაწყისში ვუკონ-
და ლპარაკი: გავიხსენოთ მხოლოდ მთავარი
მოვლენები და საბედეები: ევროპული, და კერ-
ძოდ, რუსული პოეზიადან რომანტიზმის წესი-
ქრა ქართულ მწერლობაში, რომლის ბრწყინვა-
ლედ წარმოადგენლებაც აღქმანდრე ქავიავა-
ქემ, გრაგოდ ორბულიანმა, განსაკუთრებით კი
— ნიკოლოზ შარათაშვილმა ბოლო მოვდებს
გაქვავებულ, დოგმატური, უკვე უსიცოცხლო
ორნამენტებით შემოვლილ ამბოხველურს პოე-
ზიის გავლენას და მშობლიურ ლიტერატურაში
დაამკვიდრეს ევროპეისში, ამ სიტყვის სახე-
თესო გავებით: ქართველ სამოციანელთა, ანუ
„თერჯდალელთა“ მოძრაობა, რომელიც ქა-
რისხალით შემოქრა ქართულ ლიტერატურ-
რულ და საზოგადოებრივ ცხოვრებაში, რომლის
უდიდეს წარმომადგენელთა — ილია ქავიავა-
ძის, აკაკი წერეთლის, ნიკო ნიკოლაძის, ვიორჯი
წერეთლისა და სხვათა — მსოფლმშენებლობა
რუსული რევოლუციურ-დემოკრატიული მოძ-
რაობის ბედადების ადრეაი შემოქმედებით ჩა-
მოყალიბდა; ამ პროცესის დოგაქურბი დოგაქარ-
გინება — კრიტიკული რეალიზმის დაფუძნება
ქართულ მწერლობაში; XIX საუკუნის ბოლოს
რუსეთის სოციალ-დემოკრატიული მოძრაობის
ამბოხლობა და საქართველოში შარქსახტული
იდეების დამკვიდრება, „მესამედ დახას“ ჩამოყა-
ლიბება, რომელიც რევოლუციურ-მარქსისტუ-
ლად განწყობილი მოღვაწენი, მწერლები და
კრიტიკოსები შედოიდენენ; ევროპისა და რუ-
სეთში მემდინარე ლიტერატურულ პროცესებ-
დადამ იღებდენ აგრეთვე სათავეს ქართული
ლიტერატურის ისტორიის სხვა მნიშვნელოვანი
მოვლენებიც: „ციხტერუაწილთა“ ლიტერატურ-
რული გაერთიანება, დუბურისტ-ლუგებების
ჩგუფის შექმნა, პროლეტარული მწერლობის
ასოციაციის ჩამოყალიბება და ა. შ.

და რა სასიკაიდლო სახელები მოიხსენიება
მათ შორის, ვინც ამ საუკუნეხავეებს პერა-
ოდში თავისი შემოქმედებით, პირადი კონტაქ-
ტებით, მოღვაწეობით უწყობდა ხელს რუსულ-
ქართული ლიტერატურული ურთიერთობის
განვითარებას, კეთილმწყურდენი ამჟღესებით
პარობებდა თავისი მხრითაც ქართული ლი-
ტერატურის ახალ-ახალ წარმატებებს ან თავის
ღვაწლს ხელებდა რუსული საზოგადოებისათვის
ჩვენი ქვეყნისა და მწერლობის გაცნობის საქ-
მესი გრიზოდოვი, პუშკინი და ლერმონტოვი,
ბელინსკი, ჩერნიშევსკი, დობროლიუბოვი და
გერცენი, გოგოლა, ნეკრასოვი, ტურგენევი,
ჩეხოვი და ტოლსტოი, გორკი და მიაკოვსკი,
ესენინი, ბაღმონტი, პესტერსკი, სიმენოვი, ტა-
ხონოვი და მრავალი სხვანი

ბოლო სხვა მოძმე ხალხებთან ლიტერატურით
და ურთიერთობანი?
მხოლოდ ტეშმარტი ძმობას მოწვევებულ
ხალხებს ძალდობ ჩაუქრად, უღამაზეს ხან-
თელ-საქმეულად დანიონ ბედთა ისეთი უცნა-
ური გაღაქვარდინება, რომ მეორე მამულად
მოღებულ უქრანის მიწაზე პოვა თავისი აღ-
ხასრული ქართული პოეზიის მშვენივამ დეათ
გვრამიშვილმა, ხოლო საქართველოს თვალწარ-
მტაც მთიანეთში გარდაიცვალა შესანიშნავი
უქრანელი პოეტი ქალი ღუხია უქრანეა, რომ
მელხაც გუგუთენის სიტყვები: უქრანელად რომ
არ დავხაღებულაყვი, ქართულ ქალისას ვი-
ნატებდით.

საუკუნეთაგან ნაწრთობი მეგობრული ურთი-
ერთობები აჯავიანებთ ქართულ, სომხურ და
აზერბაიჯანულ მწერლობას, რომელთა საუკუ-
თესო წარმომადგენელი, ძველთაგანვე მოყო-
ლებულნი, ხმლითა და კაღმით ერთობლივად იბ-
რძოდენ საქართო მტრების წინააღმდეგ და
გულმმურვადებთ ადვივებდენ თავიანთ ხალხებ-
ში ურთიერთსიყვარულსა და კეთილმეგობლო-
ბის შადლ აღვალებს. ჩვენ, სამივე მოძმე
ხალხს, ჭარ კადეც იაკობ ცურტაველიდამ, დი-
ვით ხახუნციდამ და ნიზამი განწევიდამ მომ-
დინარე ამ მეგობრობის ერთ პაროვნებაში გავ-
ხადებულნი რელიგია-სიმბოლოც ვუყავს — პო-
ეტო საათწოვა, რომელიც თბილისში ცხოვრობ-
და და სამივე ენაზე — ქართულად, სომხურად
და აზერბაიჯანულად თხზვდა სიყვარულისა და
მეგობრობის ლექსებს.

ამ სქემატურად მონაზული მოვლენების მი-
ხედვითაც თვალხანინთ ხდება მდიდარი პალიტ-
რა საბჭოთა ხალხებთან საქართველოს ლიტერა-
ტურული მეგობრობისა, რომლის ახახვის ამო-
ციანის წინაშე იღვა ქართული საბჭოთა ენციკ-
ლოპედია ჭარ კადეც მისი შექმნისა და სიტყვა-
ნის შედგენის პეროდიში. ეს იყო ენისა და ლი-
ტერატურის რედაქციის ერთ-ერთი უმნიშვნე-
ლოვანესი მონაწი, რადგანაც, უპირველეს ყოვ-
ლისა, მეგობრობა და სიყვარული თავისთავად
იყო და არის უმადლესი იდეალი, მარადილი
სიეტო და ხლამაზე კაცობრობის ისტორიის
განვითარების ყველა ეტაპზე. ამ მონის გან-
ხორციელებისათვის რედაქციას რესპუბლიკის
ფართო ლიტერატურულ-სამეცნიერო საზოგა-
დოებრიობაზე დაუძღვობით, კრძოდ, საზოგა-
დოებრივ საწყისებზე მოქმედ სამეცნიერო საბ-
ჭოებისა და სექციისა მეუყრობით უნდა გამო-
ველიანებინა ყველა ტერმინი და მასალა, რომ
მელხაც ძალდდა ენციკლოპედიური თანრის
ჩარჩოებში მოცევა და მეთხველისათვის წა-
რდღვინა ესოდენ აქტუალური ლიტერატურუ-
ლი მეგობრობის თემა, რად თქმა უნდა, ქარ-
თული ლიტერატურის მემართებით განსაკუთ-
რებული აქციენტო.

ჩვენს ლიტერატურულ სიტყვაწიში განწედა

ხრულიად ახალი ეპოქები: „ქართული ლიტერატურის განვითარების კერები“, „ქართული ლიტერატურის უცხოელი მკვლევარნი და მთარგმნელები“. მოკლე რეპუბლიკაში ლიტერატურის ამხსველ სიტყვანებშიც განდა სხვა ენციკლოპედიებთან შედარებით სრულიად ახალი სახელები ან, უკვე ნაცნობ ტერმინ-სტატიებში — სრულიად ახალი ფაქტები და ცნობები, რომლებიც ქართული ლიტერატურასთან ურთიერთობის თემაზე უკავშირდებოდნენ. ამიტომ, ლაპარაკია უნიკალურ ტერმინ-სტატიებზე ან უნიკალურ ინფორმაციაზე ტრადიციული ტერმინ-სტატიების ჩარჩოებში, რომლებსაც შეათხველი, ქართული საბჭოთა ენციკლოპედიის გარდა, სხვა ენციკლოპედიებში ვერ წააწყდები.

ამ მიმართებით ჩატარებულმა მუშაობამ საგრძნობლად შეცვალა ჩვენთან ლიტერატურის განხრით უცხოური და საკავშირო მხალის შეფარდება ამ უკანასკნელის გარდას ხარჯზე.

როგორც ცნობილია, უკვე გამოსულია ქართული საბჭოთა ენციკლოპედიის ოთხე ტომი, ქსე-ს მთავარი სამეცნიერო რედაქციის პირთვალშია კიდევ სამი გამოსაღებული ტომი, რომელთაც გამოსაცემი პროცესების სხვადასხვა სტატიის გადაცემა. ხელ შეასაღებნი მოიცევენ ტერმინ-სტატიებს „ანიდან“ „ნარის“ ჩათვლით, ამდენად, ქვემოთ, როცა მიმოვიხილავთ ქართულ და სხვა ენციკლოპედიების სტატიებს, ცხადია, ლაპარაკი შეიძლება ვეკონფუს მხოლოდ ამ გამოსაღებული მასალებზე. ე. ი. სტატიებზე ასე „ანიდან“ „ნარამდე“, რომელთა ავტორები არიან შესატყვის დარგთა და საკითხების წამყვანი ქართველი სპეციალისტები.

დიდი საბჭოთა ენციკლოპედიაში არ არის სტატია ძველი რუსული ლიტერატურის ძეგლის „ღინარას“ შესახებ, მაგრამ ქართული საბჭოთა ენციკლოპედია სათანადო აღვილს უთმობს XIV-XV საუკუნეთა მიჯნაზე დაწერილ ამ ანონიმურ მოთხრობას, რომელიც დიდი ხიმამითობით და თანაგრძნობით წარმოადგენს XII-XIII საუკუნეთა, ანუ თამარ მეფის დროინდელი, საქართველოს ხინამდივლის. ამ ტერმინს უკავშირდება სტატია ნიკოლოზ გუძის შესახებ, სადაც მის შემოქმედებასთან დაკავშირებული ყველა სავალდებულო ძირითადი ცნობა გარდა აღნიშნულია, რომ გუძი მუშაობდა რუსულ-ქართული ლიტერატურული ურთიერთობის საკითხებზეც; ამ სფეროში მისი მნიშვნელოვანი ნაშრომია „ამაჰაი საქართველოს დედოფალ ღინარას შესახებ“, რომელშიც მკვლევარმა გამოკვლია თამარ მეფის შესახებ არსებული ქართული ლეგენდების რუსულ ძეგლში გადამუშავების ფაქტი.

რაც ძველ პერიოდს შეეხებო, აქვე უნდა აღვნიშნოთ ქსე-ს სტატია ნიჰამი განჭევის შე-

სახებ, რომელშიც ქართული ლიტერატურის ურთიერთობის ქართულად XII-XIII საუკუნეების დროინდელი პლასტიკის წამოწყების საშუალება მოგვცა. აქაც, ბევრი სხვა ენციკლოპედიისაგან განსხვავებით, ჩვენთვის საინტერესო კუთხით განაგრებოდა განხილული პოემა „ნიჰამი განჭევი“; ამ პოემაში ნიჰამი ადვარის თბილისის ლაშაზ ხანსაზე, უმღერის მეფერასობას ქართველი, აზერბაიჯანელი და სომეხი ხალხებისა, რომელნიც გაერთიანებული ძალებით აღუდგნენ წინ მტრის ჭარბის ამირაჯყასისაზე შემოსვლას. ეს თემა ნიჰამი პირველმა დაამუშავა აღმოსავლეთის პოეტთა შორის და მას დაუძველდებარა კოლორიტულად დახატული პერსონაჟების ბედაც; ერთმანეთს შეაფლდა აზერბაიჯანელი დედოფალი ნუშაზე და ქართველი მეფე და მშობლიური თავარი მედიქ დაავლი, მათ მხარდაშია აბაძილა სომეხი სარდალი შარგენიჰის შემოქმედებას კარგად იცნობდა ქართული XII-XIII საუკუნეების ქართველი საზოგადოებრიობა. მისაღმი ინტერესი არ შენელებულა შემდეგაც; XVII საუკუნეში განდა ნიჰამის პოემის ახალი ქართული რედაქციები. ამ საუკუნის ცნობილი ქართველი პოეტი ნოდარ ციციშვილი „პრძენთა-პრძენად“ ახსენებს მას.

სიტყვანის ზემოაღნიშნული განყოფილებიდან „ქართული ლიტერატურის განვითარების კერები“ თბილისისა, გელათისა თუ დავით გარეჯის გარდა, ათონის (საბერძნეთი) ივერთა მონასტრისა, პალესტინის ივერთა მონასტრისა თუ ულუმბოს (ოღიშის) გვერდით, გამიხსნულია აგრეთვე სტატიები — „სტარხანი“, „ღინან-გარაღი (პეტერსბურგი)“, „მირჯაოროლი“, „მოხკოვა“.

სტატია „სტარხანი“ უკვე გამოქვეყნებულია ქსე-ს პირველ ტომში. მასში ამ ძველი ქალაქის ისტორიის, გეოგრაფიული მდებარეობის, მრეწველობის დარგების, მოსახლეობის შესახებ ცნობების გარდა ქართველი მეათხველი ამოკითხვა მასაც, რომ „XV-XVIII საუკუნეებში სტარხანზე გადიოდა საქართველოდან მოსკოვისაკენ მიმავალი გზა. სტარხანში დროებით შეჩერებული თუ ხამულად დასახლებული ქართველი მწერლები აქ ნაყოფიერ ლიტერატურულ საქმიანობას ეწეოდნენ. სტარხანში მნიშვნელოვანი ნაწარმოებები შექმნეს არჩილ მეფემ, შ. ზარიაშვილმა, ო. ქობულაშვილმა, ვახტანგ VI-მ, ნ. ორბელიანმა, ზ. ვახაშვილმა, ა. ამილახვარმა, შ. ზაგრატიონმა და სხვ. სტარხანში არიან დაკრძალულნი ვახტანგ VI, თეიმურაზ II, ტ. ვახაშვილი, ვაიოხ რეტიკორი“; გაცნობა ყოველივე ამას ქართველი მეათხველი და წამსვე მოზოლოფი და ახლოხველი გახდება მისთვის ეს ძველი სტუმართმოყვარე რუსული ქალაქი.

ასეთივე გრძნობებს აღძრავს მეათხველში

რა ვახდა რუსული და ქართული კულტურის, მწერლობის კონტაქტები.

აღუქმანდრე გრიბოედოვი ქართული ლიტერატურული საღონების მუდმივი სტუმარი და იქ გამართული სებახასის მონაწილედ იყო. დიდი ხანმოკლე აზრიც ენიჭებოდა იმას, რომ ეს გამოჩენილი რუსი მწერალი ქართველ მოღვაწეთა პანთეონში განისვენებს, ყველა ქართველს წმინდათა-წმინდა აღვალზე — მთაწმინდაზე. ეს ფაქტი გრიბოედოვის შესახებ სტატიის დასაწყისშივეა აღნიშნული. იქვე აღნიშნულია: რომ 1822 წლიდან გრიბოედოვი თბილისში მსახურობდა, დაუახლოვდა მოწინავე ქართულ საზოგადოებრიობას, განსაკუთრებით ალექსანდრე ჭავჭავაძის ოჯახს, 1828 წელს ცოლად შეირთო მისი ასული ნინო; ალ. ჭავჭავაძის ვარდა მეგობრობდა ქართველი ინტელიგენციის თვალსაჩინო წარმომადგენლებთან—გრიგოლ ორბელიანთან, გიორგი ერისთავთან, სოლომონ დავაშვილთან; გრიბოედოვის სახელთანაა დაკავშირებული გაზეთ „თბილისეც ვედომოსტის“ გამოცემაც, სამაზრო სკოლების გახსნაც, თბილისის საჯარო ბიბლიოთეკის დაარსების ცდაც. „სურათი რუსული ბავშვის“ შექმნაც. მასვე ვაჟოვანის აღა-მამად-ხანის მიერ დანიჭებული თბილისის განახლების პროექტი; საქართველოსთანაა დაკავშირებული გრიბოედოვის მსატყურელი შემოქმედების საგრძნობი ნაწილი: „მეზავების წერილები“, ლექსი „იქ, სადაც რბის აღაზანი“, პოემა „მეფედიონი“, ურავმენტობა დაუთარგმნებელი ტრაგედია „ქართული დამე“, გეგმა ტრაგედიისა „რადისტი და ზენობა“, შემოწახულია ცნობები, რომ „ეგი ჭეცისაგან“ პირველად ალ. ჭავჭავაძის სახელი წარმოუდგენიათ, ხოლო შემდეგ — დიდი მშენებარმოთარის პეტრე ბაგრატიონის ძმის რომან ბაგრატიონის სახსლშიც (ეს ცნობა არის აგრეთვე სტატიაში რომან ბაგრატიონის შესახებ). სტატიის ბიბლიოგრაფიულ ნაწილში რეკომენდებული ლიტერატურადიან აღსანიშნავია პრაფ. ვ. შადურას წიგნი „გრიბოედოვი და საქართველო“.

ამ რუს მწერალთა ბრწყინვალე პლეადაში, რომლებშიც ამ თუ იმ სახით მოახდინეს გავლენა ახალი ქართული ლიტერატურის დაკვირვება-განვითარების პროცესზე და თავადვე განიცადეს გავლენა ქართულ კულტურასთან შეხებისაგან, იყვნენ პუშკინიც და ლერმონტოვიც. აგრეთვე პოეტი-დრამატისტი კოშუბლბეკე-რა. ქვე-ში გამოადგენილია სტატიები კოშუბლბეკეზე და ლერმონტოვზე.

1821 წელს ცარსმისაგან დევნილი კოშუბლბეკერი თბილისში ჩამოვიდა, სადაც სახეობაწინაო დიდი დაუახლოვდა აქ მყოფ ა. გრიბოედოვს, გაიცნო ქართველ მოღვაწეებს, აღტაცებული იყო საქართველოში (ლექსი „ხეობა აფერსი მე არ მარჯუნა“ და სხვ.); შემდეგ კოშუბლბეკერს ციხესა და შორეულ ცაშირშიც

არ დავიწყებია საქართველო (პეტრე პუშკინი და ქსენია“, 1822, და სხვ.).

ლერმონტოვის შესახებ მეფის მთავრობამ ლერმონტოვი საქართველოში გადმოსახლა, სადაც კახეთში, წიფვაროდის დრაგუნთა პოლკში გააწვეს. პოეტმა საქართველოში 8 თვე დაშუა (1827 ოქტომბერ-დეკემბერი); გაიცნო ქართველ მოღვაწეებს, საქართველოს ბუნებთან, თავისებურებას უცოდა, ხალხურმა სიტყუარებამ მასზე წარუშლელი შთაბეჭდილება მოახდინა. ლერმონტოვის შემოქმედება მჭიდროდ დაუკავშირა საქართველოს, რომელიც პოეტის შთაბეჭდილების წყაროდ იქცა (ლექსები „ქართული ბიჭურა“, „თერგოს ხაზქერბი“, „პეიშანი“ და სხვ.); პოემა „მწირობი“ მოქმედების ფონზე ხომ საქართველოში. 1829 წლიდან ლერმონტოვი „დემონის“ სიუჟეტზე შეშოობდა; საქართველოში გადმოსახლების შემდეგ მან ძირფესვიანად გააღაწეა პოემის ადრინდელი რედაქციები, გამოიყენა ქართული ლექსები, შექმნა ქართული ქალბ — თამარის სახე. მისი შემოქმედებისადმი დიდ ინტერესს იჩენდნენ ქართველი რომანტიკოსები; გრიგოლ ორბელიანი (თარგმანი „მთანი მალანი“), ვახტანგ ორბელიანი, ნიკოლოზ ბარათაშვილი; ეს ინტერესი კიდევ უფრო გამაძაფრდა 60-იან წლებში, ლერმონტოვის თხზულებები ინტენსიურად ითარგმნებოდა დიდი ქართველი მწერლების აკადი წერეთლის, ილია ჭავჭავაძის, ვუა-ფუხაველასა და სხვათა მიერ, ხოლო საბჭოთა პერიოდში ლერმონტოვის თითქმის მთელი შემოქმედება ითარგმნა ქართულ ენაზე. მისი მოქმედებები არის შთაგონებული ქართველ კომპოზიტორთა ნაწარმოებებიც: ო. თაქთაქიშვილის სინფონიური პოემა „მწირო“, ა. ბალანჩიშვილის ბალეტო „მწირო“, ლ. ცინცაძის ბალეტო „დემონი“ და სხვ. ბიბლიოგრაფიაში ლერმონტოვის შესახებ სხვა წიგნებს შორის რეკომენდებულია ო. ანდრონიკაშვილის „საქართველო ლერმონტოვის შემოქმედებაში“ და მ. ბარათაშვილის „ლერმონტოვი ქართულ ლიტერატურულ კრიტიკასა და თარგმანებში“.

წვერ ზემოთ უკვე აღვნიშნეთ ბელინსკის განმარტებაში კავშილის დიდმნიშვნელოვანი როლის შესახებ რუსე მწერლებს შემოქმედებისათვის, რომელიც ქსენის შესატყვის სტატიაშიცა მოყვანილია. აქვე აღნიშნულია, რომ ბელინსკის ნაშრომებით აღზარდნენ არა მარტო რუსე მწერალთა, კრიტიკოსთა და შეთხვევითა თაობები, არამედ სხვა ეროვნებათა მოწინავე მოღვაწეებიც; ილია ჭავჭავაძე, აკადი წერეთელი, ნიკო ნიკოლაძე და სხვა „თერგადამოუღებელი“, აგრეთვე შემდგომ თაობათა ქართველი მოღვაწენი ბელინსკის გავლენას განიცდიდნენ და მის ნაწარმებს შემოქმედებოდა იყენებდნენ წმობილფორა კულტურის პროგრესისათვის. ასევე ვერცნიან ილუბრა და პირადი ურთიერთ-

ბა ავადმირებდა ზეგრ ქართულ მოღვაწეს ზერცენმა ვიაცკაში ინახულა ვალანსაღებელი და მომავალად ა. დღადმევილი. მასთან განსაკუთრებით ახლოს იყო ნ. ნიკოლაძე, რომელმაც ზერცენის თხოვნით 1865 წელს „კოლოკოლში“ „როსნიელის“ ფსევდონიმით გამოაქვეყნა რამდენიმე სტატია. ზერცენი დიდ პოპულარობას სარგებლობდა ქართულ მოსწავლე ახალგაზრდობაში. დემოკრატიული ფურცლის „კრებულს“ (1871) პირველსავე ნომერში დაიბეჭდა ზერცენის „ეტიმი კრუბოვის“ თარგმანი. 1912 წელს ქართული ფურცელ-გაზეთები ფართოდ გამოეხატა ზერცენის დებადების 100 წლისთავს; 1914 წელს გაზეთ „შრომისა“ ვრცელად წერდა დაიბეჭდა ზერცენის ცხოვრებისა და შემოქმედების შესახებ. სტატიის ბიბლიოგრაფიულ ნაწილში მოთხოვნილია პ. დუდუშაურის წიგნი „ზერცენი და ქართველი საზოგადოებრიობა“, საქართველოს ზეგრი თავანის მცემელი და მოწაფე ჰუაფა დობროლიუბოვსაც. განსაკუთრებული სიყვარულით სარგებლობდა იგი ქართველ სამოციანელთა შორის. ი. ჭავჭავაძემ თავისი ფურცლის „საქართველოს მამების“ პირველსავე ნომერში, 1868 წელს დაბეჭდა დობროლიუბოვის სტატიის „შენა ალექსანდრე ვაჟაყვი და მისი ქადაგების“ თარგმანი. ქართველი მოღვაწეები გაცაცებით კითხულობდნენ და თარგმნიდნენ დობროლიუბოვის უბუბლიცტურ-კრატკულ წერილებს. სტატიაში წარმოდგენილია კონკრეტული ცნობები დობროლიუბოვის ლექსთა ქართული თარგმანების შესახებ ჯერ კიდევ 1866 წლიდან მოყოლებულად.

XIX საუკუნის მეორე ნახევარში და XX საუკუნის დასაწყისში, შემდეგ კი განსაკუთრებით საბჭოთა პერიოდში ლატერატურული ურთიერთობანი ქართველ და სხვა საბჭოთა ხალხებს შორის კიდევ უფრო გაცხოველდა. ამ პერიოდების ურთიერთობათა სათავეებთან იღვინენ მხატვრული სიტყვის ისეთი კორიფები, როგორც არიან მირზა ფათალი ახუნდოვი, რომელიც 1878 წელს ვარდაცივლად თბილისში და აქვე დაკრძალული, მაქსიმ გორკი, ავტოქ ისაყიანი, ვლადიმერ მაიაკოვსკი. ურველ მაგაზინზე ქართულ საბჭოთა ენციკლოპედიის გამწაღებული აქვს სტატეები.

სტატიაში ახუნდოვის შესახებ, რომელიც ურვე გამოხლულ მეორე ტომშია მოთავსებული, ნათქვამია, რომ 1834 წლიდან მწერალი თბილისში მუშაობდა. აქ ეწიარა რევოლუციურ-დემოკრატიულ იდეებს, ურთიერთობა მქონდა მისი დროის მოწინავე ადამიანებთან, მათ შორის, კავკასიაში გაღმოსახლებულ დეკაბრისტების, აქვეა ცნობა იმის შესახებ, რომ ახუნდოვის კომედიები ცალკე წიგნად პირველად თბილისში გამოიცა: რუსულ ენაზე — 1858, აზერბაიჯანულად — 1859. ქართულად ახუნდო-

ვის კომედიანი („დენქორანის ხანის პირველად თარგმნი ავად წერეთელმა (დაიბეჭდა 1898). ეს პუნა ამავე წელს წარმოადგინეს ქართულ სცენაზე.

ავტოქ ისაყიანი ხალხთა მეგობრობის შთაგონებული მომღერალი იყო. ლექსში „თავისუფლების ზარი“ (1906) მუნიციპალიტეტისა და მისი. სის ხსებით მან სიმბოლურად წარმოადგინა ქართველი და სომეხი ხალხების შიშობა-მეგობრობა. 1906 წელს ისაყიანმა გამოაქვეყნა მოთხრობა „შაქრი ვალიშვილი“, რომლის გმირი მეფის თვითმწყობელობის წინააღმდეგ შებრძოლი ქართველი ვლდებია. 1937 წელს გამოიცა მწერლის პირველი ნაწარმოები „ქართველი მეგობრის სიმღერა“, რომლის სიტუეტური ქარგა განახლებული საბჭოთა საქართველოა, ლიტმოტეა — ქართველი და სომეხი ხალხების მეგობრობა, საქართველოს უძღვნა ისაყიანმა აგრეთვე ლექსი „თამარის სიმღერა“ (1948), წერილები და სხვ.

მაქსიმ გორკი პირველად 1891 წელს გამოეგზავრა საბჭოეთისკენ და იმავე წლის 1 ნოემბერს თბილისს წამოაღწია. აქვე მოეწყო იგი მუშად ამიერკავკასიის რკინიგზის სახელმწიფოში, თბილისში გორკი პირველად დუკავინოვად რევოლუციურ პროლეტარიას, რამაც გააღმწვეტი ჩოლი ითამაშა მისი მსოფლმშედელოების ჩამოუღებუბაში. 1892 წლის 12 სექტემბერს თბილისში, ვაჟულ „კავკასში“ დაიბეჭდა მისი პირველი მოთხრობა „შაქარ ზუღრა“. 1928-29 წლებში გორკიმ საბჭოთა კავშირში იმოგზაურა. იგი საქართველოსაც ეწვია ხელახლა. მოგზაურობის შთაბეჭდილებანი ასახა ნარკვევაში „საბჭოთა კავშირა“. სტატია გორკის შესახებ განსაკუთრებით უხვადან ბიბლიოგრაფიულ ნაწილშია აღტურალი მწერლისა და ქართული მწერლების ურთიერთობის ამსახველი ლატერატურით.

სტატიაში მაიაკოვსკის შესახებ პოეტის შემოქმედებითი ბიოგრაფიის ამსახველი ანოტაციის შემდეგ ზანგასმითა წარმოდგენილი ცნობები იმის შესახებ, რომ საქართველოში დებადებულმა და ვაზრდილმა მაიაკოვსკიმ კარგად იცოდა ქართული ენა. შემდეგში მან რამდენჯერმე იმოგზაურა საქართველოში (1914, 1924, 1926, 1927). ქართული თემა წარმოინდა მის ლექსებსა და პოემებში „როსტის ფანჯარა“, „ვლადიკავკასია-თბილისი“ (1924), „რევნს ახალგაზრდობას“ (1927), „მეჭიკია“, „თამარი და დემონი“, „მეყვარს“ და სხვ. სტატიაში აღნიშნულია, რომ მაიაკოვსკის შემოქმედებამ გარკვეული გავლენა მოახდინა ქართველი პოეტების ს. ჩიქოვანის, ა. მირცხულავას, კ. კალაძის, ი. აბაშიძის და სხვ. პოეტისაზე; საქართველოში მულე ინტერესს იჩენდნენ მისი პოემებისადმი, რომლის თარგმნი დაიწყო პოეტის სიციცხლე-შივე; თარგმნიების პირველი კრებულები და-

ბეჭდი 1931, 1935, 1940 წლებში; აქვე ცნობა, რომ მიაკოვსკის სახელი ეწოდა მის მშობლიურ სოფელ ზაღდადს, სადაც 1911 წელს დაარსდა პოეტის სახლ-მუზეუმი. ბიბლიოგრაფიაში რეკომენდებული წიგნთაგან ლიტერატურული ურთიერთობის თემას ეხება ლ. ასათიანის „ელდამერ მიაკოვსკის საქართველოში“, ვ. ლაფტარაშვილის „მიაკოვსკის საქართველოში“ და „მიაკოვსკი და საქართველო“.

აქვე უნდა მოვიტანოთ ქსე-ში მოთავსებული ცნობები სტატიიდან, რომელიც ეხება შესანიშნავ რუს პოეტს სერგეი ესენინს: საქართველოში უკოფა [1924-25 წლებში] ესენინისათვის ძლიერა შთაბრძნების წყარო გახდა; აქ მან შექმნა 80-ზე მეტი ნაწარმოები, რომლებსაც მის შემოქმედებაში თვალსაჩინო ადგილი უჭირავთ. ტ. ტანიძესთან, პ. იაშვილთან, ვ. ვაფრინდაშვილთან და სხვა ქართველ მწერლებთან შემოქმედებითა თანამშრომლობამ კიდევ უფრო გაუმტკიცა ესენინს ინტერნაციონალიზმის გრძნობა, რაც გამოვლიანდა ლექსებში „საქართველოს პოეტებს“ (1925), „კავკასიაში“ (1925) და სხვ. აქვე უნდა აღვნიშნოთ ოვანეს თუმანიანიხაღმა მიძღვნილი სტატიის გულბილი სტრიქონებიც, სადაც ნათქვამია, რომ მწერალი ქართველი და სომეხი ზღაპრების მეგობრობის თავდადებული და მჭვრეტელი დაშვებული იყო, ქსე-ში ფართო ადგილი ეთმობა მწერლებს და ლიტერატორებს, რომელთაც წვლილი შეიტანეს ქართული ლიტერატურის კვლევის, პროპაგანდისა და თარგმნის საქმეში.

ლიტერატურულ ურთიერთობათა, ლიტერატურული მეგობრობის თემა ისევე მრავალწახნაგოვანი, მრავალღანაანი და ამოუწურავია,

როგორც თავად თემა მეგობრობას, როგორც მეგობრობა თავად. ამიტომ ძნელია, მით უმეტეს, ერთი წერილის ფარგლებში ჩაიტიო და სრულად, უკველმზრივ განიხილო ისეთი დღემნიშვნელოვანი თემები, როგორცაა ქართული და მოძვე ერების ლიტერატურული ურთიერთობანი, ან მოძვე ზღაპრთა ენებზე ქართული ლიტერატურის თარგმანისა თუ კვლევის საქმე. მუნებრივია, ვერც ჩვენს წერილში მოხერხდება და ამოწურავად გვეთქვა ყველაფერი. საკონვენსაციოდ მხოლოდ ჩამოთვლა თუ შეიძლება, ისიც ნაწილობრივ, იმ სტატიებისა თუ პერსონალებისა, რომელნიც ზემოთ არ გვიხსენებია და რომლებშიც აგრეთვე წარმოდგენილია ლიტერატურული ურთიერთობების შემცველი ცნობები. ეს სტატიები ეხება გამოჩენილ მწერლებს, მთარგმნელებს, მკვლევართ: კონსტანტინე ზალონტს, ივანე ნოვიკოვს, პ. პერკოვს, ვ. გოლდვეცს, ნ. ზაზოლოცკის, ვახილ აბაევს, მუჰომინ ამინზაღებს, ჰამიდ არასლის, პეტლა ახმადუღინას, სიმონ მაბაევსკის, აბა ყულიაღა ბაქისანოვს, ანდრეი ბელის, ვლადიმერ პენუშევიჩს, გიორგი ბესთაუფს, ალექსანდრე ზესტუყევიშვილისს, პეტრუს ბროკვას, იუზას გრაიონანს, ზორის გაპონოვს, ევგენი ევტუშენკოს, მიხეილ ლუკონინს, მამედ რამიზს, ალექსანდრე მეიერიოვს, ალექსანდრე ნავროცკის, ვაზესს, ვაგიფს, ტერმინებს: აზურბაიჯანის ლიტერატურას, აშუღს (აშუღურ პოეზიას), „აშუღუ-უარბის“, ბაქოს ქართულ თეატრს, დადგენის ახსნ ლიტერატურას და მრავალ სხვას.

ეს სტატიები ქართული საბჭოთა ენციკლოპედიის მრავალსტატიიან კრიალოხანში გამოჩნეულ ღამაჲ მძივებად გვიჩანს.

კომუნის კრიტიკული წერილები

ცნობილია, რომ ტიციან ტაბიძე, როგორც პოეტი, უწრადღეებს იქცეოდა ახალი, ორიგინალური, თვითმყოფადი და ფართოდ დამტყვი სახეებით; ხოლო როგორც ლიტერატურისა და ხელოვნების მკვლევარი, ტიციანი ასევე გამოაჩნეოდა ახალი და ორიგინალური აზრებით და მიგნებებით, რომლებიც წინ სწევდნენ ქართული ლიტერატურული აზროვნების განვითარების საქმეს; ტ. ტაბიძის წერილები, ქართული ლიტერატურის რომელ უბანსაც, ან რომელ შემოქმედსა და ოსტატსაც უნდა ეხებოდეს, დღესაც ცოცხალია და ანარჩუნებს თავის აქტუალობას. ეს წერილები თავმოყრილია. ტიციან ტაბიძის თხზულებათა მეორე ტომში. ამ წერილებსა და ებეებს შორის განსაკუთრებულად მნიშვნელოვანია „ნიკო ფიროსმანი“.

ტიციანის მიწილ, ნიკო ფიროსმანმა, ამ „გადვიებულმა ვოლითმა ფერძო მავიური ძალა საღებავებისა, წიაღარავის გამრხეთქა მასში დაგუბებულმა გენიამ, რათა მადლითა და ნიჭის ცეცხლით მოერწყო ჩვენი დროის საქართველოს მხატვრობის უამირა მიწა“.

მიმოხილავს რა ფიროსმანის სურათებს, ტიციანი გვარწმუნებს, „რომ ეს დიდი ჭურჭელი, სახვე მარანი, გამწვევი ქორწილი, დღეობები, რთველი, ქარვის ღვინო და თვალისმომჭრელი ნატურმოკრტები სურათის მოკონება და ყოველდღიური ხანძახობა ფიროსმანისა, აქ მოცემულია მთელი კახეთის მარაქინობა, იმ კახეთისა, რომელზედაც პოეტო წერდა: „ომი და ღზინი კახისა მოხაწონია კაცისა“.

ამ შემთხვევაში ფიროსმანი შეიძლება ნამდვილი ილუსტრაცია იყოს ილია ჭავჭავაძის შემოქმედებისა: „ნიკო ფიროსმანი საღებავებით იძლევა იმას, რასაც ილია იძლეოდა ძლიერი სიტყვით“. ხაინტერესო მარაღვლია, მაგრამ არასებობს უფრო ვამბდული მარაღვლიც: ცნობილი მხატვარი სერჯო სუდგენის ნიკო ფიროს-

მანს ანგავსება ქოტონ. მეთოთხმეტე საუკუნის გენიალური იტალიური მხატვრის შემოქმედებაში ფიროსმანის მხვავების აღმოჩენა — ეს საგულისხმო და დამაფიქრებელი ამბავია.

ტიციან ტაბიძე სამწერლო ასპარეზზე გამოსვლისთანავე თავიანთ სცემდა „ოთარაანთ ქვრივისა“ და „მგზავრის წერილებს“ ავტორს, რომელზეც ნამდვილი ომი გამოუცხადა ფეოდალურ კარნაქტილობას და არქაისტულ სტილს; მან სათავე დაუდო კრიტიკული რეალიზმის უაღრესად მძლავრ მდინარებს.

ტიციან ტაბიძე განსაკუთრებით ხაზს უსვამდა ილიას მოღვაწეობის მრავალმხრივობას; ილია უშეღვან ცდიდა თავის თავს — წერდა ტიციანს, — ის იყო პოეტი, ზეღებრისტი, დრამატურგი, პუბლიცისტი, უწრნალიტი, მეცნიერი, რეჟისორი, ფინანსისტი, ორატორი, ისტორიკოსი, და კიდევ რამდენი სხვა, და ამიტომ არის, რომ ჩვენ დღესაც არ ვიციტრომელ დარგში ვეძიოთ მისი ნამდვილი სახე. მაგრამ ერთი რამ ცხადია, და ეს მადლიანი თემა ახალი გამოკვლევებისათვის: მეტბრამეტე საუკუნეში ქართული პროზა შექმნა ილია ჭავჭავაძემ და დღეღვის მისი პროზა არ არის დამღეული“.

ეს აზრი ტიციან ტაბიძემ 1922 წელს გამოთქვა ამ ხანში და ცოტა უფრო ადრეც ქართულ პროზას იშვიათი ოსტატები მოეგონენ შალვა დადიანის, მიხეილ ჯავახიშვილის, დ. ქიანელის, კონსტანტინე გამსახურდიასა და სხვა ხაზით. მაგრამ ყველა ამ მწერლის მასწავლებელი დიდი ილია ჭავჭავაძე იყო. ეს თვით ზაზა განაცხადეს თავიანთ წერილებში.

ილია ჭავჭავაძისაგან დავალეუღია არა მარტო მწერლობა, არამედ უწრნალიტიცაც. ტიციან ტაბიძის დაკუთრებით, ხაზი მეოთხედი იმ ხიტყვებისა, რომელსაც დღეს ხმარობს ქართული უწრნალიტიცა, ილია ჭავჭავაძის შექმნილია. ერთი სიტყვით, ამეცნობებზე სადღენდ

საქართველოში, ილიამ კიდევ მოგონა, კიდევ შექმნა და თავისი სისხლით კიდევ დაჰკირა“; ეს ღამეა სიტყვები როდია, არამედ სინამდვილეა, რაც ტიციან ტაბიძემ თავის წერილში, „ლილია ქაჭავაძე“ ასე წუნტად დაასახუთა.

ფურცის ცალკეული კრიტიკოსები, რომლებიც ამტკიცებდნენ ვაჟა-ფშაველას არა ჰყავდა არც წინაპრები და არც მემკვიდრე დარჩენილია. ტიციან ტაბიძეს ეს აზრი გაუგებრობად შიარნდა. და მართლაც, ვინა თვით ვაჟამ არ დაასახელა თავისი წინაპრები. მხედველობაში მავს ლექსი, რომელიც მან დავით გურამიშვილის ხსოვნას უძღვნა:

შენ ხეშო წინაპრებდო,
უფიერფასესო პაპაო!

ამ მავთურა ვახალებს შემდეგ ძალიან იოლი ზედაა ვაჟა-ფშაველას და დავით გურამიშვილის პაპადღებებს მოძებნა და ფარდა ეხდებოდა ვაჟას განდევნილობისა და განყენების ლეგენდას, — წერს ტიციანი, და თუშეა იგი არ ასახელებს უველა მოტივს, სადაც ერთმანეთს ხედება ეს ორი პოეტი, მაგრამ მთავარ ხაზებზე ეს მიუთითებს; აქედან ერთია — ერთვნილი, მეორეა — ხალხური ფესვები; სწორედ ეს ორი რამ აერთებს და ანათესავებს დავით გურამიშვილსა და ვაჟა-ფშაველას. ეს საკითხი დაწერილებით არის განხილული ტიციან ტაბიძის წერილში „დავით გურამიშვილი და ვაჟა-ფშაველა; ჩვენ აქ მხოლოდ იმას ვიტყვით, რომ, ცხადია, ვაჟა-ფშაველა კარგად იცნობდა სხვადასხვა ფილოსოფიურ მოძღვრებებს, მაგრამ არცერთ ფილოსოფიურ სკოლას არ ეუფუნოდა; იგი აუთგენიალური მხატვარი და შეხანიშნავი მთაზროვნე და თავის დამოკიდებულებას ვარე სიყაროსთან პოეტური სახეებით გამოხატავდა. ნაწილად მდებარე შემთხვევაში მისი ნაწარმოებები მშრალი ფილოსოფიური ტრაქტატები იქნებოდა და არა დიდი ზელოვნება.

ტიციან ტაბიძის ღრმა დაინტერესებულად ქართული ზელოვნების საკითხებით ნათლად შეტყველებს წერილი „შეპირია ფალიაშვილი“. აქ ავტორი ამბავებს ქართული მუსიკის ისტორიას ღრმა ცოდნის და საუვედურს გამოსქვამს იმის ვამო, რომ პოლომდე არ არის ნაპოვნი ის ძილი, რომელიც ქართულ ხალხურ მუსიკას სხვისგან ანსხვავებს.

ტიციან ტაბიძის აზრით, მუსიკაში დიდი ნაცდი არ უნდა იყოს კაცი, რომ სვანურ მზის ამოსვლის საგალობელს „ლიდეში“ ცხროდებს ვაგნერის „ნიბელუნგები“ და სერიაბინის „პრომეთეს“ ზიმნი. ერთი გადმოცემის მიხედვით, გამომჩენილი რუსი ფილოსოფოსი ელადიშერ სოლოვიოვი სპეციალის წინ ამბოვდა „ლიდე სიმღერას, როგორც ესპატოლოგიას“.

ტიციანის აზრით, ფალიაშვილი ეუთვნის მხოლოდ მუსიკოსთა იმ რიცხვს, რომელთა

მიმართ ვერასოდეს იტყვი დაბერდაო. „როდესაც ფალიაშვილი, სავითოდ სრულქმნილ მუსიკას ვისმენ — ამბობდა ტიციანი, — ამ მამის ნებადებსა ლექსის წერის სურვილი“. წერალიდან ჩანს, რომ ტიციან ტაბიძეს უფრო შეტად ის მუსიკალური ნაწარმოებები მოსწონდა, რომელშიც ადამიანური სევდაა ჩაქსოვილი.

ტიციან ტაბიძე ახამარტო ქართულ მწერლობასა და მხატვრობაზე წერდა, არამედ იგი ხშირად ეხებოდა რუსულ და ევროპულ ლიტერატურასაც და ზელოვნებასაც. ამ მხრავ განსაკუთრებით აღსანიშნავია მისი წერილი ალექსანდრე პუშკინზე. ტიციანი იხსენებს ნ. გოგოლას სიტყვებს: „პუშკინი მხოლოდ ერთ-ერთი მომღერალია კავკასიის; ის მთელი სულითა და გრძნობით ეტრფის მას. ის გადღენილია და გაუთხლები მისი საუცხოო არეთი, სამხრეთის ზეცილი, მშვენიერი საქართველოს წალოტებელი და ყირიმის დიდებულა დამეპიეთა და ბაბილონი. მაგრამ მისი უყანასენელი პოეტი, რომელიც დაიწერა ამ დროს, როცა კავკასია და იმალა მისგან მთელი თავისი შრისხანე დიდებით და ბრძანებელი მწვერვალებით და პოეტის რუსეთის გულში, მის ჩვეულებრივ ველებში ედამირა, მიეცა თავის თანამემამულეთა ცხოვრებისა და ყოფის ღრმა გამოკვლევას, — ეს პოემები უველას არ აკვირვებდა იმ ნათელი და დამარბავებელი გულადობით, რითაც სუნთქავდა პუშკინისათვის უველაფერი, სადაც ეს გამოჩნდება იალბურე, მთიელები, ყირიმე და საქართველო“. ამიტომ ამბობდა ტიციანი: „არცერთ პოეტს ქვეყანაზე არ დაუწერია უფრო მეტი ვატაცებით და სიყვარულით მეგობრობის გრძნობაზე, როგორც რუსთაველმა და პუშკინმა დასწერეს“. დაბა, პუშკინმა პირველად შეიტანა რუსეთის პოეზიაში საქართველოს ბუნებისა და ყოფის სურათები; პუშკინის ლექსებს ქართველი პოეტები მისივე სიუცხლებში თარგმნიდნენ.

მეორე ტომში მოთავსებულა მრავალი სიან, ტერესო და საგულისხმო წერილი. ერთი მათგანია „უხევედრეა მთავრობისათვის“. როგორც ცნობილია, მთავროსევი ქუთაისის გიმნაზიაში სწავლობდა. ტიციანმა სწორედ აქ გაიცნო იგი, მალე დამეგობრდნენ კიდევ. ტიციანის ვადმოცემით, მთავროსევი „შეხანიშნავად ცურავდო რიონში და შეშტო-კრივიში კარგი დამტყმედი იყო“. აღალია და მართალი, პრინციპული ბევი იყო. ამიტომაც უყვარდა იგი გიმნაზიელებს. 1913 წელს ტიციან ტაბიძე მოსკოვის უნივერსიტეტის სტუდენტად ჩაირიცხა; ეს ეს დროა, როცა რუსეთის ლიტერატურაში დიდი ვარდატებები ხდებოდა, „სამოლოშიმე კარგავდა თავის მენვეტო ძალას“; „ამ დროს მოსკოვიში მთავროსევი, — ვითხოვლობთ ტიციანის მოგონებაში, — უველაზე ნათელი პოეტური ფეგურა იყო ქაბსოვს საღამო, რომელიც ვაიმართა

პოლიტექნიკურ მუზეუმში, საკმარისი იყო მია-
ყოფსკო გამოსვლიყო და რამდენიმე ლექსი წა-
ეცითა, რომ მისი მემკრძალი საზე იარაღს
აურევინებდა მოპირისპირებს. მათაოვსკის დი-
და პოეტური ძალა აღფრთოვანებას იწვევდა
ხალხში". ტციანი მიაყოფსკის სახით ახალი
ეპოქის დიდ პოეტს ზედავდა და მისი მოქალა-
ქეობრთვი და პოლიტიკური პოეზია დროის ძა-
ხალად მიაჩნდა. მიაყოფსკი იყო სიახლუ და რე-
ვოლუცია რუსულ პოეზიაში. დაუღაღავ ტრა-
ხუნს, როგორც ტციანი ამბობს, „არდარჩენია
ამ ქვეყნის ვალი, პოეზიისთვის ბრძოლებს ვინ
მოსთვლის, მას ღვეის მქონდა ფეხი და შკლავი“.

ტ. ტახიძის თხზულებების მეორე ტომი იხუ-
რება წერილით „რუსთაველის თეატრი“, რომ-
მელშიც კარგად არის ახსნილი, თუ რამ შეუწ-
ყო ზელი „რღვევას“ გამარჯებას. ეს იყო ნამ-
დვილად გრანდიოზული სპექტაკლი; მუზღაურის
არტემ ვოდეუნის როლს უშანჯი ჩხეიძე ასრუ-
ლებდა, ზოლო კაპიტან ბერსენევის — აკაკი ხო-
რავა ანსახიერებდა. ყველა მსახიობი, ვინც კი
სპექტაკლში მონაწილეობდა, მაქსიმალურად
ავლენდა თავიანთ არტიკულ შესაძლებლობას.
და ისეთი შთაბეჭდილება იქმნებოდა, თითქმის
ისინი ნამდვილი მონაწილენი იყვნენ პეტრო-
გრადის ქარიშხლიანი დღეების.

ზენ, თბილისის უნივერსიტეტის სტუდენტე-

მი იმ სპექტაკლს კოლექტიურად ვესწრობოდი
და შინ ვბრუნდებოდი აღზნებულნი და გატა-
ცებულნი ამ შეხანიშნავი ხანახაობით. შემდეგში
სშირად შევხვედრავარ დიდ მსახიობს აკაკი ხო-
რავას, ჩემი უახლოვის მეგობრის — ალიო ზი-
რცხულავას ბინაზე და გამიმხელა სტუდენტო-
ბის პერიოდის შთაბეჭდილებები მის კაპიტან
ბერსენევეზე. „— ჩემთვის, როგორც მსახიობი-
სათვის, — თქვა მან, — უდიდესი ბედნიერებაა,
თუ რაიმე შევძლებ ახლავარდობას. არასოდეს
დამავიწუდება ჩემი მასწავლებლების ხატუვები:
თუ ტაშმა გაგატაცა, უმეველად გადაჭარბებ
და დამარცხდები კიდევ. მაყურებელმა არ უნ-
და აგრძნოს, რომ როლი დავისწავლია, თორემ
მარცხს ვერ ასცდები“. ტციანს სწორედ ამ
თვალსაზრისით შეავს დახსიათებული სპექ-
ტაკლ „რღვევაში“ მონაწილე მსახიობები. მისა
აზრით, სპექტაკლის ესოდენ დიდი გამარჯება
გამირობებულაა არამარტო პიების აღფრთა ში-
ნარისით, არამედ იმიითაც, რომ აქტიორები
დრმად იყვნენ შეტრილნი ატორისა და როლის
სულისკვეთებაში.

ტციანს ტახიძემ ზედადარი ლიტერატურული
მეშვეიდრობა დატოვა — ლექსები, პოემები,
წერილები, მოგონებები, ნარკვევები. ქართულ
საბჭოთა ლიტერატურის ისტორიაში მისი ხა-
ხელი სამარადეაოვად უკვდავი იქნება.

ქურნალ „მნათობის“ 1979 წლის ნომრების შინაარსი

მითონავი წიგნი

- სახელმწიფო გამარჯვებულთა ვლი. № 2.
- ნოქოვურ-თბილისური სადამოცხე. № 4.
- ჩვენი მეზობელი, ქმედითი ადგილდოვია. № 8.
- მწერლობა და კონსტრუქცია. № 10.
- ახალი წლი, ახალი ამოცანების ბაქნაზე. № 12.

მითონავი წიგნი, რომანები, ნარკვევები

- ანდრონიკაშვილი ზორბი — ორი მითონავი. № 12.
- ანთაძე მიხეილი — პურის მარცელი. მითონავი. № 8,9.
- ახაიშვილი შოთა — მითონავები. № 9.
- აკურავა დავითი — გამოცდის წინ. მითონავი. № 7.
- ახელდიაანი ვახტანგი — მითონავები. № 3.
- ბარუჯიანი სერგეი — მითონავები. თარგ. ნინო ხაშკიაშვილი. № 12.
- ბუჭულაძე ალექსი — საზმარი. მითონავი. თარგმ. თამარ ანდლელაძემ. № 10.
- გაბაიანი ნიკოლოზი — ნოქელები. № 11.
- გახულონი მედიტონი — ზამთარი. მითონავი. თარგმ. მ. ცხოვრებოვამ. № 10.
- გოგეშვილი ჭანო — ვილი. მითონავი. № 5.
- გუნაშვილი მიხეილი — ნაყინი. მითონავი. თარგმ. გ. წამალაშვილი. № 10.
- იოსელიანი ოტია — შავი და ცისფერი მდინარე, რომანი, წიგნი მეორე, № 2, 3, 4, 5, 6, 7, 8.
- კახიანი ზურა — მისი ხსიათი. მითონავი, თარგმ. ბესიკ ხარანაულმა. № 10.
- კახანიძე გურამი — მითონავები. № 5.
- კობერიძე კარლო — მწერები. მითონავი. № 6.
- მარტაშვილი დანი — როცა კაცი კვდება. მითონავი. № 7.
- მებრძული ჭემალი — შარშანდელი ზაფხული. ნარკვევი. № 3; შეშერული მითონავი მითონავი. № 4.
- მიშვილიძე რევაზი — მითონავები. № 3.
- მუჭირაშვილი ბეგლარი — როგორ მომკლეს ფაშისტებმა. მითონავი. № 2.
- პაპუაშვილი ვიორგი — შტრელი ცილი. თავი რომანიდან. № 2, 3.
- ყაფუვი ანატოლი — ჩილა და ძაბილი. მითონავი. თარგ. მერა ცხოვრებოვამ. № 5.
- რურუა ილია — მთის რაიონის პრებლები. ნარკვევი. № 4.
- რუხია ვრიგოლი — ნოქელები იალილებიდან. № 8.
- სამხარაული ზოდომონი — მუზობლები. მითონავი. № 9.
- ტაბატაძე კარლო — ანთება. მითონავი. № 4.
- ქეთელაური ზულხანი — ზაფხულის ცხელი დღეები. რომანი. დასასრული. № 1.
- ქობია ჭემალი — ტრამალების სევიანი სიმღერა. მითონავი. № 6.
- უკერიძე ივანე — გამოცხადება. რომანი. № 9, 10, 11, 12.
- ჩარანიძე როდანი — ეამი მიმწუხრისა. მითონავი. № 12.
- ჩოქელი გოდერძი — მითონავები. № 1.
- ძუგუევი ვიორგი — უკანასკნელი ათბვი. მითონავი. თარგმ. ბესიკ ხარანაულმა. № 10.
- წოქელაური მარინე — მითონავები. № 7.
- ხერვანი მირონი — შენ ათანათო, კარგი ხარ. ნარკვევი. № 1, 2.
- ქილაშვილი ქეთევანი — ფეხდემული მითონავი. № 3; გული... ტალი. მითონავი № 6; მთავრის მოსახლე. მითონავი. № 5. დღისით, მზისით... № 12.
- ჩოხანიძე შავა — ვადარმენილი პენიხი. მითონავი. № 4.

ლექსები, პოემები

- ამაშივე რაყელი — ლექსი. № 11.
- ამრამიშვილი მანანა — ლექსები. № 3.
- აფიშვილი ნოდარი — ლექსები. № 1.
- აღმაწიშვილი გივი — ლექსები. № 5.
- ამასყელი რეზო — საქართველოს კომკავშირს. ლექსი. № 11.
- ამისუღაშვილი შალვა — ლექსები. № 2.
- არაბული მადათერა — ლექსები. № 4.
- არაბული იმედა — ლექსები. № 5.
- ასაყვი რევაზი — კოსტა ზეთაგორის ხმა ოჩაიკოში. ლექსი. თარგმ. ვრ. ჭულუზიძემ. № 10.
- ასაყვი ნუგზარი — ორი ლექსი. თარგმ. ვრ. ჭულუზიძემ. № 10.
- ბაღდაყის აღიზანტასი — მე ვხეუკავ თვალებს. ლექსი. თარგმ. ხუტა ვაგვამ. № 8.
- ბაშივე რაყელი — მონოლოგები. ლექსი. № 7.
- ბედიანიძე დალია — სიყვარული ქალაქის ფონზე. ლექსები. № 6.
- ბერიაშვილი ბერდია — ლექსები. № 6.
- ბუქიშვილი თედო — ლექსები. № 4.
- ბობოხიძე კალე — ლექსები. № 12.
- ვახრაიანიძე ნელი — ლექსები. № 8.
- ვაფევი — ორი ლექსი. თარგმ. ზესე ხარანაულმა. № 10.
- ვახტანგ ვახლი — ლექსები. № 5.
- ვიგაური გიორგი — ლექსები. № 5.
- ვიგინიშვილი ოფერა — ლექსები. № 3.
- ვიოთე იოჰან ვოლფგანგი — ფუსტი. ვაგრძელმა. თარგმ. ვიორგი ჭორჩანელმა. № 6.
- ვინაშვილი მიუელა — ლექსები. № 3.
- ვორგანელი ვახტანგი — ლექსები. № 1.
- ვუღიაში ზემიდი — ორი ბალადა. თარგმ. შ. ამისუღაშვილმა. № 11.
- დანელია მათუ — ლექსები. № 1, ლექსები. № 9.
- დანელია რევაზი — ლექსები. № 11.
- დავებრაშვილი თამარი — ლექსები. № 3.
- დიავუბიძე იანინა — ლექსები. თარგმ. ხუტა ვაგვამ. № 8.
- ვაყელი იონა — ლექსები. № 9.
- ზანგური ოლია — ლექსები. № 8.
- თოთაძე ლალი — ლექსები. № 8.
- ივარდავა დილარი — რტოები არ იმსხვრევიან. პოემა. № 6.
- ივასყევიანი იაროსლავ — ლექსები. თარგმ. მიხეილ ქულიაძემ. № 12.
- ისქია ჭეშაძე — ლექსები. № 7.
- იკუშაძე თენგიზი — ლექსები. № 4.
- იკუშაძე ილია — ლექსები. თარგმ. რ. ჩეთიძმა. № 10.
- იკუშელავა ბონდო — ორი ლექსი. № 4.
- ივტიანიშვილი ეშარი — ოთხი ასაკი. ლექსი. № 12.
- კოდლავეი ვერხანი — ქუდის სიმძიმე. ლექსი. თარგმ. ვრ. ჭულუზიძემ. № 10.
- კუხიანიძე ზურაბი — ლექსები. № 12.
- ლუბანიძე მურმანი — ლექსები. № 7; ლექსები. № 12.
- მაკდაფერშიძე მიუ — შთაბრძნა პირდაპირ შიშის. ლექსი. თარგმ. თამარ ერისთავმა. № 1.
- მარგინი რევაზი — ლექსები. № 9; ლექსები. № 10.
- მაღლონიი აღფონსახი — ლექსები. თარგმ. ხუტა ვაგვამ. № 8.
- მაფეკობე ზიტა — ლექსები. თარგმ. ხუტა ვაგვამ. № 8.
- მარტინიტიბი მარცელიუსი — ლექსები. თარგმ. ხუტა ვაგვამ. № 8.
- მარტინიტიბი იუსტინიანი — ლექსები. თარგმ. ხუტა ვაგვამ. № 8.
- მაკვარიაანი ია — ლექსები. № 3.
- მეფელიტიბი ედუარდისი — ორი ლექსი. თარგმ. ხუტა ვაგვამ. № 8.
- მირნელი მირიანი — ლექსები. № 1.
- მარგინი კოსტა — სიბერე. ლექსი. თარგმ. მამუკა წიკლაურმა. № 10.
- მინელიშვილი სერგო — ორი ლექსი. № 10.
- ნადირაძე კობა — ლექსები. № 2; ლექსები. № 5.
- ნარბანიძე ხილოვანი — ლექსები. № 5.

- ნეშხიძე კახიკონი — ლექსები. № 7.
 ნეშვირიძე შურადი — ლექსები. № 2.
 ნიგარაძე ენვეტი — ლექსები. № 12.
 იორჯონიძე იზა — ლექსები. № 2; ლექსები. № 6; ლექსები. № 11.
 პლიევი ილია — ორი ლექსი. თარგმ. ბესიკ ხარანაულმა. № 10.
 პუშკინი ალექსანდრე — ორი ლექსი. თარგმ. კოლაუ ნადირაძემ. № 6; კვლავ ვინაშლევ. ლექსი.
 თარგმ. კოლაუ ნადირაძემ. № 9.
 რუხია ვრიგოლი — ლექსები. № 7.
 საიათნოვა — ლექსები. ანერბაიკანელიდან თარგმ. ზეზუა მუდღვა-შვილმა. № 8.
 ხახოია შია — ლექსები. № 3.
 სულაბერიძე ლადო — ლექსები. № 2; ერთი დღის სიყვარული. ლექსი. № 4; კანონის წიგნი.
 ლექსი. № 10; მარტოხა. პოემა. № 12.
 ფატომა ვაჟაძე — ლექსები. № 7.
 ფოცხვილი შორისი — ლექსები. № 1.
 ფუხაევი ალექსანდრე — ორი ლექსი. თარგმ. მამუკა წიკლაურმა. № 10.
 ფშაველიშვილი ნატო — ლექსები. № 3.
 ფხოველი ქარტი — ლექსები. № 5.
 ქავთარაძე გიორგი — ლექსები. № 8.
 ქავთარაძე მარინე — წიწამური. ლექსები. № 3.
 ქარბულელი ზურაბი — ორი ლექსი. № 3.
 ქვლივიძე მიხეილი — ლექსები. № 11.
 ქიქელიძე ზაზა — ლექსები. № 11.
 ქოჩევი ისიდორე — ორი ლექსი. თარგმ. მამუკა წიკლაურმა. № 10.
 ლავინიძე ნანა — ლექსები. № 3.
 ყუდივეი უაიხინი — ლექსები. თარგმ. ზ. ბერუღაევამ. № 1.
 შალვაშვილი ბელა — ლექსები. № 3.
 შერაზადიშვილი ზაქარია — ლექსები. № 6.
 შიშორსკა ვოსტავა — ლექსები. თარგმ. მიხეილ ქვლივიძემ. № 12.
 შირვანელი ხუანი — ლექსები. თარგმ. მაგალი თოდუამ. № 5.
 შოთაშვილი გულნარა — ლექსები. № 3.
 შტრიკმატერი ევა — ლექსები. თარგმ. მუღვა კახიძემ. № 7.
 ჩარია მიხეილი — ლექსები. № 5.
 ჩუთიძე რუხენი — ლექსები. № 10.
 ჩილაშაძე რაულო — ლექსები. № 4.
 ჩოხელი გოდერძი — მე და დედამიწა. ლექსი. № 8.
 ჩხიძე აკაკი — ლექსები. № 2.
 ჩხეტიანი მზია — ლექსები. № 9.
 ჩხიკვაძე ვანო — ლექსები. № 7.
 ხარაიშვილი ავთანდილი — ლექსები. № 8.
 ხარანაული ბესიკი — ორი ლექსი. № 7.
 ხარაილაძე ვახტანგი — ლექსები. № 7.
 ხეთაგური მზია — ლექსები. № 11.
 ხორანაული ვაჟა — ლექსები. № 1.
 ქელიძე ოთარი — ლექსები. № 6.
 კინწარაული ქრისტინე — ლექსები. № 3.
 ქავთარაძე ვახტანგი — ლექსები. № 8.
 ქალაღონია ნოდარი — ლექსები. № 5.
 ქანგულაშვილი თეიმურაზი — ლექსები. № 8.
 ქაფარაშვილი ლადო — ლექსები. ლექსი. № 3.
 ქაქვაძე იზა — ორი ლექსი. № 3.
 ქვუბურია შურაბანი — ლექსები. № 6.
 ქუთუხიძე ვრიგოლი — ლექსები. № 2.

საბჭოთაო თარიღები

100 0. ზ. სტალინი 100

იაკოვლევი ალექსანდრე — მოგონებანი. № 12.

100 კორნელი აქაიძე 100

- შანაძე აკაკი — კორნელი აქაიძე. № 10.
ცანიშვილი სარგისი — კორნელი აქაიძე — ახალი ქართული ფილოლოგიის ფუძემდებელი. № 10.
მენაბდე ლევანი — კორნელი აქაიძე და ქართული ლიტერატურის ისტორია. № 10.

120 კონსტანტინე 120

- ხეთაკაიძე კოსტა — ანდრძი. ლექსი. თარგმ. გრ. აბაშიძემ. № 10.
გულოვანი აკაკი — ლექსი. № 10.
ჩეთთიძე რუბენ, ვალიცვა მარგალიტა — კოსტა ხეთაკაიძე და ქართული საზოგადოებრიობა. № 10.

70 ირაკლი აბაშიძე 70

- ამაშუყელი რეზო — მხეგრძელი იყავ. № 11.
ანჭაფარიძე ვერაქო — ილიტხლე, მრავალეპიფერ. № 11.
ასათიანი გურამი — მისი სტიქია — ახალგაზრდობა. № 11.
ბარათაშვილი მარიკა — ველოცავ. № 11.
გუდიაშვილი ლადო — რაც ჩვენს გულებს აგრთიანებს. № 11.
კუპრაძე ვიქტორი — მოქალაქეობრივი პათოსით. № 11.
მაკეპარიანი მუსტანინი — მადლობა. № 11.
შანკუბა შავრატი — ცოცხალი სიტყვა. № 11.
ხალევაში ფრიდონი — ჩვენ მაქაბელში ერთად ვიყავით. № 11.
ნატროშვილი გიორგი — ისევე აბაშიძეს პოეზია. № 11.

- აბაშიძე ირაკლი — ჩვენი საყვარელი მწერალი და მეგობარი. № 1.
დუშხაძე ნოდარი — ბატონი ალექსანდრე. № 1.
კლანდაძე ლევანო — ბორჯა პოეტისა. № 5.
კლანდაძე ალექსანდრე — ლექსის ერთგულმა. № 5.
მაკეპარიანი ელენე — ერის მგოსანი. № 5.
ნატროშვილი გიორგი — დაქვემდებარებული ნომერი. № 1.
ფოცხაშვილი ნორინი — ლეთისნივარი და მადლიანი. № 6.
შანაძე ნოდარი — ძაღვ შოთა! № 6.
ჩიქოვანი ვრიგო — პოეზია აზრისა. № 6.
კუმბურაძე ზურაბი — შალვა აღზახაშვილი. № 5.

466 ბიბლია და პუბლიცისტიკა

- ბოსტოლიანიშვილი გივი — გაცოცხლებული გუშინდელი დღე. № 2.
ბრეჯაძე ვრიგო — ვ. ი. ლენინის და ნაციონალიზმთან ბძობის საკითხები. № 4.
გაწერელია აკაკი — სტრუქტურალურში პოეტიაში. № 1; მხატვრული ენის სპეციფიკური არსის საკითხისათვის. № 11.
გაჩეჩილაძე მაყვალა — ვახტანგ კოტეტიშვილი. № 7.
გულოვანი აკაკი — 1000 წელი ერთი ქართული ძეგლისა. № 3.
ვერტოვიანი გურამი — „მარად და ვეღვან საქართველოვ, მე ვარ შენთან“. № 2; უსიყვარულოდ არ არსებობს. № 5, 6, 7.
გოგოჭური ნიკო — ვაქა-ფშაველას პოეტურ სამუაროში. № 5.
დოლონაძე ლამარა — პერსონალ-რომანტიკული ხასიათები. № 3.
ერქომაშვილი ვახტანგი — კოტეტიშვილი და მეოცე საუკუნის ფილოსოფია. № 7.
ვადაკორია შოთა — მეგობრობა გზად და ხილად. № 12.
ვითაშვილი ქვანუშვილი — ქართული ბეჭდური შტაბანის საწყისებთან. № 9.
ქედმაშვილი კობა — „გათენდა ცხრასამომოცდებუქვით“. № 8.
კლანდაძე ალექსანდრე — გვირდებდა თუ არა ვლევინაძე. № 4; ისევ იმ ცეცხლით. № 9.
კლანდაძე ლევანო — ზოგიერთი თავისებურება პოეტისა. № 4; ნათელ მისწრაფებთან მწერალი. № 8.
კვხელია ვიხელი — ფერადი ნისლის სიმღერა. № 3.
კვიციანი ენზარი — გამოსახვის ხერხები ნიკოლოზ ბარათაშვილის პოეზიაში. № 2, 3.
კობაშვილი ლია — სწავლამის სახელის გრამატიკის შესახებ. № 11.
კოდვა ედვარდი — კულტურის ბერეუნიული თეორიების კრიტიკა. № 3.

- ლომოური ნოდარი — ნოქალაქევისა და ციხე-გოჭის ივივეობის თაობაზე. № 3.
- მენაბდე ლევანი — რუსთაველი დანტეს სამშობლოში. № 3.
- მელიქსეთ-შეგი ლეონი — ი. გრიშაშვილი, როგორც მთარგმნელი. № 4.
- მიწინაშეილი რომანი — ექვთიმე იფერი — ბერძნული რომანის ავტორი. № 7, 8.
- წინაშეილი პიძინა — საქორწილო წეს-წყვეტლებათა საკითხისათვის. № 9.
- ნატროშვილი გიორგი — ჩვენი დიდი მეგობარი. № 2.
- პატარაძე რამაზი — სულიერა და ზორიერა. № 10.
- ფორდანიკა ზულხანა — ვეა-ფშაველას მხატვრული აზროვნების ზოგიერთი თავისებურება. № 2.
- რატინი პარკოფი — ძველი ქართული ლიტერატურის ძეგლები. № 11.
- ხვანიძე მახვილი — კიდევ ერთხელ გიორგი სააკაძის უკანასკნელი დღეების შესახებ ოსმალეთში. № 2.
- სიგუა ზორი — მითოსი და ლოგიკა. № 8.
- სურგულაძე ივანე — ქანთა. № 11.
- ტურაშვილი ავანე — ბერძნული თხზულების მინაწერები. № 7.
- ფანოშვილი დავითი — ექვთიმე მთავარი საქართველოში. № 7.
- ფანოშვილი გურამი — რუსთაველის კოსმოლოგია. № 9.
- ქარაიანი ვიქტორი — ფიქციური სტრუქტურები. № 8.
- ქვანიძე ვენერი — მხატვრული კვლევისათვის წიგნის, „სოციალური ინტეგრაციის“ მართებულ შეფასებისათვის. № 10.
- ქიქოძე ვიქტორი — უცნობი თქმულება ამირანზე. № 5.
- შეთრიაშვილი გიორგი — ნათელი სოციალური სურათები. № 11.
- ჩინუა შალვა — რომანის ცნება და რომანის ისტორია. № 1, 2.
- ცანავა ამოღონი — მალაროვლას პოეზია. № 8.
- ციციშვილი გიორგი — სული სოციალური. № 12.
- ხუთერელი ციურა — უკვდავი სიტყვის მოსახერხებელი. № 10.
- ჭოლოყაძე ნოდარი — ავია გაქურდვით. № 12.
- ჩაში ნიკოლოზი — ლენინური ვერბი ენათმეცნიერებაში. № 6.
- ჩაფარიძე ვლადიმერა — კეთილად მოსაგონარია. № 4.
- ჩიხლაძე გიორგი — შალვა ნუცუბიძის „ხელოვნების თეორია“. № 7.
- ჩიხლაძე ვლადიმერა — მკვლევარის დეპორტი. № 4; პოეტის კრიტიკული წერილები. № 12.

მედიკოსი

- კუშელაძე თენგიზი — შეხვედრები და შეიხვედრებები. № 1.
- შანიძე აკაკი — პეტრიწონის მონასტრის მამულები გრიგოლ ბაქრაძის ძე. № 1; ისტორიული მოვლენები ეფესოს ტყუილში. № 6.
- შარაძე გურამი — პლატონ იოსელიანის ერთი რუსთაველოლოგიური ცნობის გამო. № 6.
- ჭავჭავაძე ვლადიმერა — ქართული ლექსიკონოლოგიური მუშაობის ისტორიისათვის. № 6.

წიგნების მიმოხილვა

- ბაქრაძე აკაკი — საფურცლები წიგნი. № 8.
- ბეწიაძე აკაკი — „უფლის თავისი სათქმელი სტეფანე“. № 11.
- გვახარია ალექსანდრე — ნახევარი საუკუნე მუცნიერების სამსახურში. № 2.
- გოშაძე ვლადიმერა — ილია და სამართლიანობა. № 5.
- კახიძე ა. — ომის მართალი სურათები. № 7.
- მერაბიშვილი ელგუჯა — კრიტიკის თეორიისათვის. № 3.
- ნადარეიშვილი გ. კაციაძე რ. — რუს-ღერბინის ძეგლისწერა. № 5.
- ნატროშვილი გიორგი — რომანი ბრძენ დივინოსზე. № 5.
- ფორდანიკა ა. — ხალხის ერთგული მსახური. № 6.
- რურუა ილია — მისის წიგნი. № 11.
- სორდია დავითი — წიგნი ლეო ქვიციანიძის ცხოვრებისა და შემოქმედებაზე. № 5.
- დლონტი ალექსანდრე, მისიურაძე ილია — „ბრძენის სული მატანის“ გამოცემის გამო. № 2.
- შაველიშვილი შალვა — თბილისის პირობები. № 10.
- შარაძე გურამი — სარგის ციციშვილის ლიტერატურული წერილები. № 2.
- ხარაბაძე ზ. — „ჩვენი სამშობლოს მიწინა“. № 2.
- ხერგიანი შირონი — ლამაზად გაქვეყნებული სიტყვები. № 5.
- ხუციშვილი ხ. — „სისტიკით მოამბე“. № 3.

№ 80 333.

0620560

7 6 1 2 8

„М Н А Т О Б И“

ЕЖЕМЕСЯЧНЫЙ ЛИТЕРАТУРНО-ХУДОЖЕСТВЕННЫЙ
И ОБЩЕСТВЕННО-ПОЛИТИЧЕСКИЙ ЖУРНАЛ

ИЗДАТЕЛЬСТВО ЦК КП ГРУЗИИ